

Vladimir Popin

1956

*A kötet az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc
50. évfordulója alkalmából jelent meg*

Fordította:
Bálint István

E M L É K É V

A kötet megjelenését a Magyar Könyv Alapítvány és a Tartományi
Oktatási és Művelődési Titkárság támogatta

Vladimir Popin

1956

A belgrádi és a vajdasági sajtó tükrében

Forum Könyvkiadó

ELŐSZÓ

A Magyar Köztársaság 2006-ban korszerű történelmének egyik legfontosabb eseményéről emlékezik meg: a magyar népnek a Rákosi-rendszer elleni felkeléséről. Európa és a világ 1956. október 23-án értesült az eseményről, amelynek híre villámgyorsan terjedt az akkori sajtó révén, és arról szólt: Budapesten felkelés van. A német munkások 1953. évi berlini lázadása és a gyorsan elfojtott kisebb lengyel fegyveres felkelés (Poznan, 1956. június 28.) után ez volt az első, de mindenképpen méretében és hatásában jóval jelentősebb jele annak, hogy érlelődik a tiltakozás a sztálini önkény ellen a „szocialista tábor” országaiban.

Az a szándékunk, hogy ezeknek az eseményeknek az akkori belgrádi és vajdasági lapokban történő megjelentetése alapján megmutassuk, milyen volt az akkori Jugoszlávia álláspontja a magyarországi felkeléssel kapcsolatban, és a jugoszláv közvélemény hogyan értesült ezekről az eseményekről.

Úgy döntöttünk, hogy mindezt a belgrádi *Borba* és *Politika*, valamint az újvidéki *Dnevnik* és *Magyar Szó* napilap, továbbá a *Subotičke novine*, a *Somborske novine* és a *Zrenjanin* helyi hetilapok írásai alapján világítjuk meg. Úgy véljük, hogy ez a választék kellőképpen szolgálja azt a szándékunkat, hogy eleget tegyünk a vállalt feladatnak. Szerintünk semmi lényeges újdonságot nem hozna, ha más forrásokat is figyelembe vennénk (egyes szerbiai vagy más jugoszláv köztársaságbeli újságokat), mert abban az időben az egész jugoszláv sajtó állásfoglalása eléggé egyarculatú volt, és viszonylag kevés forrásra támaszkodott, a tájékoztatás gerincét nagyjából a Tanjug hírei adták, vagy pedig idézték a külföldi hírügynökségek (elsősorban az AFP és AP) és médiumok híreit, legfőljebb támaszkodtak egyes magyar forrásokra (budapesti rádió, Kossuth rádió, MTI stb.) és az általunk említett, viszonylag kevés számú tudósítóra, akiknek zöme olyan különtudósító volt, aki ebben az időben rövid időt töltött Magyarországon.

Szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a médiumok egy része, külön a *Borba* (kezdetben a JKP, később a JDNSZSZS sajtószerve) és a *Politika*

befolyása nem korlátozódott a Szerb Köztársaság, illetve a Vajdaság területére, mivel a Borba mint szövetségi sajtószerv, abban az időben két párhuzamos kiadásban jelent meg: cirill betűvel Belgrádban és latin betűvel Zágrábban, a Politika pedig – sokéves hagyományának (1904-ben alakult, és a két világháború időszakát leszámítva egész idő alatt folyamatosan megjelent) köszönhetően – olvasott volt az egész egykori Jugoszláviában, még Szlovéniában és Macedóniában is.

Az említett lapok írásai figyelemmel kísérése pedig az 1956 júliusa és decembere közötti időszakra korlátozódik, mivel ez volt az az időszak, amikor „megérlelődött” a légkör a felkeléshez, lejátszódott maga a felkelés, és jöttek azok az események, amelyek követték, úgyhogy az év végén már megszilárdult a helyzet, illetve stabilizálódott az új hatalom Magyarországon. Mivel azonban a menekültek áradata és érkezése tovább tartott, sőt intenzívebbé vált 1957 első felében is, erre az időszakra vonatkozóan áttekintést adtunk a menekültek témájával kapcsolatos cikkekről, annál is inkább, mivel az 1956 végéig közölt adatok alapján téves következtetésre juthatnánk számukat illetően.

Azoknak, akik alaposabban meg akarnak ismerkedni az 1956. évi magyarországi eseményekkel és azok körülményeivel, ajánlani tudjuk két szerzőnek olyan könyvét, amely mindegyik a maga módján ezt a tematikát dolgozza fel. Ez Dobrica Ćosić Hét nap Budapesten című könyve, amely éppen a budapesti fölkelés idején ott-tartózkodó írónak a jegyzeteit tartalmazza, és hiteles helyszíni tudósítást ad (Nolít Könyvkiadó, Belgrád, 1957, magyarul: 7 nap Budapesten, Bethlen Gábor Könyvkiadó, Budapest, 1989). A másik hasonlóan hiteles bemutatása az eseményeknek Veljko Mićunovićnak, Jugoszlávia akkori szovjetunióbeli nagykövetének Moszkvai évek – 1956/1958 című könyve (Liber Egyetemi Könyvkiadó, Zágráb, 1957). V. Mićunović ebben a könyvében hivatkozik még egy fontos dokumentációs forrásra, a Szövetségi Végrehajtó Tanács Tájékoztatási Titkárságának ún. Fehér könyvére, amely Jugoszlávia Magyarország iránti politikája és a Nagy Imre-eset címmel 1956-ban jelent meg, tartalmazza azokat az okmányokat, amelyek választ adnak az akkori szovjet és magyar vádakra, hogy Jugoszlávia állítólag a 20. század ötvenes éveitől beavatkozott az eseményekbe, sőt bűnös azokért. Ezek a könyvek megtalálhatók a belgrádi Svetozar Marković Egyetemi Könyvtárban. Magyar nyelven felhasználható a Top Sekret magyar nyelvű kiadvány két kötete: Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956 – iratok a magyar diplomácia történetéhez 1956/1989, B sorozat, Budapest, 1995, és ugyanazzal a címmel felölelve az 1956–59-es időszakot, Budapest, 1997, MTA Jelenkorkutató Bizottság kiadványa. (Mind a két könyv megtalálható a Szerb Matica

újvidéki könyvtárában III 159991 és III 159184 szám alatt.) Ezekben a kiadványokban fellelhetők a magyar, szovjet és a jugoszláv bizalmas okmányok 1956–58-ból. A magyarországi fölkelésről bővebb tájékoztatást kívánó olvasóknak ajánljuk a könyv végén feltüntetett irodalmat, amely természetesen az ezzel a témával foglalkozó hatalmas anyagnak csak egy részét ölelheti föl.

Ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk az októberi eseményekről, közlünk néhány fényképet és megfelelő karikatúrát is, elsősorban azokat, amelyek abban az időben az említett lapokban megjelentek. A képek kisebb része más forrásból származik. A hírek forrásait úgy tüntetjük föl, ahogyan azt az akkori lapok hozták.

*

Külön köszönettel tartozom Mirko Tepavacnak a könyvhöz fontos források felkutatásával kapcsolatos tanácsokért, valamint Szeli Valériának a budapesti Országos Széchényi Könyvtárból és Heinermann Péternek a Matica srpska újvidéki könyvtárból a szükséges okmányok felkutatásában nyújtott önzetlen közreműködésért.

AZ 1956. ÉVI MAGYARORSZÁGI ESEMÉNYEK A BELGRÁDI ÉS A VAJDASÁGI SAJTÓBAN

1956 júliusától decemberéig

A jugoszláv közvélemény és sajtó mintegy három hónappal 1956. október 23-a előtt, pontosabban a nyár közepén, kezdett fokozottabban érdeklődni a szomszédos Magyarországon történők iránt, ekkor érkeztek az első hírek az ottani politikai mozgásokról, a Petőfi Körről, majd megjelentették a hírt, hogy leváltották Rákosi Mátyást, a Magyar Dolgozók Pártjának akkori első titkárát, és erre a tisztségre az MDP KV július 18-ától 21-éig tartott ülésén Gerő Ernőt választották, később megérkezett a hír Rákosi igen befolyásos munkatársának, Farkas Mihály honvédelmi miniszternek a leváltásáról is. A jugoszláv közvélemény nemcsak várta, hanem óhajtotta is az események ilyen alakulását, mert abban elégtételt is talált, hiszen ezek az események elsősorban annak következményeként álltak elő, hogy ezek a személyek szerepet játszottak Jugoszláviának és a Jugoszláv Kommunista Szövetségnek a Szovjetunió és az SZKP(b) befolyása alatt álló országokkal, tehát Magyarországgal is bekövetkezett politikai viszályában (majdnem a magyarországi rehabilitálásokkal egy időben rehabilitálták Wladislaw Gomulkát Lengyelországban és Trajcsó Kosztovot Bulgáriában). Rákosi Mátyás az MDP Központi Vezetősége 1956. július 18-ától 21-éig tartott plénümán azzal az indoklással mondott le a párt első titkárának posztjáról, hogy beteg, és már 65 éves, de legkevésbé beszélt felelősségéről az elmúlt időszakban elkövetettekért. Valójában a KV többségének nyomására mondott le. Helyére Gerő Ernőt választották. A magyaroknak közvetlenül a leváltás előtti hangulatáról számolt be V. L. (Vébel Lajos, akkori főszerkesztő) a Magyar Szó 1956. július 22-i számában megjelent Budapesti beszélgetések – Rákosi lemondásának előestéjén című riportjában.

Ebben az időben zömmel helyszínről több kommentárt és jelentést közöltek a napilapok neves újságírói (a Borbánál Gavro Altman és Vlado Teslić, a Politikánál Đuka Julius, a Dnevniknél Stojan Zamurović, Branislav Dadić, a Magyar Szónál Apró Mátyás, Vébel Lajos és Steinitz Tibor). Tapasztalt, neves újságírók voltak, akik tudtak ma-

gyarul, ami lehetővé tette számukra, hogy a magyarországi szervekkel, tisztségviselőkkel, médiával és polgárokkal való közvetlen találkozásból merítsék információikat.

Ezt követte mintegy két hónapos időszak, amikor ritkábban, zömmel rutinszerű hírek jelentek meg, amelyek azt tükrözték, hogy a magyarországi politikai életben bizonyos „szélszend” következett be. Valójában „vihár előtti csönd” volt ez, amelynek idején felgyülemlett a később bekövetkező eseményekhez szükséges energia. A hazai sajtó ebben az időben jobban el volt foglalva a Szezei-csatorna körül kirobbant háborúval, a „harmadik világ” neves vezetőinek – Nasszer egyiptomi elnöknek, Szukarno indonéz elnöknek, Szihanuk kambodzsai hercegnek és Nehru indiai miniszterelnöknek – jugoszláviai látogatásával.

Gerő csoportja meglegedett azzal, hogy eltávolította a két legmeggyőltőbb párt- és állami vezetőt: Rákosit és Farkast. Az újonnan alakult vezetőség azonban nem volt sem kész, sem képes arra, hogy megtegye azokat a lépéseket, amelyek gyökeres változásokat hozhattak volna a társadalomban. Minden elakadt a szólamok és ígéretek szintjén, megjátszották a változtatás óhaját anélkül, hogy igazán akarták volna azokat, így aztán a nép körében fokozódott a türelmetlenség. Ez az időszak volt tulajdonképpen a későbbi októberi események „előjátéka”, ami kitűnik az itteni sajtó 1956 júliusa és októbere között megjelent írásaiból is.

A belgrádi és a vajdasági írott sajtó cikkeire ebben az időszakban az jellemző, hogy az eseményeket igyekeznek minél valósabban beállítani, feltárni mindazokat az álláspontokat, amelyek kifejezésre jutottak Magyarország akkori politikai életében, ugyanakkor világosan látszik az a törekvésük is, hogy felszínre hozzák az akkori magyar vezetés minden hibáját meg az országban akkor feltörő reformerő minden haladó törekvését, hogy azoknak ily módon is támogatást nyújtsanak. Ebben az időszakban a Borba két különtudósítója – Gavro Altman és Vlado Teslić – kísérte figyelemmel a Petőfi Körben lejátszódó eseményeket és a budapesti polgárok hangulatának alakulását. Ezek a cikkek részletesen és korrekt módon megvilágítják a vélemények és álláspontok teljes spektrumát, az akkori viták minden vonatkozását, de e viták hivatalos pártértékelésében mutatkozó eltéréseket és ingadozásokat is, amelyek kifejezésre jutottak a politikai tényezőknél és a magyar sajtó egy részénél.

A fenti magatartás megvilágításának legjellemzőbb példája a Borba július 6-án A Szabad Nép előbb és most címmel megjelent cikke.

Október elején folytatódott a magyarországi fejlemények intenzívebb figyelemmel kísérése. Először jelentést közöltek Farkas Mihály-

nak, Rákosi honvédelmi miniszterének letartóztatásáról, majd mindjárt utána a magyar kormánynak arról a döntéséről, hogy dísztemetést rendeznek a rehabilitált Rajk Lászlónak és 1949-ben kivégzett társainak. Az események figyelemmel kísérése folytatódott a temetésről szóló jelentésekkel és a rehabilitálásokról szóló kommentárokkal, valamint a temetésről szóló fényképekkel. Ezután október közepén jött a hír, hogy megsemmisítették Nagy Imre kizárását a Magyar Dolgozók Pártjából, hogy a Népszava című szakszervezeti lap kritikus cikket közölt, amelyben támadta Rákosit és politikáját, majd következett dr. Justus Pálnak, a Rajk-per egyik túlélőjének Rajk Lászlóval folytatott utolsó beszélgetésének közzététele. Mindjárt ezt követően a sajtó naponta tudósított az MDP KV küldöttségének Gerő Ernő újonnan megválasztott főtítkárral vezetésével Jugoszláviában, a JKSZ-nél tett látogatásáról, majd e látogatás eseményeinek híreit is figyelemmel kísérték, mindaddig, amíg – ugyanaznap, amikor Budapesten kitört a felkelés – október 23-án alánem írták a küldöttség látogatásáról szóló közös közleményt, és a küldöttség vissza nem utazott Magyarországra.

A budapesti forradalmi események még október 22-én kezdődtek, amikor a műszaki egyetem egyetemistái a lengyelországi változások támogatására rokonszenvtüntetést szerveztek. Az egyetemisták menetszlopához útközben csatlakoztak a munkások és polgárok, hogy október 23-án a menet megálljon először a Bem téren, majd a Parlamentnél, amikor már mintegy kétszázezer ember vonult föl. Tüntetések voltak a Petőfi-szobornál és a városközpontban másutt is. A tüntetőket még Nagy Imrének sem sikerült lecsillapítania, azok tovább követelték, hogy az állami rádió jelentesse meg a hatóságok által el nem fogadott követeléseiket, így aztán hamarosan bekövetkezett a támadás a rádió épülete ellen, és jött az, hogy a biztonsági szervek tüzet nyitottak. A tömeg erre fegyverhez jutott a gyárakból, a tűzre tűzzel válaszolt, és elfoglalta a rádió épületét. Időközben a tüntetők ledöntötték a Sztálin-szobrot is. Gerő Ernő Andropov akkori szovjet nagykövettel egyetértésben beavatkozásra behívta a szovjet csapatokat, mindez véres utcai harcokhoz vezetett. A pesti események visszhangra találtak az ország belsejében is, több városban és megyében megalakultak a hatalom új szervei, a munkás- és forradalmi tanácsok. Ezt követte Nagy Imre kormányának megalakulása, majd rövid idő múlva, a második szovjet fegyveres beavatkozás után ennek helyébe lépett Kádár János ún. forradalmi munkás-paraszt kormánya, Nagy Imre több munkatársával és családtagjával együtt pedig menedéket keres a jugoszláv nagykövetség épületében, és ott politikai menedékjogot kap.

Jellemző, hogy az itteni sajtóban még október 24-én sincs semmilyen jelentés a budapesti felkelésről. Ennek lehetséges oka, hogy az események késő délután kezdődtek, és talán ez okozta, hogy a jelentések is késtek, vagy pedig – és ez valószínűbb – a hivatalos szervek óvatosak és tartózkodóak voltak ezekkel a hírekkel kapcsolatban. Csak október 25-én jelenik meg a hír, hogy Nagy Imre miniszterelnök lett, továbbá közlik beszédét és az MDP politikai bizottsága új tagjainak névsorát. A Borba október 26-án jelentést közöl a budapesti helyzet megnyugvásáról, és hozza azt a hírt, hogy Kádár János lett az MDP első titkára, leközi beszédét, valamint Nagy Imre üzenetét. Hasonlóképpen hírt ad arról, hogy Magyarországon támogatásra talált a magyar állam és párt új vezetősége.

Ettől a naptól kezdve egészen december közepéig a magyarországi események drámaiságának fokozódásával párhuzamosan intenzívebbé válnak a jugoszláv sajtóban, így a belgrádi és a vajdasági lapokban megjelent tájékoztatás formái is. Október 25-e után számos hír jelenik meg a felkelés lefolyásáról, a fegyveres összecsapásokról, az első szovjet fegyveres beavatkozásról, a fegyveres csoportok egy részének fegyverletételéről, Nagy Imre kormányának megalakulásáról, későbbi átalakításáról, valamint az első munkástanácsok megalakulásáról.

Ezek után a különtudósítók híreiből és jelentéseiből értesülünk a második szovjet beavatkozásról és Kádár János forradalmi munkás-paraszt kormányának megalakulásáról.

A szovjet hadsereg második budapesti fegyveres beavatkozását megelőzte Titónak Brionin november 2-áról 3-ára virradó éjszaka a szovjet fél sürgős követelésére Hruscsovval és Maljenkovval tartott találkozója. Ezen a találkozón Hruscsov azt állította, hogy Magyarországon folyamatban van a kapitalizmus visszaállítása, és hogy ő nincs tisztában azzal, hogy Nagy csak eszköz-e az imperializmus kezében, vagy pedig maga is az imperializmus régi ügynöke. Közölte: semmiképpen sem engedhető meg, hogy Magyarországon, a Szovjetunió határán visszaállítsák a kapitalizmust. A jugoszláv vezetőséget tájékoztatta, hogy katonai előkészületeket tettek a beavatkozásra, és hogy a hadművelet Malinyin tábornok irányítja. Megállapítja, hogy erre a beavatkozásra kedvező a helyzet, mert az angolok és a franciák el vannak foglalva Egyiptommal. A jugoszláv felet szintén aggasztja az ellenforradalmi elemek felülkerekedésének lehetősége, de szorgalmazza, hogy legelőször ítéljék el Rákosi korábbi vezetőségét (és ezzel közvetlenül a szovjet politikát is), amelynek hibái ezt a helyzetet megteremtették Magyarországon. Az összeállítandó új kormány tekintetében Hruscsov Münnich Ferencet javasolja, a jugoszláv fél viszont előnyben részesíti Kádár Já-

nost, mert Münnich Rákosi idején magyar nagykövet volt Moszkvában, Kádár pedig börtönben ült. Hruscsov végül enged. A tárgyalásokon a jugoszláv fél azon volt, hogy Magyarországon mentse, ami menthető, és csökkentse az áldozatok számát, amennyire lehet, elejét vegye a vérontásnak. (Veljko Mićunović: Moszkvai évek 1956/58. 1977, 156–157. o.) Mivel a találkozó titkos volt, természetes, hogy róla a sajtó semmit sem közölt. A későbbi felmérések azonban arra utalnak, hogy a legfőbb ok, amely miatt Tito beleegyezett a szovjet beavatkozásba, az a félelem volt, hogy felülkerekednek a reakciós nacionalista és revizionista elemek, amelyek Magyarországot igen kellemetlen és veszélyes szomszédá tették volna Jugoszlávia északi határainál.

Mindjárt a második szovjet beavatkozás kezdetén, november 4-én Nagy Imre és társai családtagjaikkal együtt a JSZNK budapesti nagykövetségére menekültek, és ott a jugoszláv kormánytól menedékjogot kaptak. Ezt azonban csak később közölték a nyilvánossággal, addig az új magyar kormány csak annyit állított, hogy „Nagyot nem tartóztatták le”, majd később bejelentették: önkéntesen elhagyta a Parlament épületét.

November 5-én a budapesti jugoszláv nagykövetséggel szemben fölállt szovjet tankból leadott sorozattal megölték Milenko Milovanov nagykövetségi titkárt. A jugoszláv sajtó erről csak rövid hírt adott november 8-án, azzal a megfogalmazással, hogy „tragikusan életét vesztette”, de nem részletezte az eseményt. Emellett közölték Milanov rövid életrajzát (a Borba a fényképét is). A jugoszláv diplomata megvilágításának teljes igazságát először Veljko Mićunović moszkvai jugoszláv nagykövet közölte Moszkvai évek 1956/58 című könyvében (Liber Egyetemi Tankönyvkiadó, 1977, 174–175. o.). 1956. november 8-i följegyzésében Mićunović ezt írja:

„Azért kértem fogadást Sepilovnál, hogy erélyesen tiltakozzák a Szovjetunió kormányánál, mert a szovjet csapatok fegyveres támadást intéztek budapesti nagykövetségünk és az ott-tartózkodók ellen. A szovjet tank hadállást foglalt el a nagykövetség épülete előtti téren, majd minden kihívás nélkül és meglepetésszerűen géppuska-sorozatot adott le a nagykövetség épületének földszinti ablakaira, amely mögött több személy tartózkodott. Ez alkalommal íróasztalánál megölték nagykövetségünk titkárát, Milovanovot. Ezzel az oroszok durva nyomást gyakoroltak ránk és a magyar menekültekre. Ezenkívül úgy tűnt, hogy az oroszok kibírhatatlaná akarják tenni az életfeltételeket nagykövetségünk épületében.

Sepilov nem veszi át tiltakozásomat, habár az ügy kristálytiszta: az oroszok minden ok nélkül géppuskatűzet nyitottak a nagykövetség épületére, és megölték diplomatánkat. Sepilov még csak sajnálkozását sem fejezte ki. Az eset teljesen hamis szovjet változatát ismételte, amely szerint állítólag bomba robbant a nagykövetséget zárlat alatt tartó szovjet tank közvetlen közelében, és a szovjet tank csak ezután nyitott tűzet »abba az irányba, amelyből fenyegették«, vagyis a jugoszláv nagykövetség épületére.

Sepilov tüntetően fennhéjázóan viselkedett, és demonstrálta, hogy ez a beszélgetés számára több mint unalmas, hiszen kezdettől fogva fölöslegesnek tartja. Szemmel látható volt, hogy azt a parancsot kapta: ne vegye át tiltakozásomat, hogy a szovjet kormány terjeszthesse azt a valótlan ságot, hogy bomba robbant a szovjet tank közelében, tehát az »indokolt önvédelem« helyzetében találta magát, holott semmilyen robbanás nem is volt.”

Nem egészen világos azonban, hogy ezeket a körülményeket miért hallgatta el az akkori sajtó, miért írtak csak a „tragikus halál” semmitmondó megfogalmazásával. Szemmel látható, hogy nem akarták kiélezni a viszonyt a Szovjetunióval.

Ezután egy teljes hétig megszakadt a telefonkapcsolat Magyarország és a külföld között, így aztán saját biztonságuk érdekében külön-

tudósítóink csoportja a jugoszláv nagykövetségen keresett menedéket, majd november 10–11-én a hét tudósítóból álló csoport együtt elhagyta Budapestet, és visszatértek az országba, mivel nem tudták tartani a kapcsolatot a szerkesztőségekkel.

Időközben november 18-án saját elhatározásából elhagyta a nagykövetséget Vas Zoltán, Erdős Péter, Lukács György, Szántó Zoltán és Nádor Ferenc.

Az új drámai esemény, a kapcsolatok diplomáciai jegyzékváltással járó kiéleződése akkor következett be, amikor november 22-én a jugoszláv és a magyar kormány közötti megállapodás alapján Nagy Imre és társai elhagyták a jugoszláv nagykövetséget. Az említett megállapodás ugyanis azt mondta, hogy a csoport tagjait nem vonják felelősségre, visszatérhetnek otthonukba. Ehelyett azonban mindjárt a nagykövetség elhagyása után, és amint fölszálltak a magyar kormány által küldött autóbuszba, a szovjet fegyveres erők szó szerint durva erőszakkal elrabolták, a szovjet parancsnokságra szállították, majd innen ismeretlen irányba hurcolták el őket. Később kiderült, hogy akaruk ellenére a romániai Snagovba vitték őket. A Szovjetunió ezzel lábbal tiporta az első államközi megállapodást, amelyet az új magyar kormány egy másik országgal, Jugoszláviával kötött. Ezt követték a hírek a jugoszláv kormánynak a magyar és a szovjet kormányhoz intézett tiltakozó jegyzékéről, azzal az erélyes követeléssel, hogy tartsák tiszteletben a magyar–jugoszláv megállapodást, de szóltak arról is, hogy a magyar kormány válasza elhallgatja az igazságot Nagy sorsáról. Az eseménynek a világban és magában Magyarországon is rendkívül kedvezőtlen visszhangja volt, tiltakozást és elkeseredést váltott ki. Ugyanakkor Kádár János nyilvános fellépéseiben állandóan másképp magyarázta a Nagy Imrével szembeni eljárást. Azt állította: Nagy és társai azért nem mentek otthonukba, mert állítólag fennállt az a veszély, hogy az ellenséges elemek veszélyeztetik életüket, halálukért később a magyar kormányt téve felelőssé, majd azt vallotta, hogy ez a csoport önként ment Romániába. Ugyanakkor mind keményebbé váltak Kádár ítéletei Nagynak az „ellenforradalomban” játszott szerepéről, egész addig a vádig, hogy képtelenek és tehetetlenek bizonyult az ellenforradalommal szemben, sőt végül, hogy „akarva vagy akaratlanul” támogatta az ellenforradalmat (lásd Kádár Nagyról, Borba, december 4.). A szovjet források még keményebb ítéletet mondanak, nyílt ellenségeskedéssel, szovjetellenességgel vádolják Nagyot, azt állítják, hogy az imperializmus ügynöke stb.

Itt egy kitérőt kell tennünk, és emlékeztetnünk kell a Nagy társaival kapcsolatos további fejleményekre. Nagy Imrének és munkatársainak

sorsáról szóló tájékoztatás nélkül nem lehetne teljes. Közismert ugyanis, hogy „Nagy és társainak esete” lezárult, de a közvélemény másfél évig semmilyen részletről nem értesült sorsukkal kapcsolatban. Magyarországon 1958. június 16-án hivatalos közleményt adtak ki, hogy Nagy Imrét, Maléter Pált, Gimes Miklóst és Szilágyi Józsefet halálra ítélték és kivégezték, Kopácsi Sándor életfogytiglani, Donáth Ferenc húszévi, Tildy Zoltán pedig hatévi börtönbüntetést kapott, valamennyien Nagy kormányának tagjai voltak. Felmerültek azonban olyan feltevések is, hogy Nagyot már korábban kivégezték, vagy hogy a vizsgálat folyamán életét vesztette, de ennek hírért csak most hozzák nyilvánosságra.

A világsajtó Nagy és társai elítéléséről először a Tanjug hírügynökségtől értesült, ami Miloš Ćorovićnak, a hírügynökség akkori budapesti tudósítójának köszönhető. Az ő híre alapján villámgyorsan terjedt el az információ „urbi et orbi”. Ćorović visszaemlékezése szerint az esemény így játszódott le:

„Szokásból betértem a Népszabadság pártlap portásához. Éjfél volt 1958. június 17-én. Elkértem a lap másnapi számát. Utána gondtalanul elindultam kocsim felé. Amikor azonban az újságot kinyitottam, volt mit látnom: egész 3. oldalát megtöltötte Nagy Imrének, az 1956. októberi és novemberi események főszereplőjének bírósági tárgyalásáról és elítéléséről szóló tudósítás. A romániai száműzetés után visszahozták az országba, és ott vádat emeltek ellene Magyarország elárulása, az ellenforradalom és más súlyos bűnök miatt. Néhány közeli munkatársával együtt halálra ítélték. Az újság jelentése arról szólt, hogy a halálos ítéletet végre is hajtották.”

Ezután ő értesítette elsőként a Tanjugot, illetve a világot, hogy Nagy Imrét kivégezték.

„Valami olyasmi történt, ami ritkán fordult elő a szocialista országokban, ahol nyakig begombolkodnak a sajtó felé. Szemmel láthatóan valaki Budapesten úgy döntött, hogy a lap még a hivatalos közlemény előtt közli ezt a szenzációt.” (Vojislav Lalić: Az Avalától a Tanjugig. Tanjug kiadás, Belgrád, 2005, 144. o.)

Nagy kivégzésének híre izgalmat és tiltakozást váltott ki a nemzetközi közvéleményben, de azt is előidézte, hogy kiéleződött a viszony az egyik oldalon Jugoszlávia, a másik oldalon a Szovjetunió és Magyarország között. (Veljko Mićunović: Moszkvai évek 1956/58, 463–465. o.) Az egész „Nagy-eseten” szemmel látható a szovjet „kézjegy”, pontosabban annak hatása, hogy az SZKP 20. kongresszusán kifejtett álláspontok ellenére megmaradt a dogmatikus lerakódás a korábbi szovjet rendszeren, a Szovjetunió akkori vezető csoportja (Malyenkov, Kaganovics, Molotov, Sepilov) tagjainak tudatában és tevékenység-

gében. Mindez azonban nem enyhítheti Kádár és kormánya eljárásának megítélését.

Az esetre még több fényt vet a Magyar Szocialista Munkáspárt levéltárának okmánya (MSZMP PI L. 288. F. 30/1958/11 ö. e., 13–19. o.), amely Marosán György elvtárs jegyzete az ellenforradalommal kapcsolatos bírósági ügyekről címmel megjelent az Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez című okmánygyűjteményben (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 113. sz. okmány, 647–656. o.). Ezt az okmányt Kaszás Ferenc, az MSZMP KV adminisztratív osztályának vezetője állította össze és írta alá. Az 5. lánjjegyzete részletesen szól arról a bírósági tárgyalásról, amelyen a legfelsőbb bíróság népbírósági tanácsa 1958. április 22-én halállal büntette dr. Szilágyi Józsefet, Nagy Imrét, Maléter Pált és Gimes Miklóst, ennek alapján április 24-én, illetve június 16-án kivégezték őket, továbbá dr. Donáth Ferencet 12 évi, Tildy Zoltánt 6 évi, Kopácsi Sándort életfogytiglani, dr. Jánosi Ferencet 8 évi és Vásárhelyi Miklóst 5 évi börtönre ítélte, Losonczy Géza másodrendű vádlott pedig „a vizsgálat során életét vesztette”. Valamennyiüket a legfelsőbb bíróság elnöki tanácsa 1986. július 6-án rehabilitálta, és az ellenük kimondott ítéletet hatályon kívül helyezte.

Magyarországi diplomatáink visszaemlékezése szerint Kopácsi Sándorral kapcsolatban vannak érdekes mozzanatok. Az első lányával kapcsolatos eseményekhez fűződik. Lánya ugyanis a második szovjet beavatkozás idején keresett menedéket a jugoszláv nagykövetségen, majd Dalibor Soldatić akkori nagykövetség a diplomáciai autó csomagtartójában Ausztriába csempészte, hogy onnan Kanadába települjön. A második mozzanat az, hogyan ítélték életfogytiglani börtönre Kopácsit. Az volt ugyanis a szándék, a budapesti felkelés idején játszott szerepe, vagyis ezredesi rangban betöltött rendőrparancsnoki tisztsége miatt halálra ítélik. Diplomataink értesülései szerint életét maga Kádár mentette meg, aki még Hruscsovnál is közbelépett az érdekében, arra hivatkozva, hogy a múltban Kopácsi megmentette az ő életét. Ez volt minden, amit Kádár érte tehetett. Ez az adat is igazolja, hogy azokban az években Magyarországról és az ottani emberek sorsáról Moszkvában döntöttek. Kopácsi a börtönből való kiszabadulása után Kanadába távozott, és ott A munkásosztály nevében (abban az időben így kezdődtek a magyar bíróságok ítéletei) címmel megjelentette visszaemlékezéseit az 1956-os eseményekről. (A budapesti Országos Széchényi Könyvtár nyilvántartása szerint ez a könyv megjelent francia, angol, német, svéd és japán nyelven, de magyarul nem. Időszükében egyik ilyen kiadványt sem sikerült megszerezniünk, hogy a szerző fejtegetései alapján világítsuk meg az akkori eseményeket.)

Nagy Imre és társai esetének megvilágításával kapcsolatban hivatkoznánk még egy forrásokmánya. A magyar igazságügyi minisztériumnak az 1958. július 17-én Nagy Imre és társai peréről kiadott közleményéről van szó. Ezt az MTI révén még ugyanaznap ismertette a Népszabadság című budapesti lap. Ebből az okmányból idéznénk a legfontosabb részt (megjelent Top Secret, Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956. december–1959. február, MTA Jelenkorkutató Bizottság, Iratok a magyar diplomácia történetéhez 1956–1989, B sorozat, Budapest, 1995, 374–379. o., szerb fordításának teljes szövege megtalálható Vladimir Popin: Megrendezett politikai perek Magyarországon 1949–1958. Forum Könyvkiadó, Újvidék, előkészületben).

A közlemény többek között ezt tartalmazza: „A Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze vádiratában Nagy Imrét és bűntársait: Donáth Ferencet, Gimes Miklóst, Tildy Zoltánt, Maléter Pált, Kopácsi Sándort, Szilágyi Józsefet, Jánosi Ferencet, Vásárhelyi Miklóst a magyar népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntetével, ezenkívül Nagy Imrét hazaárulás, Kopácsi Sándort és Maléter Pált katonai zendülés büntetével vádolta meg, Losonczy Géza terhelt ellen az ügyészség a büntetőeljárást beszüntette, mert nevezett időközben betegség következtében meghalt.” (Halálának időpontja 1957. december 21. – a szerk. megj.) A továbbiakban a vádirat ismerteti a vádlottak terhére írt vádakát. Így azt állítja, hogy „Nagy Imre és legközvetlenebb bűntársai, Losonczy Géza, Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Szilágyi József 1955 decemberében titkos államellenes szervezkedést hoztak létre a célból, hogy erőszakos úton megragadják a hatalmat, és megdöntsék a Magyar Népköztársaságot. A bűnügy tárgyalása során megállapítást nyert, hogy Nagy Imrének és bűntársainak vezető szerepük volt az 1956. októberi ellenforradalmi felkelés előkészítésében és kirobbantásában. Tildy Zoltán és Maléter Pál 1956 októberében megismerték Nagy Imre és társai ellenforradalmi célkitűzéseit, azokkal egyetértettek, és cselekvően bekapcsolódtak az ellenforradalmi felkelésbe. Az összeesküvő csoport tagjai a hazai reakciós erők élén és a külföldi imperialistákkal szövetségben a Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló puccskísérletet hajtottak végre. A bíróság megállapította, hogy Nagy Imre a hatalom erőszakos megszerzése érdekében legbensőbb híveiből már 1955 végén szűk illegális csoportot hozott létre. Az illegális csoport törvénytelen eszközökkel és a törvényes lehetőségek kihasználásával végezte ellenséges tevékenységét. A népi hatalom megdöntésére irányuló célkitűzéseik végrehajtása érdekében mozgósították és tevékenységükbe bevonták a népi demokratikus államrend minden rendű és rangú ellenségét. Ugyanakkor valódi céljaikat elleplezve, demagóg és ha-

zug jelszavakat hangoztatva, átmenetileg megtévesztettek és államellenes céljaikra felhasználtak jóhiszemű embereket is.” Nagy korábbi sajtó kezű jegyzeteire hivatkozva azt állítják, hogy a csoport, elsősorban Nagy, részletesen kidolgozta politikai platformját, a feladatokat és a célokat, amelyek között ott volt a többpártrendszer bevezetése és a Varsói Szerződés szétverése. Később a Petőfi Kört az ellenséges elemek találkozóhelyévé, a párt és az állam ellen irányuló támadások fórumává tették. Kopácsi Sándort, a budapesti rendőrség volt főnökét azzal vádolják, hogy a rendőrség lehetetlenné tétele érdekében több mint 20 000 fegyvert osztott szét a felkelők között, és parancsot adott arra, hogy a rendőrség ne lépjen fel a felkelők ellen. Nagy terhére róják azt is, hogy beleegyezett a politikai pártok munkájának felújítására és újak alakítására (mintegy 70 párt és szervezet jött létre, köztük nyíltan reakciószak is), hogy rehabilitálta Mindszenty bíborost, kapcsolatot teremtett a nyugati emigrációval, alkotmányellenesen megkerülte a parlamentet, és „szűkebb kabinetet” hozott létre, amelyben „a reakciónak többsége” volt, külön felróják neki, hogy állítólag feloszlatta a tanácsokat mint a hatalom szerveit, és létrehozta a „forradalmi tanácsokat” és az ún. „munkástanácsokat”. Azt is felróják neki, hogy kapcsolatba lépett a brit nagykövetség egyes diplomatáival. A vádirat azt is megállapítja, hogy „az ellenforradalmi fegyveres felkelés bukása után a Nagy Imre-féle összeesküvők egyes csoportjai ott kerestek menedéket, ahonnan korábban is támogatást élveztek”, majd, hogy még világosabban fogalmazzon, hozzáfűzte: „A Nagy Imre csoport, amely korábban »a nemzeti kommunizmus« kalózlobogójával lépett fel, a felelősségre vonás elől a budapesti jugoszláv követségre szökött”, onnan ellenforradalmi tevékenységüket még akkor is „változtatlanul továbbfolytatták, amikor a magyar nép a forradalmi munkás-paraszt kormány irányításával már megkezdte a törvényes rend helyreállítását” [...] „A budapesti jugoszláv követség épületéből küldték utasításait a fegyveres ellenállás további folytatására, az életet bénító sztrájkok szervezésére, a földalatti aknamunka újraszervezésére”, onnan kapcsolatot létesítettek a Központi Budapesti Munkástanáccsal, a Szabad Európa Rádióval. (Mindennek alapján fogalmazódik meg az a vád, hogy Jugoszlávia budapesti követsége révén nagyban részese Nagy „bűneinek”.) A közlemény szerint Nagy, Szilágyi és Maléter tagadta, de végül állítólag a bizonyítékok terhe alatt részben beismerte, a többi vádlott viszont teljes egészében beismerte bűnösségét. A közlemény végül megállapítja, hogy az említett ítéletek jogerősek, és a halálos ítéleteket végrehajtották.

Teljes 31 év kellett ahhoz, hogy Nagyt és társait teljes mértékben bíróságilag, politikailag és emberileg rehabilitálják.

Fontos felfigyelnünk arra a körülményre, hogy a bírósági eljárás megkezdésére vonatkozó döntést az MSZMP Központi Bizottságának ülésén hozták meg (lásd az MSZMP KB 1957. december 21-i zárt ülésének jegyzőkönyvét Top Secret 256–270. o.), és arra, hogy az állami szervek ennek a határozatnak a szellemében jártak el. Az még kevésbé elhanyagolható, hogy a magyar vezetőség minden ilyen döntés meghozatala előtt rendszeresen tanácskozott a szovjet vezetőséggel, és gyakorlatilag egyetlen lépést sem tett az SZKP KV jóváhagyása, gyakran korrekciója és kiegészítése nélkül. Mindez arra utal, hogy a magyar politikai vezetőség mennyire nem volt önálló, és milyen körülmények között alakult a tényleges hatalom Magyarországon. A szovjet vezetőség álláspontja és annak értelmében aztán a befolyás alatt álló pártok álláspontja is annak hatására alakult abban az időben, hogy nagy volt az ideológiai eltérés a Jugoszláv Kommunista Szövetség álláspontjától, ami különösen kifejezésre jutott a JKSZ 7. kongresszusának (1958. április 22–26.) előkészületei, a JKSZ új programja javaslatának megvitatása során. Annak idején a szovjet befolyás alatt álló pártok ezt a programjavaslatot a kommunista mozgalomban megnyilatkozó „revizionizmus” megtestesítésének minősítették, és keményen bírálták. Ezért a szovjet tömb kommunista pártjai, köztük az MSZMP, a meghívás ellenére nem küldték el hivatalos küldöttségüket a kongresszusra, hanem csak belgrádi diplomáciai képviselők megfigyelő minőségben való részvételével, alacsonyabb szinten képviseltették magukat.

A Nagy és társai elleni vádirat egy része tartalmazza azt is, hogy a jugoszláv nagykövetség a maga részéről állítólag támogatást nyújtott nekik. Ez a megállapítás természetesen kiváltotta a jugoszláv kormány kemény reagálását, ami aztán diplomáciai közbelépésekben, kemény, de viszonylag rövid nyilvános sajtóvitákban jutott kifejezésre, aminek során a jugoszláv fél hangsúlyozta: megsértették a nemzetközi magatartás szabályait azzal, hogy megszegték Nagynak és társainak a jugoszláv nagykövetségről való távozásáról 1956-ban kötött jugoszláv–magyar megállapodást. A jugoszláv fél véleménye szerint a Nagy elleni egész eljárás emlékeztet a Rajk-perre, tehát arra irányult, hogy megmérgezze a viszonyt Jugoszlávia és Magyarország között. Ebben az esetben minden kelet-európai ország kommunista pártja, sőt egyes nyugatiak is – főképp a Francia KP – Magyarország oldalára álltak, azt igyekeztek bebizonyítani, hogy Jugoszlávia állítólag együttműködik a „nemzetközi reakcióval”. Kína e tekintetben még keményebb álláspontot foglalt. Hruscsov azonban mégis ellenállt annak a kísértésnek, hogy megengedje a teljes szakítást Jugoszláviával, ezért a továbbiakban mégis józanabb hangok hangzottak el, mindez a politikai feszültség bizonyos

enyhüléséhez vezetett. A közvélemény előtt folytatták a jegyzékváltást, de 1958 őszén mind a két vezetőség belátta, hogy a további viszály sehova sem vezet, és hogy közös érdek az értelmetlen vita befejezése. E tekintetben fontos szerephez jutott a Szovjetunióknak és személyesen Hruscsovknak az az érdekeltsége, hogy ne rontsák tovább a viszonyt az ún. „harmadik világgal”, amelyben Jugoszlávia jelentős tekintélyt és befolyást élvezett, de amely iránt a Szovjetunió is érdeklődést mutatott. Másrészt Hruscsov nem engedhette meg magának, hogy a szovjet tábor újból megteremtett egységét az újbóli sztálinizálás kínai irányvonala alapján erősítse, hanem ehelyett saját irányvonalát próbálta érvényesíteni. Belgrád számára pedig Hruscsov és Kádár politikájának folytatása az adott helyzetben a lehető legjobb megoldásnak tűnt. A feszültség enyhítése tehát kölcsönös érdek volt (Top Secret, Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956–1989. Bevezető, 14–15. o.).

Szükségesnek tartottuk, hogy különböző források feltüntetésével kicsit részletesebben megvilágítsuk Nagy Imrének és társainak esetét, mert ez az egyik központi fordulópontja az 1956. évi magyarországi eseményeknek, sőt Jugoszlávia és Magyarország kapcsolatának is. Éppen ezek révén látható: a magyarországi események jellege megítélésének némi fokozatos változásával párhuzamosan kockáról kockára összeállt a Nagy Imre-csoport elleni vádirat is, hogy ezt a csoportot az elsődleges antisztálinista és reformista minősítés helyett végül azzal az abszurd váddal és ítélettel terheljék, hogy ellenforradalmat szerveztek, árulást követtek el, végső fokon célzásokat tegyenek arra, hogy a jugoszláv „revizionistákkal” álltak ellenséges kapcsolatban, és mindezt a Rákosi-korszak politikai pereinek mintájára emlékeztető módon szervezzék meg.

Mint már mondtuk, a jugoszláv és a magyar vezetés közötti vita egy része a Nagy Imre és társai elítélése utáni viszonylag rövid időszakban, az ítéletre és a kivégzésre vonatkozó hír nyilvánosságra hozatala után játszódott le. Az első hírek erről az itteni sajtóban 1958. június 18-án jelentek meg, annak másnapján, hogy a Magyar Igazságügyi Minisztérium kiadta közleményét. Ezt követte a jugoszláv fél hivatalos nyilvános reagálása a JSZNK kormányának június 24-én a magyar kormányhoz intézett jegyzéke formájában. Eközben a lapok tájékoztattak a világgözvélemény elkeseredéséről és tiltakozásáról is, valamint a kelet-európai kommunista pártok, a Kínai KP és néhány nyugati kommunista párt (Franciaország, Nagy-Britannia) álláspontjáról. Mindez azonban csak június végéig tartott, majd a nyilvános vitát leállították. A további vita a közvélemény kizárásával, elsősorban diplomáciai úton – jegyzékek, megbeszélések stb. formájában – folyt, úgy, hogy a sajtó nem is regisztr-

rálhatta. Amiről a közvélemény értesült, az megtalálható a négy napilap főképp 1958. június második felében közölt írásainak áttekintésében, enélkül ez az áttekintés nem lenne teljes.

De térjünk vissza 1956 őszének magyarországi eseményeire és arra, hogyan foglalkozott azokkal a hazai sajtó.

Amíg a közvélemény figyelmét a Nagy Imrével kapcsolatos események kötötték le, néhány cikket közöltek azok a tudósítók, akik időközben visszatértek Belgrádba. Ezek között külön figyelmet érdemel annak a szörnyű terrornak a leírása, amely Budapest utcáin volt érezhető a hatalomnélküliség és a zűrzavar körülményei között. Minderről néhány fénykép is megjelent (Đuka Julius: A fehérterror sötét napja. Politika, december 14.).

November közepén a jugoszláv és a magyar közvélemény figyelmét is Tito elnök pulai beszéde foglalkoztatta. Egyes magyar lapok megjelentették, sőt többször egészében le is közölték. Az itteni sajtó tudósít e beszéd visszhangjáról, mivel Tito elnök szavai kemény reagálást váltottak ki a kelet-európai országok, elsősorban a Szovjetunió sajtójának egy részében (TASZSZ, Pravda), de a Francia Kommunista Pártnál is. Ezt követte a jugoszláv tisztségviselők és sajtó vitatkozó reagálása. Később hasonló vitát váltott ki Edvard Kardeljnek a Szövetségi Szkupstinában mondott beszéde is.

Az ezzel kapcsolatos cikkek szerzői a legmagasabb rangú jugoszláv állami és párttisztviselők, a legtekintélyesebb újságírók, kommentátorok voltak. Leggyakrabban a szovjet és a csehszlovák sajtószervekben (elsősorban a moszkvai Pravdában, TASZSZ-ban és a prágai Rude Pravóban) megjelent szerzőkkel és cikkekkel, valamint a Francia KP tisztviselőinek nézeteivel szálltak vitába, mivel azok dogmatikus álláspontra helyezkedtek, és ebben a megvilágításban vizsgálták a magyarországi eseményeket meg Jugoszlávia politikáját. A fentiekkel foglalkozva szóltak az albán és a bolgár tisztviselők nézeteiről is. Kitértek egyes nyugati sajtószervek rosszindulatú álláspontjára is, mivel azok kérdésessé akarták tenni és diszkreditálni akarták a dogmatikus sztálini politika ellen irányuló jugoszláv álláspontok őszinteségét.

A dogmatikus felfogások képviselőivel folytatott vita főbb témái a következők voltak:

– A magyar nép fölkelésének okai és jellege. Azzal a minősítéssel szemben, hogy a felkelést az imperialista erők előre szervezték és tervezték, hogy ellenforradalmat szerveztek Magyarország népi demokratikus rendszerének megdöntésére, a jugoszláv álláspont azt vallotta, a felkelés a magyar nép és a munkásosztály mély elégedetlenségének, a bürokratikus önkénnyel való szembeszállásának, a demokratizálódás

óhajának és annak volt a következménye, hogy szembe akartak szállni Magyarország tömb, vagyis szovjet érdekeknek való alárendelésével, az ellenforradalmi erők pedig csak megpróbálták kihasználni a felkelés idején keletkezett zűrzavart.

– Tézisek a személyi kultusról. A fenti források szerint a nép elégedetlenségének legfőbb oka és a korábbi vezetőség hibáinak legfőbb forrása az a „személyi kultusz” volt, amelyet Rákosi a Szovjet KP 20. kongresszusa előtt a szocialista országokban érvényesülő kultusz részeként ápolt. Ebben az értelemben kétségbe vonták azt a jugoszláv nézetet, hogy a „személyi kultusz” csak terméke a sztálini bürokratikus rendszernek. Ezt a jugoszláv álláspontot úgy értelmezték, mint a Szovjetunióban és a népi demokrácia országaiban megtestesülő „hibátlan” szocialista rendszer elleni támadást, tehát mint „szovjetellenességet”.

„A Nagy- eset.” Kelet-Európában kezdettől fogva gyanakvással fogadták Nagy Imrének és csoportjának antisztálinista, reformista politikáját, később pedig gyengének, lagymatagnak minősítették, amely felelős az ellenforradalmi elemek előretöréséért, hogy végül Nagyt az ellenforradalom segítőjének, árulónak, sőt az imperializmus ügynökének kiáltásák ki. Ezzel szemben a jugoszláv fél igazi antisztálinistának és reformátornak vélte, és ezért támogatta kormányát, habár Tito pulai beszédében szemére vetette, hogy rosszul választotta meg a lépések sorrendjét, vagyis várt a második szovjet beavatkozásra, ahelyett, hogy rögtön az új kormány megalakulása után kiadta volna azt a nyilatkozatot, amellyel a kommunista elemek elhatárolódnak az ellenforradalmároktól, és ezzel megkönnyítette volna a helyzetből való kilábalást. Külön kérdés a szovjet és a magyar fél magatartása Nagynak és társainak Romániába való elhurcolásával kapcsolatban, amikor is a szovjet szervek erőszakosan léptek föl, a magyar fél pedig ellentmondásos és hazug állításokkal hamisan mesterkedett. Kádár rövid időn belül néhányszor megváltoztatta Nagyról adott értékelését, hogy minden alkalommal keményebb vádakot fogalmazzon meg.

– A szovjet fegyveres beavatkozás. A jugoszláv fél abból az elvi álláspontból kiindulva, hogy ellenzi a fegyveres beavatkozást más országok területén, függetlenül attól, hogy Magyarországról vagy Közel-Keletről van-e szó, úgy vélte: az első szovjet beavatkozás nem volt indokolt, mert azt Gerő erőszakolta ki, a második azonban indokolt volt, ha másképpen nem tudták megakadályozni, hogy a túlsúlyba jutó reakciós erők megdöntsék a szocialista rendszert Magyarországon. Ennek ugyanis beláthatatlan következménye lett volna a világ erőviszonyaira, de Jugoszlávia biztonságára nézve is. Mindenesetre ezt a beavatkozást már a kisebbik rossznak tartottuk. Ezzel szemben a keleti vélemény az

volt, hogy a Szovjetunióknak kötelessége és joga a „testvéri segítség” keretében védeni a szocialista vívmányokat, bárhol kerülnek is azok veszélybe. (Ez a tézis néhány évvel később világosabb megfogalmazást nyert Brezsnyev „korlátozott szuverenitás” elméletében, és megnyilatkozott a „prágai tavasz” elleni beavatkozásban Csehszlovákiában 1968 augusztusában.)

– A munkástanácsok kérdése. Kezdetben a magyar vezetőség, sőt a Kádár-kormány még a második szovjet beavatkozás után is engedélyezte a munkástanácsok megalakulását, és a kormány úgy nyilatkozott, hogy további munkájában azokra támaszkodik. A munkástanácsok nemcsak megalakultak a vállalatokban, hanem kezdtek területileg is összefűződni (Központi Budapesti Munkástanács, megyei munkástanácsok stb.). Hamarosan jött azonban az összeütközés ezekkel a területi tanácsokkal, mert azok ezen érvelés szerint beavatkoznak a politikába, ami megengedhetetlen, és ezért gyorsan fel is oszlatták őket. Később felszámolták a munkástanácsokat a vállalatokban is. A dogmatikus teoretikusok kezdettől fogva bizalmatlanul néztek a munkástanácsokra, a párt „egyöntetűsége” elvének megsértését látták bennük, mivel nem voltak közvetlenül a párt ellenőrzése alatt. Elítélték megalakításukat, azzal az érveléssel, hogy ezeket a tanácsokat a beszivárgott ellenforradalmi elemek saját céljaikra használják fel.

– A többközpontúság vagy a munkásmozgalom „egysége”. A jugoszláv fél azon az állásponton volt, hogy a munkásmozgalom és a szocializmus csak akkor fejlődhet eredményesen, ha minden országban figyelembe veszik a sajátos föltételeket és sajátosságokat. Nincs tehát univerzális recept. A másik oldalról ennek a nézetnek a kritikusai ragaszkodtak a „marxizmus–leninizmus” elvének (ahogyan ők azt értelmezték, vagyis kizárólag a Szovjetunió modellje és tapasztalata alapján) szigorú betartásához, mert ennek kell elvezetnie a szocialista országok és az egész nemzetközi munkásmozgalom teljes egységéhez. Szerintük ez magában foglalja, hogy egy központ van, ez a központ pedig a Szovjetunió mint a mozgalom legerősebb és vezető ereje.

– A vita módszere. A jugoszláv álláspontokkal való vitatkozásban a nézetek egyoldalú kifejtésének módszerét alkalmazták úgy, hogy olyan álláspontokkal szálltak vitába, amelyeket nem is ismertettek. Ezt a vita jugoszláv részvevői méltánytalanságnak minősítették.

Ez a vita elsősorban 1956 novemberének második felében folyt, és ekkor jelentkezett az itteni lapokban is.

A következő kérdéskomplexum, amellyel Magyarországgal kapcsolatban a jugoszláv sajtó foglalkozott, az volt, hogy a Kádár-kormány miképpen viszonyul a munkástanácsokhoz. A munkástanácsok már a

felkelés első napjaiban megalakultak sok magyar vállalatban. Később annak érdekében, hogy gondoskodjanak a tapasztalatcseréről, ezek a munkástanácsok összekapcsolódtak, és kiterjesztették munkájukat, megszületett a területi összekapcsolódás is. Először a budapesti munkástanács alakult meg, majd jöttek a hasonló munkástanácsok a megyékben. Az elején ezt a tevékenységet a kormány is támogatta, sőt a Kádár-kormány közölte, hogy tevékenységében a munkástanácsokra fog támaszkodni. Amikor azonban a munkástanácsok – elsősorban a Központi Budapesti Munkástanács – politikai követelésekkel álltak elő, a kormány kimondta, hogy ezek a tanácsok „politizálni” (!) akarnak, és ezért követelte: munkájukat kizárólag a vállalatok gazdasági és termelési problémáira korlátozzák! A lapok hírt adtak a munkástanácsok egyes tagjainak letartóztatásáról, ez megelőzte a Központi Budapesti Munkástanács törvényen kívül helyezését, majd elnökének és egy tagjának letartóztatását, ami miatt 48 órás sztrájkot hirdettek. A megmozdulás elég tömegessé vált, sőt tömegessége a következő napokban még növekedett. Annak ellenére, hogy a kormány hangoztatta a munkástanácsokra való támaszkodást, azokat 1957 elején végleg megszüntették.

December 20-a körül mind gyakrabban jelentek meg hírek halálos vagy hosszú évekre szóló börtönbüntetésekről, amelyeket a rögtönítélő bíróságok mondtak ki az ellenforradalmi tevékenységben való részvétel, illetve fosztogatás, gyújtogatás, fegyverrejtegetés stb. miatt.

December végén a hatóságok közzétették a felkelés alatti fegyveres összecsapásokban elhunytak mérlegének általuk elismert változatát, amely sokkal kevesebb áldozatról szólt, mint a külföldi források felbecslése, de amely tartalmazta az összeütközésekkel okozott anyagi kár fölbecslését is.

Ezek a témák domináltak az itteni sajtó közléseiben. A sajtóközlönyök időrendi áttekintéséből azonban kiderül, hogy tájékoztatásuk sokkal szélesebb sávban mozgott, sokkal bővebb volt, mint az említett központi témák, és sokat felölelt a nagy fontosságú hírektől, riportoktól és kommentároktól kezdve egészen a folyó eseményekről szóló legkülönbözőbb rövid hírekig. (Vita Magyarországról az ENSZ közgyűlésében, a lakosság ellátása, a közlekedés felújítása, a lakosságnak nyújtott külföldi segély stb.) A jelentések intenzitása pedig összhangban állt az abban az időben Magyarországon lefolyt események intenzitásával és drámaiságával. December végén a Kádár vezette hatalom megszilárdításával párhuzamosan csökkent a közlések száma, és 1957 elején megkezdődik az események viszonylag normális figyelemmel kísérése.

A helyi lapok írásaival kapcsolatban meg kell jegyeznünk a következőket is: A magyarországi eseményekkel foglalkozó sajtóközlemények

kronológiájából kitűnik, hogy a helyi lapok – a Zrenjanintól eltérően a Subotične novine és a Somborske novine – ritkán közöltek írást, vagyis igen keveset (a Somborske novine 1956 második felében mindössze egyet). Ezzel kapcsolatban elsősorban szem előtt kell tartanunk, hogy hetilapokról van szó, de azt is, hogy ebben az időben a helyi sajtó elsősorban környezetének témáival foglalkozott, úgyhogy a külpolitika és a nemzetközi események nem kaptak helyet. Ez a kérdés már a tájékoztatás „magasabb szintjéhez” tartozott. Ezenkívül a helyi sajtó magatartására hatással lehetett a helyi politikai vezetőség álláspontja is. Kissé nehéz azonban megmagyarázni, hogy 1956 őszen a Subotičke novine és a Somborske novine egyetlen cikkében sincs szó a magyarországi menekültek befogadásáról, elhelyezéséről és a velük való bánásmódról, holott ezek a menekültek legelőször Szabadka és Zombor környékére érkeztek, csak később helyezték el őket más befogadóközpontokba. Csupán 1957 első felében kezdenek híreket közölni minderről, akkor is ritkábban.

A magyarországi események további figyelemmel kísérésével kapcsolatban azonban kommentárt érdemel Đuka Juliusnak, a Politika tudósítójának az a jelentése, amely *Miért nem jelent meg a Népszabadság?* címmel azzal foglalkozik, hogyan tájékoztatták a magyar polgárokat azokról az eseményekről, amelyeknek szemtanúi voltak, amelyekben szándékosan vagy akaratlanul részt vettek. A cikkíró ugyanis megemlíti, hogy egyes budapesti lapok megjelenésében mutatkozó időnkénti hézag ellenére a magyarországi polgárok elég jól tájékozódtak, hiszen hallgatták az Újvidéki Rádió magyar nyelvű adásait. (Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy a rádióállomások által közölt anyagokkal nem foglalkoztunk külön, mégpedig két okból: először is nehéz lenne betekintést nyerni az akkori adásokba, még az is kérdés, hogy egyáltalán van-e erről megbízható dokumentáció, és a második az, hogy a rádió közlönyeiben nincs semmi új az áttekintéssel felölelt sajtóközleményekhez viszonyítva.)

Az Újvidéki Rádió szerepe nem a budapesti felkelés időszakával kezdődött, hanem annak hosszabb történelme van. Az Újvidéki Rádió 1949. november 29-én kezdte sugározni programját a vajdasági nemzeti kisebbségek nyelvén (ebben az időben a szerbhorvát nyelvű program egészen a hatvanas évek közepéig csak Újvidéknek és környékének szánt helyi adás volt, csak később lett „egyenrangú” tartományi jelentőségű program, ami annak eredménye volt, hogy megváltozott a Vajdaság alkotmányos helyzete, és így szükségessé vált a szerbhorvát nyelvű tájékoztatás, mivel a belgrádi sajtó ennek a föladatnak nem tudott teljes mértékben eleget tenni. Ez a szerkesztőség ugyanakkor egyenrangúvá

vált a belgrádi és a többi jugoszláv rádióállomással, mivel munkáját nem korlátozta csak a tartományi jelentőségű témákra). A kisebbségi nyelven dolgozó szerkesztőségek között a jobb káderfeltételeket, elsősorban a sajtóban korábban szerzett tapasztalatokon alapuló szélesebb káderalapot figyelembe véve a magyar szerkesztőség számított a legteljesebbnek, ez a program volt a leghosszabb időtartamú. Az Újvidéki Rádiót egész Szlovákiáig fogták, Magyarországnak pedig egész területét fedte. Ez a rádióállomás már kezdetben nagy népszerűsége tett szert Magyarországon annak köszönhetően is, hogy lényegesen eltért a Rákosi-szellemű Magyarország rádióállomásaitól, de a nyugatról magyar nyelven a magyar hallgatónak sugárzott adásoktól is. A magyarországi rádióállomások az uralkodó rendszer politikájával összhangban szigorúan a párt agitpropjának utásításai szerint dolgoztak, vagyis mereven követték a Rákosi-féle politikát, amivel együtt járt mindaz, amit a magyar nép elfogadhatatlannak tartott. A nyugati rádióállomások pedig nyers, antikommunista propagandát folytattak, ami megfelelt talán a letűnt rendszer híveinek, de nem a magyarok többségének. Ezzel szemben az Újvidéki Rádió a jugoszláv politikát képviselte, ami kritikusan viszonyult mind a két szélsőséghez, szembeszállt a világ akkori kiélezett tömbmegosztásával, főleg a kelet-európai országok „népi demokráciájának” Moszkva által diktált agresszív propagandájával. Ezenkívül az Újvidéki Rádió magyarországi népszerűségéhez lényegesen hozzájárult két adása: a szórakoztató zene és a hallgatók üdvözlétei. Ebben az időben Jugoszláviában, így a Vajdaságban is, új irányzat kezdődött a szórakoztató zenében, az megszabadult a Kelet-Európában uralkodó merev ideológiai sablonoktól, amelynek alapján „burzsoá kispolgáriasságnak” nyilvánítottak mindent, ami nem volt az ő ideológiai vonalukon. Itt viszont a dalok a szerelemtől és az egyszerű emberi érzelmekről szóltak, a zene fülbemászó volt. Az Újvidéki Rádió magyar szerkesztőségének zenei adásában kiváló művészek szerepeltek, és ez nagy visszhangra talált a határ másik oldalán is. Másrészt vasárnaponként sugározták a Szív küldi szívnek műsort, amelynek intim üzenetei tartalmazták a rokonok és barátok zenei üdvözlését az ittenieknek és a magyarországiaknak. Jugoszlávia totális zárlatának idején, amikor majdnem lehetetlen volt a posta, különösen a telefon útján történő kommunikálás (néha veszélyes volt levelet írni a magyar polgároknak), ez lehetővé tette az embereknek, hogy a hozzájuk közel állóknak legalább azt jelezzék, hogy élnek (a bevett megfogalmazás az volt: „a messze távolba”). Mindez hozzájárult ahhoz, hogy állandósuljon az Újvidéki Rádió adásainak hallgatása Magyarországon, és hogy ez a rádió népszerűsége és tekintélyre tegyen szert. Az 1956. októberi és novemberi

véres magyarországi események idején pedig még nagyobb fontosságot kapott ennek a rádiónak a szerepe, és a magyar hallgatók tájékoztatásának egyik legobjektívabb és nagyban hallgatott formája lett.

December folyamán részleges adatok jelentek meg a magyarországi menekültek számának alakulásáról, döntésükről, hogy visszatérnek Magyarországra, vagy más országba távoznak, annak a jugoszláv elvi álláspontnak az alapján, hogy joguk van minden nyomás nélkül szabadon eldönteni, hol akarnak letelepedni. Az 1956 végén megjelenő első jelentések arról szólnak, hogy viszonylag kevés számú magyar menekült érkezett. Abban az időben ezek csak részleges jelentések voltak, mert állandóan növekedett azok száma, akik eljutottak a jugoszláv befogadóközpontokba. Számuk 1957 januárjában és februárjának elején elérte maximumát, így 1957 első hónapjaiban mintegy húszezer menekült tartózkodott nálunk. Voltak napok, amikor százszámra érkeztek a menekültek Magyarországról. Kezdetben az készítette őket menekülésre elsősorban, hogy pusztá életüket féltették a fegyveres összetűzésektől, vagy az, hogy politikailag nem értettek egyet a szovjet beavatkozással. Később a menekülésben már közrejátszott a távlatnélküliség, annak gyenge kilátása, hogy munkába állhatnak és egzisztenciát teremthetnek, majd az is, hogy nem értettek egyet a mind bizonyosabb hosszú távú szovjet beavatkozással a magyar hatóságok politikájába. A fiatalok egy részénél lényegesen közrejátszott bizonyos kalandvágy is. A hírügynökségi jelentések ebben az időben arról szóltak, hogy Magyarországon letartóztatták és bíróság elé állították azokat a csoportokat, amelyek megszervezték az emberek átjuttatását a határokon, és ezen az alapon a kifizetődő „üzletelés” egész láncolatát teremtették meg (az ilyen csoportok létezéséről szól G. Altman riportja a Borba 1956. december 23-i számában, az embercsempészek egy csoportjának bíróság elé állításáról beszámol a Magyar Szó 1957. február 20-i száma).

Már mondtuk, hogy Magyarország belső helyzetét illetően 1956 végétől fogva már nem történt semmi lényeges, úgyhogy csupán 1956 decemberének végéig készítettünk áttekintést a vizsgált lapokban megjelent cikkekről. Nem készítettünk nyilvántartást 1957 első felében azokról az információkról sem, amelyek arról szóltak, hogy a magyar hatóságok és a magyar párt erőfeszítést tesznek működésük stabilizálására, szóltak az októberi eseményekben való részvétel miatti letartóztatásokról (köztük az írók egy csoportjának letartóztatásáról) és az ezzel kapcsolatban kimondott ítéletekről. (A letartóztatásokkal és ítéletekkel kapcsolatban lásd V. Popin: Megrendezett magyarországi perek 1949–1958, III. fejezet, 113., 114., 115. sz. okmány.) Úgyszintén csak időnként folytatódott a vita egyik részről a magyar és a szovjet, a másik

részről a jugoszláv álláspont között, azzal kapcsolatban, hogy a JSZK és a jugoszláv hatóságok milyen álláspontra helyezkedtek az októberi felkelés jellegével kapcsolatban. A menekültek témája azonban lényeges része az októberi fejleményeknek, és ez a téma elsősorban ebben az időben kapott nagyobb súlyt az itteni sajtóban, és innentől kezdődően foglalkoztak bővebben vele. Mint már mondtuk, a magyarországi menekültek tömegesebben 1957 januárjában és februárjának elején érkeztek. Ezért ennek az évnek az első felében megjelent cikkek kronológiájának folytatásában csak azokat a szövegeket tüntettük fel, amelyek szűkebb értelemben érintik a magyar menekültek befogadásának és elhelyezésének problematikáját, továbbá más országba való távozásukat vagy hazatérésüket.

Mint a kronológia említett részéből kitűnik, elsősorban a szabadkai-palicsi és a zombori befogadóközpontokban eltöltött bizonyos idő után, 1957 tavaszán a menekültek jelentős részét elhelyezték Szerbia-szerte, a részben Szlovéniában, Horvátországban és Macedóniában (Eszék, a Gorski Kotar-i Gerovo, a Crkvenica melletti Serce, Prespa) levő más befogadóközpontokban. A jelentések szerint a menekültek teljes létszáma meghaladta a húszezret. A megfelelő elhelyezés és az elsődleges befogadás kulturális és társadalmi épületei tehermentesítésének magyarázata az volt, hogy normalizálni akarták a befogadóközpontok életét. Hasonlóképpen figyelmet szenteltek annak, hogy a menekültek más országokban távoznak és részben hazatérnek, habár (a jugoszláviai menekülteket illetően) viszonylag kis számuk, mindössze 12 százalékuk tért vissza Magyarországra.

Már kezdetben felvetődött azonban a befogadóközpontok finanszírozásának problémája, mivel ez – a Nemzetközi Vöröskereszt segélyeiből történő részleges fedezés mellett – naponta több tízezer dollárral megterhelte Jugoszlávia állami költségvetését. Később a nemzetközi közösség az ENSZ menekültügyi főbiztosa révén ezeknek a költségeknek csak kisebb részét térítette meg.

A Zrenjanin című helyi lap 1957 első felében a viszonylag legnagyobb figyelmet szentelte a menekülteknek. Nagybecskerek közvetlen környékén (az écskai, muzslyai és a melencei befogadóközpontokban) több magyar menekültet helyeztek el. Mivel ezek a város környéki települések zömmel falusi jellegűek, és többségben vagy nagyobb részben magyarok lakják, a menekültek és a helyi lakosság között baráti kapcsolatok jöttek létre. A helyi lakosság megértést mutatott a szerencsétlenül jártak iránt, és nagy segítséget nyújtott a menekülteknek, a menekültek viszont a házigazdáknak és a helyi szövetkezeteknek segítettek az őszi mezőgazdasági munkáknál és más tekintetben. Eközben családi és

egyéni barátságok szövődtek, a fiatalok között szerelem is született, és házassághoz vezetett. Ezek a házaspárok később saját döntésük alapján jórészt Nyugatra költöztek.

*

Összegezve a belgrádi és a vajdasági sajtó írásait 1956 őszeinek magyarországi eseményeiről, az alábbiakat mondhatjuk el:

A magyar nép októberi felkelésével kapcsolatban – összevetve a 20. század ötvenes éveinek két másik felkelésével (Berlin 1953 és Poznan 1956) – megállapíthatjuk, hogy ez a felkelés a legintenzívebb, a leghosszabb és következményeiben legmesszehatóbb felkelés volt a sztálini rendszer ellen a „népi demokrácia”, későbbiekben a „reális szocializmus” országaiban lezajlott felkelések között. 1956 októbere az egyik legjelentősebb mozzanat a magyar nép újabb kori történelmében és a nemzeti méltóságért, szabadságért vívott harcában. Ezenkívül az októberi események Magyarországon számos emberáldozattal, nagy anyagi kárral jártak. Ez a felkelés – az adott nemzetközi helyzetben, a világ tömbökre osztásának föltételei között – nem vezetett és nem vezethetett a szocialista rendszer bukásához, de (legalábbis Magyarországot illetően) jelentős mértékben módosította, enyhítette az uralkodás szoros sztálini nyűgét és módszereit, oda vezetett, hogy kialakult a szocializmus „lágyabb” változata. Ennek föltételei között a magyar népnek sikerült mégis bizonyos előrehaladást elérnie, hogy utána a berlini fal ledöntésével békésen áttérhessen a demokratikus többpártrendszer építésére. Az itteni sajtó sokoldalúan és korrektül tudósított 1956 októberének eseményeiről, valós képet adott az eseményekről, és minden félreértést kizáróan azok oldalára állt, akik abban az időben és az adott körülmények között a magyar nép haladó, szabadságszerető törekvéseit képviselték, ami világosan kitűnik a kritikus időpontban megjelent cikkek kronológiai áttekintéséből is. Szépen látszik ez a címszavak teljes áttekintéséből, a legfontosabb cikkek tömör ismertetéséből.

A szerző visszaemlékezése és megfigyelései Magyarországon 1956. októberi eseményeivel kapcsolatban

1956. október 23-a késő délután volt. Sürgős hívást kaptam a vajdasági tartományi belügyi titkárságtól, hogy mint a határ menti osztály dolgozója jelentkezsek. Közölték a hírt, hogy Magyarországon rendkívüli

események zajlanak. Beosztották a tisztségviselőket a fontos feladatokra. Közölték, hogy a Zomborba utazó munkacsoport tagja Marko Jokić, Ilija Kokotović és én. Indulás rögtön. A feladat segíteni a zombori járási belügyi titkárságnak. Gyorsan felkészültünk, autót kaptunk, és már az esti órákban ott voltunk a járási belügyi titkárságon, hogy ülést tartsunk a titkárság ottani kollektívájával, amelyet Slavko Nedeljković Kršo vezetett. Az emberek megkapták beosztásukat a terepen és az ügyeletekben.

Már a következő nap megérkeztek a jelentések, hogy a határokon nem látni a szokásos magyar határőrséget. A béregi határállomásról megérkezett a hír, hogy Hercegszántó határőrségének parancsnoka kapcsolatba akar lépni a mi szerveinkkel. Hercegszántóra utaztunk, hogy találkozzunk vele (a határon nincs semmilyen ellenőrzés). Megérkeztünk lakására, és megkért bennünket, hogy a következő napokban határőreink vegyék át a határ őrzésének teljes gondját, mivel az ő legénysége erre nem képes, hisz nekik ott kell maradniuk a faluban, hogy fönntartsák a rendet, elejét vegyék az esetleges nemkívánatos eseményeknek, beleértve „az ellenforradalom kirobbanását” is. A szinte ellenséges határon kialakult többéves bizalmatlanság után egyszerre bizalom született.

A következő napokban a magyar polgárok egy csoportja megjelent a jugoszláv határon. Miután értesültek arról, hogy a határ úgyszólván nyitott, ki akarták használni az alkalmat, hogy az elszakíttóság annyi éve után végre találkozhassanak jugoszláviai rokonaikkal és barátaikkal. Ezt a váratlan lehetőséget sokan kihasználták ennek a nemzeti összetételében tarka (magyarok, szerbek, bunyevácok, sokácok) határ menti vidéknek a lakói közül. Hatóságaink megértést mutattak emberi szükségletük iránt, hogy találkozzanak szeretteikkel, ezért ebben nem is akadályozták őket.

Már a következő napokban határszerveinknél kezdtek jelentkezni az ország belsejéből érkező magyar polgárok is, köztük nagyszámú budapesti, akik menekültnek mondták magukat. Köztük volt a budapesti központi munkástanács egy tagja is egész családjával. Egyesek azt mondták, hogy nem akarnak olyan rendszerben élni, ami eddig uralkodott Magyarországon, mások pedig úgy nyilatkoztak, hogy el akarják kerülni azt a káoszt, amely úrrá lett az országon. Sokan egész családjukkal érkeztek, többségük azzal az óhajjal, hogy Nyugat-Európába vagy Amerikába utazzanak.

Zomborban sürgősen megszerveztük ezeknek az embereknek az elhelyezését, a város néhány társadalmi tulajdonú épületében (az 1. számú helyi közösség, a Horvát Otthon, a Kaszinó, a Tűzoltókaszárnya meg a vasúti állomás melletti helyi közösség) létrehozott kollektív befogadóközpontokban helyeztük el őket. Megszerveztük a konyhát is,

hogy élelemhez jussanak. Minderről a Vöröskereszt gondoskodott, sőt önkéntesen sok polgár és fiatal is részt vett a munkában. A zombori befogadóközpontban mintegy ötezer menekült jelent meg. Értésüléseink szerint Szabadkán, pontosabban a palicsi nyaralókban és szállodákban hasonló módon befogadtak mintegy tízezer menekültet, Horvátország és Szlovénia területén pedig további ötezret, úgyhogy Jugoszláviában mintegy húszezer menekült volt. A menekültekre vonatkozóan a helyi sajtóban megjelent számadatoknak senkit sem kell zavarba ejtenie. Ezek az adatok ugyanis csak részlegesek voltak, semmiképpen sem teljesek, és csak rövid időszakot öleltek föl (a menekültek száma állandóan változott, hisz egyesek jöttek, mások időközben távoztak), tehát ezek az adatok nem adhatnak teljes képet arról, hogy a vizsgált időszakban hány menekült ment át befogadóközpontjainkon. A sajtóban megjelent hírek szerint mintegy 180 000 ember menekült Ausztriába, és ledöntötték Európa akkoriban (Nyugat-Berlin után) legjobb őrzött határának szögesdrót akadályát. Érdekes megemlíteni, hogy ezekben a napokban Szabadkán keresett menedéket az ÁVH szegedi tájékoztatóközpontjának egész személyzete, korrektül bántak velük, és menedéket adtak nekik, majd amikor már úgy mérték föl, hogy többé nincsenek veszélyben, lehetővé tették szabad visszatérésüket. (Farkas Csaba szegedi levéltári dolgozónak az 56 és Délvidék című szöveggyűjteményben közölt adatai szerint több mint negyvenen voltak.)

A viharos magyarországi események első napjaiban a zombori járási vezetőséghez érkezett az a bajai üzenet, hogy az ottani járási vezetőség találkozót kér. A találkozó gyorsan meg is történt a zombori járási népbizottságon, amikor is a bajai vezetők kifejezték reményüket, hogy a két ország közötti kapcsolatok, ennek alapján a két határ menti járás közötti kapcsolat is a jövőben kedvezőbben fejlődik. Ugyanakkor megfogalmazták azt a kérelmet is, hogy nagyobb mennyiségű élesztő formájában nyújtsunk nekik segítséget, mivel – mint mondták – a magyarországi vasutasok sztrájkolnak, a vonatok nem járnak, így nem tudják az élesztőt Pécsről, ahol gyártják, a városba szállítani. Márpedig élesztő nélkül a parasztok nem tudnak kenyeret sütni, és így az élesztőhiány kiválthatná a lakosság kedvezőtlen reagálását, még a zavargások veszélyét is. Hatóságaink beleegyeztek abba, hogy elküldik a szükséges mennyiségű élesztőt, és ez minden formáság és fizetség nélkül el is jutott a határ menti településekre.

A határ menti Gara községbe az élesztőt egy dzsipben mi hárman vittük el: Milan Galić százados, a járási rendőrség főnöke, Simo Ponjević, a belügyi titkárság tisztviselője és én. Szépen fogadott bennünket Gara helyi tanácsának elnöke, majd az élesztőt átadtuk a helyi földmű-

ves-szövetkezetnek, és az kiosztotta a lakosságnak, hiszen az élesztő megérkezésének hírére tömegesen gyűltek össze a szövetkezet épülete előtt. Gara vegyes nemzeti összetételű falu, az egybegyűlt parasztok egy része, főképp a horvátok és a szerbek, azt kérték, hogy valaki szóljon is hozzájuk. Amikor a szövetkezeti üzlet lépcsőjén megjelent Galíc százados, a szálás, egyenruhás krajjinai, felcsapott a taps. Galíc néhány szót szőtt hozzájuk a két állam közötti barátság szükségességéről, és kifejezte reményét, hogy sorsuk jobbra fordul.

A beszélgetés során hozzám fordult egy helyi lakos és odasúgta, hogy valaki beszélni akar velem, valójában az állambiztonsági szerv egyik tagjáról volt szó, aki biztonságát féltve az utóbbi napokban rejtőzködött. Erre a sötétből megjelent egy bőrkabátos személy, szemére húzott sapkával, hogy alig látszott az arca. Úgy mutatkozott be mint Suga őrmester. Azt mondta, hogy ő van megbízva ezzel a tereppel, és beismerte, hogy Jugoszlávia meg a Tájékoztató Iroda közötti összeütközés idején ügynököket küldött Jugoszláviába. Valójában régi ismerősök voltunk, mivel az ötvenes évek elején alkalmam nyílt megismerni egyeseket azok közül, akiket ő kémkedési feladattal átküldött a határon. Ezt meg is mondtam neki, erre szégyenlősen magyarázkodni kezdett, azt állítva, hogy ebben az időben itt mindenkit megtévesztettek, és mindenki naiv volt, amit sajnál is. Rövid beszélgetés után eltűnt a sötétben. A második szovjet katonai beavatkozás után, amikor a magyar határon megjelentek a szovjet katonák, és a határt ismét lezárták, arról értesültünk, hogy ugyanez a Suga őrmester kezdte meg azoknak a letartóztatását és kihallgatását, akik a nyitott határ idején meglátogatták a határ másik oldalán élő jugoszláviai rokonaikat.

Itt vissza kell emlékezni egy nagyon fiatal hadnagyra, Jenőre, aki a Gara melletti határőrségnek a Podmanszki-majorban állomásozó egységének parancsnoka volt. Amikor az élesztőt vittük, a határon várt bennünket, és igen barátságosan viselkedett. Elmondta, hogy korábban bányász volt Felső-Magyarországon, és onnan munkáskáderként tiszti iskolába küldték. Ott-tartózkodásunk egész ideje alatt ott sürgölődött körülöttünk, este pedig, amikor Garába visszatértünk, meghívott bennünket a kaszárnyába, és megparancsolta katonájának, hogy kolbászos rántottát készítsen nekünk vacsorára. Még lakására is elvitt bennünket, hogy megismertessen feleségével, és hogy lássuk akkor mindössze néhány hónapos gyereket. Mivel egész este jó borral itatott bennünket, ő maga jól fölöntött a garatra, úgyhogy a határra már csak helyettese tudott bennünket kikísérni. Később arról értesültünk, hogy a szovjet beavatkozás után az új helyzet miatti elkeseredésében gyorsan otthagya a határőröket, és visszament bányásznak.

Nem sokáig maradt nyitott, magyar részről őrizetlen a határ. Mindjárt a második szovjet beavatkozás után megjelentek a határon a szovjet katonák, és átvették a teljes ellenőrzést. Időközben közvetlen és igen korrekt kapcsolatunk volt a Duna és Tisza közti határszakasz parancsnokával, Moravski őrnaggyal, akinek parancsnoksága Kiskunhalason székelt. A megbeszéléseket fölváltva tartottuk Bački Bregen és Santovón, minden határ menti formaságtól mentesen. Amikor azonban az oroszok megszállták a határt, ez már nem ment probléma nélkül. Emlékszek egy megbeszélés találkozóra valamikor novemberben, amikor Moravski hóban és fagyban eljött a határra a megbeszélés találkozóra, de a megfigyelőállásban tartózkodó orosz katona nem engedte meg neki, hogy átlépje a határt. Telefonon felvette a kapcsolatot parancsnokával, és jó félórás fagyoskodás és várakozás után az őrnaggyal közölte: „Nu, prohogyi.” Mi távoztunk, miután Moravski pironkodva, szégyenlősen azt mondta nekünk: „Íme, látják, oda jutottunk, hogy a magyar hadsereg őrnagya, a határ egy szektorának parancsnoka egy orosz katona engedélye nélkül nem lépheti át saját országának határát.” Moravski később otthagyta a katonaságot, és a gazdaságban keresett állást Budapesten.

A Kádár vezetésével megalakult új magyar kormány közölte azt a döntését, hogy az októberi események idején elmenekült magyar polgárok szabadon visszatérhetnek otthonukba, és nem lesz bántódásuk, ha nem követtek el semmilyen bűncselekményt. Ezután Magyarország belgrádi nagykövetsége elküldte diplomáciai képviselőit, hogy a befogadóközpontokban beszélgessenek a menekültekkel, nyerjék meg őket a hazatérésnek. Így járt Zomborban Oláh, a nagykövetség akkori titkára, és elkísértem a befogadóközpontokba. Állami szerveink utasítására lehetővé tettük számára, hogy minden ilyen központot meglátogathasson anélkül, hogy mi közbeléptünk volna, vagy befolyásoltuk volna a menekülteket. Kevesen hallgattak azonban rá, ugyanakkor többen a menekültek közül keményen bírálták és kifejezésre juttatták, hogy nem bíznak az ígéretek őszinteségében. Aggodalmuk és bizalmatlanságuk később igazoltnak bizonyult, hiszen a hazatérők egy részét rendőrségi eljárásnak és büntetésnek vetették alá.

Valamikor november 20-a táján a szövetségi szervek (külügyi államtitkárság, belügyi államtitkárság stb.) néhány tisztségviselőjével együtt kineveztek abba a vegyes bizottságba, amelynek el kellett látogatnia a Gorski Kotar-i Gerovóban levő befogadótáborba. Ebben a bizottságban magyar részről ott voltak a hadsereg, a rendőrség és a külügyminisztérium főtitkárai is. Rossz időben, hóban és hidegben utaztunk Gerovóba, ahol a magyar képviselők hasonlóan megkísérelték, hogy beszélgetés formájában a menekülteket rávegyék a hazatérésre, de erő-

feszítésüket nem koronázta siker, mert az ott elhelyezettek szilárdan eltökélték, hogy Nyugatra távoznak. A magyar küldöttség itt-tartózkodásának idején megállapodás született Magyarországnak és Jugoszláviának a fegyverzet, a járművek és a menekültek által Jugoszláviába hozott egyéb állami vagyontárgyak visszaszámaztatásáról kötött meg egyezés részleteiről. Végül november 29-e előtt fogadtak bennünket a Magyar NK belgrádi nagykövetségén is. A nagykövet távollétében (az idő tájt dr. Münnich Ferenc töltötte be ezt a tisztséget, de ő csak rövid ideig tartózkodott Belgrádban, hogy utána kormánytisztvisztségre visszatérjen Budapestre) Kúti Jenő ügyvivő fogadott bennünket.

A magyarországi menekültekkel való eljárás tekintetében állíthatom, hogy – legalábbis ahogy én tudom – a jugoszláv hatóságok egyetlen személyt sem kényszerítettek arra, hogy akarata ellenére visszatérjen Magyarországra. Azok többségének, akik nem akartak hazatérni, lehetővé tettük, hogy szabadon távozzanak az általuk választott országba (Nyugat-Európa, Észak- és Dél-Amerika, Ausztrália). Az ottani hatóságok elég lassan adták meg a szükséges beleegyezést, úgyhogy a menekültek néha hónapokat is töltöttek Jugoszláviában, csak kisebb csoportokban távoztak. Igen kevesen maradtak állandóan Jugoszláviában. Közülük az egyik például Branko Đurić bajai szerb, aki a Tájékoztató Irodával támadt viszály idején a párt városi bizottságának szervezőtitkára volt, majd letartóztatták, és elítélték. Jugoszláviában maradása után Zomborban települt le, ott családot alapított, befejezte az újvidéki Mezőgazdasági Egyetemet, és mezőgazdasági mérnökként dolgozott a zombori birtokon.

1. IDŐRENDI ÁTTEKINTÉS

A magyarországi népfelkelésről a belgrádi és a vajdasági sajtóban 1956. július 1-je és december 31-e között megjelent cikkekből

Július 1.

Borba:

– Friss szelek a Dráván

Politika:

– Magyar látóhatár – Đuka Julius budapesti jelentése:

„A Petőfi Kör ifjúsági vitaklub a magyar hadsereg központi otthonának épületében tartott összejövetelt. Ez a vita egyik napról a másikra ismertté vált az egész városban, és már egy hónapja a budapestiek érdeklődésének központjában áll.

Amikor az épület elé értünk, a bejáratnál már álltak. Az emberek százai vártak arra, hogy valahogy bejussanak. Az 1200 ülőhelyes teremben minden szék foglalt volt, de a folyosón is egymás hegyén-hátán álltak az emberek. A mikrofonok más termekbe, az egész épületbe és az udvarra is közvetítettek, és fél 7-kor, amikor az ülés megkezdődött a termekben, a lépcsőházban, a folyosókon és az udvarban mintegy 6000 ember szorongott.

A vita úgy kezdődött, hogy mintegy 80 felszólaló jelentkezett azzal, hogy a vita késő éjszakába nyúlik majd, végül hajnali 3-ig tartott, de még akkor is azzal a döntéssel szakították félbe, hogy valamelyik nap majd folytatják.”

A tudósítás azzal folytatódik, hogy ismerteti Csátár Imre és Nagy Péter felszólalását, majd rövid áttekintést ad ugyanerről a témáról, az előző napokban Magyarországon folytatott vitákról, amelyekben elítélték a sztálinizmust, és követelték a társadalmi élet demokratizálását, megemlítve Lukács György filozófus rehabilitálásának kérdését is.

„A szónoki emelvényen ezután Nógrádi Sándor és Horváth Márton, az MDP KV tagjai jelentek meg. Az első arról beszélt, hogy a sajtó gyenge volt, mert a Párt tévedett, és megfertőzte a dogmatizmus... A terem üdvözölte a KV propagandaosztálya vezetőjének szavait, habár arról beszélt, hogy nem ért egyet Déryvel, mert ő »túl keményen« fo-

galmazott. Ugyanakkor azonban a terem kifütyülte Horváthot, a KV tagját, a Szabad Nép főszerkesztőjét, Magyarország egyik neves sztálinistáját. Hiába magyarázkodott és beszélt saját hibáiról, a Párt hibáiról, félbeszakították, kinevették. Nem maradt más hátra a számára, mint hogy lelépjen a szónoki emelvényről.”

„Méray Tibor újságíró arról beszélt, hogyan manipulálták az olvasókat, de kifejezte reményét, hogy a magyarok nem veszítették el hitüket a szocializmusban és a Pártban.

Ezután Vas Zoltánnak, az MDP KV tagjának felszólalását ismerteti, amelyben azt ecsetelte, hogy az SZKP 20. kongresszusa milyen »fordulatot« jelentett... Ha nem így történt volna, ez a vita sem lenne lehetséges, mert régebben a légkör olyan volt, hogy csak egymás között beszélhettünk. Amikor reggel 6-kor valaki becsönget az ajtómon, akkor csak imádkozhatok, hogy az a tejesasszony legyen, ne pedig valamelyik másik intézmény tagja...”

Ezután idézi Fekete Sándort, a Szabad Nép újságíróját, aki Tito elnököt elkísérte a Szovjetunióban és Romániában tett látogatására, amikor kijelentette, hogy „a JKSZ a nemzetközi munkásmozgalom egyik legegészségesebb magja, de az új politika elfogadásának kérdését Magyarországon kell megoldani, nem Belgrádban, sem Moszkvában, mert ez a magyar kommunisták ügye”.

Végül idézi annak a Losonczy Gézának a felszólalását, akit ötévi börtön után rehabilitáltak... „Azt követelte, hogy szólaljon meg Nagy Imre volt miniszterelnök, akit kidobtak a Pártból, mert ma a Magyar Dolgozók Pártjában eltérően néznek erre a kérdésre. A terem visszhangozni kezdett a fölkiáltásoktól: »Vissza a Pártba! Vissza a Pártba!«” (A Petőfi Kör vitáinak magyar szövegét lásd A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján, Kelenföld Kiadó, Budapest, 1989, I–VII. füzet kiadványban, a szerk. megj.)

Borba:

– A Magyar Dolgozók Pártjának KV-je keményen bírálta a Petőfi Kör tevékenységét – Gavro Altman különtudósító jelentése

A cikk az MDP KV határozatával foglalkozik, amely elítéli annak a Petőfi Körnek „pártellenes megnyilatkozásait”, amelyet a Demokratikus Ifjúsági Szövetség alakított. A szerző visszapillantást tesz a Kör eddigi tevékenységére, amelynek során fölléptek a fiatal értelmiségiek, ismert tudósok, írók, közéleti munkások, de néhány magas rangú pártvezető is, az MDP KV tagjai. Megemlíti a Szabad Népet, az MDP sajtószerveinek nemrég írását erről a Körről, amelyben „értékes fórumnak” minősítette, amelynek vitáival támogatják az SZKB 20. kongresszusának határozatait, hitet tesznek a hamis tekintélyektől mentes marxizmus és a demokrácia fejlesztése mellett.

„A Magyar Dolgozók Pártja KV-jének határozata azt mondja, hogy a Szabad Nép cikke tévedés volt, mert nem szállt szembe az »ellenséges demagóg nézetekkel«, és »eltúlozta a Petőfi Kör vitáinak némi egészséges vonásait«. A Petőfi Körben lefolytatott vita után egyes résztvevők (Déry, Tardos) ... »olyan messze mentek, hogy tagadták a Párt és a munkásosztály vezető szerepét, burzsoá ellenforradalmi nézeteket képviseltek...« »Valamennyi felszólaló [...] úgy lépett fel, mintha a 20. kongresszus és a marxizmus–leninizmus talaján állna, hogy ily módon leplezzék pártellenes, nép- és demokráciaellenes nézeteiket.« »A népi demokrácia elleni föllépést a Nagy Imre körül kialakult csoport szervezi.«

A határozat felszólít »a forradalmi éberség fokozására«, és megállapítja, hogy »a pozანი provokáció arra figyelmeztet minden magyar dolgozót, hogy szembe kell szegülni a zavarkeltés minden kísérletével.«

A szerző végül a következőképpen zárja jelentését: „A Magyar Dolgozók Pártja tagjainak körében – akiket nagyon meglepett a pártvezetőség határozata – némi aggodalom tapasztalható a Petőfi Kör vitájának ilyen kemény bírálata miatt.”

Magyar Szó:

– A Magyar Dolgozók Pártjának határozata a pártellenes nézetekről – A határozat elítéli a Petőfi Kör vitájában elhangzott véleményeket (Kossuth rádió)

– A budapesti Petőfi Kör vitadélutánja (lásd Đuka Julius jelentését a Politika július 1-jei számában).

Július 3.

Borba:

– A magyar vezetők hangsúlyozzák, hogy az éberségnek nem szabad lanyhulnia (Gavro Altman)

Politika:

– Beszélgetés a budapesti hidak alatt – Đuka Julius különtudósító részletes budapesti jelentése

Beszámolva arról, hogy a budapestiek szokása találkozni a kávéházakban, és itt véleményt cserélni a legújabb eseményekről, megemlíti, hogy egy alkalommal azt hallotta, „még hozzá nemrégiben, hogy Nagy Imre volt miniszterelnök, születésnapjának ünnepségén, a Pártból közismerten kidobott ember háza előtt sok volt a fekete luxusautó, amelyeken a születésnapra köszöntésre érkeztek a vendégek”.

A továbbiakban a polgárok azon tömegesen kifejezett óhajáról ír, hogy Magyarországon komolyan vegyék az SZKP 20. kongresszusának határozatait, és erélyesen hajtsák végre a sztálintalanítást és a de-

mokratizálódást. Közben megemlíti Tito szovjetunióbeli látogatásának pozitív értékelését, valamint azt a meggyőződést, hogy ezzel új korszak kezdődik a nemzetközi kommunista mozgalmon belül. Emlékeztet Kádár Jánossal, akkor még az MDP budapesti kerületi bizottságának titkárával folytatott beszélgetésre: „Őt akkor rehabilitálták, és sokan hiszik, hogy hamarosan ismét vezető tisztségviselő lesz a Pártban. Üdvözölte Tito útját, hangsúlyozta annak általános jelentőségét, majd hozzátette, hogy a nép és a Párt teljes egészében ilyen politikát akar általában Jugoszlávia felé is, hogy ezek az erők lehetetlenné teszik majd azoknak az erőfeszítését, akik nincsenek őszintén e politika mellett, vagy nagyon lassan és habozva akarnak csak elindulni az új úton.”

Kitérve a régi kommunisták álláspontjaira, megemlíti a Petőfi Körben nemrégiben tartott ülésüket. „A Párt veteránjai világosan és minden félreértést kizáróan beszéltek a gyanakvás és az üldözés légköréről, amely a Rajk-per után kialakult, arról, hogy a spanyol harcosok zöme és a háború előtti kommunisták jelentős része börtönbe került, hogy sokan ott haltak meg, rehabilitálás nélkül. Ebben az időben nem volt jó dolog régi kommunistának lenni... Arról beszéltek, hogy mindebből le kell vonni a tanulságot, hogy a dolgok többé ne ismétlődhessenek meg.

Hajdú Gyula egyetemi tanár, Kun Béla kormányának egykori tagja, beszélt a szörnyű helyzetről, a vezetőség politikájáról, amely – mint mondotta – az elmaradott afrikai törzsek egy szörnyű szokására emlékeztet: az öregeket kirakják a kunyhó elé, hogy aztán a bivalyok és a szamarak eltapossák őket...”

Ezután megemlíti a Sas álnéven ismert Szörényi Sándort, aki 24 évesen, 1929-ben, az MKP illegális központi vezetőségének titkára volt. Arról beszélt, hogy Oroszországban Sztálin alatt 18 évet raboskodott.

A riporter megemlíti Rajk László özvegyének megjelenését a fenti összejegyzetelen:

„Rajk elvtársnőt, Rajk László özvegyét – mint a szemtanúk mesélték – tíz percig tartó lelkes taps köszöntötte, amikor a szónoki emelvényre lépett. Minden köntörfalazás nélkül elmondta, hogy ártatlanul kivégzett férje miatt öt évig szenvedett a börtönben. »Gyermekem mindössze öt hónapos volt, amikor börtönbe kerültem, ahol rosszabb volt a sorsom, mint Horthy börtönében, és amikor legközelebb láttam gyermekemet, már ötéves és öt hónapos volt« – mondta. Követelte férjének rehabilitálását, állami temetést, és kijelentette, hogy beismerő vallomását »terroristamódszerekkel« kényszerítették ki. A terem visszhangzott a helyesléstől.”

Duka Julius a továbbiakban így folytatja:

„Különben Budapesten sokan beszélnek erről a rehabilitálásról. Magyarországon ez fontos társadalmi-politikai probléma. Nem szabad

elfelejtenünk, hogy egyes számítások szerint a Rajk-per utáni években a pártvezetőségek (a járási bizottságoktól fölfelé) csaknem ötezer tagja került börtönbe. Sokukat most szabadon engedték, egyeseket visszavettek a pártba, sőt még kisebb tisztségeket is kaptak.”

A szerző ezután azt ecseteli, hogy a rehabilitáció felemás, és nem volt eléggé nyilvános, ami arra utal, hogy a vezetőség habozva hajtja végre az új politikát. Sokan attól tartanak, hogy a politika megváltozásával szembeszegülő erők a poznani eseményeket arra használják fel, hogy lefékezzék a magyarországi változásokat. Mégis az a véleménye, hogy a fejlődés erői képesek lesznek a folyamat tartós leállításának megakadályozására.

Magyar Szó:

– A magyar pártvezetőség, úgy látszik, másképpen ítéli meg az eseményeket, mint a lengyel – Amíg a lengyeleket a gazdasági és társadalmi nehézségek foglalkoztatják, az MDP vezetősége azzal foglalkozik, hogyan akadályozhatja meg „a zűrzavar keltését” (G. Altman).

Július 6.

Borba:

– A Szabad Nép korábban és most – szerkesztőségi írás a Nemzetközi Tribün rovatban, amely arra világít rá, hogy ez a lap az utóbbi tíz napban egymásnak teljesen ellentmondó nézeteket képvisel.

„A Szabad Nép, a Magyar Dolgozók Pártjának központi sajtószerve június 24-én A szellem világossága címmel szerkesztőségi cikket jelentetett meg, amely lelkesedéssel szólott a Petőfi ifjúsági vitaklub munkájáról, hangsúlyozva, hogy e Kör vitájában kifejezésre jutott »a dogmatizmustól megtisztított marxizmus« óhaja, a demokrácia vágya »a nép, a párt és az igazság érdekében«.

Tíz nappal később ugyanez a lap vezércikket jelentetett meg, amelyben élesen támadta a Petőfi Kör vitáit. A Szabad Nép első és második cikke közötti időközben ugyanis megjelent a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a Petőfi Körről, amely a vitát elítéli mint »a Párt egysége elleni támadást«, és bírálja a Szabad Népet is, mert először kedvezően írt a Petőfi Körről.”

A cikk a továbbiakban idézi a Szabad Nép említett írását.

Dnevnik:

– A magyar kormány határozata a bürokrácia kiküszöböléséről (MTI)

Július 7.

- Borba:
– A várakozás légköre a Petőfi Kör vitájának elítélése után (Gavro Altman cikke)

Július 8.

- Borba:
– Déry író és Tardos publicistát kizárták a Pártból (G. Altman híre)

Július 10.

- Dnevnik:
– Magyarországon hamarosan befejeződik a politikai rehabilitálás –
Alcíme: A börtönből 11 398 embert engedtek szabadon (Az AFP híre)

Július 12.

- Borba:
– A magyar sajtó kiemeli a népi kollégiumok pozitív szerepét (G. Altman híre)
Dnevnik:
– A Szabad Nép elítéli Déry és Tardos írókat (MTI)
– A jugoszláv–magyar bizottság sikeres munkája (Tanjug)

Július 13.

- Borba:
– A Magyar Dolgozók Pártjának soraiban élénk vita folyik a Petőfi Kör elítéléséről (Gavro Altman cikke)

A cikk rámutat arra, hogy a közvéleményt elég szűkszavúan tájékoztatták a KV-nek a Petőfi Körről hozott határozata visszhangjáról. Ezekből a szűkszavú jelentésekből mégis kiviláglik, hogy az egyes pártszervezetekben kialakult vita nem egyértelmű, hogy vannak eltérő vélemények, hogy a tagság egy része elhatárolódik az ítélettől, azzal a megjegyzéssel, hogy nem eléggé ismeri, milyen vita folyt a Körben. Egyes szervezetekben még az is felülkerekedik, hogy nem hagyják jóvá a határozatban megfogalmazott álláspontokat (pl. a Gazdasági Intézetben, az Írószövetségben, az MTI-ben, a Szabad Nép, a Népszava szak-szervezeti lap és a Szabad Ifjúság ifjúsági lap szerkesztősége), majd ezt a következtetést vonja le:

„A jelek szerint a Központi Vezetőség határozatát elutasító párttagok soraiban a nézetek három csoportja tapasztalható: egyesek azt állítják, hogy alapjában helyes volt az, ami a Petőfi Körben lejátszódott (a múlt és a jelen politikájának bírálata), de volt néhány téves föllépés is. Mások azon a véleményen vannak, hogy elég sok túlzottan helytelen álláspont nyilvánult meg, de erről nyilvános vitát kell folytatni, nem pedig adminisztratív intézkedésekhez folyamodni. A harmadik csoport úgy véli, hogy a Párt vonala alapjában helyes, de a KV határozata nem mozdítja elő ennek a politikának a megvédését. A Petőfi Kör vitájának, pontosabban Magyarország mai fejlődése problémájáról elhangzottaknak az ismertetése nélkül természetesen nehéz teljes képet alkotni a pró és kontra vélemények közötti arányról.”

Július 14.

Magyar Szó:

– Élénk vita a Petőfi Kör elítéléséről (lásd G. Altman cikkét a Borba július 13-i számában)

Július 15.

Magyar Szó:

– Külpolitikai hírek: A magyar repülőgép az ingolstadti repülőtéren – Arról a fegyveres leszámolásról van szó, amely az országot elhagyni akaró és az országba visszatérni akaró utasok között robbant ki; a jelentés 13 sebesültről szól.

Július 16.

Borba:

– A dolgok természetéről (Gavro Altman részletes elemző írása)

A szerző három kérdést vet föl, és azokra különböző válaszokat ad. Az első kérdésre – arra, hogy vajon Magyarország közelebb jutott-e a szocializmushoz és a demokráciához – igennel válaszol. A másik kérdésre – hogy a „júniusi programot” és a „20. kongresszus szellemét” habozás nélkül érvényesítették-e, nemmel. A harmadik lényeges kérdésre – vajon kialakult-e a kölcsönös bizalom a vezetőség és a nép között – szintén nemmel válaszol.

Nagy Imre kormánya 1953-ban elfogadott „júniusi programjának” végrehajtásával kapcsolatban a következőket állapítja meg: „Később, 1955 márciusában Nagy Imre miniszterelnököt azzal vádolták, hogy

»elhajolt«, és hibákat követett el a júniusi program végrehajtásában. Őt tették felelőssé a termelés pangásáért és azért a kísérletért, hogy »hítelre emelje az életszínvonalat«, vagyis megfelelő gazdasági kezesség nélkül javítson a helyzeten. Nagy ekkor távozott a miniszterelnöki posztról... Nem volt neki alkalmja, hogy álláspontját kifejtse a Magyar Dolgozók Pártjának vezetősége előtt, és csak később jelent meg egy kis hír arról is, hogy kizárták a Pártból.”

„Még szembetűnőbb lett, hogy a júniusi politika egyes lényeges elveivel kapcsolatban [...] a Pártban, de részben vezetőségében is, két irányzat csap össze, és hol az egyik, hol a másik jut előtérbe.”

„A Magyar Dolgozók Pártjában továbbra is érezhető ez a két irányzat, de jelenleg átalakult formában. Az egyik abban a követelésben jut kifejezésre, hogy a 20. kongresszus határozata alapján alaposan elemezzék a magyar helyzetet, vizsgálják ki az ország lehetőségeit és szükségleteit, hajtsák végre a társadalmi és gazdasági élet radikális demokratizálását, és a közvélemény előtt adjanak teljes képet a közelmúltról. A másik irányzat lényegében abban nyilvánul meg, hogy visszariad az effajta radikális lépésektől. Ezt a visszariadást az »anarchia« és a »reakciós erők növekedésének« veszélyével magyarázza.”

„Megjegyzések hallhatók azonban a Magyar Dolgozók Pártja vezetőségének számlájára, hogy nem fogadja el a fejlődés gyorsabb ütemét, főképp, hogy nem tisztázza a múltat, hogy felszámolja a sztálinizmus maradványait a társadalmi élet minden területén.”

A következő fejezetben Azokról, akikről ismét beszélnek alcím alatt a szerző a következőket írja:

„Az egész magyar közvéleményben, de a Párt soraiban az egyik alapvető követelés, hogy rehabilitálják az ártatlanul bebörtönzött, elítélt vagy bíróság elé sohasem állított személyeket, hogy a rehabilitáció legyen teljes és nyilvános.

Ebben az irányban már elég sokat tettek. A Rajk-perről már elmondták, hogy nem volt más, mint aljas gonosztett és jugoszlávellenes konstrukció. Több mint 11 000 elítélt került ki a börtönökből, és most próbál beilleszkedni a normális életbe. Egyeseknek ebben segítséget adnak, másoknak nem.

A rehabilitáció rendkívül kényes társadalmi probléma... Egy budapesti körzetben összeülnek például az ellenállási mozgalom egykori tagjai. Ezen az ülésen összetalálkozik egy nemrégiben szabadon engedett ember, aki öt évet töltött a börtönben meg az ÁVH (a biztonsági szolgálat) volt alezredese, aki bántalmazta őt. A volt alezredest kizárták az ellenállási mozgalom tagjainak szervezetéből, de továbbra is vezető tisztséget tölt be a gazdaságban.

Vagy pedig tanúként bíróság elé állítják az ÁVH egy másik volt alvezetését, aki arról beszél, hogy Farkas Vladimirknak, Farkas Mihály fiának az engedélyével hogyan kötötte oszlophoz és verte Szalai Sándor egyetemi tanárt, volt szociáldemokratát, később a Magyar Dolgozók Pártjának neves teoretikusát, hogyan etette sóval, és hogyan kergette így megverve, hogy másszon az egyik emeletről a másikra, csak hogy beismerje azt, amit követeltek tőle. Az ÁVH volt tisztje most tanú a bíróság előtt, egy gyár igazgatója. És az emberek mindezt tudják.

Vagy Alapi Gyula, a Rajk-per egyik főügyésze ma is tagja a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének.”

„Sok kommunista felrója a pártvezetésnek, hogy nem volt elég bátor és következetes a múltban elkövetett hibák mélyebb politikai, társadalmi gyökerének a felfedésére. Ez a tényező befolyásolja a vezetés iránti bizalmat.”

„Vannak-e Magyarországon olyan erők, amelyek a sztálinizmus letűnésével együtt a szocializmus letűnését is szeretnék látni?

Vannak, habár néha eltúlozzák befolyásukat.”

„Találkozhattunk olyan véleménnyel, hogy a sajnálatos poznanai események megkövetelik a »legnagyobb éberséget« és »óvatosságot«. Ezzel kapcsolatban egy itteni kartársunk azt mondta, »egyes tisztségviselőink úgy beszélnek, mintha Poznan itt lett volna Magyarországon, a lengyelek pedig úgy beszélnek, mintha a Petőfi Kör Lengyelországban lenne«. Szellemes összehasonlítás ez, amelyben egy nyitott kérdés is rejlik. Mert ha Poznanban csak provokációt látnak, és semmi többet – amit a lengyelek nem tesznek –, akkor ez sehova nem vezet!”

Július 17.

Borba:

- A jugoszláv–magyar vegyes bizottság ülésének befejezése (Tanjug)
- Magyar Szó:
- A jugoszláv–magyar gazdasági bizottság ülésezése (Tanjug)
- Déryt és Tardost frakció alakításával vádolja a Szabad Nép – azzal vádolják őket, hogy az SZKP 20. kongresszusának határozatára hivatkoznak, de közben tagadják ezt a határozatot (MTI)

Július 19.

Borba:

- Rákosi lemondott (az alcím: Új első titkárnak Gerő Ernő politikai bizottsági tagot választották) címmel megállapítja, hogy az esemény

várható volt, de mégis bizonyos meglepetést keltett. Megemlíti Rákosi indoklását, hogy megromlott egészségi állapota, hogy már elég koros, de felelősséget is érez a múltban elkövetett hibákért. Hasonló részletességgel tájékoztat a pártvezetőségben eszközölt személyi változtatásokról

Politika:

– Rákosit leváltották a Magyar Dolgozók Pártja első titkárának és politikai bizottsági tagjának tisztségéről (az alcím: A KV új első titkára Gerő Ernő). A hír a magyar rádió jelentésén alapszik

Dnevnik:

Rákosi Mátyást fölmentették tisztsége alól – a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottság első titkárává Gerő Ernőt választották (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

– Rákosi lemondott – a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének plenáris ülése (közcímek: Változások a magyar pártvezetőségben – Gerő következetes politikát ígér – Megkönnyebbülés) (G. Altman)

– Külpolitikai hírek: Az ingolstadti eset kommentárja

– Eisenhower az amerikai álláspontokról, Magyarországról

Július 20.

Borba:

– Öröm Budapesten (Gavro Altman budapesti jelentése)

A tudósító leírja a városban azon a reggelen kialakult hangulatot, amikor bejelentették Rákosi lemondását. Először csak annyit tudtak, hogy „jó hír” várható, hogy a pártszervezetek titkárait ülésre hívták, de nem tudni, miről lesz szó. „Ezután »robbant« a hír Rákosi lemondásáról és Budapest este már ünnepeelt” [...] „Mindenfelé olyan emberekkel találkoztunk, akik egymás kezét szorongatták, csókolóztak és kocintottak Rákosi távozásának örömeire. Sokan feltették egymásnak az ironikusan sajnálkozó kérdést: hogyan fogunk élni »szeretett atyánk« nélkül? Hozzá kell tennünk, hogy sokan, főként a kommunisták között, ezt nagy sajnálkozással mondják.”

Ezután a szerző ecseteli Rákosi tekintélyének lemorzsolódását a munkások ügyének igazi harcosától a súlyos bűncselekményeket elkövető emberig, majd ezt írja:

„Tegnap este későn, amikor Budapest szokatlanul élénk utcáin haladtunk, a taxisofőr a következő nem teljes, de annál találóbbr kommentárt adta:

»Azt olvastuk, hogy Rajk eltávolítása Rákosi személyes érdeme volt. Utána azt mondták nekünk, hogy Péter Gábor műve volt. Hazud-

tak nekünk mind a két esetben, de nem ez a lényeg. Mi azt akarjuk, hogy sohase mondjanak hazugságokat nekünk» –, majd a szerző így folytatja:

„Rákosi lemondását teljes titokban készítették elő, róla csak a legszűkebb kör értesült, úgyhogy a bejelentés meglepetésként hatott. Nem maga a tény, hanem az időpont.”

Taglalva Rákosi távozásának okait, a tudósító beszámol arról, hogy a pártszervezetekben mind érezhetőbb volt az elégedetlenség a demokratizálás lassú és következetlen végrehajtása miatt, amiről éppen Rákosi beszélt, és amit az 1948 és 1953 között elkövetett hibáknak tulajdonítanak. Hasonlóan emlegetik felelősségét „a Farkas-ügyért”, vagyis azért, mert védte Farkas Mihály volt minisztert és fiát, Vladimirt, az ÁVH főtitkjét, akiket a biztonsági szolgálat 15 egykori tisztjével együtt kizártak a Pártból. Emlegetik azt a követelést, hogy felül kell vizsgálni Nagy Imre esetét, annak ellenére, hogy Gerő és Hegedűs állítása szerint Nagy Imre körül a „jobboldali elemek” tömörülnek.

Végül megállapítja: a közvélemény jóváhagyja Gerő Ernő beszámolójának azokat az álláspontjait, amelyek eltérnek mindattól, ami eddig elhangzott, de érezhető az is, hogy a párttagság soraiban van bizonyos fenntartás az újonnan alakult pártvezetőség tagjaival szemben.

Politika:

– Változások Budapesten (Đuka Julius cikke)

A szerző azt az értékelést ismerteti, amelyet budapesti barátaival folytatott telefonbeszélgetésben kapott, és összegezve a magyar főváros hangulatát arra a következtetésre jut, hogy Rákosi lemondása után bizakodó légkör alakult ki, és hogy ezt az eseményt türelmetlenül várták. Megállapítja azt is, hogy nagyban enyhült a Petőfi Kör számlájára kimondott bírálólat.

A cikk a budapesti rádió jelentése alapján idézi Rákosi lemondásának szövegét:

„Tisztelt Központi Bizottság,

Kérem a Központi Bizottságot, hogy mentsen föl a KB első titkárának és a Politikai Bizottság tagjának tisztsége alól. Kérelmemnek egyik indítéka, hogy 65 éves vagyok, és betegségem már két éve kínoz, mind súlyosabbá válik, és akadályozza a KB első titkárának tisztségén végzett munkámat. Ezenkívül a személyi kultusz és a szocialista törvényesség terén elkövetett hibáim megnehezítik a pártvezetőség számára, hogy a Párt figyelmét teljes egészében az előttünk álló feladatokra összpontosítsam. Felmentésemet kérve továbbra is Pártunk, dolgozó népünk és a szocializmus ügyét kívánom szolgálni.

Rákosi Mátyás”

Rákosi a lemondás szóbeli indoklásában örömmel üdvözölte Gerő beszámolójának azt a részét, amely szerint javítani kell a viszonyt Jugoszláviával, és elnézést kell kérni a Jugoszláv Kommunista Szövetségtől. A cikk végül megállapítja, hogy Magyarországon mérsékelt bizakodás észlelhető.

Dnevnik:

– Bejelentették a nagy demokratizálódás folyamatát Magyarországon (MTI)

A szöveg először szól az MDP KV üléséről, amelyen Rákosi lemondott, és a KV első titkárának Gerő Ernőt választották meg, majd kitér Magyarország belső problémáira, azzal a megállapítással, hogy a Politikai Bizottság által elfogadott irányvonal helyes, de bizonyos habozás észlelhető végrehajtásában. A továbbiakban bírálja a túlzott központosítást, végül pedig szól Magyarország és Jugoszlávia kapcsolatairól, annak szükségességéről, hogy visszavonják a JSZNK ellen elhangzott rágalmakat.

– Kádár Jánost megválasztották az MDP KV titkárának – a TASZSZ híre

Magyar Szó:

– Általános meglepéssel fogadták Rákosi lemondását (Az okok – A távlatok). (Lásd G. Altman jelentését a Borbában.)

Július 21.

Borba:

– Élénk viták a pártüléseken Magyarországon (Gavro Altman cikke)

- Politika:
- A KV ülésén a munkásokat leginkább érdeklő kérdésekkel foglalkoztak
- Magyar Szó:
- A központi vezetőség tagjai a terepen (G. Altman)

Július 22.

Borba:

- További rehabilitálás várható (G. Altman)
- Magyarország javítani akarja viszonyát az USA-val (MTI)
- Magyarország új választási törvényt készít elő (MTI)
- Valaminek változnia kell, különben minden reménytelen (Apró Mátyas cikke)

Dnevnik:

- A magyar kormány új választási törvényt készít elő
- Az MDP KV tagjai Rákosi lemondását magyarázzák a dolgozóknak

Magyar Szó:

- Budapesti beszélgetések – Rákosi lemondásának előestéjén (V. L. – Vébel Lajos, a Magyar Szó főszerkesztője, a szerk. megjegyzése). A tudósító az MDP KV plénuma előtt néhány nappal Budapesten tartózkodott, és sok emberrel beszélgetett. Legtöbben arról beszéltek, hogy a gazdasági helyzet nehéz, és ezért az állami vezetőséget hibáztatják, beszéltek a termékek rossz minőségéről, a mezőgazdasági termékek kényszerbeszolgáltatásáról, a kis fizetésekről, amelyekből alig telik az élelmezésre, másra nem is marad. Egy háziasszony elmesélte, hogy 11 éves fia még nem is látott csokoládét. Az emberek helyeslik az SZKB 20. kongresszusának határozatait, de a magyarországi változásokat túl lassúnak tartják. Nem értenek egyet a Petőfi Kör vitájának elítélésével, és arról beszélnek, hogy nagy a szakadék a Párt meg az egyszerű emberek között. Az a következtetése, hogy valakinek távoznia kell a pártvezetőségből, mert különben minden kilátástalan.

– Egy hét a világpolitikában – Rákosi lemondása – szerkesztéségi kommentár az MDP csúcsán bekövetkezett változásról és Gerő beszámolójáról.

Július 23.

Borba:

- Örömmel fogadták Farkas Mihály kizárását a Pártból (Gavro Altman jelentése)

A cikk többek között idézi a KV közleményét.

„Farkas Mihálynak a KB-ből és a Pártból való kizárásáról szóló közleményt nagy örömmel fogadták, mert Farkas már régen magára vonta az általános gyűlöletet... Farkast azzal vádolják, hogy »súlyos felelősség terheli a szocialista törvényesség megsértése, a régi vezető káderek elleni hajsza, a bizalmatlanság légkörének megteremtése«,

a hatalommal való visszaélés és »fékevesztett személyi kultuszának« ápolása miatt.”

„Közismert, hogy Farkas Mihály például személyesen irányította a tisztogatást 1949-ben a magyar hadseregben, hogy az ő tevékenységéhez fűződik Pállfy, Sólyom, Porsi (Porfi – a szerk. megj.) tábornok, Révay Kálmán és több mint húsz főtiszt likvidálása...”

Közismert az is, hogy Farkas személyesen részt vett az ártatlan le tartóztatottak kihallgatásán és bántalmazásában.”

Ezenkívül a Borba rövid hírt közöl a budapesti rádió jelentése alapján is:

- Farkast, a KB tagját kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából
- Gerő bejelentette a Népfront kibővítését

Politika:

- Farkas volt minisztert és KB-tagot kizárták a pártból
- Gerő Ernő a párton kívüli dolgozók szerepéről a Népfrontban
- Szabaduljunk meg a bürokratizmus pókhálójától – a Szabad Népből átvett cikk.

Dnevnik:

- Munkára fel!

Magyar Szó:

- Véget ért a Magyar Dolgozók Pártjának plenáris ülése
- Farkast kizárták a Pártból, és megfosztották tábournoki rangjától
- Magyarországi fejlemények (1.) (Egon Steiner) – A külpolitikai rovat öt folytatásban hosszabb cikket közöl. A szerző a bevezetőben a Rákosi leváltása utáni helyzettel foglalkozva megállapítja, hogy politikája akadályozta az SZKP 20. kongresszusa határozatainak megvalósítását és az ország demokratizálását, ami zűrzavart keltett a Párt amúgy is zavaros és ellentmondásos politikájában. Most a 20. kongresszus alapján pozitívabb hozzáállás bontakozik ki. Az eddigi legfontosabb eredmények között a szerző megemlíti az ártatlanul letartóztatott és elítélt személyek szabadon bocsátását és rehabilitálását, a megrendezett politikai perek elítélését, a törvényszegések elkövetői egy részének megbüntetését, a rendőrség és az igazságszolgáltatás állományának bizonyos felfrissítését, a büntető törvénykönyv módosítását, a gazdaság irányításának leegyszerűsítését, a közigazgatási apparátus ésszerűsítését, a helyi közigazgatás hatáskörének bővítését és a rugalmasabb adórendszert, habár mindez elég szerény méretű. A szerző megemlíti azt is, hogy bizonyos fokig enyhült a politikai légkör, jobban megtűrjük a különböző véleményeket. A folytatás zárószakaszában a szerző megállapítja, hogy Magyarország határozottan elindult azon az úton, amelyet 1953-ban Nagy akkori kormánya szabott meg, de később feladták.

Július 24.

Magyar Szó:

– Az MDP Központi Vezetőségének határozata
– Magyarországi fejlemények (2.) – Ebben a folytatásban Egon Steiner az 1954 és 1955 közötti időszakokkal foglalkozik, és megemlíti, hogy „jobboldali elhajlásként” elítélték Nagy 1953. évi irányvonalát, ezt állandóan ismételték a közvélemény előtti politikai fellépésekben, ugyanakkor bizonyos egyensúly kedvéért harcot hirdettek a „baloldali elhajlás” ellen is. A szerző a politikai csúcsnak ezt a magatartását a sztálinista dogmatikus örökséggel magyarázza, ami leállította a fejlődést. Úgy véli, hogy az SZKP 20. kongresszusának határozata lehetővé tette a továbbhaladást, de ezt a lehetőséget a magyar vezetőség többsége, Rákosiival az élén, egész másra használta ki. Rákosi mindjárt a kongresszusról való visszatértekor kijelentette: „1955 márciusában nekünk igazunk volt. A 20. kongresszus nekünk és nem nekik adott igazat”, majd a továbbiakban: „el kell mondanunk, hogy az SZKP 20. kongresszusa kapcsán a jobboldali elemek nálunk »az éhes disznó makkal álmodik« elv alapján azt várták, hogy a kongresszuson elfogadott elv nekik ad igazat. Ma azonban már világos, hogy várakozásuk nem teljesült, mert tévesnek bizonyult. A 20. kongresszus határozata és egész munkája bizonyítja, hogy az MDP és Központi Vezetősége helyes úton halad, és helyesen fogja fel feladatait”.

Július 25.

Borba:

– Hegedűs a beruházások némi csökkentését jelentette be (MTI)

Politika:

– Erélyes harc a bürokratikus módszerek ellen – cikk az MDP KV határozatáról.

Dnevnik:

– Megkezdődött a magyar államélet demokratizálása – az MDP KV határozatáról, eddig a KV tíz volt tagját rehabilitálták (MTI)

Magyar Szó:

– Új rehabilitálások Magyarországon – rehabilitálták Donáth Ferencet, Horváth Zoltánt, Losonczy Gézát és Szirmai Istvánt (Reuter)

– Magyarországi fejlemények (3.) A szerző a továbbiakban eseteli azt az ellenállást, amely 1955 tavaszán jelentkezett az 1953/54-ben meghirdetett politika ellen. A Szabad Nép 1955. április 8-án azzal vádolta a „jobboldali opportunistákat”, hogy „a szocializmus külön magyar útjá-

ról” beszélnek, és azt állítja: „nincs ilyen magyar út... a szocializmus felé csak egy út vezet, amelyen a Szovjetunió halad”. Mindössze néhány hónap után ezt az álláspontot megcáfolták. Ezután megállapítja, hogy a rehabilitálás kérdésében heves vita folyt azzal az állásponttal, hogy szabadon kell engedni az igazságtalanul elítélt elvtársakat (ekkor engedték ki a börtönből Kádárt, Kállait és másokat). A KV 1955. márciusi határozata azonban nem említi a rehabilitálást, de támadja az 1954. évi többséget, mert az „csökkenteni akarta a Párt szerepét az újonnan alakult Hazafias Népfront javára”, és „a demokratikus centralizmus elvének ellentmondó álláspontot foglalt el”. Ezen azt értette, hogy minden pártalapszervezet jogot kapott a legfelsőbb vezetőség álláspontjainak bírálata-tára, ami revizionizmus. Ezzel párhuzamosan halogatták a rehabilitálást, úgyhogy 1955 első felében szinte nem is volt erre példa.

Július 26.

Magyar Szó:

– Magyarországi fejlemények (4.) – Ebben a folytatásban arról a követelésről van szó, hogy az ártatlanul elítélt személyek kapjanak anyagi és erkölcsi kártérítést, kapják vissza funkcióikat. Megemlíti, hogy sok becsületes kommunistát kivégeztek teljesen ártatlanul, hogy a jugoszláv kisebbséghez tartozó magyar polgárok – parasztok és munkások – egy kérlelhetetlen politika áldozatai lettek. Ezzel kapcsolatban felveti a felelősség kérdését, elsősorban a felső vezetőséget bírálva, mert a csúcson akadályozzák a felelősség megállapítását. Külön megemlíti Rákosit, aki szinte nem gyakorolt önkritikát, csak sajnálkozását fejezte ki, a többiek még annyit sem tettek. Most a Szabad Nép arra biztatja a tagságot, hogy éljen a pártpolitika kialakításában meglévő kötelezettségével és jogával. A gazdasági fejlődést illetően az 1955. márciusi határozat elítéli a nehézipar szerepének lebecsülését, szembeszáll az 1954. évi állásponttal, amely azt szorgalmazza, hogy Magyarország azt a termelést részesítse előnyben, ahol kedvezőbb helyzetben van, habár a szerző megjegyzi, hogy nem minden 1954. évi határozat mondható teljesen helytelennek.

Július 27.

Magyar Szó:

– Magyarországi fejlemények (5.) – A cikk zárórészeiben a szerző megállapítja, hogy a pártvezetőségben még mindig érezhető az a fel-fogás, amely „kispolgári türelmetlenséggé” nyilvánítja a tagság sür-

getését, és „jobboldali elhajlásnak” mondja Nagy Imre 1953–54. évi politikáját, azt hangsúlyozva, hogy annak semmi köze a marxizmus–leninizmushoz. A cikkíró rámutat azonban, hogy a vezetőség egyes tagjai egészen más véleményen vannak, és megemlíti a Szabad Népek azt a cikkét, amely helyeselte a Petőfi Körben kifejtett álláspontokat. Ezeket a különbségeket azzal magyarázza, hogy korábban az emberek nem tudtak véleményt mondani. Következtetéseiben a szerző visszatér a KV márciusi álláspontjára, mely szerint a 20. kongresszus állítólag igazolta az addigi vezetést, ami új megoszlást idézett elő az MDP tagságában, de kifejezi reményét, hogy kiegyensúlyozottabban haladnak a jövő felé.

Július 29.

Borba:

- Összehívták a magyar parlament ülését (a Kossuth rádió szerint)
- Az MDP KV plenáris ülésének végrehajtása (MTI)
- Tisztázzuk a fogalmakat (Gavro Altman cikke)

Foglalkozva a magyar politikai élet sok tisztázatlan fogalmával, a szerző megemlíti Konfucius tanítását, mely szerint: Mit csinálnál, ha megadatna neked, hogy uralkodj a világ felett? Mire a bölcset azt válaszolta: „tisztáznám a fogalmakat”. A szerző a tisztázatlan magyarországi fogalmak közé sorolja a „jobboldali elhajlást”, a „jobboldali opportunizmust”, a „baloldali szektásságot”, valamint a tételt, hogy „a Párt vonala alapjában mindig helyes”. Ezután megemlíti a gazdaság káros központosításának példáit, a Petőfi Kör vitáival kapcsolatos ellentmondásos álláspontokat, valamint Farkas Mihály ingadozását a „júniusi program” elfogadása után. Kitér Déry Tibor Niki című ismert novellájára is, amelyben az 1948–50. évi légkört írja le, ahogyan egy kutya megéli gazdájának, egy mérnöknek leváltását, majd letartóztatását.

„Hírek terjedtek el újabb és újabb letartóztatásokról” – írja a Rajk-per után. Megingett a bizalom, senki nem tudja, mit gondol a másik. Csak zárt ajtók mögött vagy álmukban mernek beszélni, az általános nagy elnémulás közepette a kommunisták összeszorított foggal dolgoztak, mindenki azt hitte, hogy ellenség veszi körül, vagy pedig hallgattak, és ismételték a hivatalos jelszavakat. Az egész nemzet a képmutatás iskoláját járta meg.

A mérnök feleségét, szintén MDP-tagot, kiszorították a Pártból, megfosztották létfenntartási eszközeitől, mivel „egy áruló” nevét viselte. Közben azt sem közölték, hogy férjét mivel vádolják.

Végül, amikor Niki már belehalt a szomorúságba, az elítélt hazatért. Közte és felesége között ilyen párbeszéd zajlott le:

– S megtudtad-e végül, miért börtönöztek be?
– Nem tudtam meg – mondja a mérnök.
– S azt sem, hogy miért engedtek ki?
– Nem – mondja a mérnök. – Nem mondták meg. (Déry Tibor: Niki. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 295. o.)

E fogalmak tisztázása most van folyamatban. Nem nehéz megérteni, hogy a magyarok miért akarják végre a dolgokat tisztázni.

Leír egy szatirikus előadást a Vidám Színpadon, és megemlíti egy öreg parkőrnek a tapasztalatát:

„Ha valakinek némán mozog az ajka, akkor termelési értekezletről érkezik, és most vitatkozik.

Ha idegesen szaladgál a fák között: kidobták állásából.

Ha elégedetten nevet: most súgott be valakit.

Ha sír: őt súgták be.

Ha először sír, utána nevet: besúgták, de később rehabilitálták.”

Július 31.

Borba:

– Hírt közöl a magyar kormány átalakításáról (a budapesti rádió szerint)

Politika:

– Gerő Ernő kizárólag pártmunkával foglalkozik

Dnevnik:

– Változások Magyarország kormányában (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

Külföldi hírek: Gerőt felmentették a miniszterelnöki tisztség alól, mivel az MDP első titkárává választották

Augusztus 1.

Borba:

A magyar kormány külön figyelmet szentel a Jugoszláviával való kapcsolatok javításának és fejlesztésének (Hegedűs András expozéja)

Politika:

– A magyar kormány lépéseket tesz a törvényesség szavatolására

Dnevnik:

– A magyar kormány külön figyelmet szentel a jugoszláv–magyar kapcsolatok javítására – Hegedűs András miniszterelnök expozéja (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

Hegedűs miniszterelnök kormánya politikájáról nyilatkozott a parlamentben – megígérte a törvényességet, a közigazgatás decentralizálását, új választási rendszert és azt, hogy a kormány a gazdasági kérdésekre teszi munkájának súlypontját (Tanjug)

– Farkas lemondott képviselői mandátumáról (Tanjug)

Augusztus 2.

Borba:

– Magyarország az utóbbi időben 23 000 embert rehabilitált (a budapesti rádió szerint)

– Tizenötezer emberrel csökkentették Magyarország fegyveres erejét

Dnevnik:

– Magyarország 15 000 emberrel csökkentette hadseregét (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

– Huszonháromezer embert rehabilitáltak Magyarországon

Augusztus 3.

Magyar Szó:

– Előzetes tárgyalások Jugoszlávia és Magyarország kereskedelmi kapcsolatairól (Tanjug)

– A magyar parlament elfogadta a szovjet leszerelési felhívást

Külpolitikai hírek: – Dr. Stane Pavlič a kereskedelmi tárgyalások után búcsúlátogatást tett Bognár József kereskedelmi miniszternél

Augusztus 4.

Borba:

– A DNSZSZ küldöttsége Magyarországon (Jugopres)

Magyar Szó:

– A Szocialista Szövetség küldöttsége utazik Magyarországra

Augusztus 5.

Magyar Szó:

– Külpolitikai hírek: Véget ért a magyar parlament ülésezése – A magyar kormány tiltakozása az USA kormányánál léggömbtrepülés miatt

Augusztus 8.

Magyar Szó:

– Kinevezték Magyarország új követét Belgrádba – Hír Münnich Ferenc kinevezéséről

Külpolitikai hírek: Megegyezés a légi forgalomról Jugoszlávia és Magyarország között

Augusztus 9.

Borba:

– A haladás és a reakció harca a mai kultúrában – Lukács Györgynek az MDP Politikai Akadémiáján tartott előadásának ismertetése

Augusztus 14.

Borba:

– Kádár János, az MDP KV plenáris ülésének eredményeiről

Dnevnik:

– A magyar és a jugoszláv nép közötti kapcsolat ismét baráti lesz
– Kádár nyilatkozata (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

– A jugoszláv vasutasok küldöttsége utazik Magyarországra
– A legfontosabb feladat Magyarországon a törvényesség biztosítása – Kádár Jánosnak, az MDP KV titkárának salgótarjáni beszéde. A hangsúlyt a törvényesség helyreállítására tette, külpolitikában pedig arra, hogy helyre kell állítani a baráti kapcsolatot a JKSZ-szel és a jugoszláv néppel (Tanjug)

Augusztus 16.

Magyar Szó:

– Fogadás Hrnčević tiszteletére Budapesten – A JSZNK Legfelsőbb Bíróságának elnöke a Szocialista Szövetség küldöttségét vezette. A fogadást a Magyar Jogászszövetség rendezte

Augusztus 18.

Magyar Szó:

– Hazatért a Szocialista Szövetség küldöttsége a magyarországi Hunyadi-ünnepségről – Az ünnepséget Hunyadi halálának 500. évforduló-

ja alkalmából rendezték, és ebből az alkalomból kapcsolatba kerültek Magyarország Hazafias Népfrentjával (Tanjug)

– Nasszer elhalasztotta útját Magyarországra

Augusztus 19.

Magyar Szó:

Külpolitikai hírek: Magyarország és Uruguay diplomáciai kapcsolatainak felújítása

Augusztus 23.

Borba:

– Rehabilitálás – arról a közleményről, amellyel Nagy Imrét rehabilitálják, L. U. aláírással közöl hírt

Magyar Szó:

– Hazaszállított magyar gyermekek – Jelentés arról, hogy a magyar hatóságoknak átadták azt a 32 gyereket, akik a második világháború idején és után maradtak Jugoszláviában, szüleik viszont Magyarországon élnek. Ugyanakkor Magyarországról is hazaadtak néhány gyereket Jugoszláviának

Augusztus 24.

Subotičke novine:

– Nagy Imre rehabilitálása. Nagyról úgy ír, mint „a Rákosi uralommal elégedetlenek tömörülésének gyújtópontjáról”, rehabilitálásában újabb lépést lát a sztálini és rákosi korszak fölszámolására. A cikk először említi az MDP KV plenáris ülését, amelyen Rákosit leváltották.

Augusztus 27.

Borba:

– Gerő hangsúlyozza a kezdeményezést a JSZK-val való kapcsolat felújítására – Gerő cikke a moszkvai Pravdában (Tanjug)

Politika:

– Meggyengült a Népfrent szerepe Magyarországon – Gerő Ernő álláspontja

Magyar Szó:

– Magyarország baráti kapcsolatot akar valamennyi országgal – írja Gerő Ernő a moszkvai Pravdában közölt cikkben (Tanjug)

Külpolitikai hírek: Az MDP Központi Vezetősége elítéli a Német Kommunista Párt feloszlását

Augusztus 28.

Borba:

– Gerő cikke a Pravdában

Dnevnik:

– Minden erőnkkel azon vagyunk, hogy Magyarország és Jugoszlávia között szoros együttműködés jöjjön létre – Hegedűs András nyilatkozata (a budapesti rádió szerint)

Magyar Szó:

– Hegedűs a gazdasági kérdésekről és a jugoszláv–magyar viszonyról – sajnálkozását fejezte ki a korábbi kapcsolatok miatt, és bejelentette, hogy visszatérhetnek azok az emberek, akiket a Jugoszláviával határos övezetből kitelepítettek (MTI)

Szeptember 2.

Magyar Szó:

– Kurimszki búcsúlátogatása – A magyar nagykövet Svetozar Vukmanovičnál (Tanjug)

– Magyar kormányküldöttség látogat hazánkba – szeptember 10-ére bejelenti Sebestyén János villanygazdasági miniszterhelyettes látogatását (Tanjug)

– A magyar kereskedelmi miniszter meglátogatta a zágrábi árumintavásárt (budapesti rádió)

Szeptember 5.

Magyar Szó:

– Külpolitikai hírek: Szövetkezeti küldöttség érkezik Magyarországról

Szeptember 7.

Magyar Szó:

– A magyar követ búcsúlátogatása Rankovičnál (Tanjug)

Szeptember 10.

Dnevnik:

– Harmincötezer javaslat és megjegyzés az ötéves terv Rákosi-féle irányvonalaira – az E. S. aláírású cikk arról szól, hogy 1953 után egyenletlen politikai mozgások voltak Magyarországon, továbbá szól az MDP júliusi plénumának jelentőségéről, a politikai bizonytalanság eloszlátásáról, az értelmiség iránti viszonyról, az állam és a gazdaság irányításáról, valamint a munkások anyagi serkentéséről.

– Közli a budapesti rádió hírt arról, hogy visszatértek a déli határok mentén a kitelepítettek, és vagyonukat is visszakapták.

Magyar Szó:

– A magyarországi deportáltak visszakapják vagyonukat – kormányhatározat a déli határról kitelepítettek visszatéréséről, a nekik adott állami segélyről és vagyonuk visszaadásáról

Szeptember 11.

Magyar Szó:

– Magyar és lengyel szövetkezeti küldöttség hazánkban (Jugopres)

Szeptember 12.

Magyar Szó:

– Jugoszláv–magyar gazdasági tárgyalások (Tanjug)

Szeptember 14.

Magyar Szó:

Külpolitikai hírek: Rehabilitálták az összes ártatlanul elítélt tisztet (budapesti rádió)

Szeptember 20.

Politika:

– Jegyzőkönyvet írtak alá a Magyarországgal való gazdasági együttműködésről

Magyar Szó:

– A kultúrjavak visszaszolgáltatásáról tárgyalnak Magyarországgal (Jugopres)

Szeptember 21.

Magyar Szó:

– Aláírták Jugoszlávia és Magyarország gazdasági együttműködési egyezményét (Fénykép)

Szeptember 23.

Magyar Szó:

– Magyar fémipari küldöttség érkezik hazánkba (Tanjug)

Külpolitikai hírek: A határjelzések fenntartásáról és megújításáról szóló előírások módosítása

Szeptember 25.

Magyar Szó:

– Jugoszláv parlamenti küldöttség utazik Magyarországra

– Magyar szakszervezeti küldöttség hazánkban (Tanjug)

Szeptember 27.

Magyar Szó:

– Folyamhajózási értekezlet Budapesten

Szeptember 28.

Magyar Szó:

– Külpolitikai hírek: A közlekedési miniszter bejelentette egyes vonat- és autóbuszvonalak ideiglenes beszüntetését

Október 1.

Borba:

– Magyarországon megváltoztatták a Rákosi nevét viselő egyes gyárak és intézmények nevét

Dnevník:

– Az Érdekességek rovatban aláírás nélküli cikket közöl Rákosi neve nélkül címmel arról, hogy megváltoztatták egyes vállalatok és utcák nevét

Magyar Szó:

– Rákosi helyett Csepel – a kormány döntése intézmények és vállalatok nevének megváltoztatásáról (MTI)

Október 2.

Dnevnik:

– Tito elnök Ny. Sz. Hruscsovval és Gerő Ernővel sétált – A TASZSZ jelentése Jaltáról

Magyar Szó:

– Magyar közoktatási munkások Belgrádban (Tanjug)

Október 4.

Borba:

– A jugoszláv–magyar vízgazdálkodási bizottság ülésezése (Jugopres)

Politika:

– Szögesdrót akadály nélkül – fénykép ahhoz a rövid hírhez, hogy a magyar katonák eltávolítják a határon a szögesdrót akadályokat

Magyar Szó:

– Jugoszláv–magyar vegyes bizottság ülésezése

Október 5.

Borba:

– Ünnepelesen eltemetik Rajknak és társainak holttestét – a határozatot a Magyar Dolgozók Pártjának KV-ja hozta meg (budapesti rádió)

– A Magyar Újságíró-szövetség Végrehajtó Bizottságának gyász-ülése (budapesti rádió)

Politika:

– Rajk Lászlónak és a Magyarországon elítélteknek megadják a végső tisztséget – az MDP KV határozata az október 6-i temetésről (budapesti rádió)

– A magyar újságírók Rajk Lászlónak és a többi magyar forradalmárnak szentelt gyászülése (budapesti rádió)

Dnevnik:

– A Magyar Újságíró-szövetség gyászülése Rajk László, Pálffy György, Szőnyi Tibor és Szalai András emlékére (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Rajk László további rehabilitációja – úgy határoztak, hogy Rajk László, Pálffy György, Szőnyi Tibor és Szalai András holttestét október 6-án ünnepélyesen elhelyezik a munkásmozgalom hőseinek sírkertjében. A Magyar Újságíró-szövetség gyászülést tartott, amelyen elítélték a sajtó szégyenteljes szerepét az előző korszakban (Tanjug)

Október 6.

Borba:

– A Magyar Dolgozók Pártja KV-jének küldöttsége október 15-én érkezik hazánkba (Tanjug)

Politika:

– A Magyar Dolgozók Pártja KV-jének küldöttsége október 15-én érkezik Jugoszláviába – a küldöttséget Gerő Ernő első titkár vezeti

Dnevnik:

– A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége október 15-én Jugoszláviába látogat

Magyar Szó:

– A Magyar Dolgozók Pártja küldöttsége érkezik hazánkba – Gerő Ernő vezeti (Tanjug)

– Nagyköveti rangra emelték a jugoszláv–magyar diplomáciai képviselőket

Október 7.

Borba:

– Tegnap eltemették Rajkot és az 1949–1950. évi monstrumperekben kivégzett elvtársakat – Gavro Altmannak a Borba budapesti különtudósítójának jelentése

A tudósító emlékeztet az 1949-ben hamis vádak alapján elítélt és kivégzett négy állami és pártvezető életrajzára, leírja a légkört, beszá-

mol magáról a temetésről. Megjegyzi, hogy ezen a napon Budapesten gyászlobogók lengtek. Idézi Apró Antalt, az MDP KV Politikai Bizottságának tagját, aki többek között kijelentette:

„Hogyan történhetett meg mindaz, ami 1949-ben és később történt? Az okok a sztálini hibák és azok lemásolása. Így történhetett meg, hogy a Rajk-ellenes vádakot összekötöttük a Tito elvtárs elleni vádakkal. Elhanyagoltuk a népnek azt a jogát, hogy ellenőrizze vezetőit, háttérbe szorítottuk a demokráciát.”

„Ha már nem tehetjük jóvá a múltat, akkor legalább vonjuk le a tanulságot a jövőre [...] hogy sohase ismétlődhessen meg ilyen tragédia!”

Münnich Ferenc pedig felkiáltott: „Rajkot a gonosztevők tették tönkre, akik a személyi kultusz hírájából kerültek napvilágra.”

Politika:

– Rajk László holttestét új sírboltba vitték. A polgárok ezrei rótták le kegyeletüket a nagy magyar forradalmár emléke előtt (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Rövid hírt közöl: Ünnepelesen eltemették Rajk, Szőnyi, Pálffy és Szalai holttestét (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Eltemették Rajkot és társait – Százezres tömegek a Kossuth-mauzóleum előtt – Egy korszakot búcsúztattak a szónokok (B. M.)

Október 8.

Borba:

– Rajknak és társainak rehabilitálása Magyarország politikai élete friss irányzatainak vetülete – G. Altman jelentése, hogy hamarosan eltemetik majd az ún. „Sólyom László és társai” pörben 1950-ben elítélt és kivégzett magyar táborkok holttestét is. A továbbiakban a szerző beszámol arról, hogy rehabilitáltak sokat azok közül, akik korábban elűntek a közéletből – ismét dolgozik a Petőfi Kör. Ugyanakkor megállapítja, hogy a további demokratizálódás körül még sok munka van.

Politika:

– Egy temetés tanulsága – Đ. J. kommentárja

– A Rajk-per szégyenteljes hamisítványokra épült – jelentette ki dr. Münnich Ferenc jugoszláviai magyar nagykövet (MTI)

Dnevnik:

– Apró Antal miniszterelnök-helyettes és az MDP Politikai Bizottsága tagjának beszéde Rajk és társai temetésén (budapesti rádió szerint) többek között kijelentette:

„Elkeseredés és gyász... tölti meg szíveinket a vértanú elvtársak sírjánál, mert hét évvel ezelőtt hittünk az aljas rágalmaknak, és nem voltunk képesek megvédeni életüket.”

„A párt- és állami vezetőségben [...] felelősségre vontuk és vonjuk mindazokat, akik szégyenteljes törvénytelenégeket követtek el. Elvtársaink sírjánál valamennyi magyar kommunista nevében megfogadjuk, hogy a múlt hibáit szem előtt tartva mindent megteszünk annak érdekében, hogy ilyen szörnyűségek ne ismétlődjenek meg.”

„Ha azt mondjuk, hogy mindezért a személyi kultusz a felelős, akkor ugyan igazat mondunk, de az igazság túl általános ahhoz, hogy megmagyarázhassa azt, ami történt. Világos, hogy mindennek a legfőbb oka Sztálin hibája és annak lemásolása. Ezzel magyarázható az a tény, hogy a Rajk elvtárs elleni rágalmat összekapcsoljuk a Tito elvtárs és a Jugoszláv Kommunista Szövetség többi neves vezetője elleni rágalommal.”

Magyar Szó:

– Külföldi küldöttség Becsén – A magyar szénbányászok küldöttségének látogatása (S. O.)

– Mártírhálál – Apró Antalnak, az MDP KV Politikai Bizottsága tagjának beszéde Rajk László és társai temetésén

Október 9.

Borba:

– Soha többé – a Szabad Nép vezércikke, amelyben elítéli az MDP életének azt a korszakát, amikor elhanyagolták a pártdemokráciát, és ápolták a személyi kultuszt. Ennek áldozatául esett négy kommunista vezető: hamis vádak alapján kivégeztek őket 1949-ben. Egyben fölteszi a kérdést: mit kell tenni annak érdekében, hogy ezek a hibák ne ismétlődhessenek meg?

Politika:

– A Magyar Nemzet a Rákosi Mátyás-kultusz következményeiről (MTI)

– Utolsó tisztelgés – fénykép Rajk Lászlónak és társainak temetéséről

– Megérkezett a magyar szakszervezeti küldöttség

Dnevnik:

– Nagy tanulság – Sohasem szabad megismétlődniük a Rajk-perhez hasonló szörnyűségeknek – írja a Magyar Nemzet (MTI)

Magyar Szó:

- Tisztulási folyamat Magyarország politikai életében – Letartóztaták Farkas Vladimirt és bűntársait (G. Altman)
- Soha többé nem lehet Rajk-per – írja a Magyar Nemzet (MTI)

Október 10.

Borba:

- A volt magyar partizánok követelik az elkövetett törvénytelenésekért bűnösök megbüntetését (MTI)

Dnevnik:

- Gerő Ernő Moszkvából Budapestre érkezett (MTI)
- Belgrádba érkezett az első magyar nagykövet – hír dr. Münnich Ferenc megérkezéséről (Tanjug)

Magyar Szó:

- A bűnösöket állítsák bíróság elé! – követelik a volt magyarországi partizánok (MTI)
- Megérkezett az első magyar nagykövet – hír dr. Münnich Ferenc Belgrádba érkezéséről
- Külpolitikai hírek: Gerő hazajött szovjetuniói pihenéséről

Október 11.

Borba:

- Letartóztatták Magyarország állambiztonságának volt vezetőit (MTI)

Dnevnik:

- Letartóztatták a magyar állambiztonság vezetőit – jelentés Farkas Vladimir, Faludi Ervin, Szendi György és Szántó György letartóztatásáról (MTI)

- Belgrádba érkezett a magyar szakszervezeti küldöttség (Tanjug)

Magyar Szó:

- Magyar szakszervezeti küldöttség érkezett hazánkba (- m -)
- Letartóztatások Magyarországon – letartóztatták az ÁVH magas rangú tisztjeit, Farkas Vladimirt, Faludi Ervint, Szendi Györgyöt és Szántó Györgyöt (MTI)

Október 12.

Politika:

- Magyarország és Japán szakszervezeti küldöttségének látogatása

Dnevnik:

– A magyar közvélemény követeli a törvénytelen perekre vonatkozó igazság nyilvánosságra hozását – a budapesti rádió kommentárja

Magyar Szó:

– Tito elnök átvette a magyar, svéd és a finn követek megbízóleveleit (Tanjug)

– Magyar és japán szakszervezeti küldöttség a fővárosban

Október 13.

Borba:

– Új serkentés – az MDP küldöttségének látogatásával kapcsolatos kommentár (Kossuth rádió)

Politika:

– A Kossuth rádió Jugoszlávia és a kelet-európai országok kapcsolatairól – kommentár az MDP küldöttségének látogatása előtt – Hangsúlyozza az SZKP 20. kongresszusa után a szocialista országok közötti kapcsolatban bekövetkezett változások jelentőségét, a vezetők kölcsönös látogatásait és személyes kapcsolatait

Dnevnik:

– Rajk utca Mözsben – hír az Utolsó hírek rovatban arról, hogy megváltoztatták a korábban Rákosiról elnevezett utca nevét (budapesti rádió)

– I. Cokar hosszabb cikke: Következetes álláspont a múlttal szemben címmel (az MDP küldöttségének jugoszláviai látogatása elé)

Magyar Szó:

– Semmi sem változott a jugoszláv politikában – Rajknak és társainak rehabilitációja jelentős – Drašković szóvivő sajtóértekezlete (Tanjug)

– A magyar nagykövet megkoszorúzta a Névtelen hős sírját

Október 14.

Borba:

– A rehabilitált magyar katonai vezetők ünnepi temetése (MTI)

Politika:

– Pesti vendégek – áttekintés a legújabb magyarországi fejleményekről, Jugoszlávia és Magyarország kapcsolatainak alakulásáról és az MDP küldöttségének várható látogatásáról (Đ. J.)

– Letartóztatták Farkas volt magyar honvédelmi minisztert (MTI)

– A rehabilitált tisztek dísztemetése Magyarországon – jelentés Solyom tábornok és a megrendezett perekben elítélt többi tiszt holttestének temetéséről (MTI)

Dnevnik:

– Kijelölték a JKSZ KB küldöttségét az MDP képviselőivel való tárgyalásokra (Tanjug)

– Letartóztatták Farkas Mihályt (MTI)

– Vita, amelytől sokat várunk – Andrija Grosberger jelentése magyarországi útjáról – A szerző foglalkozik a Petőfi Kör próbálkozásával, hogy leszámoljon a múlt hibáival, és rávilágítson az ország fejlődésének új útjaira

Magyar Szó:

– Hétfőn érkezik a magyarországi pártküldöttség

– Letartóztatták Farkas Mihályt (Tanjug)

– További két rehabilitáció Magyarországon – Korondi Béláról és Horváth Henigsberg Ottóról, az ÁVH volt tisztjeiről van szó (budapesti rádió)

– Egy hét a világpolitikában – S. T. (Steinitz Tibor) rövid kommentárja Rajk Lászlónak és társainak mártírhaláláról, rehabilitálásukról és temetésükről

Október 15.

Borba:

– Megsemmisítették Nagy Imrének a Magyar Dolgozók Pártjából való kizárásáról szóló határozatot (a Szabad Nép szerint)

Politika:

– Nagy Imrét ismét fel kell venni a magyar pártba (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Nagy Imrét visszavették a Magyar Dolgozók Pártjába – A Szabad Nép közleménye

– Magyarország a sajtó tükrében – budapesti levél Külpolitikai Tárcánk rovatban

Október 16.

Borba:

– Az utolsó beszélgetés Rajk Lászlóval – a Kossuth rádió átvette dr. Justus Pál nyilatkozatát a Népszavának. Dr. Justus Pál a Rajk-per egyetlen túlélője. (Valójában a két túlélő egyike, a másik Lazar Brankov.) A lap ismerteti a rövid beszélgetést Rajkkal azután, hogy a bírósági tárgyalást követően az elítéltek visszatértek cellájukba.

„Rajk: Te talán élve maradsz, Pali. Szeretném, ha legalább egyvalaki tudná, hogy mi igaz a vádpontokból, s mi nem.

Én: Csak azt mondd, ami igaz! Így rövidebb lesz, hisz nincs sok időnk.

Rajk: Nem igaz, hogy kém voltam. Hazugság, hogy összeesküvő voltam. Hogy nem voltam rendőrügynök, azt pedig amúgy is tudod.

Én: Akkor mi az igazság?

Rajk: Igaz, hogy bizonyos kérdésekben eltért a véleményem Rákosi Mátyás álláspontjától. Ezt soha nem titkoltam.

Én: Miben?

Rajk: A függetlenségi front kérdésében. Ennek komoly, egész népet átfogó szervezetnek kellene lennie. Azonkívül a jugoszláv kérdésben is. Nem hiszem, hogy Tito áruló. Végzetesnek tartom azt, hogy szakadást idéznek elő a szocialista táborban.

Én: Én sem hiszem. Ez minden?

Rajk: Nem. Igaz az is, hogy valóban össze akartam hívatni a pártkongresszust... Az a szörnyű, hogy e köré az igazság köré annyi hazugságot keverték..." (Rajk-per. Ötlet Könyvkiadó, Budapest, 1989, 232. o.)

A beszélgetés ekkor félbeszakadt. Justus Pál kijelenti, hogy biztosan tudja, ez volt Rajk László utolsó őszinte beszélgetése kivégzése előtt. Mindazt, amit Rajk rábízott, most átadja a jövődő nemzedékeknek."

– A Népszava Rákosit vádolja – a lap azt írja, hogy Rákosi nem mondott le, hanem a pártvezetőség erre rákényszerítette. Erre nem „egészségügyi okokból” volt szükség, hanem azért, mert bűnrészes Farkas Mihály és bizonyos állambiztonsági tisztek gonosztetteiben, amelyekért azoknak bíróság előtt kell felelniük.

– A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége Belgrádba érkezett – megkezdődtek a tárgyalások az MDP és a JKSZ képviselői között

Politika:

– Megkezdődtek a tárgyalások a JKSZ és a Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége között – jelentés a megérkezésről és Gerő Ernő üdvözlőbeszédéről (Đ. J.)

– A Népszavából a lap sajtószemléjében átveszi a Megingathatatlanul előre című cikket, amely szerint Rákosit leváltották, és nem mondott le, amely szól Farkas felelősségéről és az MDP küldöttségének jugoszláviai látogatásáról

– A budapesti rádió Rajk László utolsó nyilatkozatáról – a Népszavából átveszi Justus Pálnak Rajk Lászlóval folytatott utolsó beszélgetését

Dnevnik:

– Hírt közöl arról, hogy Nagy Imrét visszavették a Pártba (a budapesti rádió szerint), valamint rövid jelentést közöl az MDP küldöttségének Belgrádba érkezéséről

– A magyar hazafiak megtanulták tisztelni Jugoszlávia népeinek harcát – az MDP küldöttségének Jugoszláviába érkezésével kapcsolatban

a lap különböző forrásokból (Népszava, Szabad Nép, MTI, budapesti rádió) aláírás nélküli cikket közöl.

Rákosi leváltásával kapcsolatban azt írja: „Téves lenne örökre hallgatni arról a tényről, hogy az idén július 18-án Rákosi Mátyás nem mondott le a Magyar Dolgozók Pártja első titkárának tisztségéről, hanem a Párt legfelsőbb szerve fölszólította arra, hogy távozzon tisztségéről. Erre nem egészségügyi okokból volt szükség, hanem azért, mert bűnrészes azokban a bűncselekményekben, amelyekért Farkas Mihálynak és az állambiztonság bizonyos tisztjeinek felelniük kell a bíróságok előtt.”

„Lenéznénk dolgozóinkat, ha nem mondanánk meg nekik nyíltan, hogy Rákosi ebben a pillanatban az országtól távol van, és népünk és Pártunk nem is akar mást.”

Idézi a továbbiakban a Népszavát dr. Justus Pálnak, a Rajk-per egyik túlélőjének nyilatkozatáról.

Az ítélet kimondása után „Justus szavai szerint Rajk László [...] elmondta neki, nem igaz, hogy kém és összeesküvő volt, az igazság az, hogy bizonyos dolgokban nem értett egyet Rákosival, de soha nem is titkolta. Rajk elmondta, hogy a Független Népfrontról van szó, amelynek az ő véleménye szerint komoly, átfogó szervezetté kellett volna válnia”.

„Rajk ez alkalommal elmondta azt is, hogy nem értett egyet Rákosival Jugoszlávia ügyében, és végzetes hibának tekintette a szakadás előidézését a szocialista országok között.”

Magyar Szó:

– Megérkezett a Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége – ünnepélyes fogadtatás a belgrádi pályaudvaron – Gerő Ernő beszédet mondott – Gerő Ernő beszéde

– Közlemény a jugoszláv–magyar pártközi megbeszélésekről
– Nem állhatunk meg félúton – mondja a budapesti rádió a törvényesség helyreállításáról

– Rákosi bűntárs Farkas Mihály és az ÁVÓ tetteiben – írja a budapesti Népszava

Október 17.

Borba:

– Folytatódtak az MDP és a JKSZ küldöttségeinek tárgyalásai
– A Szövetségi Népszkupstina küldöttsége Magyarországra látogat
– Közlemény a JKSZ és az MDP küldöttségének megbeszéléseiről (Tanjug)

Politika:

– Folytatódtak a tárgyalások a Magyar Dolgozók Pártjának KV-ja és a Jugoszláv KSZ között – A küldöttség megkoszorúzta az Ismeretlen

hős sírját – A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége sétát tett Belgrádban

– Közlemény a Jugoszláv Kommunista Szövetség és a Magyar Dolgozók Pártja küldöttségének megbeszéléseiről – Aleksandar Ranković vacsorát adott

Dnevnik:

– Átvészi a Tanjug két jelentését a JKSZ és az MDP küldöttségének megbeszéléseiről és a közleményről, továbbá közöl két magyarországi jelentést:

– Szabad Nép: A szocialista törvényességet nemcsak a „nagyperekben” sértették meg, hanem a mindennapi életben is (Kossuth rádió)

– Sikertelen kísérlet egy magyarországi repülőgép elrablására és Nyugat-Németországba szökésre (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Folytatódtak a jugoszláv–magyar pártközi megbeszélések – az MDP küldöttsége megkoszorúzta az Ismeretlen katona sírját (Tanjug)

– Parlamenti küldöttségünk Magyarországra látogat

– Hivatalos közlemény a tárgyalásokról

– Legújabb: Tito fogadást rendezett az MDP-küldöttség tiszteletére

– A törvényességet nemcsak a „nagyperekben” szegték meg – a Szabad Nép bírálja a téves jogi felfogásokat

– Meghiúsított repülőgépszökés

– A magyar biztonsági szervek egy repülőgéprablót megöltek, kettőt megsebesítettek

– Október 22-e és 29-e között összehívják a parlamentet (MTI)

Október 18.

Borba:

– A megbeszélések máris kielégítő eredményt hoztak (G. A.)

– Látogatás a vinčai Boris Kidrič Intézetben

– Az MDP küldöttsége meglátogatta Smederevót

Politika:

– A megbeszélések baráti légkörben folynak – Aleksandar Ranković nyilatkozata a Tanjug munkatársának – Megbeszélések a Jugoszláv KSZ és az MDP küldöttsége között – az MDP küldöttsége meglátogatta Vinčát és Smederevót (Tanjug)

Dnevnik:

– Baráti légkörben folynak az MDP és a JKSZ képviselőinek megbeszélései – Aleksandar Ranković nyilatkozata (Tanjug)

– Új tiszta lapot – A. Grosberger írása magyarországi útjáról, amely a magyar értelmiség útkereséséről szól. A szerző megállapítja: „A Rá-

kosi rendszerben a tudósok, tankönyvírók arra kényszerültek, hogy meghamisítsák még a történelmet is. Ma, mivel a rehabilitálás során az Igazság tekintélyének visszaadása is sorra került, a magyar pedagógusok kétközben vannak, összeütközésbe kerülnek lelkiismeretükkel.”

– A továbbiakban idézi Mód Aladár akadémikus szavait: „A törvény-szegéseket, a pártdemokrácia elfojtását, a személyi kultusz túlkapásait nem tekinthetjük csak hibának. Ezeket igazi nevükön kell neveznünk, a munkásmozgalom, a párt és a marxizmus elleni gonosztettnek.” A helyzet illusztrálására a szerző megemlíti egy bizonyos Andrić elvtársnőt, akinek fontos funkciója volt a történelmi tudományok terén azon a vonalon, hogy „a marxizmus és a tudomány az én vagyok”.

Magyar Szó:

- Fogadás Tito elnöknél a magyar küldöttség tiszteletére (Tanjug)
- A két országban létrejöttek a föltételek a megbeszélésekre – mondotta sajtónyilatkozatában Ranković
- A magyar küldöttség Smederevóban

Október 19.

Borba:

- Megbeszélések baráti légkörben (Tanjug)
  - Az MDP küldöttsége Szarajevóban (Lj. S.)
  - Látogatás Zenicán (A. H.)
- Politika:
- A Magyar Dolgozók Pártjának képviselői ellátogattak Szarajevóba és Zenicára – Megbeszélések folytak a Kommunista Szövetség és a Szocialista Szövetség munkájáról (M. Žugić)
  - Megbeszéléseink rendkívül jelentősek a kapcsolatok további elmélyítése szempontjából – hangsúlyozta Josip Broz Tito, a JKSZ főtít-kára a budapesti rádióknak adott nyilatkozatában

– Gerő Ernő nyilatkozata

– Nagy Imre ismét egyetemi tanár (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Közli a Tanjug jelentését az MDP küldöttségének szarajevói és zenicai látogatásáról, majd lehozza Szimin Magda cikkét Mikor rehabilitáljuk a munkásosztályt? címmel. Ez a szakszervezetnek a munkásönigazgatás érvényesítésében játszott szerepéről szól.

Magyar Szó:

– A megbeszélés a legjobb, legelvtársiasabb és legbarátiabb légkörben folyik – mondotta Tito elvtárs – Fogadás a belgrádi magyar nagykövetségen.

- Jugoszláviai körútra indul a magyar pártküldöttség (Tanjug, Szarajevó)
- Beszélgetés a magyar szakszervezeti küldöttséggel (Tanjug)
- Nagy Imrét visszavették tanárnak

Október 20.

Borba:

- A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége Zágrábban (K. K.)

Politika:

- Az MDP küldöttsége Zágrábban – A küldöttség ellátogatott a Prvomajska gyárba – Vladimir Bakarić ebédet adott a vendégek tiszteletére – megbeszélések a KSZ zágrábi járási bizottságában

Dnevnik:

- Közli a Tanjug jelentését az MDP küldöttségének zágrábi látogatásáról és Gerő Ernő nyilatkozatáról

Magyar Szó:

- A magyar pártküldöttség Zágrábban – megtekintették a Prvomajska gyárat (Tanjug)

- A magyar szakszervezetek demokratizálásáért – Gáspár Sándor nyilatkozata

- Sztálinváros megváltoztatja nevét (Tanjug)

Zrenjanin:

- A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége látogatáson a Jugoszláv Kommunista Szövetségnél

- Letartóztatták Farkas Mihályt, Magyarország volt honvédelmi miniszterét

- A Szövetségi Népszkupstina küldöttsége Magyarországra látogat

Október 21.

Politika:

- A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége Rijekába érkezett (Tanjug)

- Az MDP küldöttsége Postojnán (Tanjug)

Dnevnik:

- Az MDP küldöttsége Rijekából Ljubljánába utazott (Tanjug)

Magyar Szó:

- A magyar szakszervezeti küldöttség befejezte látogatását (Tanjug)

- A magyar pártküldöttség Rijekán (Tanjug)

- Egy hét a világpolitikában: A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége befejezi látogatását – rövid kommentár (r. l.)

Október 22.

Politika:

- A magyar küldöttség Ljubljánába érkezett (Tanjug)
- Szegeden új egyetemistaszervezet alakult (budapesti rádió)

Dnevník:

- A Magyar Dolgozók Pártjának küldöttsége Ljubljánába, Gorenškába és Bledbe látogatott (Tanjug)

Magyar Szó:

- A magyar pártküldöttség Szlovéniában

Október 23.

Borba:

- Az MDP küldöttsége Bellyére érkezett, ahol befejeződtek a tárgyalások a JKSZ és az MDP képviselői között (Đ. J.)
- A megbeszélések sokban hozzájárultak a két párt, ország és nép közeledéséhez – Gerő Ernő nyilatkozata (Gavro Altman)
- A jugoszláv–magyar megbeszélések föltételeket teremtettek a két szomszédos ország sokoldalú együttműködésére (G. Altman)

Politika:

- Befejeződtek a tárgyalások a JKSZ küldöttsége és az MDP képviselői között – Đ. J. jelentése
- A nemzetközi brigádok évfordulójának ünnepei Budapesten (MTI)

– A jugoszláviai látogatás és a megbeszélések kedvező lépést jelentenek a két ország együttműködésében – jelentette ki munkatársunknak a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottsága titkára és Magyarország miniszterelnöke. – Kádár János és Hegedűs András nyilatkozott a Politikának, és mind a ketten hangsúlyozták, hogy a látogatás során meg akartak ismerkedni a jugoszláv tapasztalatokkal, látni akarták, mi az, amit Magyarországon alkalmazni lehet. Külön érdeklődtek a vállalatok igazgatása iránt. A magyarországi fejleményekkel kapcsolatban az a véleményük, hogy az MDP KV júliusi plénuma után politikai és gazdasági téren egészséges irányban indultak el (Đ. Julius).

- Az MDP küldöttsége ellátogatott Eszékre (Tanjug)

Magyar Szó:

- Véget ért a jugoszláv–magyar pártközi megbeszélés – Közös határozatot hoztak (Tanjug)
- Külpolitikai hírek: Budapesten megünnepelték a spanyolországi nemzetközi brigádok 20 éves évfordulóját

Október 24.

Borba:

– A JKSZ és az MDP képviselői külön figyelmet szenteltek Jugoszlávia és Magyarország kapcsolatai továbbfejlesztésének – a JKSZ küldöttsége Magyarországra látogat (közlemény a tárgyalásokról)

– A jugoszláviai megbeszélések fordulópontot jelentenek – jelentette ki Gerő Ernő Budapestre való visszatértekor (budapesti rádió)

Politika:

– A JKSZ és az MDP együttműködésére szükség van a JSZNK és a Magyar NK közötti barátság erősítéséhez – magyarországi látogatásra hívták meg a Kommunista Szövetség küldöttségét (közlemény a JKSZ és az MDP képviselőinek megbeszéléseiről)

– A megbeszélések az elvtársi nyíltság légkörében folytak – jelentette ki Aleksandar Ranković (Tanjug)

– Megegyezősre jutottunk minden tárgyalt kérdésben – jelentette ki Gerő Ernő Budapestre érkezésekor (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Közli a közleményt az MDP KV és a JKSZ KB képviselői közötti megbeszélésről a következő címmel: A két párt közötti együttműködést a bizalom és őszinteség, az egyenrangúság és önkéntesség alapján kell fejleszteni, alcíme pedig: A JKSZ KB elfogadta a meghívást, hogy delegációt küldjön Magyarországra (Tanjug)

Legfrissebb: október 31-ére összehívták az MDP KV plenáris ülését (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Bizalom, egyenrangúság, véleménycsere – meghívták Magyarországra a JKSZ küldöttségét – közleményt adtak ki a jugoszláv–magyar pártközi megbeszélésről (Tanjug)

– Hazaérkezett a magyar pártküldöttség (Tanjug)

– Összehívták az MDP Központi Vezetőségének plenumát – napirenden a szervezeti kérdések

– Új szakasz kezdődik a jugoszláv–magyar viszonyban – Gerő, Kádár és Hegedűs a megbeszélésekről

– Megbeszélések után – rövid kommentár (S. T. – Stenitz Tibor)

– Külpolitikai hírek: az osztrák–magyar határ megnyitása, hogy az osztrák polgárok meglátogathassák magyarországi rokonaikat

Október 25.

Borba:

– Nagy Imre, a magyar kormány új miniszterelnöke a rend helyreállítására szólított fel (alcímek: A budapesti rádió közli a társadalmi szervezetek és munkaközösségek határozatait, amelyekben támogató-sukról biztosítják Nagy Imre kormányát – Megválasztották a Magyar Dolgozók Pártjának új politikai bizottságát Gerővel az élen). Idézi az

MTI jelentését, hogy október 23–24-én éjszaka Budapesten zavargások kezdődtek és fegyveres összecsapás volt, továbbá Nagy Imre szava- it, hogy az ifjúság békés tüntetését kihasználta az ellenség arra, hogy „megtévessze a jóakarátú embereket”. Jelenti továbbá, hogy egyes el- lenforradalmi csoportok megadták magukat. Szól a kijárási tilalom be- vezetéséről és a fölhívásról, hogy az emberek térjenek vissza otthonuk- ba, valamint közli a kormány eltökéltségét, hogy rendet csinál. Tudósít arról, hogy az újságírói szervezetek támogatják Nagy Imrét.

- Az MDP KV és Politikai Bizottság új tagjai (budapesti rádió)
- A minisztertanács rendelete – a kormány halálbüntetéssel fenye- getőzik az olyan cselekmények miatt, amelyek a rögtönítélő bíróság hatáskörébe tartoznak (budapesti rádió)
- A budapesti rádió közleménye a zavargásokról – a jelentés szerint „az éjszaka folyamán az ellenforradalmi bandák fegyveres támadásai rendkívül nehéz helyzetet teremtettek, mert az igazgatási szervek nem voltak felkészülve, ezért a szovjet csapatokat is segítségül hívták”. A lakosságot felszólítják a terror beszüntetésére.
- Magyarázat a csapatokról – megmagyarázták, hogy a szovjet csa- patokat a Varsói Szerződés alapján hívták segítségül (Kossuth rádió)

– A Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnökségének fölhívása – A hatalmat, az ifjúságot és a népet önvédelemre, a béke megőrzésére és a termelés felvételére szólítja fel

– A társadalmi szervezetek fölhívásai – felhívások a rend és a hidegvérűség megőrzésére (Kossuth rádió)

Politika:

– Nagy Imre a magyar kormány új elnöke – Az MDP KB megválasztotta az új politikai bizottságot: Apró, Gáspár, Gerő, Hegedüs, Kádár, Kállai, Kiss, Köböl, Nagy és Szántó összetételben (budapesti rádió)

– A Kossuth rádió közleménye a budapesti zavargásokról – a jelentés „az ellenforradalmi bandák fegyveres támadásairól” szól. Mivel a közigazgatási szervek nem voltak fölkészülve, segítségül hívták a szovjet csapatokat. A kormány békére és a terror elítélésére szólít fel (budapesti rádió)

– Nagy Imre szózata a magyar néphez (budapesti rádió).

– A Magyar NK Minisztertanácsának rendelete – rögtönítelő bíróságok alakultak a lázadás, gyilkosságok, gyújtogatások stb. feletti ítéltetésre (budapesti rádió)

– A Kossuth rádió a szovjet csapatok budapesti jelenlétéről – hangsúlyozza, hogy a szovjet katonák „életüket kockáztatják” Budapest békés lakossága életének megvédésére, és felszólít arra, hogy fogadják őket „szeretettel”

– A Szakszervezetek Országos Tanácsának fölhívása (budapesti rádió)

– A tömegszervezetek fölhívása Budapest lakosságának (Kossuth rádió)

– A munkások támogatják a kormányt (budapesti rádió)

– Két csoport letette a fegyvert (Kossuth rádió)

Dnevnik:

– Vezető helyen közli a magyar forrásokból érkező híreket, melyek szerint Magyarországon nagy változások játszódtak le. A tudósítás címe: Nagy Imre ismét miniszterelnök. Több alcímben mondja el, hogy: Megválasztották az MDP új Politikai Bizottságát, Nagy Imre megígérte a Párt, a gazdaság és a politikai élet széles körű demokratizálását – Lecsitultak a zavargások Budapesten – Megadták magukat a lázadó csoportok – A kormány a munka folytatására szólította fel a lakosságot

– A leközölt írás szerint Nagy felszólított az 1953. évi kormányprogram megvalósítására, a helyzet lecsillapítására, a fegyverek átadására, és megígérte, hogy nem állítják rögtönítelő bíróság elé azokat, akik leteszik a fegyvert, és beszüntetik a harcot

Magyar Szó:

– Nagy Imre, az új miniszterelnök felhívása a rend helyreállítására – Bejelentette a gazdasági és politikai élet következetes demokratizá-

lását – A társadalmi szervezetek és a munkaközösségek határozatukkal a kormányt támogatják – Megválasztották az új politikai bizottságot – Gerő Ernő rádióbeszéde a budapesti rádió első híre az eseményekről – A rendkívüli állapot bevezetése – A szovjet csapatok segítségét kérték – Megtiltották a lakások elhagyását – Nagy Imre rádiófelhívása – A szervezetek rendre szólítanak fel – A gyárakat munkásőrök őrzik

Október 26.

Borba:

– Megnyugszik a helyzet Magyarországon (alcímek: A lövöldözés még tart, de a kormány ura a helyzetnek – Kádár Jánost megválasztották a Magyar Dolgozók Pártja KV titkárának) – Vlado Teslicnek, a Borba különtudósítójának jelentése. Leírja az összeütközésekhez vezető eseményeket – Gerő provokatív föllépését a tüntetők követelésével szemben, azt, hogy az ifjúság és az egyetemisták tüntetéséhez csatlakoztak a polgárok, behatoltak a Szabad Nép épületébe, az épületbe fasiszták jutottak be, és lerombolták a szerkesztőség berendezéseit, innen vonultak a Hősök terére, majd ledöntötték Sztálin emlékművét, behatoltak a kaszárnyákba, és fegyvereket ragadtak el, megtámadták a középületeket és az állambiztonsági szerveket. Erre következett be a változás az MDP élén, és jött Nagy Imre nyilatkozata, amely a fasiszta és reakciós elemek jelszavait elkülöníti a népi követelésektől.

– Magyarországi események – J. S. (Jože Smole – szerk. megj.) kommentárja. Leírja a Munkásifjúsági Szövetség, a Demokratikus Magyar Ifjúsági Szövetség, a Petőfi Kör, a Zrínyi Miklós és a Petőfi Katonai Akadémia tanárainak és egyetemistáinak tüntetését, amelyet egy nappal előbb meghirdettek, de a belügyminisztérium tilalma miatt elhasselztottak. Elmondja, hogy a tüntetőkhez csatlakozott a magyar hadsereg 800 tisztje is, követelik a Rákosi-rendszer képviselőinek távozását, a sztálini emlékmű ledöntését, bírálták Gerő vezetését, éltették Nagy Imrét és az egyenjogúságon alapuló magyar–szovjet barátságot. Megemlíti Kádár álláspontját arról, hogy helyre kell állítani a rendet, és el kell mélyíteni a demokráciát. Idézi Nagy Imre beszédének azt a részét is, amely reformokat és a múlttal való erélyes szakítást ígér.

– Kádár János az MDP új első titkára (budapesti rádió)

– Kádár János beszéde – A beszéde a rádióban hangzott el. Szólt a tüntetők becsületes szándékairól, de megemlíti azt is, hogy közéjük ellenséges elemek vegyültek, és fegyveres támadást intéztek az állami szervek ellen. Felszólított az egységre, nehogy visszatérjen a tőkés, bankárok és nagybirtokosok uralma.

– Nagy Imre üzenete – a miniszterelnök szintén rádió útján a néphez fordult, és elmondta, hogy „kevés számú reakciós és ellenség” fegyveres támadásokat intézett, amiben segédkezett a helyzet miatt elégedetlen budapesti dolgozók egy része is. Megígérte a reformokat, és felhívta a polgárokat, hogy szálljanak síkra e célok megvalósításáért. Beszélt a szovjet csapatok Magyarországról való távozása érdekében kezdett tárgyalásokról, mihelyt helyreáll a béke és a rend. Megígérte, hogy kegyelemben részesül mindenki, aki beszünteti a harcot és leteszi a fegyvert, de a törvény szigora sújt le mindenkire, aki folytatja a támadásokat, szítja a zavargásokat és gyújtogatásokat.

– Támogatás az új vezetőségnek – a budapesti rádió közli a közvélemény támogatását Kádárnak és Nagynak

– Helyreállt a rend Budapesten – a magyar kormány közleménye, amely szerint a lázadó csoportokat szétverték, de még vannak lövöldözések. Jelentést ad több köz- és lakóépület felgyújtásáról.

Politika:

– Budapesten a helyzet normalizálódik – Az MDP KV Gerő Ernő helyett Kádár Jánost választotta első titkárnak – A szerző ismerteti a felkelés első két napjának eseményeit, amelyek még mindig drámaiak, mert a harcok helyenként folytatódnak. Megállapítja, hogy Gerő beszéde úgy hatott, „mint égő gyufa a lőporos hordó mellett”, hogy ledöntötték Sztálin emlékművét, utána lövöldözés kezdődött, és megtámadták a középületeket. A pillanatnyi helyzetet megnyugvónak minősíti (Đuka Julius).

Dnevnik:

– Különböző forrásokból első és harmadik oldalán tudósít a magyarországi eseményekről

Elsőként közli a budapesti rádió hírért, hogy Kádár Jánost kinevezték az MDP első titkárának, alcímei: Gerő Ernőt felmentették tisztségéből – felszámolták az ellenforradalmi puccskísérletet, majd hozza a kormány közleményét, mely szerint „az ellenforradalmi erőket szétvertük, de néhol még tevékenykednek kisebb fegyveres csoportok, és helyenként lőnek”. Ezután ugyanilyen forrásból A rend és a béke helyreállítása a nyugodt és építő jellegű munka előfeltétele alcímmel ismerteti Kádár rádióbeszédét, amelyben felszólít azoknak az erőknek a legyőzésére, amelyek „népünket vissza akarják vinni a kapitalisták, bankárok és nagybirtokosok igája alá”. Hasonlóképpen megemlíti az MDP KV javaslatát, hogy a kormány kezdjen tárgyalásokat a szovjet kormánnyal a két szocialista ország közötti viszony igazságos rendezése érdekében.

Ezután ismerteti Nagy Imre miniszterelnök beszédét a következő címmel: A kormány tárgyalásokat javasol Magyarország és a Szovjetunió viszonyáról. A beszédben Nagy elítéli a „kisszámú ellenforradalmár” támadását az ország népi demokratikus rendszere ellen. Nagy is javasolja a Szovjetuniónak, hogy kezdjenek tárgyalásokat a Magyarországon tartózkodó szovjet katonák kivonulásáról, és megígéri, hogy

büntetlenek maradnak azok, akik leteszik a fegyvert, beszüntetik a harcot, és átadják fegyvereiket.

– Apró Mátyás különtudósító jelentése Újabb változások várhatók címmel fölvázolja a magyarországi helyzetet, amelyet az jellemez, hogy a szovjet csapatok megindultak Budapest felé, de a helyzet viszonylag nyugodt, ami a tudósító szerint elsősorban az állami és a pártvezetőségben lejátszódott változás eredménye, nem a szovjet katonai beavatkozásnak tudható be.

Ezzel egyidejűleg a lap közöl három jelentést (a budapesti rádió alapján):

– A lakosságot felszólították, hogy térjen vissza munkahelyére és lakásába – A Petőfi Kör felhívása az ifjúsághoz – Miskolc dolgozói üdvözlik Kádár János megválasztását

– A véderőminiszter elismeréssel adózott a fegyveres erőknél – minden fegyverest megadásra szólítottak fel (Bata István véderőminiszter parancsa)

Magyar Szó:

– Gerő helyett Kádár János az első titkár – A léghő fokozatosan enyhül – Kádár János és Nagy Imre rádióbeszéde (közcíme: Gerő felmentették tisztsége alól – Kádár János rádióbeszéde – Nagy Imre tegnapi beszéde – Támadás a Szabad Nép ellen – A Petőfi Kör felhívása – A támadók tömegesen teszik le a fegyvert – A rádió körül még folynak a harcok)

– A magyarországi eseményekről – Nagy Imre beszéde – a budapesti rádió híreiből – A tudósító örömmel számol be Gerő leváltásáról és a Politikai Bizottság felhívásáról: tüzzék ki a nemzeti zászlót! Megállapítja, hogy a fegyveres harcokat nagyjából elfojtották, de a sztrájkok még tartanak. Idézi a paraszttal folytatott beszélgetést arról, hogy azok kezdetben nem nagyon bíztak az események kedvező kimenetelében, majd megemlíti egy mezőgazdasági szakemberrel folytatott beszélgetését arról, hogy véres leszámolásra nem került volna sor, ha a vezetőség idejében levonja a tanulságot az eseményekből, hogy Gerő beszéde kedd este külön kiélezte a budapesti helyzetet. Végül megállapítja, hogy a nép elégedett Kádár nyilatkozatával, hogy Magyarország az egyenrangúság, egyenjogúság és belügyekbe való be nem avatkozás alapján akarja rendezni kapcsolatát a Szovjetunióval, és követeli, hogy a rend helyreállítása után a szovjet csapatok távozzanak az országból (Apró Mátyás).

Subotičke novine:

– Nemzetközi fejlemények – a külpolitikai cikkek egy részét a magyarországi helyzetnek szentelte. Ismerteti a kedvező fejleményeket,

az MDP küldöttségének jugoszláviai látogatását, és átveszi a Kossuth rádió közleményét „az ellenforradalmi bandák fegyveres támadásáról”, hogy ezek a bandák „behatoltak a vállalatokba, a középületekbe és gyárakba, megölték a fegyveres erők és az állambiztonság sok tagját”, emiatt a kormány rendfenntartásra behívta a szovjet csapatokat.

Október 27.

Borba:

- A Magyar Dolgozók Pártjának KV-je nyilatkozatot adott ki, amelyben bejelent több intézkedést az ország életének demokratizálására – hozzálátnak a gyárak munkástanácsainak megalakításához
- Budapesten teljesen rendeződik a helyzet
- Magyarországi események – megalakultak az első munkástanácsok
- A Szabad Nép a legújabb fejleményekről (Kossuth rádió)
- Az Olasz KP nyilatkozata a magyarországi eseményekről
- Sepilov nyilatkozata a lengyelországi és a magyarországi eseményekről (T. Popovszki Moszkvából)
- Csehszlovákiában üléseken magyarázzák a magyarországi eseményeket

Politika:

- A Magyar Dolgozók Pártja KV-jének nyilatkozata – A „testvér-gyilkos harc beszüntetésére” az MDP KV a következőket javasolja: Nagy Imre vezetésével alakuljon nemzeti egységkormány; kezdjenek tárgyalásokat a Szovjetunióval, válasszák meg a gyárak munkástanácsait, és növeljék a béreket; közkegyelem a harcok minden résztvevőjének; a szocializmus vívmányainak védelme és a közélet demokratikus reformja (budapesti rádió)!
- A gyakorlatban eleget kell tenni a dolgozó tömegek követeléseinek – mondja a Szabad Nép vezércikke (budapesti rádió)
- Rendelet az élelmiszergyárak megnyitásáról (budapesti rádió)
- Nagy Imre és Kádár János beszéde a néptömegek követelésének vonalán halad – jelentette ki a külügyi államtitkárság szóvivője
- A magyar fegyveres erők parancsnokságainak új főlhívása, hogy a fegyveres csoportok adják meg magukat (budapesti rádió)
- Rendeletet adtak ki a budapesti fegyveres összetűzések résztvevőinek adandó közkegyelemről (budapesti rádió)

Dnevnik:

- Közkegyelem a harcok minden résztvevőjének – ismerteti az MDP KV nyilatkozatát, amelyben a vérontás beszüntetésére szólít fel, és a KV javaslatát, hogy Nagy Imre vezetésével legszélesebb alapon nyug-

vó nemzeti kormány alakuljon. Előírányozza a szovjet csapatok visszavonulását támaszpontjaikra, mihelyt a rend helyreáll, a munkástanácsok megalakítását a szakszervezetekkel együttműködésben, közkegyelmet a harcok minden résztvevőjének, mindazok megsemmisítését, akik fegyverrel támadják a népköztársaságot, és bejelenti, hogy hozzá kell látni a társadalmi és gazdasági élet átfogó reformjához (budapesti rádió). Emellett közli a Tanjug rövid hírét, amely szerint a Magyar NK elnöki tanácsa közkegyelemben részesíti mindazokat, akik október 26-án 22 óráig leteszik a fegyvert.

– Felszólítás a fegyveres erőkhöz, hogy csináljanak rendet Budapesten – felhívják a fegyveres erőket, hogy a közkegyelemmel összhangban járjanak el, de kérlelhetetlenül semmisítsék meg azokat, akik folytatják a fegyveres harcot (Tanjug a budapesti rádió szerint)

– A munkásoknak és tisztviselőknek kifizetik az előleget vagy a fizetést – a budapesti rádió rövid híre

– A tűz ereje elég volt ahhoz, hogy eltüntessen minden akadályt a haladás útjából – a Szabad Nép vezércikke. Rendre és békére, de közkegyelemre is szükség van – a felkelés okai: a gonosz vezető klikk hosszú évekig tartó téves politikája

Magyar Szó:

– A központi pártvezetőség nyilatkozata – kezdetben megállapítja, hogy a második világháború után az országban még nem voltak ilyen tragikus napok, hogy a fővárosban testvérgyilkos harcok folynak több száz áldozattal. Az MDP KV javasolja a Hazafias Népfrontnak, hogy tegyen javaslatot az elnöki tanács elnökének olyan új kormány megalakítására, amely kijavítaná a múltban elkövetett hibákat, és teljesítené a nép igazolt követeléseit. Az új kormánynak tárgyalásokat kell kezdenie a szovjet kormánnyal a két ország közötti egyenrangú kapcsolatok megteremtésére és a belügyekbe való beavatkozás megakadályozására. A KV helyesnek tartja, hogy a szakszervezetek közreműködésével munkástanácsok alakuljanak. A kormánynak közkegyelmet kell hirdetnie mindazok számára, akik este tízig leteszik a fegyvert. A KV felhív minden kommunistát, dolgozót, a fegyveres erők tagjait és a volt partizánokat, hogy álljanak a demokrácia védelmének gátjára, és kérlelhetetlenül semmisítsék meg azokat, akik felkelnek az állami hatalom ellen. Megígéri, hogy a néppel való széles körű tanácskozás alapján nagy nemzeti programot készítenek.

– Nem enyhül a magyarországi helyzet – a lap különtudósítója jelenti, hogy a nép körében továbbra is nagy a nyugtalanság. Nehéz fölmérni a pártvezetőség felhívásának hatását, és a vezetőségen belüli nézeteltérések is nehezítik a helyzetet.

– A rádió még nem közölte az új kormány összetételét (budapesti rádió)

– Közkegyelem tegnap este tíz óráig (budapesti rádió)

– Intézkedések Budapest ellátására (budapesti rádió)

– Megengedték a lakások elhagyását (Kossuth rádió)

– Munkástanács a villanykörtegyárban (budapesti rádió)

– A Szabad Nép tegnapi vezércikke: – Nyugalom és rend kell, elég volt a vérontásból. A vezércikk nyugalomra szólítja fel a lakosságot, hogy valóra válthassák azt, amiért sokan életüket adták. Megígéri, hogy írni fog a felkelés okairól, a népellenes, pártellenes klikkről és felelősségéről, arról, hogy a jogosan elkeseredett emberek mellett a felkelésben részt vettek az ellenforradalmárok és egyes gonosztevők is. Támogatja Nagy Imre új kormányának és Kádárnak azt az irányvonalát, hogy új programot kell készíteni Magyarország jövőjét illetően.

Zrenjanin:

– Fokozatosan megnyugszik a helyzet Magyarországon

Október 28.

Borba:

– Megalakult Nagy Imre új kormánya (alcímek: A harcok Budapesten még tartanak – Apró Antal, Bognár József és Erdei Ferenc miniszterelnök-helyettes) – megkezdődött a munkástanácsok megalakítása – a budapesti rádió szerint

– Új magyar kormány – J. S. (Jože Smole – a szerk. megj.)

– Az első munkástanácsok Magyarországon (alcímek: A munkások részt vesznek a rend helyreállításában – Budapesten még tartanak a harcok – Megadta magát nyolcszáz felkelő). A cikk a Kossuth rádió hírei alapján áttekintést ad az országban kialakult helyzetről.

– Kádár János az MDP új első titkára – életrajzi adatok

– A magyar szakszervezetek javaslata – a szakszervezetek követelik a harc beszüntetését és a közkegyelmet, kormányt Nagy Imre vezetésével, anyagi segílyt azoknak, akik a harcokban megsebesültek és az elhunytak családtagjainak, valamint a munkásőrség fegyveres harcának fokozását (Népszava)

– A magyar kormány egyes tagjainak életrajza: a lap közli Nagy Imre, Apró Antal, Bognár József és dr. Münnich Ferenc rövid életrajzát

– Nagy-Britannia, Franciaország és az USA kérte a Biztonsági Tanács összehívását „a magyarországi helyzet megtárgyalására” (AFP)

– A moszkvai rádió kommentárja – tudósít a külfölddel is közvetlen kapcsolatban álló ellenforradalom leveréséről, amihez a magyar kormány a szovjet csapatok segítségét kérte

– Lengyelország nagy mennyiségű gyógyszert küldött (budapesti rádió)

Politika:

– Nagy Imre megalakította az új kormányt – A nemzeti egységkormány alelnöke Apró Antal, Bognár József és Erdei Ferenc, a külügyminiszter Horváth Imre (budapesti rádió)

– A magyar szakszervezetek közleménye a munkástanácsok megalakításáról (budapesti rádió)

– Az inotai kombinátus képviselői Nagy Imrénél (Kossuth rádió)

– Három nyugati nagyhatalom felkérte a Biztonsági Tanácsot a magyarországi helyzet megtárgyalására (AFP)

– Lengyelország gyógyszereket küld Budapestnek (budapesti rádió)

– A péntekről szombatra virradó éjszaka nyugodtabb volt – az éjszaka folyamán 800 ember letette a fegyvert (Kossuth rádió)

– A Kossuth rádió felhívása Budapest lakosságához (Tanjug)

– A budapesti rádió felhívja a figyelmet az álhírek terjesztésére (Tanjug)

– Az új honvédelmi miniszter napi parancsa – a katonai egységek fáradhatatlanul folytatják az ellenállási gócpontok felszámolását és a rend helyreállítását (Kossuth rádió)

– A legfelsőbb parancsnokság napi parancsa a kijárási tilalomról (Tanjug)

– Budapesten működni kezdett a telefonközpont (budapesti rádió).

Dnevnik:

– Új kormány Magyarországon – az országban munkástanácsok alakulnak – nagyjából letörték a fegyveres csoportok ellenállását Budapesten – a katonai egységek fáradhatatlanul folytatják az ellenállási csomópontok felszámolását – a kijárási tilalom továbbra is érvényben van – az éjszaka folyamán 800 felkelő letette a fegyvert. A cikk közli a Nagy Imre vezette új kormány teljes összetételét (budapesti rádió)

– Az első munkástanácsok – a lap tudósít a szakszervezetek kezdeményezéséről, hogy munkástanácsok alakuljanak, de arról is, hogy országszerte sok vállalatban a munkástanácsok már meg is alakultak (budapesti rádió)

– Magyarország fővárosában fokozatosan helyreáll a rend – tudósít arról, hogy az éjszaka folyamán 800 felkelő letette a fegyvert és megadta magát, de egyes városokban az ország belsejében a rendbontók, a börtönökből kiszabadultak továbbra is bántalmazták a lakosságot, és fosztogatnak. Felhívja a figyelmet azokra a röpiratokra, amelyek nyugtalanságot akarnak kelteni (budapesti rádió)

– A budapesti rádió rövid híre alapján jelenti, hogy Lengyelországból gyógyszersegély érkezett

Magyar Szó:

– Megalakult az új magyar kormány – sok harcoló csoport letette a fegyvert – munkástanácsok és munkásőrségek alakulnak – új kormány – kijárási tilalom – az eldobott fegyver átadása

– Budapesten helyreáll a rend – munkás-katonai tanácsok Szolnokon – Nagy Imre küldöttséget fogadott (Inota községből) – a szakszervezeti tanács közleménye a munkástanácsokról – röplapok és fegyveres csapatok vidéken

– Lengyel segély Budapestnek

– Adalékok a magyar és a lengyel eseményekhez – Sepilov nyilatkozata. Az események magyarázatát a nép elégedetlenségében, a demokratizálódás igényében látja, de azt állítja, hogy voltak olyan erők is, amelyek ki akarták használni a helyzetet, és emiatt szükség volt a szovjet beavatkozásra.

– Az Olasz KP véleménye – sajnálkozásukat fejezik ki amiatt, hogy a magyar kormány nem volt képes maga megfékezni az ellenforradalmi hullámot.

Október 29.

Borba:

– Az új magyar kormány a tűz beszüntetését rendelte el. – A tudósítás arról szól, hogy Budapesten megnyugszik a helyzet, de kísérletek történnek rendbontásra az ország belsejében. Megemlíti Szeged és Kiskunfélegyháza példáját, ahol a magyar hadsereg teremtett rendet. Megemlíti, hogy sok faluban leváltották a kompromittálódott helyi vezetőséget, és bizalmat élvező embereket választottak helyükbe, hogy a parasztok ásóval-kapával felfegyverkezve őrzik a békét és nyugalmat. Budapesten a munkások igyekeznek megszervezni a gyárak védelmét. Sok helyütt megalakultak az ún. forradalmi tanácsok, de a kormány ezzel szembeszegül. A legnagyobb érdeklődésre az új kormány összetétele talált. Ezzel kapcsolatban az a véleménye, hogy a legszélesebb nemzeti egység kormányára van szükség (Vlado Teslić).

– A Biztonsági Tanács rendkívüli ülése

– A helyzet még mindig bizonytalan – Vlado Teslić jelentése Kecskemétről. A tudósító elmondja, hogy nem kapott engedélyt Budapest meglátogatására, mert ott még mindig harcok folynak, és barikádok vannak. Jelenti, hogy sok fegyveres csoport megadta magát, azokkal viszont, akik folytatják a harcot, kérlelhetetlenül leszámolnak. Baján szintén törtek ki tüntetések, és ledöntötték Sztálin emlékművét. Tüntetések és zavargások voltak Cegléden és több más városban is. A jelentés

szerint a munkások támogatják a szocialista demokrácia megszilárdítását, és egyenjogú viszonyt követelnek a Szovjetunióval. Leírja személyes élményét Kecskeméten, ahol lövöldözésre került sor. A hadsereg később kérlelhetetlenül felszámolta a felkelőket.

– Szegeden nyugalom van – mondják az utasok. – A Borba szabadkai tudósítója jelenti, hogy a határon nyugalom van, és a horgosi határátjárónál akadálytalanul bonyolódik a forgalom, úgyhogy az útlevéllal bíró magyar polgárok szabadon látogatnak Jugoszláviába. Az utasok szerint Szegeden voltak kisebb tüntetések, de most már nyugodt a helyzet. A főtérről eltávolították Sztálin emlékművét. Minden nagyobb szegedi gyárban megválasztották a munkástanácsot (J. Pjević).

– A múlt hibája váltotta ki a felkelést – a Tribuna Ludu budapesti tudósítója szerint, amikor a felkelés megkezdődött, Gerő beavatkozásra kérte a szovjet egységeket, úgy véelve, hogy a felkelést ellenforradalmárok váltották ki. A magyar hadsereg egyharmada a felkelők mellé állt. Úgy tudja, hogy Mikoján és Szuszlov Budapesten van. A tudósító szerint Nagy elrendelte a biztonsági erők lefegyverzését és a munkásőrség megalakítását, továbbá, hogy sok helyütt munkástanács alakult. Horváth, a Szabad Nép főszerkesztője a Tribuna Ludu szerint kijelentette, hogy „a felkelésnek nemzeti jellege van, habár abban ellenforradalmárok is részt vesznek, de mindezért a korábbi kormány hibáztatható” (J. Drasinover).

– A szovjet sajtó kommentárjai a magyarországi eseményekről – a felkelést „ellenforradalmi puccsnak” minősítik, amelyet egyes imperialista államok „régén és gondosan előkészítettek”, a „reakciós elemek felhasználták a belső nehézségeket, és megtévesztették a magyar dolgozók egy részét” (T. Popovszki).

Legújabb:

– A kormány elítéli azt a felfogást, hogy „a nép mostani nagy mozgalma ellenforradalom”

– A magyar kormány tiltakozik a Biztonsági Tanács összehívása ellen

– A legrövidebb időn belül összehívják az MDP kongresszusát
Politika:

– A nagy népi demokratikus mozgalom összefogta az egész magyar népet – Nagy Imre kormányának nyilatkozata – minden csapatnak elrendelték a harc beszüntetését – a szovjet egységeket kivonták Budapestről – új hadsereg alakul, és megszűnik az állambiztonsági szolgálat (budapesti rádió)

– Beszélgetés Kállai Gyulával – a budapesti helyzet rendeződik, remény van arra, hogy a tisztogatási hadműveletek gyorsan befejeződnek. A legszélesebb alapon folytatódik a harc a szocializmusért (Đ. J.).

– Megalakult az MDP KV elnöksége (budapesti rádió)
– Magyarország jegyzéke a Biztonsági Tanácshoz – tiltakozik a magyar kérdés napirendre tűzése ellen (Reuter)

– A megnyugvás útján – Budapesten és az egész országban a mai nap nyugalomban telt el. A különtudósító a Budapestről érkező szemtanúktól összegyűjtött anyag alapján jelentkezik Kecskemétről. Értékelése szerint a munkások viselkednek a legérettebben, és nem ülnek fel a provokációknak. Sok helyütt különféle bizottságok és más szervek alakulnak (munkástanácsok, forradalmi tanácsok, munkás-katonai tanácsok, munkás-katonai bizottságok stb.). A munkástanácsok megalakulását a kormány és a párt is támogatja (Đuka Julius).

– Az egyetlen mód – az aláírás nélküli cikk támogatja az új kormány programját és a tűzszünetre vonatkozó döntést

Dnevnik:

– A közös cím: A kormánycsapatok parancsot kaptak a harc beszüntetésére (alcímek: Tárgyalások a tűzszünetről – A munkástanácsok pécsi értekezlete bizalmat szavazott a kormánynak – A kormány rögtön hozzálát a nép jogos követeléseinek teljesítéséhez). Ilyen címekkel és alcímekkel a lap közli a budapesti rádió több rövid híret:

– A tűzszüneti tárgyalások a felkelők kérésére kezdődtek
– Budapesten nyugalom van
– A honvédelmi minisztérium közleménye a felkelők fegyverletételéről

– Az élet lassan normalizálódik
– A magyar kormány tiltakozása az ENSZ-nél
– Megérkezett a gyógyszereket szállító lengyel repülőgép
– A Szabad Ifjúság vezércikke, amely az ifjúságot felszólítja Nagy Imre kormányának támogatására

– A Biztonsági Tanács tárgyalta a magyarországi helyzetről
– Nem ellenforradalomról, hanem demokratikus népi mozgalomról van szó (alcímek: A népi mozgalmat az elmúlt évtizedek súlyos gonosztettei váltották ki – A reakciós elemek a népi demokratikus rendszer megdöntésére próbálták kihasználni az eseményeket). A lap átveszi a budapesti rádió híret a magyar kormány nyilatkozatáról, amelyet Nagy Imre olvasott fel.

– A nyilatkozat elítéli az elmúlt időszak hibáit és gonosztetteit, de azt az álláspontot is, amely szerint „a nép mostani megmozdulása ellenforradalom”, hogy „a káros elemek” megpróbálták kihasználni a helyzetet arra, hogy gonosztetteket hajtsanak végre, „tény, hogy ehhez reakciós elemek is csatlakoztak arra törekedve, hogy az eseményeket felhasználják a népi demokratikus rendszer megdöntésére”.

– A nyilatkozat a továbbiakban azt mondja, hogy a mozgalom szavatolni akarta Magyarország nemzeti függetlenségét, önállóságát és szuverenitását, ugyanakkor a társadalmi-gazdasági és politikai élet demokratizálását is. „A helyzetet súlyosbította, hogy a vezetőség úgyszólván az utolsó percig nem tudta elhatározni, hogy szakít a régi téves politikával. Alapjában véve ez idézte elő a tragikus testvérgyilkos harcot, sok hazafi halálát mind a két oldalon.”

– A továbbiakban a kormány küszöbönálló feladatairól beszél (gazdaság, életszínvonal, az igazgatás új öngazgatási formái, a vérontás beszüntetése és a béke szavatolása), majd így folytatja: „A magyar kormány megegyezett a szovjet kormánnyal, hogy a szovjet csapatok rögtön megkezdik kivonulásukat Budapestről, és az új fegyveres hatalom megalakulásával egyidejűleg elhagyják a város területét. A Magyar Dolgozók Pártja kormánytárgyalásokat javasol a Magyar NK és a Szovjetunió kapcsolatáról, többek között a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok távozásáról.”

– Az MDP KV közleménye – rövid szöveg támogatja a kormány nyilatkozatát, és felhívja a tagságot, hogy segítse a nyilatkozatban kifejtettek megvalósítását (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Budapesten mindinkább helyreáll a rend – A helyzet vidéken még rendezetlen – Kivonulnak a szovjet csapatok Budapestről. A lap különtudósítója jelenti, hogy Budapesten rendeződik a helyzet, hogy a rend helyreállításában a szovjet és a magyar hadsereg egységei mellett részt vesznek a munkás és az ifjúsági egységek is. A fővárosból elmenekült ellenforradalmárok most az ország belsejében széledtek szét, és próbálják megmozgatni a lakosságot. Beszámol a kecskeméti eseményekről, amelyeket személyesen is látott. A nagygyűlés békében folyt, de megjelent a börtönből kiszabadult gonosztevők egy csoportja, és annak tagjai kezdték beverni a kirakatokat, felborítani a kioszkokat, kirabolták az élelmiszerboltokat és könyvkereskedéseket, majd felgyújtották a könyveket, követelték a hatalom átvételét. Estig felfegyverkeztek, és megkezdődött a lövöldözés. A katonaság és a rendőrség közülük 300-at elfogott, de 200 még folytatta tevékenységét. Horthy egy volt vezérkari tisztje vezeti őket. Egyes városokban, például Debrecenben és Veszprémben, ezeknek az elemeknek sikerült behatolniuk a hatósági szervekbe. Másutt viszont – Székesfehérvárott, Miskolcon és Szolnokon – ebben megakadályozták őket. A gyárakban munkástanácsok alakulnak, és ezek az ún. forradalmi bizottságokkal szemben élvezik a kormány támogatását. Az ország belsejére jellemző, hogy nem találták fel magukat az új helyzetben, és kénytelenek voltak eltávolítani több eddigi vezetőt, akik bürokratizálódtak, és elszakadtak a néptől (Apró Mátyás).

– A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének üléséről kiadott közlemény – Támogatják a kormány nyilatkozatát, Kádár vezetésével megalakult a párt hattagú elnöksége, az elnökségnek Nagy is tagja (budapesti rádió)

– Új kormánynyilatkozat a magyarországi eseményekről – Nagy Imre rádióbeszéde

– Külpolitikai tárcánk: Az új magyarországi vezetők életrajzából (Kádár János, Nagy Imre, Apró Zoltán, Bognár József, dr. Münnich Ferenc)

– A magyar sportolók még mindig Melbourne-be akarnak menni (budapesti rádió)

Október 30.

Borba:

– Tito elvtárs, a JKSZ főtitkára a KB nevében levelet intézett a Magyar Dolgozók Pártjának elnökségéhez. – Tito sajnálkozását fejezte ki a magyarországi vérontás miatt, és közölte, hogy Jugoszlávia megérti a magyar nép elkeseredettségét a múlt hibái és gonosztettei miatt, de meggyőződése: a szocializmus harcosai nem engedik meg azt, hogy a mostani eseményeket kihasználják a reakciós elemek. Támogatásáról biztosítja a Kádár és Nagy vezette új vezetőséget, azt az álláspontjukat, hogy demokratizálni kell a közéletet, be kell vezetni a munkásönigazgatást, és az egyenjogúság és szuverenitás alapján kell rendezni a szocialista államok közötti viszonyt.

– Különtudósítónk budapesti távirata – Julie Drasinover jelenti, hogy Varsóból a gyógyszereket szállító lengyel repülőgéppel Budapestre érkezett, hogy Budapesten néhol még tartanak a harcok, hogy a gyárakban munkástanácsok alakulnak, és követelik a szovjet csapatok távozását, hogy Budapesten találkozott Dobrica Ćosić íróval, aki éppen átutazóban volt.

– Az új magyar kormány nyilatkozata támogatásra talál (alcím: Készülnek a nemzetőrség létrehozására). A magyar rádió és a Szabad Nép híreire alapuló hosszabb cikk jelenti, hogy a szakszervezetek elnöksége támogatja az új kormányt, tudósít a honvédelmi és a belügyminisztérium kiáltványáról egyes fegyveres egységek elnevezésének megváltoztatásáról, valamint arról a lelkes támogatásról, amelyet Szeged nyújtott a Nagy-kormánynak. A Szabad Nép az október 23-i eseményekért Gerőt teszi felelőssé, és elmondja, hogy a felkelést becsületes hazafiak kezdték, akik szocialista demokráciát és a magyar–szovjet viszony megváltoztatását követelték, de később csatlakoztak a reakciók is, akikkel szemben a törvény erejével kell eljárni. A budapesti rádió bejelentette

a nemzetőrség megalakítását, hogy ezzel is segítsék a rendőrséget és a hadsereget a rend helyreállításában.

– A magyar kormány nyilatkozata – J. S. (Jože Smole) kommentárja, amely méltatja az új kormány bátorságát, hogy elítélte a múltat, és pozitív programmal állott elő a falupolitikát, a gazdaság irányítását és az élet demokratizálását illetően, valamint azt, hogy megegyezésre jutott a szovjet csapatok kivonulásáról.

– A Szabad Nép válasza a moszkvai Pravda cikkére

Átvesszi a Szabad Nép válaszát a Pravdában A népellenes kaland csődje Magyarországon címmel megjelent cikkre. A lap azt írja, hogy „ami Budapesten történt, nem volt sem népellenes, sem kaland”, hanem hazafias harc a szocialista demokráciáért, „ami megdőlt [...] az Rákosi–Gerő-klikk uralma, mert az tényleg népellenes volt”.

A Pravdának arról az állításáról, hogy a felkelés „az angol–amerikai imperialisták aknamunkájának eredménye”, a lap azt állítja, hogy „ez a megállapítás mélyen sérti a magyar főváros lakosainak millióit, akik szívvel-lélekkel részt vettek a tüntetésekbén”, majd párhuzamot von a magyar ifjúság 1948-ban és 1956-ban végzett tevékenysége között.

– Budapesten az eddigi Sztálin utca a Magyar ifjúság utcája nevet vette föl – a budapesti városi népbizottság határozata (budapesti rádió)

– A tanács napirendre tűzte a „magyarországi helyzetet” (alcímek: Brilej hangsúlyozta, hogy Jugoszlávia elvben ellenzi a külföldi csapatok jelenlétét más országokban – Vita kezdődött a Biztonsági Tanácsban a „magyarországi helyzetről”, ami azt jelenti, hogy a tragikus eseményeket propaganda-politikai célokra használják fel) (Tanjug)

– Egy gyorsan összehívott ülés lefolyása – a tudósító az ENSZ-ből leírja a Biztonsági Tanács ülésén kialakult drámai légkört, amelyben a nyugati küldöttek a szovjet képviselővel versenyeztek a magyarországi fejlemények megítélésében. Rámutat arra, hogy a nyugati képviselők felszólalásának propagandisztikus jellege volt, majd megállapítja, hogy a szovjet képviselő felszólalása sem volt építő jellegű. Ismertette Brilej küldött álláspontját, rámutat arra, hogy a magyar eseményeket propagandacélokra akarják kihasználni, és hangsúlyozza Jugoszlávia elvi álláspontját, hogy ellenzi a külföldi csapatok jelenlétét (Jaša Levi).

– A Jugoszláv Vöröskereszt ajándéka Magyarországnak (Tanjug)

– Légihíd Bécs és Budapest között (budapesti rádió)

– A Csehszlovák KP KB levele az MDP Központi Vezetőségéhez (Tanjug)

Politika:

– Tito elvtársnak, a JKSZ főtítkárnak üzenete az MDP Elnökségéhez – támogatja az MDP vezetőit és a magyar kormányt a vérontás beszüntetésében

– A Biztonsági Tanács elhalasztotta a magyarországi helyzet meg-
tárgyalását – Jože Brilej hangsúlyozta, hogy a magyar népnek magának
kell megoldást találnia (A. Nenadović)

– A Szabad Nép válasza a moszkvai Pravdának (budapesti rádió)

– A felkelők átadják a fegyvert a kormánycsapatoknak (Tanjug)

– Országos nemzeti bizottság alakult – azzal a feladattal, hogy ko-
ordinálja a megválasztott helyi öngazgatási bizottságok munkáját (bu-
dapesti rádió)

– A Szabad Nép a felkelés okairól – A lap szerint a nép elégedet-
lensége igazolt volt, nagy csalódást keltett Gerő beszéde. Ez olaj volt a
tűzre, és zavargásokat váltott ki. Kiemeli a munkások pozitív szerepét,
de azt is, hogy beavatkoztak a reakciós horthysta elemek, a volt tisztek
és gonosztevők.

– Budapesten megindult a villamosközlekedés (budapesti rádió)

– A szakszervezetek támogatják Nagy Imre nyilatkozatát (Tanjug)

– A Magyar Vöröskereszt sürgősen gyógyszereket kér (AFP)

– Megváltoztatták a fegyveres erők egyenruháján levő jelzéseket
(budapesti rádió)

– Megalakul a nemzetőrség (budapesti rádió)

– Nagy Imre új intézkedései – kommentár Nagy Imre kormányá-
nak nyilatkozatáról. A kommentátor kedvezően értékeli azt a törekvést,
hogy átalakítják a gazdasági és politikai életet, a mezőgazdasági politi-
kát, és bizalmáról biztosítja az új kormányt (budapesti rádió)

– Lengyelország gyógyszersegélyt küld Budapestre (Leon Davičo
Varsóból)

– A lengyel kommunisták felhívása Magyarország dolgozóihoz –
amelyet Wladislaw Gomulka és Josef Cyrankiewicz írt alá. Rámutattak
a lengyel és a magyar nép közötti történelmi kapcsolatra és arra, hogy a
lengyel vezetés nem avatkozik be Magyarország belügyeibe. Támoga-
tásukról biztosítják a magyar kormány nyilatkozatát (L. D.)

– A magyar értelmiségiek bizottságának üzenete – Követelik, hogy
október 23-át nyilvánítsák nemzeti ünnepé (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Első és harmadik oldalán sok jelentést közöl a magyarországi
helyzetről (zömmel a Tanjug és a budapesti rádió alapján), ezek közül
emeltük ki a legérdekesebbeket:

– A felkelők leteszik a fegyvert (alcímek: Bejelentették a reformo-
kat a falun – A szovjet csapatok elhagyják Budapestet – Megalakul a
nemzetőrség).

– Sepirov és Zsukov a magyarországi eseményekről. Sepirov a fegy-
veres felkelésért az „ellenforradalmárokat és gonosztevőket” vádolja,

de mind a ketten kerülnek, hogy nyilatkozzanak a szovjet csapatok távozásáról.

– Titónak, a JKSZ KB főtitkárának levele az MDP elnökségéhez. A levél elítéli a korábbi magyar vezetés súlyos hibáit és gonosztetteit, támogatásáról biztosítja a haladó erőket és a magyar kormány nyilatkozatát, továbbá sürgeti a további vérontás megakadályozását.

– Az egykori vezetőség nem akarta felfogni a tüntetések lényegét (alcímek: Gerő Ernő megválasztása első titkárnak olaj volt a tűzre – A harcok azért lanyhultak, mert sokan teljesítve látják a demokratikus követeléseket). A lap átveszi a Szabad Nép vezércikkét. A szöveg feldolgozza az alcímben megjelölt állításokat, követeli egyesek felelősségre vonását, valamint hogy „változtassanak a magyar–szovjet viszonyon, azokat a teljes egyenrangúságra alapozzák”.

Magyar Szó:

– Elismeréssel adózunk mindazoknak, akik Magyarországon a tragikus harcot az újjászületés időszakává akarják átalakítani – Tito főtitkár levele a Magyar Dolgozók Pártja elnökségéhez.

- Jugoszláv segítség Magyarországnak
- Majdnem mindenütt megszűnt a lövöldözés (budapesti rádió)
- Felszólítás a munka fölvetelére (budapesti rádió)
- Megegyezés a kivonulásról
- A szovjet csapatok megkezdték a kivonulást Budapestről (MTI)
- A szovjet csapatokat Gerő hívta be (Tribuna Ludu)
- A lengyel párt felhívása a magyar néphez (PAP)
- Napirenden a magyarországi helyzet – elhalasztották a Biztonsági Tanács ülését – Jugoszlávia tartózkodik a szavazástól (AFP)
- Határozott lépések – heti kommentár (r. l., Rehák László, a Magyar Szó igazgatója – a szerk. megj.)
- A minisztertanács ülése – az első intézkedések
- A Szabad Nép válasza a Pravdának
- Gyorssegély érkezik Budapestre – Varsóból és Bécsből
- Moszkvai lapok a magyarországi eseményekről – ragaszkodnak ahhoz, hogy ellenforradalomnak és hosszú ideje készített puccsnak minősítsék az eseményeket
- Megalakul a Nemzeti Őrség
- Elhalasztották a magyar Országgyűlés ülését (budapesti rádió)
- A szakszervezet a kormány intézkedéseiről
- Szegeden a munkástanács vette át az igazgatást (Kossuth rádió)

Október 31.

Borba:

– Az első benyomások Budapestről – A tudósító részletesen leírja a szegedi nyugodt légkört, majd beszámol a kiskunfélegyházi történésekről, ahol is a Petőfi-emlékmű körül összegyűlt középiskolások a Talpra magyart szavalták, beszámol a Kecskeméten megrongált épületekről, sőt arról is, hogy a városban nincsenek fegyveresek és tankok. Budapesten magyar és fekete zászlókat látott az épületeken, de néhol még mindig ott vannak a holttestek. Ezután leírja a találkozót a felkelők egy csoportjával, amelynek tagjai eldicsekedtek a felkelésben való részvételükkel. A városközpontban minden normálisnak látszik, az emberek dolgozni sietnek (Vlado Teslić).

– Szűkebb kabinet alakult az új kormány keretében (alcím: Megkezdődött a szovjet csapatok távozása Budapestről). Az aláírás nélküli hosszú cikk a Kossuth rádió, a budapesti rádió és az MTI alapján készült. Átveszi a belügyminisztérium közleményét egyes lázadó csoportok fegyverletételéről, valamint a honvédelmi minisztérium közleményét, hogy megkezdődött a szovjet csapatok kivonulása Budapestről. A budapesti rádió alapján közli Budapest bejelentését, hogy a kormány keretében szűkebb kabinet alakult, és azt a bejelentést is, hogy követelik a szovjet csapatok azonnali távozását. Ismerteti Kádár beszédét, amelyben felhívja a kommunistákat, hogy adjanak példát a rend, a normális élet, a munka és a termelés helyreállítására. Közli Tildy Zoltán bejelentését, hogy a kormány hazarendelte ENSZ-beli képviselőjét, és megszüntette a kötelező beszolgáltatást. Az MTI továbbítja a kormánynyilatkozathoz érkező helyeslő támogatásokat, és jelentést ad az ország belsejében sok városból érkező ilyen üzenetről. A budapesti rádió jelenti, hogy az éjszaka nyugodtan telt el, csak helyenként voltak lövöldözések, hogy a városban rendeződik a helyzet, a közszolgálatok zavartalanul végzik a munkájukat, így működik a földalatti is, de a villamoshálózatot még javítják. A jelentés szerint az elmúlt időszakban mintegy 260 tüzeset volt, főképp az állami boltokban. Eloltásukban részt vett a tűzoltóság. Jelentősen megrongálódott a Nemzeti Múzeum épülete, de az épületben levő nemzeti könyvtárt megmentették. A Nemzeti Színház és a Művészeti Galéria sértetlen. A közellátás kielégítő.

Politika:

– Nagy Imre megalakította a kormány szűkebb kabinetjét – A magyar miniszterelnök a csapatok kivonására szólította fel a szovjet parancsnokságot (budapesti rádió)

– Nagy Imre fölszólította a lakosságot, hogy tegye lehetővé a szovjet csapatok akadálytalan távozását (budapesti rádió)

– Megkezdődött a szovjet csapatok kivonulása Budapestről (Kosuth rádió)

– Az osztrák kormány leállította a közlekedést Magyarországgal (AFP)

– Megalakult Magyarország Forradalmi Katonatanácsa (Tanjug)

– Erdei beszéde – a miniszterelnök-helyettes támogatást kér az országtól, felhívja a Parasztpártot, hogy kapcsolódjon be az ország jövőjéért vívott harcba (Tanjug)

– Sok ország gyógyszerrel küldött Budapestre (budapesti rádió)

– Jelentős változások Magyarországon – a lap tudósítója beszámol a helyzet rendezéséről, a szovjet csapatok kivonulásáról és arról, hogy a közbiztonságról való gondoskodást átveszi a honvédség és a nemzeti őrség. Jelentést ad arról, hogy alakulnak más pártok, amelyek koalícióra lépnek az MDP-vel. Ilyen a Kisgazdapárt, a Parasztpárt és a Szociáldemokrata Párt, de folyik az MDP átszervezése is. Ezután beszámol a Jogi Egyetem épületében székelő Értelmiségi Forradalmi Tanácsnál tett látogatásról. Ott elmondták neki, hogy a tanács három irányban fejt ki tevékenységét: azon dolgozik, hogy az egyetemisták és a fiatalok minél nagyobb számban jelentkezzenek a nemzeti őrségbe, hogy a kormányt segítsék a hatalom új mechanizmusának kiépítésében, és hogy tömörítsék Budapest értelmiségének azt a részét, amely a független szocialista Magyarorszáért harcol. A tudósító a továbbiakban elmondja, hogy a miniszterelnök kabinetjében beszélgetett a munkatársakkal, akik elmondták: az a vélemény, hogy Nagy Imre kérte fel a szovjet csapatok beavatkozását, és vezette be az ostromállapotot, nem igaz, mert ez megtörtént, mielőtt ő átvette a hatalmat. Végül beszámol arról, hogy Nagy megbeszélést tartott Magyarország valamennyi járásának képviselőivel, és heves vita alakult ki, de végül egyöntetű támogatást adtak a kormánynak (Đuka Julius).

– Megszabadulunk a múlt hibáitól, tisztább feltételek között harcolunk eszméinkért, a népért és az országért – jelentette ki Kádár János a budapesti rádióban mondott beszédében.

– Budapest nehéz napokat élt át – a szovjet csapatok megkezdték kivonulásukat Budapestről. A tudósító ismerteti, hogy néz ki a város a Soroksári út mentén, ahol a harcokban sok épület megrongálódott, szinte nincs egyetlenegy ép ablak sem, a fákat letarolták, a villamos drótokat leszaggatták, a síneket felszaggatták, az utcákon barikádokat emeltek. Otthagyott tankok, teherautók, páncélautók, ágyúk láthatók, de mellettük még ott vannak a holttestek is. A pusztítás óriási. A tudósító be-

számol a fiúk és lányok egy fegyveres csoportjával való találkozájáról, akik közölték vele, hogy nem adják meg magukat. Megemlíti, hogy több ilyen egymással kapcsolatban nem álló csoport van, de köztük akadnak olyanok is, akik közvetítenek a megnyugvásban, a fegyverletételben és a közkegyelem igénybevételében. Habár a fegyverek elhallgattak, a béke és a nyugalom még nem tért vissza. A kormány erőfeszítéseket tesz a helyzet rendezésére, és reformokat hajt végre a fegyveres erőknél. A kormány felveszi a kapcsolatot a különféle tanácsokkal és bizottságokkal, amelyek néhol átvették a hatalom funkcióját, és megnyugvástra törekszik. A tudósító szerint a kormány platformja elég széles alapot ad mindazok tömörítésére, akik „harcolni és dolgozni akarnak Magyarországon szocialista jövőjéért”. A differenciálódás ezen a vonalon folyik (Đuka Julius).

– Tildy Zoltán kijelentette, hogy a kormány megszüntette a kötelező beszolgáltatást (budapesti rádió)

– A kerületek többsége támogatja az új kormányt – de egyes szervezeteknek fenntartásuk van a kormány egyes tagjaival szemben (MTI)

– Sepirov miniszter és Zsukov marsall a magyarországi eseményekről – Sepirov bejelentette, hogy a szovjet csapatok távoznak, mihelyt a felkelők leteszik a fegyvert. Nem tagadja, hogy „bürokratikus módszerek és fogyatékoságok voltak az állami és helyi szervek munkájában”, de azt állítja, hogy az ellenforradalmárok és a gonosztevők „régén és tartósan készültek”. Zsukov véderőminiszter azt mondja, hogy a szovjet csapatok a magyar kormány követelésére léptek közbe, és támogatja azt a bejelentést, hogy a munkások részvételével új fegyveres erőt hoznak létre (Tanjug).

– A Szövetségi Végrehajtó Tanács a Jugoszláv Vöröskereszt révén gyógyszereket küldött Magyarországra

Dnevnik:

– A kormány keretében szűkebb kabinet jött létre (alcím: A kormány követelte a szovjet csapatok haladéktalan távozását Budapestről). Idézi Nagy Imre nyilatkozatát: „A nemzeti kormány Magyar Dolgozók Pártjának elnökségével teljes egyetértésben a magyar életben sorsdöntő elhatározásra jutott [...] az országot életének további demokratizálása érdekében az egypártrendszer megszüntetésével újjászülető koalíciós pártok demokratikus együttműködésének alapjára helyezük.” (A beszédek és újságcikkek magyar szövege zömmel a Gyurkó László: 1956, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1987 könyvből való, a szerk. megj.) Idézi, hogy a nemzeti kormány rögtöni kivonulásra szólítja fel a szovjet parancsnokságot, és azonnal tárgyalásokat akar kezdeni a szovjet kormánnyal csapatainak Magyarországról való távozásáról. A minisz-

terelnök nyilatkozata elismeri a forradalomban alakult demokratikus öngazgatási szerveket, és azokra támaszkodik.

Tildy Zoltán: Megszűnik a kötelező beszolgáltatás – A lap közli Kos Péternek, Magyarország ENSZ-képviselőjének visszavonását, felhívja az egyetemi ifjúságot, hogy szervezzenek fegyveres egységeket a rend és a béke helyreállítására, megismétli azt az álláspontot, hogy „mi kis nép vagyunk [...] de magyarul és szabadon akarunk élni”.

– Harcolunk eszméinkért, a népért és az országért – ezzel a címmel közli Kádár beszédét a budapesti rádió, és ebben teljes mértékben támogatja a kormány politikáját.

– Ugyanaznap megjelent a Dnevnik rendkívüli kiadása, amely A szovjet kormány nyilatkozata a Szovjetunió és a többi szocialista ország közötti barátság és együttműködés fejlesztésének és további erősítésének alapjairól címmel (alcím: A szovjet kormány kész megtárgyalni a szovjet csapatok más országok területén való állomásozásának kérdését) közli a TASZSZ jelentését, amely emlékeztet arra, hogy a szovjet csapatok a Varsói Szerződés alapján állomásoznak Magyarországon és Romániában, hogy a Szovjetunió kész változtatni ezen a helyzeten az illető országokkal való együttműködés alapján. Megállapítja, hogy a szovjet egységek a magyar kormány kérelmére vonultak be Budapestre, de a Szovjetunió kész egységeit visszarendelni, „mihelyt a magyar kormány ezt szükségesnek tartja”.

Ugyanebben a kiadásban Nagy Imre üzenete címmel közli, hogy a miniszterelnök bejelenti a hadsereg és a rendőrség fegyveres egységeinek megalakulását, a munkások és fiatalok egységeinek létrehozását, amelyek megkezdik működésüket, mihelyt szabad és titkos választás alapján hivatalba lép az új kormány.

Magyar Szó:

– A koalíciós pártok együttműködésére alapozzák a kormányzást – szűkebb kabinet létesül – Nagy Imre nyilatkozata

– Újabb sorsdöntő események – Heti kommentár (r. l.)

– Rádiójelentés a budapesti helyzetről – rámutat arra, hogy bizonyos nyugalom következett be, jelentést ad a fegyverletételről

– Jugoszlávia segítsége a Magyar Vöröskeresztnek (Tanjug)

– Légi úton érkezik a gyorssegély Budapestre (a Tanjug Bécsből)

– Leváltották a budapesti párttitkárt (budapesti rádió)

– A jugoszláv–magyar határon teljes a rend (Jugopres)

– A budapesti VIII. kerületben magyar csapatok váltották fel a szovjet egységeket (budapesti rádió)

– Sepilov és Zsukov nyilatkozott a magyarországi helyzetről (a Tanjug Moszkvából)

– Tildy Zoltán bejelentése – Kos Péter leváltásáról az ENSZ-ben betöltött tisztségről, felhívás a vérontás befejezésére, a szabad választások bejelentése (budapesti rádió)

– Kádár János nyilatkozata – a párt konszolidálásáról, a karrieristák és haszonlesők kizárásáról (budapesti rádió)

November 1.

Borba:

– A Szovjetunió kormánya nyilatkozatot tett közzé a szocialista országok közötti viszonyról (alcímek: A szovjet kormány elrendelte a szovjet csapatok kivonását Budapestről – A Szovjetunió kész tárgyalásokat kezdeni Magyarországgal és a többi kelet-európai országgal a szovjet csapatoknak területükön való állomásozásáról (TASZSZ).

– Döntő ütközet Magyarországon – kommentár, amely támogatja az új magyar kormányt és programját, sikraszáll a béke megteremtése mellett (J. A.)

– Forrongás és bizonytalanság Magyarországon – a tudósító beszámol arról, hogy Budapesten zűrzavar alakult ki a különféle áramlatok között, mivel ellentétes vélemények törtek felszínre, a vélemények az új kormány támogatásától a teljes tagadásáig mennek. A város tele van egymásnak ellentmondó falragaszokkal, amelyeket a járókelők kommentár nélkül olvasnak. A szerző foglalkozik az ellentmondásos Dudás József szerepével, akinek erős fegyveres csoportjai támadják a pártbizottságokat, elfoglalták a Szabad Nép szerkesztőségét, és a lap címében csak a Nép szót hagyták meg. Ők adják ki a jobboldali beállítottságú Magyar Függetlenség c. lapot. „Támogatják az általuk alakult ideiglenes kormányt, amelybe bevették Nagyot és Kádárt a kommunisták közül, de Kovács Bélát, a kiszegzák volt vezetőjét is” (Tildyt azonban nem). A mozgalom neve: A Magyar Nemzeti Forradalom Bizottsága, elnöke Dudás, szabad mozgásra jogosító papírokat ad ki. A tudósító szerint „bárkivel is beszélünk, azt a választ kaptuk, hogy nincsenek veszélyben a forradalmi vívmányok, nem adják vissza a gyárat és a földet a volt tulajdonosoknak. Érdekes azonban, hogy mindannyian támogatják a jobboldali irányvonalat”. „Úgy látszik, a Magyar Dolgozók Pártja nem létezik.” „Már a szakszervezeteket is teljesen átszervezték, feladják az eddigi álláspontokat, de követelik a munkástanácsokat.” A hadseregről ezt mondja: „A hadsereg ma a legegységesebb, legszervezettebb haladó erő. Az elmúlt események idején megoszlott, habár leggyakrabban passzív maradt. Tegnap a hadsereg vezetésében megalakultak a »forradalmi tanácsok«, amelyek követelik a szovjet csapatok

távozását, támogatják a népet, követelik a szektás maradi elemek távozását, az ÁVH szerveinek lefegyverzését és a határőrök beolvasztását a hadseregbe.” A továbbiakban: „ma is hallottunk lövöldözést. Folytatják ugyanis az állambiztonság volt tisztjeinek üldözését. Ma igazi üldözési mánia alakult ki. Fegyveres polgárok csoportjai mindenféle rejtékhelyeken keresték ezeket a tiszteket, azok védekeztek, és rendszerint a harcban elesetek. Az összecsapások színhelyén nagy tömeg gyűlik össze, és sok holttest látható az utcákon. A városi bizottság épülete előtt a tegnapi összecsapás után például közszemlére tették egy volt ezredes holttestét. A holttesten azt a feliratot helyezték el, hogy 9000 forint fizetése volt (az átlagfizetés 800 forint). A nála talált pénzt szétszaggatták, és a holttestre dobálták. A gyanúsítottakat igazoltatják, és ha megállapítják, hogy az állambiztonsághoz tartoztak, felakasztják őket.” A szovjet tankok kivonulását egy pillanatra leállították, majd minden közbelépés nélkül folytatták. Este többé nincs kijárási tilalom, és az utcákon nagy a tömeg (Vlado Teslić).

– Jugoszlávia Szakszervezeti Szövetsége Központi Tanácsának levele Magyarország Szakszervezeti Szövetsége Központi Tanácsához – Đuro Salaj elnök aláírásával támogatásukról biztosítják a magyar szakszervezeteket abban a törekvésükben, hogy létrehozzák a munkás-tanácsokat, és békés alkotó munkát folytassanak.

– A JAT repülőgéppel Budapestre érkezett a gyógyszerküldemény Politika:

– Harc a felizgatott tömegekért Magyarországon

A különtudósító megállapítja, hogy felizzott légkörben harc folyik a tömegek megnyeréséért, és folyamatban van a politikai differenciálódás a felkelés jellegének meghatározása kérdésében. Azok a pártok, amelyek koalícióra léptek Naggyal, megújulóban vannak, de emlegetik új pártok alakításának lehetőségét is. Az utcákon még tart a zűrzavar, és láthatók az erőszak jelei. Az Opera előtti járdán még ott hever az ÁVH tizenkét tagjának holtteste, ezeket előző nap ölték meg. A bizonytalanság légköre érezhető, az iskolák, gyárak munkája, a közlekedés és a kereskedelem megakadt. Egyes szervezetek élelmiszert osztanak. Az emberek kisebb-nagyobb csoportban gyűlnek össze, vitatkoznak, veszekszenek, és mesélik élményeiket.

Az újságok kiadása terén teljes az anarchia. A Szabad Nép épületébe betelepedett valamilyen Dudás vezette csoport. Ez a Dudás valamikor a Kisgazdapárt képviselője volt. Egyes újságok rövid időre megjelennek, majd eltűnnek, és így megy ez körbe-körbe. Már két napja nincs Szabad Nép. A Magyar Nemzet, a Népfront korábbi sajtószerve most az antisztálinista haladó kommunisták egy csoportjának kiadásában jelenik

meg, főszerkesztője Losonczy, aki valamikor a szűkebb kabinet tagja volt, de Rákosi ideje alatt börtönbe került. A Néphadsereg nevű katonai lap Magyar Honvédre változtatta a nevét, és a magyar fegyveres erők forradalmi tanácsának sajtószerve határozottan támogatja Nagy kormányát. Már két napja megjelenik a Magyar Függetlenség, amelyet Dudás csoportja ad ki. Igen népszerű az Igazság című lap, amely szintén támogatja Nagyot. A forradalmi egyetemisták kiadják az Egyetemi Ifjúságot, sokan olvassák a Népszavát is, amely most a szociáldemokraták sajtószerve. Hamarosan megjelenik a Kisújság, a Kisgazdapárt lapja és a Szabad Szó, a Parasztpárt lapja. Különben a fegyveres csoportok betönrnek a nyomdába, és rákényszerítik az alkalmazottakat, hogy a legkülönbözőbb röpiratokat nyomtassák.

Az engedélyezett pártok gyorsan alakulnak és változnak. A szociáldemokraták célja a szocialista vívmányok megőrzése, a jobboldal, elsősorban a fasiszták elleni harc, de a kommunistákkal nem kívánnak közvetlen együttműködést. A külpolitikában valószínűleg sikrasszállnak Magyarország semlegességéért, de azt még nem döntötték el, hogy belépnek-e Nagy kormányába. A kisgazdák jelszava: bor, búza, békeség. Elsődleges céljuk a Varsói Szerződés felmondása, Magyarország semlegességének követelése, három hónapon belül választások kiírása, a föld visszaadása a parasztoknak, szabad szakszervezetek, kisipar és kereskedelem, a letűnt korszak felelőseinek megbüntetése és október 23-ának nemzeti ünnepé nyilvánítása.

A Kilián-laktanyában megtartották a felkelőcsoportok képviselőinek ülését, és létrehozták a fegyveres erők forradalmi bizottságát, amely mintegy tízezer ember felett parancsnokol, azzal a szándékkal, hogy ezeket az erőket beolvassák a nemzeti őrségbe. A vezetők között legnépszerűbb Maléter ezredes, volt spanyol harcos, kommunista, aki kitűnt a szovjet csapatok elleni harcban (Đuka Julius).

– Nyilatkozat – aláírás nélküli szövegben támogatást nyújtanak a szovjet kormány nyilatkozatának, amely szerint az egyenjogúságra kell alapozni a szocialista államok közötti viszonyt. Támogatják a kormány döntését a szovjet csapatok Budapestről való kivonásáról. Rámutatnak arra a veszélyre, hogy még nem küszöbölték ki teljesen a restaurációs kísérleteket, támogatják a munkástanácsok, haladó ifjúsági és katonai bizottságok megalakítását, hogy lehetetlenné tegyék az ellenforradalmi kísérleteket.

– Jugoszlávia Szakszervezeti Szövetség Központi Tanácsának üzenete Magyarország Szakszervezeti Szövetségéhez – támogatják a Magyar Szakszervezeti Szövetség követeléseit.

Dnevnik:

Átveszi a budapesti rádió rövid híreit:

- Nagy Imre üzenete
- Mindszentyt rehabilitálták

Magyar Szó:

– Budapest utcáin – Nagy Imre a tömegek előtt – A tudósító beszámol a héttagú kormánykabinet megalakításáról és a biztonsági szolgálat (ÁVH) tagjai után folyó hajszáról. Több helyen látható felakasztott vagy agyonvert ÁVH-s, felirattal a nyakában. Az utcák tele vannak az autók, villamosok, páncélcsovik roncsaival, feltépett útburkolattal és barikádokkal. A szovjet csapatok távozása után az utcákon sokan vannak nemzeti és fekete zászlókkal. Teherautókról osztoztatják a különféle röpiratokat, az emberek szinte közelharcot vívnak az újságokért, holott ma már sok az új újság. Az emberek izgatottak, mert az egymás után alakuló pártok toborozzák híveiket. Nagy Imre most jelent meg először közvetlenül a tömegek előtt, és beszédet mondott a Kossuth-szobor előtt. A tudósító Kecskeméten is járt, és útközben hosszú teherautó-oszlopot látott. A teherautók az ország belsejéből élelmiszert szállítanak a pestieknek. Itt is meg az egész megyében is egymás után szerveződnek a pártok és a forradalmi tanácsok, kiáltványokat és röpiratokat adnak ki. Mindannyian egyetértenek egyben: a szovjet csapatoknak ki kell vonulniuk Magyarországról, az ÁVH-t föl kell oszlatni, és volt tagjait nem szabad semmilyen új csapatba felvenni. De jelentkeznek teljesen ellentétes követelések is. Ma értesültünk arról, hogy a Kossuth rádió a felkelés idején két napig azt a hírt sugározta, hogy a szovjet csapatokat Nagy hívta be, ami Gerő embereinek próbálkozása volt Nagy kompromittálására. A tudósító sok különböző foglalkozású és felfogású emberrel beszélgetett, de beszélgetett a felkelés vezérkarához tartozó emberekkel is. Valamennyien szembefordulnak a múlttal, ugyanakkor ellenzik a horthysta rendszer visszatérését, a jövőjéről azonban nincs egységes és világos elképzelésük. A szakszervezetek szorgalmazzák, hogy gyorsabban alakuljanak a munkástanácsok, de vannak olyan erők is, amelyek ezzel szembeszállnak (Apró Mátyás).

- Nagykövetünk Nagy Imrénél
- Megalakult a Szocialista Párt Magyarországon
- Az új Forradalmi Bizottság szervezi a fegyveres hatalmat Magyarországon (budapesti rádió)
- Mindszentyt szabadon bocsátották (budapesti rádió)
- A szovjet kormány kész a tárgyalásokra – arról, hogy katonailag távoznak Magyarországról, és tárgyalásokat kezdenek a szocialista államok közötti viszonyról (TASZSZ)

- A továbbfejlődés fő felelőssége a magyar munkásosztályra hárul
- Đuro Salaj levele a magyar szakszervezetekhez (Tanjug)

November 2.

Borba:

– Bizonytalanság Magyarországon – J. S. (Jože Smole) kommentárja rámutat a klerikális, reakciós és más antiszocialista csoportok oldaláról fenyegető veszélyekre és az ezzel kapcsolatos pogromok veszélyére

– Nyilatkozat – J. A. (Jaša Almul) kommentárja, amelyben pozitívan értékeli a szovjet kormány deklarációjának álláspontjait

– Nagy Imre kihirdette Magyarország semlegességét – Magyarország felmondta a Varsói Szerződést, és kérte a négy nagyhatalmat, hogy szavatolják semlegességét – Nagy tiltakozott az ellen, hogy újabb szovjet csapatok érkeztek Magyarországra, és követelte e csapatok távozását. Ezt a követelést támogatják az ország belsejének képviselői is, ha ez nem történik meg, sztrájkjal fenyegetőznek. A régi szakszervezeteket feloszlatták, és helyettük újak alakultak. Látható azoknak a magyar katonai egységeknek a mozgolódása, amelyek támogatják az új kormányt, és beléptek az újonnan alakult Nemzeti Őrségbe, amelynek feladata a rend helyreállítása. Külön kiemelik Maléter ezredes szerepét, aki megvédte kaszárnyájukat, és kitűnt személyes bátorságával, ezzel a felkelés legnépszerűbb katonai vezetőjévé vált. Tegnap kinevezték a honvédelmi miniszter helyettesévé. Emlegetik Kopácsi új rendőrfőnököt is, aki nem volt hajlandó megtámadni a felkelőket. Szerveződnek vagy felújulnak a különböző politikai pártok, köztük nem egy reakciós programmal. A szociáldemokraták és a kisgazdák hangsúlyozzák, hogy nem lehet visszatérni a múltba, hogy a földet és a gyárat nem adják vissza az egykori tulajdonosoknak. Síkraszállnak Magyarország semlegességéért. Ezeket a célokat több felkelőcsoport is támogatja. A szociáldemokraták a munkástanácsokat is segítik. Egyedül a kommunisták nem találják fel magukat. Teljes átszerveződésre készülnek (V. Teslić).

Politika:

– Új szovjet csapatok érkeztek Magyarországra – a magyar kormány az ENSZ közbelépését kérte, kilépett a Varsói Szerződésből, és kihirdette a semlegességet (Đuka Julius).

Dnevnik:

– Felbolydult méhkas – Apró Mátyás különtudósító jelentése. Miután beszámol arról, hogy Nagy Imre miniszterelnök átvette a külügyi tárcát is. A tudósító ezt jelenti:

„Tegnap délután éppen jelen voltunk, amikor a miniszterelnök magához kérte Andropov budapesti szovjet nagykövetet, és magyarázatot kért a magyar kormánytól azzal az értesüléssel kapcsolatban, hogy új szovjet páncélos és tüzérségi egységek lépték át a szovjet–magyar határt. A nagykövet megígérte, hogy erről sürgősen tájékoztatást kér kormányától. Nagy Imre kormánya nevében a legerélyesebben követelte, hogy az újonnan érkezett szovjet csapatok rögtön hagyják el Magyarországot. A továbbiakban közölte, hogy Magyarország felmondja a Varsói Szerződést.” A tudósító megállapítja, hogy ezek a hírek még nagyobb izgalomba hozták a közvéleményt, és Magyarország ma már mindinkább „felbolydult méhkásra” hasonlít.

A továbbiakban a tudósító foglalkozik a régi politikai pártok felújításának előkészületeivel, a belügyi szervek tagjai, a biztonsági szervekkel (ÁVH-val) együttműködők utáni hajszával is, ezeket az embereket Budapest utcáin minden ítélezés nélkül megölik. A továbbiakban kitér a Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt álláspontjának ismertetésére, de megemlíti azt is, hogy sok olyan párt alakult, amely korábban nem létezett.

A lap a továbbiakban két protokolláris hírt közöl:

– A Szociáldemokrata Párt elnöklője nemzetközi kongresszusra utazott (budapesti rádió)

– Soldatíc jugoszláv nagykövet fölkereste Nagy Imrét (Tanjug)

Magyar Szó:

– A magyar kormány felmondta a Varsói Szerződést – Nagy Imre követeli a szovjet csapatok azonnali kivonulását – Nagy Imre átvette a külügyminiszteri tárcát is, magához kérte Andropov szovjet nagykövetet, és magyarázatot kért az új szovjet csapatok Magyarországra lépéséről, követelve, hogy azok rögtön távozzanak. Egész Magyarország méhkasként viselkedik. Valamennyien egyetértenek abban, hogy nemzeti szabadságra van szükség, de ellentétek vannak a jövővel kapcsolatban. A politikai színpadon a legaktívabb a Kisgazdapárt. Folytatódik a leszámolás az ÁVH volt tagjaival, a pogrom mind szélesebb méreteket ölt, és most már a biztonsági szolgálattal együttműködők ellen is irányul. Kovács Béla, az újonnan alakult Független Kisgazdapárt főtitkára elmondta, hogy senki se álmodjon a grófok és bankárok rendszerének visszaállításáról, mert a nép csak semlegességet és függetlenséget akar a tömbökkel szemben. A szociáldemokraták nagyjából egyetértenek ezzel az állásponttal, és meg akarják őrizni az eddigi szocialista vívmányokat. A városban elterjedt a hír, hogy létezett valamilyen titkos föld alatti börtön, ahol a politikai elítélteket őrizték, és ezért megpróbáltak a Keleti pályaudvar közelében ásással eljutni ehhez a börtönhöz, a munkásokat az egybegyűltek nagy kíváncsisággal figyelték.

Subotičke novine:

– Magyarország drámája – Ljuban Jakše szerző azzal foglalkozik, hogy a drámát elkerülhették volna, ha Gerő és Hegedűs nem a halogatás taktikáját választja. Támogatja Nagy Imre kormányának programját.

November 3.

Borba:

– Csepel munkásait felszólították a sztrájk befejezésére – V. Teslić riportja

– Kádár János bejelentette a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakítását, és csatlakozásra szólította fel a munkásokat, parasztokat és értelmiségieket – Kádár János beszéde

– Olaszország követelte, hogy Magyarország kérdését tűzzék napirendre az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülészakán (AFP)

Politika:

– A várakozás légköre Magyarországon – fasiszta bandák jelentkeztek – tárgyalások a Szovjetunióval – Đuka Julius jelentése Budapestről, a fegyveres csoportok létezéséről, a sárgacipősök meggyilkolásáról az utcákon (mivel ilyen cipőket csak a biztonsági szervek tagjai vásárolhattak), a felkelés, de nem a reakció támogatásáról. A kormánynak az a szándéka, hogy tárgyalásokat kezdjen a Varsói Szerződésből való kilépésről és a szovjet csapatok kivonulásáról.

– Új szocialista párt alakult Magyarországon – Kádár a budapesti rádió révén felhívta a demokratikus pártokat, hogy harcoljanak az ellenforradalom ellen (MTI)

– Olaszország Magyarország helyzetének megtárgyalását kezdeményezte az ENSZ közgyűlésén (AFP)

Dnevnik:

– A szovjet csapatok kivonulása Magyarországról – az AFP jelentése az ENSZ Biztonsági Tanácsából a következő alcímekkel: – A kubai képviselők követelése a Biztonsági Tanács előtt – Szobojev cáfolja a vádat, hogy új szovjet csapatok érkeztek Magyarországra – Tíz szavazattal egy ellenében úgy döntöttek, hogy megvitatják a magyarországi helyzetet.

– Találkozó Maléterrel – Apró Mátyás budapesti különtudósító jelentése. A lap beszámol az előző nap legfontosabb eseményeiről: Nagy Imre beszédéről az új szovjet csapatok érkezésével kapcsolatban, Kádár bejelentéséről, hogy megalakítja a magyar kommunisták új pártját, a Magyar Szocialista Munkáspártot, majd a tudósító beszámol találkozójával Maléter Pál ezredessel az új honvédelmi miniszterrel, „aki már az első napon csapatai élén a felkelők harcát irányította”.

„Magyarországon ma nincs ember, aki nem tudna a Kilián György-kaszárnya védőinek hősiességéről, ezeknek az élén állott Maléter Pál ezredes. Maléter ezredes személyes példájával – ő maga három tankot semmisített meg – bátorítást adott a többi harcosnak.” A rövid találkozón csak megígérte, hogy fogadni fogja a tudósítót, de most éppen foglalt, mert hírt kapott az új szovjet egységek Magyarországra érkezéséről.

– Kádár János felhívta a magyar népet, hogy távolítsa el a nyílt ellenforradalom veszélyét – tájékoztatás az új szocialista munkáspárt megalakulásáról, ez a párt védi az eddigi vívmányokat, a gyárak, bankok és bányák államosítását, a magyar nép más társadalmi és kulturális eredményeit (MTI).

Magyar Szó:

– A nap hírei Budapesten – újabb szovjet egységek Magyarországon
– A Kilián-laktanya hősnél (Apró Mátyás) (lásd: Találkozó Maléterrel a Dnevnikben).

– Megalakult a Magyar Szocialista Munkáspárt – Kádár János nyilatkozata – Felhívás az új demokratikus pártokhoz (MTI)

– A lengyelországi szovjet csapatokról – a Lengyel Egyesült Munkáspárt felhívása – Magyarországnak nincs szüksége külső beavatkozásra (a Tanjug Varsóból)

– Magyarországon – r. l., Rehák Lászlónak, a lap akkori igazgatójának kommentárja a pillanatnyi helyzetről. Megállapítja, hogy a reakciós erők nyomást gyakorolnak a Nagy-kormányra, amely bizonyos engedményekre kényszerül, ami alááshatja az ország szocialista távlatát. A koalíciós kormány megalakítását tartja egyetlen kiútnak. A kormány felfogja a veszélyt, és azon van, hogy helyreállítsa a rendet, megszervezze a belbiztonsági erőket. A szerző megállapítja, hogy a szovjet politika Magyarországon megnehezíti a demokratikus erők összefogását és az ország konszolidálására irányuló erőfeszítéseiket. Az új csapatok érkezése, a repülőterek és a vasút megszállása csak kielezi a légkört az országban.

Zrenjanin:

– A szovjet kormány nyilatkozata – a szovjet kormány kijelenti, hogy kész a kelet-európai országokkal megegyezni arról, hogy milyen szovjet csapatok jelenlétére van szükség területükön. Ugyanakkor elrendelte a szovjet csapatok távozását Budapestről.

November 4.

Borba:

– Megkezdődtek a magyar–szovjet tárgyalások – Nagy Imre új kormányt alakított (V. Teslić jelentése)

– Magyarország független, szabad és szerencsés szocialista ország lehet – írja a Zsen Min Zsi Bao (Új Kína)

Politika:

– Átszervezték a magyar kormányt – Az első nyugodt nap Budapesten október 23-a után. A sztrájk még tart, de kilátás van a munka felvételére. A tudósító ellátogatott Szolnokra, és azt tapasztalta, hogy mindenütt nyugalom van, a város forradalmi tanácsa támogatja a Nagy-kormányt. Az utakon szovjet motorizált és tankegységeket látott, amelyek nyugatra vonulnak. Ezek reggel incidens nélkül elfoglalták a szolnoki repülőteret. Az ország politikai légköre még bizonytalan, de a munkások és a katonaság szavatolja a békét. A jobboldalon klerikális és liberális pártok egyaránt alakulnak.

A tudósító jelentést ad Nagy kormányának koalíciós átalakításáról, arról, hogy bevették az MSZMP képviselőit, a szociáldemokratákat, a

Kiszgazdapárt és a Petőfi Párt (volt Parasztpárt) képviselőit, Maléter Pál honvédelmi miniszter lett, most már tábornoki rangban. A nap legfontosabb hírének azt tartja, hogy Maléter találkozott Malinyin szovjet tábornokkal, hogy tárgyaljanak a szovjet csapatok kivonulásának műszaki részleteiről.

– Kellemetlen jelenségek – A budapesti jelentés arról szól, hogy a kommunisták többsége a nép mellett áll, hogy aggodalom tapasztalható az elszabadult fasiszta bandák gyilkolásai miatt, de a nép többsége igyekszik csillapítani a helyzetet. Felhívják Nagy kormányát, hogy veszen véget a vandalizmusnak, tiltakoznak a pogromok ellen.

– A „magyar kérdés” a Biztonsági Tanács előtt – a New York-i tudósító részletes jelentése a Biztonsági Tanács előző esti üléséről

– Magyarország csak mint szocialista ország lehet független és szerencsés – írja a Zsen Min Zsi Bao (Új Kína)

Dnevnik:

– Elhalasztották a vitát Magyarországról – tudósítás az ENSZ Biztonsági Tanácsából (AFP)

– A kerekasztal-értekezlet mellett (alcímek: Tárgyalások a szovjet csapatok távozásáról – Optimizmus kormánykörökben – Budapesten az élet normalizálódik). A szerző először is tudósít Losonczy és Maléter magyar minisztereknek Malinyin szovjet tábornokkal a szovjet csapatok távozásáról folytatott tárgyalásairól, majd arról ír, hogy feloszlatták az első Nagy-kormányt, helyette új koalíciós kormány alakult. A továbbiakban beszámol a városi közlekedés felújításáról, a munka felvételéről az egyes üzemekben és a sajtóértekezletről, amelyen az elfoglalt miniszterelnök helyett Tildy Zoltán és Losonczy Géza miniszterek beszéltek, de nem adhattak határozott választ a kérdések többségére, amelyek zömmel a szovjet csapatok kivonulásával kapcsolatos tárgyalásokra vonatkoztak (Apró Mátyás).

– Átszervezték a Nagy-kormányt (alcímek: Az új kormánynak mindössze tizenkét tagja van – Maléter honvédelmi miniszter lett) – tudósít az új kormány összetételéről (budapesti rádió)

– Új szovjet katonaság nem lépi át a magyar határt (budapesti rádió)
Magyar Szó:

– Magyar–szovjet tárgyalások a megszálló csapatok kivonásáról – Losonczy és Maléter megbeszélése Malinyin tábornokkal – A magyar kormány koalíciós átszervezése – A helyzet rendezése a városban (Apró Mátyás)

– Magyarország kérelme a Biztonsági Tanács előtt – nem mesterkedésre kell kihasználni a helyzetet, azt kell megadni, amit az ország kér (J. Levi)

– Magyarország csak a szocializmusban lehet független, szabad és boldog – írja a pekingi Zsen Min Zsi Bao

– Eisenhower javasolta, hogy Magyarország kapjon 20 millió dollár segélyt

– Egy hét a világpolitikában – Magyarországi események, r. l. kommentárja. A szerző megállapítja, hogy a magyarországi felkelésnek az ország következetes demokratizálódása akadályainak eltüntetése volt a célja, hogy a korábbi vezetőség a politikai és katonai szovjet uralom ügynöke volt. A szovjet katonai beavatkozás kiélezte és még bonyo-

lultabbá tette a helyzetet, amelyben előtérbe kerültek különféle ellenforradalmi irányzatok, ami lehetővé tette a szovjetellenes jelszavakat, a klerikális, reakciós, sőt fasiszta irányzatok jelentkezését. Koalíciós kormány alakult, hogy összefogja az erőket a szocialista vívmányok megőrzésére. Jelenleg erőfeszítést tesznek a zűrzavar felszámolására, a politikai élet megszervezésére és a termelés felújítására.

November 5.

Borba:

– Megalakult Magyarország forradalmi munkás-paraszt kormánya.
– A miniszterelnök Kádár János – közölte a közvéleménnyel, hogy új forradalmi munkás-paraszt kormány alakul, mert „Nagy Imre kormányának gyengesége és a mozgalomba behatoló ellenforradalmi elemek mind erősebb hatása veszélybe döntötte a magyar szocialista vívmányokat, a néphatalmat, a munkások és parasztek uralmát és az ország fennmaradását”. Egyben közli a kormány összetételét, amelyet később majd kiegészítenek „a népi demokráciához hű más pártok képviselőivel” (budapesti rádió).

– Az új magyar kormány kiáltványa – Kádár János kormánya felszólítja a dolgozó nép vívmányainak megőrzésére, mivel azokat a reakciós elemek tevékenysége veszélyezteti. Visszapillantva az elmúlt eseményekre és azok okaira, megállapítja, hogy az elmúlt 12 évben jelentős eredmények születtek, de a Rákosi–Gerő-klikk súlyos hibákat követett el, mindez kiváltotta a dolgozók jogos elégedetlenségét, de ebben a reakciók csak alkalmat láttak arra, hogy elérjék önző céljaikat, és arra használták ki, hogy gonosztetteket hajtsanak végre, gyújtogattak, fosztogattak, és gyilkoltak az országban. A magyarokat felszólítják, hogy védjék meg a munkások és a parasztek hatalmát, a népi demokrácia vívmányait. Ezután 15 pontban közzétették az új kormány programját, amelyet így foglalhatunk össze: nemzeti függetlenség és szuverenitás, a népi demokrácia rendszerének megvédése, a testvérgyilkos harcok beszüntetése, egyenrangú és a belügyekbe való beavatkozástól mentes kapcsolatok a szocialista országokkal, békés együttműködés minden állammal, az életszínvonal emelése, az ötéves terv módosítása, a bürokrácia felszámolása, a gyárak munkásigazgatásának megszilárdítása, a mezőgazdasági termelés előmozdítása és a kötelező beszolgáltatás megszüntetése, az igazgatási szervek és a forradalmi tanácsok tagjainak demokratikus megválasztása, a helyi ipar és kiskereskedelem támogatása, a nemzeti kultúra fejlesztése, segítség a szovjet hadseregnek a béke és a rend helyreállításában, tárgyalások a szovjet kormánnyal a csapatok kivonásáról.

– A legújabb magyarországi események kapcsán – a Tanjug külpolitikai szerkesztőjének kommentárja

– A külügyi államtitkárság közleménye – arról, hogy néhány fegyveres csoport érkezett Magyarországról, azokat lefegyverezték, és befogadóközpontokba szállították (Tanjug)

Politika:

– Megalakult Magyarország új forradalmi munkás-paraszt kormánya – a miniszterelnök Kádár János, az alelnök és a fegyveres erők minisztere dr. Münnich Ferenc, a kormány tagja Marosán György, Horváth Imre, Kossa István, Apró Antal, Dögei Imre és Rónai Sándor (azonos szöveg, mint a Borbában)

– Az új kormány kiáltványa (ugyanaz)

– A legújabb magyarországi események (Tanjug, ugyanaz)

– A Biztonsági Tanács megtárgyalta a magyarországi helyzetet – összehívták az ENSZ közgyűlését (Tanjug)

– A moszkvai Pravda a legújabb magyarországi fejleményekről – éles támadás Nagy Imre ellen, akit a lap a reakciós erők szövetségésének minősít, és elítéli engedékenységét (D. Čulić Moszkvából)

– Közlemény magyar fegyveres csoportok és polgárok jugoszláv területre való érkezéséről (a belügyi államtitkárság közleménye)

Dnevnik:

Egész első oldalát és harmadik oldalának egy részét a nap hírének szenteli. Főcíme: Kádár János megalakította a forradalmi munkás-paraszt kormányt. Ezt követi néhány jelentés:

– Az új kormány felszólította a lakosságot, hogy szálljon szembe a reakciós erőkkel (alcím: A rend helyreállításában segítséget kértek a szovjet hadseregtől). Ismerteti Kádár magyarázatát az új kormány megalakítására: Nagy Imre kormánya gyenge volt, és az ellenforradalmi elemek erősödő befolyása veszélybe döntötte a szocialista vívmányokat. Ezután közli az új kormány összetételét (budapesti rádió)

– A forradalmi munkás-paraszt kormány kiáltványa. Miután megemlíti az utóbbi 12 évben elért vívmányokat, megállapítja, hogy „az ellenforradalmárok elszemtelenedtek, kérlelhetetlenül üldözték a demokrácia híveit, a nyilaskeresztesek és a többi gonosztevő gyilkolta a becsületes hazafiakat, elvtársainkat” [...] „kezet emeltek a mi népi demokratikus rendszerünkre” [...] „az a veszély fenyegetett, hogy ezek az erők kerekednek felül”.

– Az új kormány programja ismerteti a november 4-i tizenöt pontot. A legfontosabbak: a nemzeti függetlenség és szuverenitás szavatolása, a szocialista demokrácia rendszerének megvédése, a testvérgyilkos háború befejezése, baráti kapcsolat minden szocialista országgal, a la-

kosság életszínvonalának emelése, az ötéves terv módosítása, a gyárak munkásigazgatásának megszilárdítása, a nemzeti kultúra következetes fejlesztése, kérelem a szovjet hadsereghez, hogy segítse elő a rend és a nyugalom helyreállítását, majd utána tárgyalások kezdése a szovjet csapatok visszavonásáról.

– A reakciós erők teljes fölszámolása Magyarországon – Kádár János kormányának kiáltványa (budapesti rádió)

– Kádár János üzenete Dag Hammarskjöldhez – a magyarországi események az ország belügyét képezik (budapesti rádió)

– Néhány fegyveres csoport Magyarországról Jugoszláviába menekült – a menekülteket lefegyverezték, és a befogadóközpontokba szállították (Tanjug)

– A magyarországi eseményekről – a Tanjug kommentárja – elmondja, hogy közvéleményünkben azért van olyan nagy érdeklődés a magyarországi események iránt, mert Jugoszláviának mint szocialista országnak „nem mindegy, milyen sorsra jut a szocialista fejlődés Magyarországon”. Megállapítja, hogy a magyar nép jogos megmozdulása a többség által nem kívánt irányt kapott, mert beavatkoztak a reakciós erők. „Az ilyen fordulathoz szemmel láthatóan hozzájárultak bizonyos Magyarországon kívüli erők is, elsősorban a külföldi reakciós emigráció, amelyet Nagy Ferenc és a többiek képviseltek, akik megpróbáltak eljutni Magyarországra.” Ez arra kényszerít bennünket, hogy reálisan nézzünk a fejleményekre. A további szöveg támogatja Kádár kormányát, és kifejezi reményét, hogy kedvezően rendezik Magyarország és a Szovjetunió viszonyát. A továbbiakban ezt mondja: „A külföldi csapatok fölhasználása a belső viszonyok rendezéséhez ellentétben áll azokkal az elvi álláspontokkal, amelyekre Jugoszlávia külpolitikáját alapozza, és amelyeknek uralkodniuk kell a nemzetközi viszonyokban. Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül azt a tényt, hogy e csapatok fölhasználása a fentiekben ismertetett negatív események következménye volt.”

Magyar Szó:

– Kádár János forradalmi munkás-paraszt kormányt alakított Magyarországon – az új kormány összetétele és kiáltványa

– A magyarországi eseményekről (a Tanjug külpolitikai szerkesztőjének kommentárja)

– A belügyi titkárság közleménye – a menekültekről

– Magyarország kérdése a Biztonsági Tanács előtt (Tanjug)

November 6.

Borba:

– Az új magyar kormány levele az ENSZ főttitkárához – a magyarországi események a Magyar Népköztársaság belügyét képezik (budapesti rádió)

– Megerősítették Kos és Szabó magyar ENSZ-küldöttek mandátumát

– Az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülészaka elfogadta az amerikai határozatot „a magyarországi helyzetről” (AFP)

– Eisenhower üzenete Bulganyinhoz a magyarországi helyzet kapcsán (AP)

– Az amerikai autók menetoszlopa elindulhat Budapestről Ausztriába (AFP)

– A francia sajtó elhanyagolja az Egyiptom elleni agressziót – arra törekszik, hogy a magyarországi eseményekre terelje a figyelmet (alcímek: A gentlemanek háborúja Egyiptomban és a szovjet csapatok Magyarországon – A L Humanité és a proletár kormány Magyarországon (Bogdan Pešić)

– Bonn a közel-keleti és a magyarországi eseményekről (O. Miličević)

Politika:

– Az ENSZ közgyűlése megtárgyalta Magyarország helyzetét (AFP)

– A forradalmi kormány ellenzi Magyarország kérdésének napirendre tűzését az ENSZ-ben (budapesti rádió).

– Eisenhower üzenete Bulganyinhoz (AFP)

Dnevnik:

– Kádár János felhívása a baráti szocialista országokhoz, baráti segítyt kér élelmiszerben, fűtőolajban, építőanyagban és gyógyszerekben (budapesti rádió)

– Jelentkezett a gonosztevő (aláírás nélküli szöveg) – arról tudósít, hogy Portugáliában jelentkezett Horthy Miklós volt kormányzó, kérve Eisenhower amerikai elnököt, hogy „tegyen meg minden lehetőt a közös ügyért”, valamint arról, hogy a magyar fasiszta politikusok a németországi táborokban mozgósították „segélycsapataikat”, és parancsot adtak arra, hogy Ausztriából induljanak el Magyarország felé. A továbbiakban ismerteti Horthy életrajzát és szerepét az 1919. évi Tanácsköztársaság elfojtásában, a fehérterror idején, valamint abban, hogy Magyarország a második világháborúban a tengelyhatalmak oldalán vett részt, ami Magyarország számára félmillió ember elvesztését jelentette.

– Kádár: A szovjet csapatok magyarországi tartózkodása nem áll sem a magyar, sem a szovjet kormány érdekében (alcímek: Nem korlátozták Nagy Imre mozgásszabadságát – Háromszáz magyar menekült

van Jugoszláviában). Hozza a budapesti rádió hírért arról, hogy Kádár beszélgetést folytatott néhány budapesti nagyüzem munkástanácsának képviselőivel.

„Több küldött érdeklődött Nagy Imre sorsa iránt. Az elnök elmondta, hogy Nagy Imrét nem tekinti olyan embernek, aki tudatosan segítette az ellenforradalmat, de az események magukkal ragadták. Nagy Imrét nem tartóztatták le, a Parlament épületét önszántából hagyta el. Sem a magyar kormány, sem a szovjet parancsnokság nem követeli Nagy Imre mozgásszabadságának korlátozását.”

Kádár a továbbiakban elmondta, hogy a honvédelmi minisztérium dolgozói nem kaptak elég fegyvert az ellenforradalom letörésére, ezért a kormány kénytelen volt segítséget kérni a szovjet kormánytól, habár a szovjet csapatok Magyarországon tartózkodása senkinek sem áll érdekében.

– A közbiztonság új egységei (alcímek: Sok helyütt eldobott fegyvereket találtak – A hatósági szervek letartóztatják a fosztogatókat)

– A fegyveres csoportok akadályozzák a munka felvételét a gyárakban (budapesti rádió)

– A magyar szakszervezetek elnöke rendszeresen ott van a kormány ülésein (budapesti rádió)

– A jugoszláv kormány gondoskodik a magyarországi menekültekről (Jugopres) – arról tudósít, hogy háromszáz menekültet helyeztek el a befogadóközpontokban, azok szabadon dönthetik el, hol akarnak letelepedni.

– Hatályon kívül helyezték a korlátozott munkavállalási jogról szóló rendeletet (budapesti rádió)

– Pilisváron 180 ember adta át a fegyvert (budapesti rádió)

– Hamarskjöld követeli, hogy megfigyelőket küldjenek Magyarországra (AFP)

Magyar Szó:

– Az ENSZ határozata a szovjet csapatok kivonásáról – a magyar kormány tiltakozik a belügyekbe való beavatkozás ellen – a magyarországi helyzet az ENSZ közgyűlése előtt (AFP)

– Kötelességteljesítésre szólítanak mindenkit – a magyar kormány kiáltványa

– Megerősítették Kos magyar ENSZ-delegátus megbízásait

– Eisenhower üzenete Bulgaryinhoz (AFP)

– Az amerikai polgárok elhagyhatják Budapestet (AFP)

November 7.

Borba:

– A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes KB-je a pártegység megteremtésére szólít fel – A felszólítás többek között elmondja, „ahhoz, hogy pártunk ismét erős legyen, és ismét a tömegek élére állhasson [...], erélyesen szakítani kell a Rákosi-klikk káros politikájával és téves módszereivel, amelyek a széles dolgozó tömegek bizalmát megingatták a pártban, és aláásták erejét”, majd hozzáteszi, hogy „ugyanakkor határozottan szakítani kell a Nagy–Losonczy-csoporttal, amely feladta a munkásosztály és a néphatalom pozícióit, nacionalista és sovinszta politikájával utat nyitott az ellenforradalmi erők előtt, úgyhogy valójában elárulta a szocializmus ügyét”. Első feladatként az ellenforradalmi erők szétzúzását szabja meg, és minden dolgozót felhív, hogy egyesítsék erőiket a munkástanácsokban, a hatósági szervezetekben és a Hazafias Népfrontban (budapesti rádió).

– A budapesti rádió a legújabb magyarországi fejleményekről – az elmúlt események elemzése megállapítja, hogy a kezdetben munkástanácsokat alakító felkelés céljai tiszták voltak, de „a szélsőséges és elfajult ideológiák mind nagyobb méretet öltöttek az országban”, beszivárogtak a fasiszta eszméket képviselő erők, „előtérbe került a személyes és tömeges bosszú, bután, igazságtalanul embereket öltek meg, szadista módon kínoztak becsületes hazafiakat, forradalmi múltú elvtársakat”. Ezután továbbítja a szovjet parancsnokság felhívását, mely szerint a szovjet katonák az új forradalmi munkás-paraszt kormány felhívására léptek közbe, és céljuk nem az, hogy elfoglalják Magyarországot. Felszólítják a magyar hadsereg katonáit és tisztjeit, hogy a szovjet katonákkal együtt harcoljanak „a fékevesztett reakciós erők ellen”. Végül átveszi a pécsi rádió jelentését a város és környéke helyzetéről, arról, hogy a Mecsekben és Komló környékén még folynak a harcok, a szovjet parancsnokság felszólítja ezeket a csoportokat, hogy „rögtön tegyék le a fegyvert, mert különben meg lesznek semmisítve”. A városban minden kulturális intézmény és szórakozóhely továbbra is zárva tart, tilos minden tüntetés, utcai tömörülés, és érvényben van a kijárási tilalom.

– Kádár János felhívása a szocialista országokhoz – Élelmiszer-, fűtő- és építőanyag-, gyógyszersegítséget kér (budapesti rádió)

– A Szovjetunió 500 tonna búzát és nagy mennyiségű más élelmiszert küld Magyarországra (TASZSZ)

– Hét nap Budapesten – a Borba megkezdte Dobrica Čosić naplójegyzeteinek közlését.

Politika:

– A Magyar Szocialista Munkáspárt kiáltványa – felhívás, hogy szakítsanak a Nagy–Losonczy-csoporttal, bejelentés, hogy a párt új neve a régi politikájával való szakítást jelzi, felszólítás a munkásosztály egységére és a szovjet katonákkal való barátságra (budapesti rádió)

– Magyarország gazdasági segélyt kér a szocialista országoktól (budapesti rádió)

– Szovjet segítség Magyarországnak (TASZSZ)

– A szovjet parancsnokság felhívása a magyar tisztekhez és katonákhoz (budapesti rádió)

– A párt pécsi végrehajtó bizottsága az új kormány megsegítésére hívta fel a lakosságot (pécsi rádió)

– Kádár János Szolnokra látogatott (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Határozottan szakítani a Rákosi-klikk káros politikájával – Az MSZMP KB kiáltványa (budapesti rádió)

– A pécsi vállalatok felvették a munkát (pécsi rádió)

– A szovjet parancsnokság a reakciós erők elleni harcra szólítja fel a magyar hadsereget (budapesti rádió)

– Pécs szovjet parancsnoka a Baranyában harcoló ellenálló csoportokat megadásra szólította fel (pécsi rádió)

– Kádár Szolnokon (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A magyar kormány segélyfelhívása a szocialista országokhoz (budapesti rádió)

– Szovjet segély Magyarországnak (TASZSZ)

– Kádár János Szolnokon (budapesti rádió)

– Pécs szovjet parancsnokának parancsa (pécsi rádió)

– Pécssett több üzem megkezdte munkáját (pécsi rádió)

– A Magyar Szocialista Munkáspárt kiáltványa – bejelenti, hogy határozottan szakítanak Rákosi örökségével, de a Nagy–Losonczy-csoporttal is.

November 8.

Borba:

– Életét veszttette Milenko Milovanov, budapesti nagykövetségünk titkára – a jelentés röviden minden részletezés nélkül beszámol arról, hogy november 5-én „tragikusan életét veszttette” Milovanov, majd közli rövid életrajzát.

– Szolnok és Pécs szakszervezetei a munka föl vételére szólítják fel a munkásokat (budapesti rádió)

– Milyen jogon? – egyes francia vélemények a magyarországi eseményekről – Marko Ristić író hosszabb cikke. Elvitatja azoknak a franciáknak a jogát, akik nem emelték fel szavukat Franciaország közel-keleti agressziója ellen, elvitatja jogukat arra, hogy bírálják a magyarországi eseményekkel kapcsolatos jugoszláv álláspontot „ahelyett, hogy tiltakoznának a francia kormány háborús politikája ellen, azok a körök, amelyek magukat haladónak akarják feltüntetni, de sajnos azok is, akik más körökből származnak, bírálják álláspontunkat a magyarországi fejleményekkel kapcsolatban”. Tito szemére vetik, hogy nem tiltakozott a szovjet csapatok magyarországi beavatkozása ellen, és követelik tőle, hogy „lépjen közbe a Szovjetuniónál a független szocialista Magyarország érdekében”. Az első követelést a szerző hamis politikálásnak minősíti, mivel a francia kormány és a jobboldal ezzel akarja leplezni szerepét az Egyiptom elleni háborúban, a másik álláspont pedig apolitikusnak mondja, mert a szerzők nem veszik figyelembe a Kádár-kormány programját, sem az előző Nagy-kormány magatartását, vagyis azt, hogy Kádár „vér és káosz árán megvédte a szocialista Magyarország függetlenségét”, lehetetlenné tette a sztálini–rákosi rendszer visszatérését azzal a feltétellel, hogy Magyarország szocialista marad.

Politika:

– Budapesten november 5-én életét veszttette Milenko Milovanov, nagykövetségünk titkára – közli, hogy Milovanov „tragikusan életét veszttette”, és hozza rövid életrajzát.

– Az egyetlen kiút a munka fölvétele – a magyar szakszervezetek felhívása (budapesti rádió)

– Kínai segítség Magyarországnak (Új Kína)

Dnevnik:

– Tragikusan életét veszttette Milenko Milovanov, budapesti nagykövetségünk titkára – rövid Tanjug-hír az első oldalon kommentár nélkül

– Felhívás a munkásokhoz, hogy térjenek vissza a munkába (budapesti rádió)

– Apró felhívása a bányászokhoz, hogy vegyék fel a munkát (budapesti rádió)

– Kádár János távirata Hammarskjöldhez a magyarországi helyzet megtárgyalása ellen (AFP)

– Kínai segítség Magyarországnak.

Magyar Szó:

– A magyar kormány felhívása termelőmunkára (budapesti rádió)

– Kínai segély Magyarországnak (Új Kína)

– Budapesti nagykövetségünk tragikus halála (Tanjug)

- Habsburg Ottó megírta sürgönyét – november 1-jén táviratot intézett Eisenhowerhoz azzal a kérelemmel, hogy adják neki a magyar koronát az „alkotmányos” kormány megalakítására.
- Hét nap Budapesten – Dobrica Ćosić naplójegyzeteinek közlése (az utolsó folytatást november 16-án közölték).

November 9.

- Borba:
- Az ENSZ-közgyűlés folytatta a vitát a magyarországi helyzetről
  - Jože Brilej kifejtette Jugoszlávia álláspontját (AFP, Tanjug)
    - Brilej jugoszláv küldött beszéde
    - A magyar kormány több döntést hozott az ország életének normalizálásáról (budapesti rádió)
      - A Szabad Nép felhívja a Szocialista Munkáspárt tagjait, hogy tömörüljenek a forradalmi munkás-paraszt kormány programja érdekében (budapesti rádió)
        - Budapesten nyugalom van – jelenti a TASZSZ
        - A magyar kormány felhívása a bányászokhoz
- Politika:
- Az ENSZ-közgyűlés megvitatta a magyarországi helyzetet (Jože Brilej beszéde (AFP)
    - A Szabad Nép felhívása a párttagokhoz (budapesti rádió)
    - A magyar kormány a munka fölvételeire szólítja fel a munkásokat (budapesti rádió)
- Dnevnik:
- Azt óhajtjuk, hogy Magyarország népe élvezze a szabadságot és a függetlenséget – J. Brilej beszéde az ENSZ közgyűlésén (AFP, Tanjug)
    - A kormány lépéseket tesz az élet normalizálására (budapesti rádió)
    - Marosán György: Lehetőség van a termelés felújítására (budapesti rádió)
      - Rendkívüli állapot idejére betiltják a forradalmi tanácsok munkáját (Kossuth rádió)
        - Az új kormány programja elítéli a múlt hibáit – Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének nyilatkozata (budapesti rádió)
- Magyar Szó:
- Az ENSZ a magyarországi helyzetet tárgyalja – A jugoszláv küldött felszólalása – A magyar delegátus tiltakozott a napirend ellen (AFP)
    - A magyar forradalmi munkás-paraszt kormány döntése – személyi kérdésekről és a közigazgatás munkájáról (budapesti rádió)
      - Kádár ellenzi Magyarország kérdésének megtárgyalását az ENSZ-ben (AFP)

Subotičke novine:

– Magyarországot a fasizmus fenyegette – Szuszlov nyilatkozata az októberi forradalom 39. évfordulója alkalmából

November 10.

Borba:

– Moszkvában közzétették Eisenhower és Bulganyin levélváltását (T. Popovszki)

– Az USA új határozatot javasolt – követelte a szovjet csapatok magyarországi tevékenységének beszüntetését (Reuter)

– A budapesti rádió cáfolja Nagy és Mindszenty letartóztatásának hírért (budapesti rádió)

– Helyreállt a vasúti közlekedés Jugoszlávia és Magyarország között (Jugopres)

– Egy tragédia körül – Gavro Altman kommentárja. A szerző vitába száll azokkal a nyugati álláspontokkal, amelyek bírálják Jugoszláviát, mert ellenezte a közel-keleti agressziót. Ezzel leplezni akarják felelőségüket az agresszió miatt. Elveti egyes kelet-európai köröknek azt a véleményét is, hogy „Jugoszlávia beavatkozása” felelős a magyarországi forrongásért, mivel állítólag Jugoszlávia „erőfeszítéseket tett a kelet-európai országoknak gyanús politikai koncepciókkal és gyanús gyakorlattal való megfertőzésére”. Ebben az értelemben megemlíti Enver Hoxha cikkét a Pravdában, amelyben az albán vezető támadja mindazokat, akik új formákat és szervezetet kívánnak a szocialista hatalom számára, mert szerintek azok elvetik a Szovjetunió példáját és tapasztalatait. Megemlíti egy francia történésznek, az FKP tagjának tézisét, hogy Jugoszlávia „a nyugati imperializmus aljas ügynöke”. Megállapítja, hogy a lengyelországi és a magyarországi fejlemények azt mutatják, hogy nem lehet sem visszatérés a sztálinista múltra, sem a kapitalizmus restaurálása. Altman pozitív kimenetelűnek tartja a magyarországi eseményeket. Rámutat azonban arra, hogy a Kádár-program bemutatása egyes kelet-európai lapokban elhallgatja a lényegét (a munkásönigazgatás bevezetését, az agrárpolitika megváltozását, a Szovjetunióval való viszony rendezését az egyenjogúság alapján). Jugoszlávia állítólagos „beavatkozásával” kapcsolatban a szerző ezt írja: „Hazánk pusztá léte a diszkreditált és letűnőben levő Sztálintól annyira különböző szocialista független jugoszláv gyakorlat önmagában felkelti a tapasztalatcsere óhaját a kelet-európai országokban.”

Politika:

– A közgyűlés folytatja a vitát Magyarországról (Reuter)

- Bulganyin válaszolt Eisenhower Magyarországgal kapcsolatos üzenetére (TASZSZ)
- Helyreállt a vasúti közlekedés Magyarországgal (Jugopres)
- Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke felhívta a magyar népet, hogy támogassa Kádár János kormányát (budapesti rádió)
- A lefoglalt egyenruhákat visszaadják Magyarország polgárainak (Kossuth rádió)
- A Kossuth rádió cáfolata – cáfolják a hírt, hogy Nagy Imrét le tartóztatták, azt állítják, hogy a miniszterelnök és kormányának tagjai saját akaratukból hagyták el a Parlamentet. Cáfolja azt is, hogy letartóztatták Mindszenty bíborost (budapesti rádió).

Dnevnik:

- Az ENSZ-közgyűlés három határozatot fogadott el Magyarországról – kéri a szovjet csapatok távozását, a gyógyszerszállítmányok engedélyezését és a menekültek segélyezésének megtárgyalását (Reuter)
- A magyar kérdés kompromisszumos megoldása (budapesti rádió)
- A helyzet normalizálódik – a munkástanácsok átveszik a munka irányítását (budapesti rádió)
- A Kossuth címer – a Magyar NK címere (budapesti rádió).
- Bulganyin válaszolt Eisenhower üzenetére – a szovjet miniszterelnök azt állítja, hogy a csapatok visszavonása a magyar és a szovjet kormány hatáskörébe tartozik (TASZSZ)

Magyar Szó:

- Jugoszlávián át küldik a segélyt Magyarországnak (MTI)
- A nép jogos elégedetlenségét sokan ellenforradalmi célokra használták fel (Marosán György felhívása a magyar néphez) (budapesti rádió)
- A Kádár-kormány a korábbi mulasztások elítélését is jelképezi
- Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke rádióbeszédet mondott (budapesti rádió)
- Felhívás a párttagokhoz – a Szabad Nép vezércikke, felhívás a párttagokhoz, hogy harcoljanak a nyíltan föllépő ellenforradalmi erők ellen (budapesti rádió)
- Propagandacélokra használják fel a közgyűlés szószerkét – Magyarország ügye napirenden (J. Levi)
- Hammarskjöld felhívása a magyar kormányhoz (AFP)
- A magyar belügyminiszter parancsa (Kossuth rádió)
- Nagy Imrét nem tartóztatták le – mondta a budapesti rádió
- A külügyi államtitkárság sajtóértekezlete – Branko Drašković a külügyi államtitkárság nézeteit tolmácsoló Tanjug-kommentárra hivatkozik
- Elhalasztották a magyar ENSZ-delegátus megbízólevelének felülvizsgálását (AFP)

Zrenjanin:

– Szolnok és Pécs szakszervezetei munkába állásra szólítják fel a dolgozókat

November 11.

Borba:

– Az ENSZ szavazott a Magyarországról szóló határozatokról (Tanjug)
– Elfogadták a határozatokat, amelyeket az USA, Olaszország és Ausztria küldötte nyújtott be (Reuter)

– Az ENSZ olaszországi küldötte a Magyarországról folyó vitában túllépte hatáskörét (a Tanjug Rómából)

– A magyar kormány elfogadta a Nemzetközi Vöröskereszt javaslatát, hogy a gyógyszerszállítmányok Jugoszlávián át érkezzenek (MTI)

– Ideiglenes megbízatású biztosokat küldtek a megyék végrehajtó szerveihez

– A Magyar Vöröskereszt új vezetősége (budapesti rádió)

– Dunapentele munkásai követelik fizetésük sürgős rendezését (budapesti rádió).

– Budapesten fokozatosan normalizálódik a közellátás (Tanjug)

– Előleget fizettek ki a magyar tisztviselőknek és munkásoknak (budapesti rádió)

– Béke és nyugalom Nógrád megyében (budapesti rádió)

– Hazatérés Magyarországról – a lap tudósítója hat napig nem tudott jelentkezni a budapesti szovjet beavatkozás és az azt követő harcok miatt, most ismét jelentkezik. Arról tudósít, hogy továbbra is szólnak az ágyúk, az ablakokból géppuskacsövek merednek az utcára, az emberek mégis ott vannak az utcán, pokrócot visznek, valószínűleg azért, hogy biztosabb helyen vagy valamelyik barátjuk pincéjében alhassanak. „Kenyeret, vizet visznek valahonnan, vagy ruhákba bebugyolált gyerekeket visznek. Tél van. Orvosokat keresnek, de nem találnak, mert azok a kórházakban vannak elfoglalva, túlzottan elfoglalva. Mihelyt lövést hallanak, az emberek elrejtőznek, utána ismét előkerülnek. Kenyeret kell találni, élni kell.” A tudósító szerint Csepelen még harcolnak, tüzek vannak. A Rákóczi utca és Keleti pályaudvar romokban hever. Az utcán sok az ember, de mind hallgat, siet valahova, kenyeret keres, vagy a több száz méteres sorokban áll. Amikor a tudósító engedélyt kapott Budapest elhagyására, kerülő úton a polgárok tanácsai és segítsége alapján elhagyta Budapestet (Vlado Teslić).

Politika:

– Búcsú Budapeستől – a tudósító leírja azokat a nehézségeket, amelyekkel a külföldi tudósítók találták magukat szemben, amikor megkez-

dődött a szovjet katonai beavatkozás Budapesten. Néhány nap nem jelentkezhetek a szerkesztőségénél, mert a telefonkapcsolat megszakadt, ezért ők heten úgy döntöttek, hogy visszatérnek Jugoszláviába. Ehhez azonban a szovjet és a magyar hatóságok engedélye kellett volna. Időközben saját biztonságuk érdekében a jugoszláv nagykövetségen kerestek menedéket. Akkor Budapest egyes helyein még folytak a harcok.

Amikor az engedélyt megkapták, megmondták nekik, hogy senki sem szavatolhatja biztonságukat és a biztonságos távozást a városból. Mindenféle megpróbáltatás után és a polgárok jóakarató tanácsai alapján, időnként a felkelőkkel is találkozva, a csoport elindulhatott Kecskemét felé. Útközben látták „a budapesti tragédia következményeit: az utcákon mindenütt üvegtörmelék, az ágyú- és gépfegyvergolyók sok épületet megrongáltak, szomorú látványt nyújtanak az eltépett villamos drótok [...] a pékségek előtt kilométeres sorok állnak [...] távolban gyárkémények látszanak, de nem füstölnek, a gyárak nem termelnek”.

A jelentés így folytatódik: „Politikailag a magyar tömegek zavarban vannak: a kommunistákat kompromittálta a Rákosi-féle politika. Az emberek csalódottak, sokan elégedetlenek a szovjet beavatkozással. Nagynak nem sikerült, Kádár dolga még nehezebb... Az emberek nem hisznek, semmiben sem hisznek, elkéseredettek, s ezért sokan nem teszik le a fegyvert... A reakciós erők aktívabbak, mint valaha is. Kedvező teret kaptak tevékenységükhöz... Mennyi idő kell még ahhoz, hogy Magyarországon némileg rendeződjön a helyzet!”

Útközben Kecskeméten és Szegeden nyugalom volt, de többször feltartóztatták, igazoltatták őket. Probléma nélkül haladhattak a határ felé, ahol magyar részről a határőrség egy képviselője, egy káplár kísérte őket a határig, majd bizonyos sajnálkozással kezét nyújtva búcsúzott tőlük (Đuka Julius).

– Az Egyesült Nemzetek és Magyarország – vita az ENSZ közgyűlésén (A. Nenadović)

– A Vörös kereszt küldeményei Jugoszlávián át érkeznek Magyarországra (MTI)

– A magyar munkásoknak és tisztviselőknek kifizetik elmaradott bérüket (budapesti rádió)

– Ideiglenes kormánybiztosok kinevezése Magyarországon (budapesti rádió)

– A magyar kormány megbízottai Dunapentelére látogattak (budapesti rádió)

– Új vezetőség a Magyar Vörös keresztben (budapesti rádió)

– Nógrád megye forradalmi tanácsának képviselői ellátogattak Kádár Jánoshoz (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Helyreállt a közlekedés – a kormány döntést hozott a fizetésemelésről

– A fegyverek átadása Budapesten

– Nógrád megyében nyugalom és béke van

– Kormánybiztosok a megyék élén

Magyar Szó:

– Az ENSZ három határozatot hozott a magyarországi helyzetről – a csapatok kivonulásáról, segélyről és menekültekről (Reuter)

– A budapesti rádió helyzetjelentése – szervezik a lakosság élelmi-szerellátását (közcímek: A Kossuth címer a Magyar NK címere – Kifizetik a hátralékos fizetéseket – Kormánybiztosokat neveztek ki a megyékhez – Nógrád megyében helyreállt a rend – Dunapentele tárgyalt – Új vezetőség a Magyar Vöröskereszt élén (budapesti rádió)

– A magyarországi tragédia alkalmából – G. Altman cikke a Borba november 10-i számában

– Egy hét a világpolitikában: Tragikus magyarországi események (r. l.)

November 12.

Borba:

– Csak két kiút volt – vagy ellenforradalom, vagy a népi forradalom vívmányainak minden eszközzel való megvédése – jelentette ki Kádár János a budapesti rádióban mondott beszédében. Szerinte a fegyveres ellenállást úgyszólván az egész országban letörték, és jórészt, főleg az ország belsejében, megkezdődött a munka a gyárakban, a vasúton és a bányákban. Budapesten azonban még vannak éjszakai támadások, fosztogatások és gyújtogatások. Felhívta a dolgozókat, hogy térjenek vissza munkahelyükre. Ismét értékelést adott a felkelés okairól és arról, hogyan szivárogtak be az ellenséges elemek, nyilvánosságra hozta az általuk elkövetett gonosztettek egész sorát.

„A továbbiakban hangsúlyozta, hogy Nagy Imre kormányát szörnyű jobboldali nyomásnak tették ki, és véleménye szerint ez a kormány nem akarta tudatosan elősegíteni az ellenforradalmi rendszert. Nagy Imre legnagyobb hibája azonban az volt, hogy szembeszegült a szovjet csapatok beavatkozásával, amikor mindenki előtt világos volt: az ellenforradalmi erők túlsúlyban vannak. . . Kádár a továbbiakban elmondta, hogy a múlt hét közepén már világossá vált: az ország súlyos helyzetéből csakis két kiút van: vagy megengedni az ellenforradalomnak, hogy minden pozíciót elfoglaljon, hogy fehérterrorral fejtelenné tegye a haladó erőket, vagy pedig minden intézkedéssel, így a szovjet csapatok segítségével is, meg kell védeni a magyar népi forradalom alapvető vívmányait.” „Úgy véli, hogy az utóbbi út volt az egyedüli helyes, ezért elfogadta még Nagy Imre kormánya tagjainak egy része is.” Végül beszélt néhány gyakorlati intézkedésről, arról a döntésről, hogy a nemzeti címer ismét a Kossuth címer lesz, hogy március 15-ét nemzeti ünnepé

nyilvánítják, valamint szólt a pusztítás következményeinek kiküszöböléséről, a gazdasági problémák megoldásáról és a társadalmi élet demokratizálásáról.

Politika:

– Magyarországon az élet normalizálódik – Kádár János beszéde
– Helyre kell állítani a törvényességet és a rendet – A társadalmi és politikai élet távlatai (budapesti rádió)

– A Magyar NK Elnöki Tanácsa rendeletet adott a bűnügyi eljárás leegyszerűsítéséről – Az ügyészség rögtön a helyszínen átadhatja a vádiratokat a letartóztatottnak (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Kádár: A nép dühe igazolt volt – A magyar kormány nem tűr boszút (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A Rákosi-rendszer nem térhet vissza – Kádár a magyarországi helyzetről és kormánya intézkedéseiről (lásd Borba: Egyetlen kiút volt)

– Rendelet a bűnügyi eljárás egyszerűsítéséről

November 13.

Borba:

– Jugoszlávia segítsége a sokat szenvedett magyar lakosságnak – Az érték: 150 millió dinár (Tanjug)

Politika:

– Budapesten és Magyarországon belsejében a helyzet normalizálódik – jelenti a budapesti rádió

– Hammarskjöld kéri a szovjet kormánytól, hogy az ENSZ megfigyelői számára tegye lehetővé a szabad mozgást Magyarországon (AFP)

– Nehru ellenzi azt a javaslatot, hogy Magyarországon az ENSZ felügyelete alatt tartsanak választásokat (AP)

– Jugoszláv segítség a magyar lakosságnak (Tanjug)

– A fehérterror sötét napjai – Húsznapos budapesti tartózkodására visszaemlékezve az újságíró „visszaforgatja a filmet”, hogy megállapíthassa: „milyen szörnyűségekhez vezethet a sztálini bürokraták elvakultsága, azoké az embereké, akik teljesen elszakadtak a néptől, akik nem fogtak fel semmit, nem törődtek semmivel, nem hallgattak az emberekre, hanem ellenkezőleg, a legjobb kommunistákat, akik már látták, hogy ez hova vezet, kérlelhetetlenül politikailag, sőt fizikailag felszámolták. Ennek egy napon a düh kitöréséhez kellett vezetnie”. Később a demokratikus törekvések – már azért is, mert a vezetőség nem volt

hajlandó erélyesen támogatni – lassan elferdültek. „A bürokrácia hatalmát a gyűlölet ásta alá... Ebben az időszakban volt hatalomnélküliség vagy hatalomközi állapot. Ellenforradalom, fegyveres fasiszta bandák, amelyek a legállatibb módon pusztítottak, megpróbálták céljaikhoz kihasználni a tömegek megzavarodottságát és tiltakozását... Ez vezetett a fehérterrorhoz és olyan eseményekhez, amelyektől... az embernek égnék áll a haja, és az elkeseredéstől ökölbe szorul a keze.”

A szerző emlékeztet arra, hogy mit élt át Kecskeméten, majd Budapesten, ahol már álltak a harcok. A kezdetben békés tüntetések az egykori Horthy ezredes vezetése alatt fokozatosan a Hitler ellen harcoló szovjet katonák emlékműveinek önkényes ledöntésévé, a gonosztevőknek a börtönből való szabadon bocsátásává alakultak át, majd a parasztok egyes helyeken elkezdték gyilkolni kommunista szomszédaikat.

Budapesten a fehérterror legnagyobb bűncselekményeit október 30-a és november 2-a között követte el, azokban a napokban, amelyek közvetlenül következtek a szovjet csapatok kivonulása után. Csoportoskák jelentkeztek fasiszta jelvényekkel, nyilas jelvényekkel, a legsötétebb jelszavakkal léptek föl, a kommunisták megglincselésére szólítottak föl, és ezeket a jelszavakat a legszörnyűbb módon valóra is váltották. Leírja azt a szörnyű képet, amelyet a meggyilkoltak holttesteit nyújtottak, miközben az áldozatok között voltak olyan kommunisták is, akik harcoltak Rákosi ellen, és hozzájárultak bukásához. „Vidékről olyan

hírek érkeznek, hogy a kommunistáknak kiszúrják a szemét, levágják a fülét, hogy a legállatiasabb kegyetlenséggel gyilkolják meg őket”, anélkül, hogy bárki ellenállna. Végül ezt a következtetést vonja le: „Olyan napok voltak Magyarországon, mintha Rákosi már politikailag halott volna, Horthy pedig itt lenne a közelben... Mindettől hideg fut végig az ember hátán, ha belegondol, mit jelentett volna ez Magyarországnak, és nemcsak Magyarországnak.” (Đuka Julius)

Dnevnik:

- Jugoszlávia élelmiszert és építőanyagot szállít Magyarországnak
- A küldemény értéke 150 millió dinár (Tanjug)
- Szabad kereskedelem a piacokon (budapesti rádió)

Magyar Szó:

- Jugoszláv segély Magyarországnak
- Hammarskjöld kérelme a szovjet kormányhoz Magyarország kérdésében, hogy a Szovjetunió támogassa nemzetközi megfigyelők kiküldését Magyarországra
- Javul az ellátási helyzet Magyarországon (budapesti rádió)
- A Nemzetközi Vöröskereszt segítsége Magyarországnak (Reuter)

November 14.

Borba:

- Magyarország értesítette Hammarskjöldöt, hogy nem fogadhatja be az ENSZ megfigyelőit – Elfogadták a közgyűlés határozatát a magyarországi lakosságnak nyújtandó segítségről (AFP)
- A magyar küldöttség New Yorkba érkezett az ENSZ-közgyűlésre (AFP)
- Közel-Kelet és Magyarország a közgyűlés előtt (AFP)
- Erőfeszítések a magyarországi helyzet normalizálására – de még mindig sok a nehézség (budapesti rádió)
- A magyar állami biztosítóintézet megtéríti az okozott károkat (budapesti rádió)
- Népszabadság: A termelés és a munka normalizálása Magyarországon a béke megteremtésének előfeltétele (budapesti rádió)

Politika:

- A helyzet rendezése Magyarország belügye – a magyar kormány válasza Dag Hammarskjöldnek (AFP)
- Horváth Imre New Yorkba érkezett (AFP)
- Magyarországon inflációs veszély van (budapesti rádió)
- A magyar kormány erőfeszítései a helyzet normalizálására (budapesti rádió)

- A magyar kormány tárgyalta a lakosság ellátásáról (budapesti rádió)
- Dnevník:
- A kormány elfogadta a munkástanácsok munkájának irányvonalait (budapesti rádió)
- A szakszervezetek nem támogathatják az általános sztrájkot
- Magyarország nem hajlandó fogadni az ENSZ vizsgálóbizottságát (AFP)
- Magyar Szó:
- A magyar kormány visszautasította az ENSZ határozatát a megfigyelőkről – Távirat Hammarskjöld főtitkárhoz (AFP)
- Javul Magyarország élelmiszer-ellátása (budapesti rádió)
- Nem vezetik be a szavatolt ellátást Magyarországon (budapesti rádió)
- A Népszabadság vezércikke – figyelmeztet az infláció veszélyére

November 15.

Borba:

- Egyiptom kérdése és „a magyarországi helyzet” napirendre került az idei ülészakon (az ENSZ-közgyűlés XI. ülészakáról van szó) (AP)
- Hammarskjöld Magyarországra akar látogatni – hogy a kormány képviselőivel megállapodjon a nemzetközi segítségről (Reuter)
- Magyarország beleegyezett, hogy ENSZ-képviselők ellenőrizzék a segély odaítélését (Tanjug)
- A magyarországi események visszhangja. Veljko Vlahović (nép-hős, a spanyol polgárháború rokkantja, a JKSZ KB tagja) hosszabb cikke – a szerző a következő véleményt fogalmazza meg:
 „Ezeknek a jelenségeknek az elemzése csak most kezdődött. És nemcsak az elemzése, hanem azon korszak téves politikájának bírálata és kijavítása is, amelyet a munkásmozgalom történetében »sztálini korszaknak« neveznek. Jugoszlávia 1948-ban, az SZKP 20. kongresszusa, a lengyelországi események, a budapesti felkelés csak különböző időpontjai és különböző formái annak az új mozgásnak, amely a szocializmus fejlődésében megindult, látszólag egymástól független, mégis mélyen összefüzdő formái.”

Vlahović a továbbiakban megjegyzi, hogy egyes kommunista pártok vezetői megpróbálják bizonyítani, hogy Jugoszlávia közvetve vagy közvetlenül befolyásolta a lengyelországi és a magyarországi eseményeket, hogy őt tegyék felelőssé ezekért az eseményekért. Felszínre törnek „a fenntartások és negatív álláspontok a munkásönigazgatással, a demokratizálódás jellegével szemben, ismét életre kelnek a szocia-

lizmust építő országok viszonyának meghaladott formái”. Megemlíti, hogy a világ szakadatlanul figyelemmel kíséri Jugoszláviát, majd felteszi a kérdést: „Miről is van szó, amikor okot keresnek arra, hogy a mostani eseményekért Jugoszláviát »hibáztassák«?” A továbbiakban ezt a választ adja: „Arról van szó, hogy a Jugoszláviával kapcsolatos ilyen és hasonló álláspontok miatt arra a következtetésre kell jutnunk, hogy lelkes bírálóink nem látják saját problémájukat. Magyarország egyik tragédiája és az utóbbi események egyik oka, kapcsolatuk Jugoszláviával abban rejlik, hogy Rákosi és a Magyar Dolgozók Pártjának vezetősége évekig úgy vélte, hogy legfőbb feladata Jugoszlávia rágalmozása, míg Magyarország belső problémái másodrendűek.”

„A rákosisták és Rákosi, mint ő maga mondta, több éjszaka »nem aludtak«, hogy előkészítsék Rajknak és társainak perét. Beleélte magát a »munkába«, hogy minél több kommunistát gyanúsítson meg, letartóztassa és megölje őket, hogy vádolhassa őket a Jugoszláviával való barátság miatt, holott semmilyen közvetlen kapcsolatban nem állottak Jugoszláviával. Ily módon demoralizálta és megtörte saját pártját, utat nyitott a legújabb eseményekhez.”

Vlahovici megmagyarázza, a JKSZ miért egyezett bele, hogy Gerő vezetésével pártküldöttség érkezen Jugoszláviába, annak ellenére, hogy megjegyzései voltak, és elégedetlenséget tapasztaltak Magyarországon is Gerő látogatása miatt. „Ezt azért tettük, hogy ne mondják: beavatkozunk Magyarország belügyeibe.” A továbbiakban vitába szállt Fajonnak, a Francia KP Politikai Bizottsága tagjának állításával, mely szerint téves a poznani eseményekért a párt és a néphatalom hibáit felelőssé tenni. Kitér Enver Hoxha álláspontjára is, amely tévesen magyarázza Marxot, megállapítja, hogy ilyen álláspontok találhatóak a moszkvai Pravdában is, holott azok ellentétben állnak az SZKP 20. kongresszusának határozataival.

A szerző ideiglenesnek, de elkerülhetetlennek tartja a habozást, a sikereket és kudarokat a szocializmus fejlődésében. „Ebben a megvilágításban kell néznünk azokat a legújabb híreket is, melyek szerint »új nézeteltérés van a Szovjetunió és Jugoszlávia között«.” Szerinte az ilyen hangok „részben a kizárólag tömbprizmán át vizsgálódásnak a következményei”. A szöveg zárórészében pedig síkraszáll a szerző a nemzetközi feszültség fölengedése mellett, annak ellenére, hogy időnként valószínűleg lesznek még incidensek és helyi viszályok, sőt „kis háborúk” is.

– A magyar kormány elfogadta a munkástanácsok munkájának irányvonalai (budapesti rádió)

– A magyar szakszervezetek elnökének felhívása a munkásokhoz – a mostani sztrájkjal szemben (Tanjug)

– Kádár János válaszai egyes budapesti gyárak munkástanácsai képviselőinek kérdéseire (budapesti rádió)

– A fegyveresek csoportjai akadályozzák a munkát a gyárakban (budapesti rádió)

– Népszabadság: A közbiztonság újonnan szervezett egységei tartják fenn a rendet Budapest egyes kerületeiben (budapesti rádió)

Politika:

– A közgyűlés arról döntött, hogy rendes ülészakon tárgyalja meg Egyiptom és Magyarország kérdését (AFP)

– Magyarország befogadja a segély elosztását ellenőrző ENSZ-képviselőket (Tanjg)

– Hammarskjöld találkozott Horváth Imrével (AFP)

– Magyarországon elásták a múltat – A szerző visszaemlékezik Budapest drámai napjaira. Az a kérdés kínozza: hol a válasz a magyar holnap kérdésére, mit akar ez a nép? [...] Miért mentek ki az utcára október 23-án, később miért ragadtak fegyvert? „A választ másnap kaptam meg Csepelen. Elmentem, hogy lássam, milyen ott a helyzet, hogyan gondolkodnak a munkások, akarnak-e dolgozni, és ha nem, akkor miért nem, hogyan látják a jövőt?” A munkásokkal és a munkástanácsok tagjaival folytatott beszélgetésen ezt a választ kapta: „Mi Rákosi és Gerő ellen harcoltunk... E harcnak a vívmányait semmiképpen sem adjuk fel... Megalakítottuk a munkástanácsot, az átvette a gyárat. Még nem tudjuk pontosan, hogyan kell neki dolgozni, de tudjuk, mit akarunk... Kormányunk szabaduljon meg minden sztálinista, elvakult, szűk látókörű bürokratától, akikkel tele volt a gyárunk, akik csak kárt okoztak, elnyomtak bennünket... Mi nem vagyunk senkinek a »tartaléka«, mi egy ideig nem lépünk be egyetlen pártba sem, mert gyorsan látni fogjuk, ki teljesíti legteljesebben követeléseinket, ki védi a munkások érdekeit, ki ígéri, hogy megvédi mostani harcunk vívmányait.” [...] „Elég volt a terrorból a szocializmus nevében, mi munkás demokráciát akarunk... Minél előbb tárgyalásokat kell kezdeni a szovjet kormánnyal... A kormánynak erélyesen le kell számolni a fasisztákkal, akik már veszélyesen felemelték fejüket... A gyárat senkinek nem adjuk, azok a mieink.” [...] „Mindezek után az emberek lassan elgondolkodnak a tragédiáról, a holtakról, a kárról. De vajon csak erről van szó? Vajon ez az egész, és tényleg most sincs »válasz«? »Van.« Magyarország nemcsak megmondta, mit nem akar, és mit akar, legalábbis megmondta annak, aki ezt meg akarja érteni. Végleg eltemette a régit, a sztálinizmust és a különféle rákosistákat, a politikájukat. Mert éppen ez maradt a tüntetők lábai alatt, a romok és holttestek alatt.” [...] „Mennyi időbe telik az új felépítése? Erre a kérdésre csak a következő napok adhatnak majd választ.” (Đuka Julius)

– A nagy munkáskollektívák képviselői ellátogattak Kádár elnökhöz – A magyar kormány miniszterelnöke kijelentette, hogy Nagy Imrét nem tartóztatták le (budapesti rádió)

– Egész Magyarországon normalizálódik a helyzet (budapesti rádió).

– Egész Jugoszláviában kb. 310 magyarországi menekült van (Jugopres)

– A fegyveres csoportok akadályozzák a munkát a magyar gyárakban (budapesti rádió)

– Fokozatosan helyreáll a közlekedés Magyarországgal (Jugopres)

– A közbiztonság új egységei alakulnak Budapesten (Népszabadság)

Dnevnik:

– Kádár: A szovjet csapatok magyarországi tartózkodása nem áll sem a magyar, sem a szovjet kormány érdekében (alcímek: Nem korlátozták Nagy Imre mozgásszabadságát – Jugoszláviában kb. 300 magyar menekült van) (budapesti rádió)

– A közbiztonság új egységei (alcímek: Sok helyen eldobott fegyvereket találtak – A biztonsági szervek letartóztatták a fosztogatókat)

– Fegyveres csoportok akadályozzák a munkát a gyárakban

– A magyar szakszervezetek elnöke rendszeresen részt vesz a kormány ülésein (budapesti rádió)

– Hatálytalanították a munkába állás jogának korlátozásáról szóló rendeletet (budapesti rádió)

– A jugoszláv hatóságok gondoskodnak a magyarországi menekültekről (Jugopres)

– Pilisvárott 180 ember letette a fegyvert (budapesti rádió)

– Hammarskjöld ismét kéri megfigyelők küldését Magyarországra (AFP)

Magyar Szó:

– Hammarskjöld Budapestre látogat? (AFP)

– Az egyiptomi kérdés és a magyarországi események az ENSZ közgyűlése előtt – Vita a napirendről – Elvetették Krishna Menon javaslatát

– A magyar kormány köszönete az ENSZ-nek

– A két kormánynak nem érdeke, hogy szovjet csapatok legyenek Magyarországon – mondotta Kádár miniszterelnök

– Új magyar karhatalmi egységeket szerveznek (budapesti rádió)

– A magyar szakszervezetek felszólítása a munka felvételére – javaslatot terjesztettek be a munkástanácsokról

– Zűrzavar a propagandában – jelentés a Francia KP álláspontjairól, amelyek ellenforradalomnak minősítik a magyarországi eseményeket (B. Pešić Párizsból)

November 16.

Borba:

– Tito elvtárs pulai beszéde – A világ remélheti, hogy a békét megőrizzük – alcímek: Most azt kell néznünk, hogy növeljük az életszínvonalat és erősítsük honvédelmünket – A tragikus magyarországi események gyökere az, hogy a szovjet vezetőség egy része nem hitt a kelet-európai népek szocialista erőiben – Az Egyiptom elleni agresszió semmiben sem különbözik a gyarmati hatalmak valamikori klasszikus agresszióitól – a lap teljes egészében közli Tito pulai beszédét az isztriai kommunisták aktívája előtt, amelyben elsősorban a magyarországi eseményekkel és Jugoszlávia ezzel kapcsolatos álláspontjával foglalkozott.

Beszédének elején Tito a lengyelországi és magyarországi események okaival foglalkozott. Szerinte ezek az események még Jugoszláviának Sztálinnal 1948-ban bekövetkezett viszályára vezethetők vissza. Sztálin halála után Jugoszlávia normalizálta a Szovjetunióval kapcsolatait, amelyek „Sztálin örültsége miatt megnehezültek, zsákutcába jutottak mind a külpolitikában, mind a belpolitikában, mind pedig abban, hogy papoltak, és ezeket a módszereket alkalmazták a népi demokrácia más országaiban is. Később fölfogták, mi a legfőbb oka valamennyi nehézségnek, és a 20. kongresszuson elítélték Sztálin eljárását és eddigi politikáját, de tévesen úgy állították be, mintha az egész csak személyi kultusz kérdése lenne, nem pedig a rendszeré. A személyi kultusz valójában egy rendszernek a terméke. Nem indítottak harcot e rendszer ellen, vagy ha harcoltak is, sok mindent elhallgattak, azt állítva, hogy alapjában véve minden jó, csak Sztálin az utóbbi időben, mivel megöregedett, kezdett kissé megbolondulni, és különféle hibákat követett el.” Tito ezután azt állította, hogy a Szovjetunióval való kapcsolatokról szóló belgrádi és moszkvai nyilatkozat jelentős általában a szocialista országok közötti viszony szempontjából.

A magyarországi eseményekre áttérve Tito elmondta, hogy a szovjet vezetőség hibát követett el akkor, amikor nem engedte meg, hogy Rákosi mellett Gerőt és híveiket is eltávolítsák. Elmondta, hogy küldöttségünk a krími tartózkodása idején találkozott Gerővel, aki „véletlenül” éppen ott tartózkodott, és aki „bűnbánóan” a jó kapcsolatok megteremtését kérte. „Meg akartuk mutatni, hogy nem vagyunk bosszúállók, nem vagyunk szűk látókörűek, tehát beleegyeztünk abba, hogy tárgyaljunk Gerővel és az MDP küldöttségével, mely Jugoszláviába látogat majd.” Jugoszláviából visszatérve „Gerő nehéz helyzetben találta magát, ismét a régi arcát mutatta. Csöcseléknek nevezte a tüntetők százezreit, akik akkor tényleg csak tüntetők voltak, és ezzel megsértette majdnem az

egész népet”. A katonaságot Gerő hívta be. Fatális hiba volt behívni a szovjet katonákat, amíg még tartottak a tüntetések. „Behívni egy másik ország hadseregét, hogy megleckéztesse egy ország népét, ez nagy hiba még akkor is, ha voltak lövöldözések.” [...] „A reakciós elemek beavatkoztak a felkelésbe, és kihasználták azt. Vajon nincs ott elég horthysta? Ki nevelte át őket? Talán Rákosi nevelte át őket?” A nép nagy elégedetlenségéért Tito az addigi vezetőséget okolja, mert nem távolította el azokat, akik irritálták a tömegeket. Feltette a kérdést: „Vajon meg lehetett volna ezt akadályozni? Úgy látszik, már késő volt. Ha a Nagy-kormány erélyesebb lett volna [...], talán nem következett volna be a szovjet hadsereg beavatkozása” [...] „Nagy elmenekült, és új kormány alakult” [...] „En ismerem az új kormánynak az embereit, és tudom, hogy véleményünk szerint azt képviselik Magyarországon, ami a legbecsületesebb. Szenvedtek Rákosi alatt, börtönökben voltak, és igazán az új mellett vannak.” [...] „A szovjet beavatkozás azonban gyengíti ezt az egész programot, és maga a kormány is igen nehéz helyzetben van.”

„Most felvetődik a kérdés, vajon szükség volt-e a szovjet beavatkozásra [...] Az első beavatkozás, amely Gerő fölhívására következett be, abszolút tévesnek bizonyult. A második hiba az volt, hogy a felelős emberek, ahelyett, hogy vártak volna a második beavatkozásra, nem tették meg azt, amit később megtettek [...] vagyis új kormányt alakítottak, és nyilatkozatot adtak ki.”

Tito rámutatott a reakciós elemek által elkövetett gonosztettekre és arra, hogy a Nagy-kormány semmit sem tett a megakadályozásukra, hanem kiáltványt adott ki a Varsói Szerződés felmondásáról, a semlegeség kihirdetéséről stb. Habár Jugoszlávia ellenzi a külső beavatkozást és az idegen erő alkalmazását, mégis úgy véli, hogy ez is kisebb rossz, mintha győzött volna a reakció, és megbukott volna a szocializmus Magyarországon. Meggyőződése, hogy a magyar nép áldozatai úgy hatnak majd a Szovjetunió vezetőségére, hogy belássa: tovább nem lehet így dolgozni. Kifejezte meggyőződését, hogy a magyarországi esemény lesz az utolsó tragédia, amely figyelmezteti a Szovjetunió és a többi szocialista ország vezetőit arra, hogy miért nem folytatható a régi politika. Tito elmondta, hogy Jugoszláviának segítséget kell nyújtania a mostani Kádár-kormánynak, majd áttért az Egyiptom elleni agresszióra és a közel-keleti helyzetre.

– Budapest az új erőfeszítések napjaiban – a magyar kormány igyekszik helyreállítani a legutóbbi eseményekkel és sztrájkokkal megzavart gazdasági életet. A tudósító Budapestről jelenti, hogy nincsenek többé harcok, de az egyes csoportok vidékre távoztak. A fővárosban már a gazdaság helyreállításáról gondolkodnak, előző nap sok vállalat képví-

selőiből megalakult a Központi Budapesti Munkástanács, küldöttsége felkereste Kádárt (G. A.).

– Gerőt és Hegedűst leváltották párt- és állami tisztségeikről – Leváltottak más volt párt- és állami vezetőket is (budapesti rádió)

– Kádár a Naggyal folytatott tárgyalásokról – A Központi Budapesti Munkástanács képviselőivel folytatott beszélgetésben elmondta, hogy Nagy menedékjogot kért egy külföldi nagykövetségen, és vele csak akkor lehet tárgyalni, ha magyar földre lép (budapesti rádió)

– A magyar kormány képviselője tárgyal Hammarskjölddel – hogy megállapodjanak a segítségről (budapesti rádió)

– Magyarország a segítségért köszönetet mondott a Nemzetközi Vöröskeresztnek

– Csepelen megszűntek a harcok (budapesti rádió)

– Törvényen kívül helyezték az állami fölvásárlás rendszerét (budapesti rádió)

Politika:

– Tito pulai beszéde (lásd a Borbánál)

– A magyarországi eseményeket nem lehet ellenforradalomnak minősíteni – jelentette ki Kádár a Központi Budapesti Munkástanács küldöttségével folytatott beszélgetésben. Beszélt az eseményekről és a szovjet csapatok beavatkozásának szükségességéről (budapesti rádió)

– Gerőt, Hegedűst és még tíz-egynéhány volt vezetőt leváltottak párt- és állami funkciójukról (budapesti rádió)

– Az ENSZ-megfigyelők Magyarországra küldése kizárólag a magyarországi kormány hatáskörébe tartozik – hangsúlyozza a Dag Hammarskjöldhöz intézett szovjet jegyzék (AFP)

– Hammarskjöld tanácskozik a magyar kormány képviselőivel (budapesti rádió)

– Magyarországra utazott a csehszlovák kormány küldöttsége (CSTK)

Magyar Szó:

– Tito pulai beszéde

– Kiutat keresnek Magyarországon – Vásárlási láz a fővárosban – A Központi Munkástanács Kádárnál (G. Altman)

– Külön melléklet – Politikai füzetek: Veljko Vlahović: A magyar események visszhangja

Subotičke novine:

– Egyiptom és Magyarország kérdése a közgyűlés rendes ülészakán

– Magyarországon normalizálódik a helyzet

November 17.

Borba:

– Magyarországon a munkástanácsok a sztrájk beszüntetésére szólítanak fel (G. Altman)

– Felszólítás a magyar fegyveres erők tagjaihoz, hogy jelentkezzenek parancsnokságaiknál (budapesti rádió)

– India élelmiszer- és textilsegítséget ajánlott Magyarországnak (IIS)

– „Marxista elemzés” – rövid jegyzet Mehmed Shehunak azon állításáról, hogy az imperialista körök szerepet játszottak a magyarországi eseményekben

– A magyar szakszervezetek az új helyzetben – Gáspár Sándornak, a Magyar Szakszervezetek Országos Tanácsa elnökének beszéde

– Budapest a felkelés előtt – Vlajko Begović (a spanyol polgárháború önkéntese, a JKSZ KB tagja, a Borba és a Társadalomtudományi Intézet egykori igazgatója) jegyzeteinek első része. A szerző közvetlenül a felkelés előtt, október 10-e és 17-e között tartózkodott Budapesten, hogy a Magyar Tudományos Akadémia gazdasági intézetének meghívására előadást tartson a szocializmus gazdasági rendszerével kapcsolatban szerzett jugoszláv tapasztalatokról. Leírja azt a légkört, amelyben magukhoz térnek a korábbi politikai tetszhalottság állapotából, és kritikai viszonyt foglalnak el a múlttal szemben. Megemlíti Nagy ún. 1953. júniusi programját, Rákosi leváltását, valamint azt, hogy a demokrácia folyamatát nem lehetett feltartóztatni. Elmondja látogatását a csepeli kombinátban, ahol szembetűnő volt a nagy bürokrácia, sőt nem kerülhette el a figyelmét az a követelés sem, hogy a helyzeten változtassanak. „A kombinát majdnem jogot kapott egyes termékeinek kivételére. Eddig jutott a decentralizálás és a demokratizálás Gerő idején” – írja. Említést tesz a személyi kultusz elleni harcról, amivel a kompromittált rendszert próbálták megmenteni, és megúszni a felelősségre vonást. A pártmunka alá van rendelve a felső utasításoknak, és úgyszólván nem létezik.

– Kádár a magyarországi eseményekről – a magyar miniszterelnök fogadta a Központi Budapesti Munkástanács küldöttségét. Elmondta, hogy az eseményeket nem lehet ellenforradalomnak minősíteni, de felhívta a figyelmet az ellenforradalmi elemek tevékenységére is. Említést tett az egyik csoport vezetőjéről, Dudás Józsefről, aki behatolt a Nemzeti Bankba, onnan egymillió forintot vitt el, és ezt a pénzt szétosztotta a járókelők között, hogy népszerű legyen. Megemlítette azt is, hogy több fasiszta fegyveres egység és fegyverzet érkezett Nyugat-Németországból és Ausztriából. Figyelmeztetett arra, hogy nem bűnös az ÁVH

minden tagja, mert közöttük voltak a munkások soraiból toborzott becsületes kommunisták is. Elítélte azt az álláspontot, hogy a gyárakban nincs szükség pártszervezetekre. Kérdésessé tette Magyarország semlegességét, mert szerinte ehhez nincs reális alap.

– A budapesti Csepel Művek munkástanácsának felhívása – követelik, hogy a munkások szüntessék be a sztrájkot, és vegyék fel a munkát (budapesti rádió)

– A Magyarországra érkező ajándékok vámmentesek (budapesti rádió)

– Hatálytalanították az állami felvásárlás többéves rendszerét (budapesti rádió)

– Nenni az Egyiptom elleni angol–francia agresszióról és a magyarországi szovjet beavatkozásról (Tanjug Rómából)

Politika:

– Események és a reagálás – A szerző hosszabb kommentárban megállapítja, hogy a lengyelországi események és a magyarországi válság megosztást okozott a baloldali áramlatokban. Megjegyzi, hogy a francia és az olasz kommunista párt eltérő módon közelíti meg a kérdést – az első tagadja a további desztalinizálás szükségességét, a másik viszont reális álláspontot foglal el. Egyes pártlapok, mint a Rudé právo, a moszkvai Pravda, a Scinteia, ellenforradalomnak nyilvánítják a magyarországi felkelést. Tagadják magának Kádárnak az értékelését is, hogy a „magyarországi események nem tekinthetők ellenforradalomnak”. Megemlíti Togliatti álláspontját, hogy meg kell valósítani ezt a programot, az MSZMP vezetőségének helyzetével kapcsolatban pedig ezt mondja: „Nem maradhatnak az állam élén bizonyos emberek, ugyanakkor állandóan azokat hibáztatni minden rosszért. Ezért felelősek azok is, akik bírálták őket, meg azok is, akiket bíráltak.”

A szerző bírálja a nyugati szocialisták álláspontját is, mert nekik fontosabb a magyarországi Szociáldemokrata Párt újbóli megalakítása, mint az ország problémáinak megoldása, ugyanakkor egy szót sem szólnak az Egyiptom elleni agresszióról (J. G.).

– A csehszlovákiai és a magyarországi események – Az egész országban pártülések vannak – A tudósító jelenti, hogy mindjárt a magyarországi események után összeült a CSKP egész politikai bizottsága, majd minden szinten üléseket tartottak. A központi vezetőség határozatban ellenforradalomként elítélte a magyarországi eseményeket. A közigazgatást figyelmeztették, hogy vigyázzon minden lépésére, különösen a fizetések folyósításakor. Beszüntették a kampányt a fizetési alapok túllépése ellen, kiigazították a munkanormákat. Azt állítják, hogy Csehszlovákia helyes úton halad. Ismertetik a fehérterror példáit Magyarországon, de nem közlik kezdetben Nagy, most pedig Kádár

álláspontjait. Átvették a moszkvai Pravda cikkét az „ellenforradalmi kaland” kudarcáról, de nem közlik a Szabad Nép válaszát. Csak mellékesen tesznek említést a magyarországi munkástanácsokról. Titónak az MDP KV-hez intézett leveléről csak 26 szót közöltek, ezt is csak arról, hogy a helyzetet kihasználták a reakciós elemek. A Rudé právo mégis közli Kádár nyilatkozatát, hogy „nem lehet ellenforradalomnak minősíteni mindazt, ami Magyarországon történt”. Hivatkozik Kádár és Nagy egyes nyilatkozataira is (A. Antoniú).

– Németországi visszhang – A berlini állandó tudósító jelenti, hogy Tito beszéde milyen visszhangra talált a nyugatnémet sajtóban, hogy azt jelentősnek tartják, és nézeteit nagyjából jóváhagyják. A keletnémet sajtó ezzel szemben kezdettől fogva azon az állásponton van, hogy Magyarországon kizárólag ellenforradalom volt, ezért csak röviden és szűkszavúan ismertetik Tito beszédét, csak azt emelik ki, hogy a szovjet beavatkozás szükséges volt (L. Davičo).

– November 19-én tartják a munkástanács-választásokat Budapesten (budapesti rádió)

– Münnich Ferenc miniszter rendelete – Felhívás a fegyveres erők tagjaihoz, hogy jelentkezzenek parancsnokságaiknál (budapesti rádió)

– India segítséget küld Magyarországnak (IIS)

Dnevník:

– Tito elvtárs beszédének nagy visszhangja – a budapesti rádió több alkalommal idézte (Tanjug)

– A magyar kormány élt szuverén jogával – a cikk a szovjet egységek segítségül hívásáról szól (Kossuth rádió)

Magyar Szó:

– Miért ellenezzük az ENSZ Magyarországra vonatkozó határozatát? – Az angol és a francia kormány csak látszólag fogadta el az ENSZ-határozatot – Nehru nyilatkozott a parlamentben (a Tanjug Delhiből)

– Indiai segély Magyarországnak (IIS)

– Legújabb: A Tito-beszéd világvisszhangja

– A további sztrájk inflációt és éhséget okozhat – mondta a miniszterelnök. A Központi Budapesti Munkástanács küldöttsége Kádár Jánosnál.

– Kizárt pártfunkcionáriusok: Gerő, Hegedűs, Piros László, Szalay Béla, Bata István, Ács Lajos, Hideg István, Végh Béla, Andrics Erzsébet, Berei Andor, Kovács István.

– A rendeződés első jelei – a Központi Munkástanács termelésre szólít – A telefongyár munkástanácsstagjai között (G. Altman)

– Csepelen megszűnt a harc – jelenti a budapesti rádió – az ideiglenes munkástanács munkára szólítja a dolgozókat

– Győr is a sztrájk beszüntetése mellett nyilatkozott (budapesti rádió)

- Segélyküldemények Magyarországnak
Zrenjanin:
- Jugoszlávia segítsége a magyarországi lakosságnak – az érték 150 millió
- Magyarországon az élet normalizálódik

November 18.

Borba:

- Belgrádnak reális képe van a magyar dráma megoldásáról – írja a *Süddeutsche Zeitung* nyugatnémet lap (O. Miličević)
- A magyar gazdaság talpra állásának első jelei (alcímek: Izgalom a letartóztatásokról szóló hírek miatt – Tovább tart a vásárlási láz) (G. Altman)
- A budapesti munkások a sztrájk beszüntetése mellett döntöttek (budapesti rádió)
- Budapest a felkelés előtt (II.) – Folytatják Vlajko Begović visszaemlékezéseit, amelyben leírja találkozásait a gazdasági főiskolán, a városi tanácsban és a budapesti közgazdászokkal. Elmondja: a közgazdasági iskola tanulóinak jellemző álláspontja volt, hogy „leváltott, üldözött és börtönbe zárt volt párt- és állami vezetőkrol van szó”. Büszkén emlegetik, hogy Nagy Imre tanár volt ebben az iskolában, és remélik, hogy rehabilitálják, és visszakerül az ország élére. Elkeseredettek a közgazdaságtan tanításának módja miatt. A városi tanácsban a vezetők panaszkodnak arra, hogy mennyire megköti kezüket a minisztérium, és amíg munkájukat így korlátozzák, a kétmillió város szürke és elhanyagolt. A közgazdasági intézetben Begović előadásán mintegy 50 hallgatója között ott volt Donáth Ferenc az MDP KV egykori tagja is. A hallgatók többsége helyeselte a jugoszláv tapasztalatokról kifejtett álláspontokat, a kisebbség azonban elhatárolódott, mert számukra az egész dolog teljesen új volt, tehát nem mutattak hajlandóságot a vitára. Az érdeklődés azonban olyan nagy volt, hogy a vitát másnap is folytatni kellett.

Politika:

- Erőfeszítések az élet normalizálására Magyarországon – Đuka Julius tudósításában lehangoltnak minősíti a budapesti légkört, az emberek szomorú arccal járnak, és érezhető a depresszió. Ellenségesen néznek a szovjet katonákra, nincs éhség, de nincs bőség sem. Szegeden áthaladva látta, hogy a piac tele van. Néhol párhuzamosan léteznek a régi és az új hatalmi szervek (forradalmi tanácsok).
- A budapesti munkások bejelentették a sztrájk beszüntetését – A munkástanácsok küldöttei közölték Kádárral, hogy felveszik a munkát,

mert meg akarják gyorsítani a helyzet rendezését és a szovjet csapatok távozását (Tanjug)

– Nagy mennyiségű élelmiszer érkezett Magyarországra – A határ menti vidékek segítsége (Tanjug)

– Közlemény a magyar–csehszlovák tárgyalásokról (Kossuth rádió) Dnevník:

– Az élet normalizálásának kezdete – a folytatásban: Tito beszédének nagy visszhangja Magyarországon – Stojan Zamurović különtudósító jelentése Szegedről. A szerző a majdnem halott, de látszólag békés város légkörét írja le. Szól a továbbiakban egy munkástanács-küldöttséggel való találkozásáról, amelynek tagjai az iránt érdeklődtek, mit csinálnak a munkástanácsok. A küldöttség különben azért látogatott el a városházára, hogy engedélyt kérjen a budapesti látogatáshoz, mert fel akarja venni a kapcsolatot az országos munkástanáccsal, de meg szeretnék látogatni Kádárt is. Szeged polgáraival való találkozásját leírva Zamurović megállapítja:

„Mindannyian minden tartózkodás és fenntartás nélkül hangsúlyozzák, hogy nagyon elégedettek Tito elnök beszédével”, majd idézi a munkástanács egyik tagjának véleményét: „Ez a mi szavunk.”

„Szegedre a Szabad Néphez, úgy látszik, az ország egyetlen megjelenő lapjának, mai számából csak néhány száz példány érkezett Budapestről. A munkás-paraszt forradalmi szocialista pártnak ez a sajtószerve teljes egészében közli Tito elnök beszédét. A szegedi utcákon valóságos közelharcot vívtak az újságért. Öt perc alatt elkaptak minden példányt. A szerencséseket, akiknek sikerült egy példányhoz hozzájutniuk, gyorsan sokan közrefogták, hogy olvasson hangosan.”

– Megérkezett az első jugoszláv segélyszállítmány Magyarországra – rövid jelentés arról, hogy száz tonna rizs érkezett, és még ugyanekkora mennyiség várható. Megjegyzik, hogy a határ menti jugoszláv járások segítséget nyújtanak a magyarországi járásoknak. (Tanjug)

– A lap ezzel a címmel ismerteti Kádár beszélgetését a Központi Budapesti Munkástanács küldöttségével: A munkások követelik, hogy alakuljon meg a munkástanácsok Legfelsőbb Országos Szerve (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Egy hét a világpolitikában – A magyarországi tragédia – kommentár (r. l.)

– Még mindig bizonytalan, hogy befejeződik-e a sztrájk – Riadalom a letartóztatási hírek miatt – Fogyasztóláz (G. Altman)

– Nyilatkozat a magyarországi–csehszlovák tárgyalásról

November 19.

Borba:

- Budapesti hét – G. Altman jelentése
- Cáfolják a deportációkról szóló híreket (budapesti rádió)
- A magyar kormány nagy figyelmet szentel a mezőgazdaság fejlesztésének (budapesti rádió)

– Budapest a felkelés előtt (III.) – Vlajko Begović cikkének utolsó része. Szól a tervbizottságban tett látogatásról, és a szerző megjegyzi, hogy itt 3000 szakember vesztegeti az időt, és tonnaszámra gyártja a papírost. Berei, az intézmény igazgatója elégedett ezzel a munkával, és az a véleménye, hogy az „a marxizmus–leninizmus elvei” szerint történik. Hidassal, a gazdasággal megbízott miniszterelnök-helyetessel hosszú és érdekes beszélgetést folytatott, de Hidas is fél elindulni az új úton, habár felfogja, hogy meg kell változtatni az egész gazdasági rendszert. A KV-ban is tárgyalt többek között Gerővel, az MDP első titkárával is, aki még mindig nem tud elhatárolódni a marxizmus–leninizmus dogmatikus szólaimainak ismétlésétől. „Az egyetlen magyar, akivel nem sikerült közvetlenebb kapcsolatba kerülnöm és nyíltan beszélni a mai problémákról” – mondja Begović Gerőről. A régi harcosok a beszélgetésben nem ismerik fel az igazi problémákat, „a személyi kultusz” körében mozognak, és mindenért Rákosit teszik felelőssé. Begović ellátogatott Rajk és társai sírjához is. Láttá, hogy a sírok tele vannak virággal, az emberek még mindig tömegesen látogatnak el oda, hogy leróják kegyeletüket. Végül – a szemmel láthatólag később írt részben – a szerző megállapítja, hogy látogatásának idején minden beszélgetőtársa az akkori vezetés, elsősorban Gerő ellen volt, sikraszállt a demokráciáért és a hibák kijavításáért, de nem voltak politikailag szervezettek, és nem is volt szervezett kapcsolatuk a tömegekkel. Ezért a felkelés spontánul folyt le, és így abban kifejezésre juthattak a különféle erők, köztük a reakciók is.

Politika:

- Harc a bizalomért Magyarországon – beszélgetés a központi munkástanács egy tagjával (Đuka Julius)

Dnevnik:

– Kemény küzdelem a nép bizalmáért – Stojan Zamurović jelentése – Megemlíti a kormánynak a Népszabadságban közölt cáfolatát, mely szerint nem igaz, hogy magyar fiatalokat deportáltak a Szovjetunióba, majd szól a nép bizalmának megszerzéséért vívott nehéz küzdelemről. „A nép lehangolt, bizalmatlan. Bizonyos elemek gyakran különféle módon nehezítik a kormánynak azt a törekvését, hogy közelebb kerüljenek a néphez.” Ma értesült arról, hogy Szegeden megjelent egy falragasz: „Keressük a nép elveszett bizalmát. Ha valaki megtalálja, jelentkezzen

a következő címre: Budapest, 2000 tank utcája.” Leírja azt is, hogy a Széchenyi téren mikrofonok közvetítik a budapesti rádió programját, de az egybegyűltek közül senki sem tépi le azt a falragaszt, amelyen az áll: „Hangszórók, mikor untok már rá a hazugságokra?”

Magyar Szó:

– Két tűz között a munkástanács – Tárgyalás a szakszervezettel – „különb en ismét sztrájkolunk” (G. Altman)

November 20.

Borba:

– Magyarországon a munkások fokozatosan visszatérnek a munkába (G. Altman)

– A TASZSZ Tito elvtárs beszédéről – A TASZSZ jelentésének első részében tolmácsolja Tito álláspontjait a magyarországi eseményekről, melyek szerint a reakciós fasiszta elemek megpróbálták átvenni a hatalmat, amit a Nagy-kormány nem akadályozott meg, és ez szükségessé tette a szovjet katonai beavatkozást. A továbbiakban azonban azzal vádolja Jugoszláviát, hogy befolyásolta a lengyelországi és a magyarországi események előkészítését. Tito szemére veti, hogy a szocializmus jugoszláv útját tartja egyedül helyesnek, hogy a kommunista pártokat „sztálinistára” és „nem sztálinistára” osztja, és azt hirdeti, hogy a személyi kultusz a rendszer terméke (a Pravda XI–XIX. száma alapján, lábjegyzetben, hogy hasonló szöveget közölt a Rudé právo, a Csehszlovák KP sajtószerve is).

Politika:

– Az ENSZ közgyűlése folytatja a vitát Magyarországról – A magyar küldött visszautasítja a vádat, hogy deportálnak embereket a Szovjetunióba (AP)

– Fölszállt a füst a csepeli gyárból (G. Julius)

– A magyar fémmunkások követelik a munkás-önigazgatás megteremtését (budapesti rádió)

– A budapesti munkások részben felvették a munkát (budapesti rádió)

– Marosán miniszter a terrorizmus letörésére szólít föl (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Beszüntették a sztrájkot, majd folytatásban: Példátlan fogyasztási láz – St. Zamurović riportja Szegedről

– A kubai határozat követeli a Magyarországról a Szovjetunióba irányuló deportálások beszüntetését – Jelentés az ENSZ közgyűléséről. (Associated Press)

Magyar Szó:

- A moszkvai Pravda Tito főtitkár beszédéről – a Rudé právo is hasonló hangnemben ír (a Tanjug Moszkvából)
- Füstöl-e a gyárkémény – Lassan erősödik a gazdasági vérkeringés
- Marosán és Dögei beszédét vitatják (G. Altman)
- A magyarországi deportálásokról tárgyal az ENSZ (AP)

November 21.

Borba:

– A magyar népet és kormányt segíteni kell a béke megteremtésében és az ország életének normalizálásában – M. Iveković beszéde az ENSZ közgyűlésén (Tanjug)

– Felhívás a magyar munkásokhoz, hogy vegyék fel a munkát – a Népszabadság fölhívása (budapesti rádió)

– Lehetőség van az infláció elkerülésére Magyarországon (budapesti rádió)

– Tito elvtárs beszéde a TASZSZ értelmezésében – Jože Smole, a Borba szerkesztője kommentárjában megállapítja, hogy a szovjet vezetés nem ért egyet Tito beszédének több megállapításával, és bírálja azt a módot, amellyel a TASZSZ a beszédet beállítja, vagyis azt, hogy nem közli Titónak azokat az álláspontjait, amelyekkel vitába száll. Nem idézi az álláspontokat, hanem „egyes nyilatkozatokról”, „beavatkozási irányzatokról”, „különbéféle álláspontokról” stb. beszél, hogy kiforgassa Tito szavainak értelmét. Ugyanígy kiforgatja Titónak azokat a szavait, melyek szerint nem a sztálini személyi kultusról van szó, hanem a rendszerről, amely azt lehetővé tette. A TASZSZ ebben támadást lát a szovjet rendszer ellen. A kommentár zárószakasza így hangzik:

„A nemzetközi munkásmozgalom egysége feltételezi a becsületes, nyílt és bátor vitát, nem pedig a vita elfojtását és a tények elhallgatását... Milyen boldogok lennénk, ha a múltban több kommunista vita és a valóság merész feltárása lett volna. Ha ez lett volna, valószínűleg nem is következtek volna be az olyan tragikus események, mint a magyarországiak.”

Politika:

– Gyors anyagi és erkölcsi segítséget kell nyújtani a magyar népnek és kormánynak – hangsúlyozta Mladen Iveković (egykori külügyi titkárhelyettes) jugoszláv küldött (Tanjug)

– A sztrájk már az első naptól kezdve a tömegek erejének megnyilatkozása volt – írja a budapesti Népszabadság, a termelés fölvételére szólítva fel a munkásokat.

– A Magyar Nemzeti Bank elnöke az infláció lehetőségéről (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Tito elvtárs beszéde a TASZSZ értelmezésében – A lap átvette Jože Smole kommentárját a Borbából

– Folytatódik a vita Magyarországról – jelentés az ENSZ-közgyűlés munkájáról (AFP)

– A sztrájk folytatása kérdéssé teszi a munkásosztály vívmányait – írja a Népszabadság (budapesti rádió)

– Magyarország elkerülheti az inflációt, ha megkezdődik a termelés (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A határozat elfogadásával a magyar kérdés újra tömbpolitikai jelleget kapna

– Hagyjanak fel a katonai tömbök politikájával! – „az erőszak alkalmazása Egyiptomban és Magyarországon célját tévesztette” – Nehru felhívása a világhoz (az AFP Delhiből)

– A Népszabadság a sztrájkról – a lap szembeszáll azzal a nézettel, hogy a sztrájk kizárólag az ellenforradalmárok és a terroristák műve

– Tito elvtárs beszéde a TASZSZ tálalásában – átvették a Borba cikét (J. Smole)

– A Magyar Nemzeti Bank elnöke az inflációs veszélyről (budapesti rádió)

November 22.

Borba:

– A magyar kormány figyelmeztetése a forradalmi bizottságok hatásköréről (budapesti rádió)

– Budapesten normalizálódott a villamos- és autóbusz-közlekedés (budapesti rádió)

– Magyarország eddig 93 millió dollár segélyt kapott külföldről (budapesti rádió)

– A közgyűlés folytatta a vitát Magyarországról (AFP)

Politika:

– A magyar kérdést „visszafogottan” kell tárgyalni – Krishna Nemon nyilatkozata (AP)

– Az egyiptomi és a magyarországi események fokozták a hidegháborút – jelentette ki Nehru az indiai parlamentben (IIS)

– Magyarország 93 millió dollárt kapott külföldi segély címen (írja a Népszabadság)

- Budapesten helyreállt a közlekedés (budapesti rádió)
- Dnevnik:
  - Három határozatot fogadtak el Magyarországról – jelentés az ENSZ-közgyűlés munkájáról (AFP)
  - A szovjet hatóságok a magyar szerveknek adják át a letartóztatottakat (budapesti rádió)
- Magyar Szó:
  - Koča Popović az indiai javaslat mellett – tovább folyik a vita a magyarországi deportálásokról (AFP)
  - Magyarország főügyészenek felhívása a törvények tiszteletben tartására
  - Magyarország 93 millió dollár értékű segílyt kapott (Népszabadság)
  - Az ENSZ-főtitkár értesülései szerint 34 000 személy menekült el Magyarországról (AP)
  - A magyar kormány a forradalmi bizottságok hatásköréről (budapesti rádió)
  - Helyreáll a közlekedés Budapesten (budapesti rádió)
  - Emlékezetes hang – a Tájékoztató Iroda rehabilitált vádjai – A Francia KP központi vezetősége a világhelyzetről (B. Pešić)

November 23.

- Borba:
  - Nemzetközi érdek a magyarországi megnyugvás megkönnyítése
  - Koča Popović nyilatkozata az ENSZ-közgyűlés vitájában (Tanjug)
  - Három határozat Magyarországról (AFP)
  - A hibák a bűnösök – Palmiro Togliattinak a bolognai beszédéből (nagyjából egyetért Tito értékelésével)
  - Bizonyos félreértés a magyar kormány és a budapesti munkástanács között – A Központi Budapesti Munkástanács követeli az országos munkástanács létrehozását, a letartóztatottak vagy deportáltak azonnali szabadon engedését és a nyilvános ítélezést a magyar hatóságoknak átadott személyek felett (G. Altman).
  - A budapesti rádió teljes egészében átvette a Borba kommentárját: Tito elvtárs beszéde a TASZSZ tálalásában – A beszédet közölte a Magyar Honvéd is (G. Altman)
- Politika:
  - Valamennyiünk erőfeszítésével megkönnyíthető a magyarországi helyzet – jelentette ki Koča Popović az ENSZ-közgyűlés ülészekán (Tanjug)
  - Versengés a tömbök álláspontjai alapján (Aleksandar Nenadović)

– Az ENSZ-közgyűlés három határozatot fogadott el Magyarországról (AFP)

– Eisenhower tárgyalta a közel-keleti és a magyarországi helyzetről (AP)

– Kádár János a kormány átalakítására készül – a budapesti munkástanács kétnapos sztrájkot hirdetett (Đuka Julius)

– Magyarországra utazott a román kormány és párt küldöttsége (budapesti rádió)

– Budapesten befejeződtek a magyar–keletnémet tárgyalások (budapesti rádió)

– Nehru Magyarországról tárgyalta a szovjet nagykövettel (Reuter)
Dnevnik:

– Mindannyian azt akarjuk, hogy Magyarországon ismét béke és jólét legyen – jelentette ki Koča Popović jugoszláv külügyminiszter a „magyar kérdéssel” kapcsolatban az ENSZ közgyűlésén (Tanjug). Popović sikraszállt azért, hogy vessenek véget a befolyásos országok közötti nézeteltéréseknek, találjanak kompromisszumot, és sikraszállt a ceyloni–indonéziai javaslat elfogadásáért, amelyet végül el is fogadtak, de támogatta azt a kubai határozatot is, amely szerint segítséget kell nyújtani a magyarországi menekülteknek.

– A JSZNK és Magyarország kormányának megegyezése alapján Nagy Imre elhagyta a jugoszláv nagykövetséget (Tanjug). A JSZNK külügyi államtitkárságának közleménye szerint Nagy Imre kormányának egyes munkatársai november 2-án azzal a kérelemmel fordultak nagykövetségünkhöz, hogy a pogrommal veszélyeztetett személyek kapjanak menedéket nagykövetségünkön. A jugoszláv kormány november 3-án ehhez beleegyezését adta, s ennek alapján november 4-én kora reggel nagykövetségünkön menedéket kapott Nagy Imre, Losonczy Géza, Szántó Zoltán, Lukács Ferenc, Lukács György, Táncos Gábor, Haraszi Sándor, Jánosi Ferenc, Fazekas György, Szilágyi János, Erdős Péter, Vas Zoltán, Rajk Júlia, Nádor Ferenc, Újhelyi, Vásárhelyi és tizenöt asszony tizenhét gyerekkel. November 18-án saját döntésük alapján a nagykövetséget elhagyta Vas Zoltán, Erdős Péter, Lukács György, Szántó Zoltán és Nádor Ferenc, november 21-én pedig a két kormány megegyezésre jutott, hogy a magyar kormány nem alkalmaz semmilyen intézkedést azok ellen, akik a nagykövetségen menedéket kaptak. Ennek alapján azok úgy döntöttek, hogy elhagyják a nagykövetséget, és visszatérnek otthonukba. Így november 22-én 18.30 órakor elhagyták a nagykövetséget, miután levélben köszönetet mondtak a segítségért és a menedékjogért.

– A Csepel munkástanácsa elítélte a sztrájkfelhívást (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Segítsük elő a megnyugvást Magyarországon, és ezzel nemzetközi viszonylatban is! – Meddő a kölcsönös vádaskodás – Koča Popović második felszólalása az ENSZ-ben

– Thorez: Kik az igazi szocialisták? – Eltitkolt és mégis átszivárgott igazság Magyarországról – Csönd a kétségekről – Jugoszlávia bűnös, mert létezik

– Megszavazták Kuba és Indiai javaslatát Magyarországról (AFP)

– Román kormány- és pártküldöttség Budapesten

– Viszály a kormány és a Központi Budapesti Munkástanács között

– Ismét veszélyben a helyzet rendeződése – a követelés (G. Altman)

Subotičke novine:

– Az ENSZ ülésezése – Az ENSZ tevékenységéről készített áttekintés megemlíti a magyarországi helyzetről szóló vitát is

Somborske novine:

– A magyar nép felkelése – A vezércikk tömör áttekintést ad a magyarországi eseményekről, összefoglalja a JSZNK kormányának hivatalos álláspontjait és értékeléseit (ez az egyetlen szöveg, amelyben ez a lap a vizsgált időszakban foglalkozott a magyarországi eseményekkel).

November 24.

Borba:

– A szovjet szervek ismeretlen helyre szállították Nagyot – A Borba tudósítója jelenti, hogy a jugoszláv és a magyar kormány november 21-i megegyezése alapján Nagy és társai elhagyták a nagykövetség épületét, ahol menedéket élveztek, két jugoszláv diplomata kíséretében beszálltak abba az autóbuszba, amelyet a magyarországi kormány küldött nekik. Mindjárt ezután azonban az autóbuszba fölszállt egy szovjet tiszt, és az autóbuszt két autó kíséretében a szovjet parancsnokság épületébe kényszerítették, és diplomatáinkat egyszerűen kidobták az utcára. Később megállapítást nyert, hogy Nagy és társai nem tértek vissza otthonukba, és hogy ez a hír Budapesten nagy izgalmat keltett (G. Altman).

– A budapesti rádió azt állítja, hogy Nagy Romániába távozott

– A JSZNK kormánya sürgős tájékoztatást kér a magyar kormánytól arról, hogy a jugoszláv nagykövetséget elhagyó személyek miért nem tértek vissza otthonukba (Tanjug)

– Nagy saját döntése alapján hagyta el a JSZNK nagykövetségét

– A jugoszláv és a magyar kormány megegyezett, hogy szabadon távozhatnak a jugoszláv nagykövetségen menedéket talált személyek – a külügyi államtitkárság közleménye (Tanjug)

– Megegyezés a magyar kormány és a központi munkástanács között (G. A.)

– Rendelet a munkástanácsokról Magyarországon (budapesti rádió) Politika:

– A jugoszláv kormány magyarázatot kért Nagy Imre sorsáról – A megállapodás alapján a budapesti jugoszláv nagykövetségről a személyek nem tértek vissza otthonukba (Tanjug).

– A magyar kormány szavatolta Nagy Imre és a többiek biztonságát – Nagy Imre és a többi volt vezető menedéket kapott a jugoszláv nagykövetségen, és onnan biztonságuk szavatolása miatt indultak el otthonukba (Tanjug)

– Izgalom Magyarországon a „Nagy-eset” miatt. – Ismét nagy izgalom támadt azután, hogy a rádió és a Népakarat hírt adott a Nagy és társai esetéről kiadott hivatalos jugoszláv közleményről. Nagy és csoportja továbbra is igen népszerű, és az emberek úgy vélik, hogy Magyarország jövője szempontjából jó lenne, ha együttműködés jönne létre e csoport meg Kádár csoportja között. Kellemetlen visszhangra talált és nagy izgalmat keltett azonban az a hír, hogy megszegték az ebben a kérdésben kötött jugoszláv–magyar megegyezést. A továbbiakban szemtanúk beszámolnak a Nagy-csoport tagjainak elrablásáról. A Népakarat szerint a jugoszláv nagykövetség elhagyása után a menedéket kértek közül senki

sem jelentkezett otthoni telefonján, a kormánykörök viszont azt mondják, hogy semmit sem tudnak semmiről. Ma, november 23-án Budapest 2 és 3 óra között teljesen elnéptelenedett, és szinte kísértetiesnek tűnt, mivel néhány nappal ezelőtt röpiratok szólították fel a lakosságot, hogy emlékezzenek meg a felkelés napja óta eltelt egy hónapról. „Egy lélek sem volt az utcákon, a tereken, a hidakon és a sugárutakon.” (Đ. Julius)

– A moszkvai Pravda ismét Tito elvtárs pulai beszédéről – A Pravda megismétli állítását, hogy a budapesti felkelésben a főszerepet a szervezett ellenforradalmi csoportok játszották, és bírálja Titónak azt az állítását, hogy a személyi kultusz bizonyos rendszernek a terméke, azzal vádolva Titót, hogy ezzel valójában a Szovjetunió szocialista rendszerét támadja.

– A munkások képviselői megegyeztek a Kádár-kormánnyal – A kormány rendeletet adott ki a munkástanácsokról (Đ. Julius)

– Hogyan alakulnak a tanácsok (budapesti rádió)

– Munkástanácsok alakultak a mezőgazdasági és erdészeti vállalatokban is (budapesti rádió)

– Biztosokat neveztek ki a nagy vállalatokban Magyarországon (budapesti rádió)

– A magyar írók követelik, hogy a kormány tárgyaljon a munkásokkal (budapesti rádió)

– Helyreállt a személyforgalom Magyarországgal (Š. N.)

Dnevnik:

– Nagy Imre Romániában (alcím: A szovjet szervek megakadályozták a jugoszláv–magyar megegyezés végrehajtását). A Tanjug átveszi a külügyi államtitkárság közleményét, mely szerint a nagykövetséget elhagyó személyek nem jutottak vissza otthonukba. Az okokról sürgős tájékoztatást kértek. A továbbiakban A szovjet szervek ismeretlen helyre szállították Nagyot és társait címmel a Borba tudósítója leírja, hogy a szovjet katonaság elrabolta ezeket a személyeket. „Fölszálltak a magyar hatóságok által nekik küldött autóbuszba, ennek haza kellett volna őket szállítania, de már a nagykövetség épülete előtt fölszállt az autóbuszba egy szovjet tiszt, a szovjet biztonsági szervek egyik autója az autóbusz elé, a másik meg utána állott, és a kis menetoszlop elindult a szovjet parancsnokságnak a Gorkij sugárúton levő épülete felé. Azt a két jugoszláv diplomatát, aki az autóbuszban volt, és időközben tiltakozott a szovjet szervek eljárása ellen, egyszerűen kidobták az utcára a parancsnokság épülete előtt.” Tiltakozásukra „a szovjet tiszt azt válaszolta, hogy őt nem érdekli a megegyezés, és azt a parancsot kapta, hogy vegye át ezeket a személyeket”. Ezután következik a budapesti rádió rövid közleménye, mely szerint „Nagy Imre és társai a román kormány beleegyezésével november 23-án a Román NK területére léptek”.

– A kormány tanácsadó szerveknek ismerte el a munkástanácsokat (alcímek: A Központi Budapesti Munkástanács a munka folytatására szólította fel a munkásokat – Tárgyalások Kádár és a budapesti munkástanács között) (budapesti rádió)

– A Pravda vezércikke Tito elvtárs pulai beszédéről – Kivonatot közöl a Pravdának Még szorosabban tömöríteni a szocializmus erőit a marxizmus–leninizmus elvei alapján című vezércikkéből (TASZSZ).

– A bevezető rész elismeri, hogy az MDP egészében helyes politikája mellett a Rákosi–Gerő-csoport hibákat követett el, mindez kiváltotta a nép elégedetlenségét, de ezt az előre megszervezett és katonai vezérkaral rendelkező ellenforradalmi erők használták ki. Azt állítja, hogy Nagy Imre kétszínű politikát folytatott, vagyis egyrészt behívta a szovjet csapatokat, másrészt felbátorította az ellenforradalmárokat aktív ellenállását. Ezzel magyarázza a szovjet hadsereg beavatkozásának szükségességét.

Ezután áttér Tito beszédének kommentárjára. Megpróbált ellentmondást találni Titónak a szovjet csapatok beavatkozását igazoló és a katonai beavatkozást ellenző álláspontja között. Bírálja azt az álláspontját, hogy a magyar népben felülkerekedett a nemzeti függetlenség óhaja, függetlenül a társadalmi rendszertől. Bírálja azt a nézetet is, hogy a személyi kultusz bizonyos rendszernek a terméke volt, és azt akarja bizonyítani, hogy Jugoszlávia másokra akarja kényszeríteni „saját útját a szocializmus felé”. Azt állítja, a nyugati országok a Jugoszláviának nyújtott segílyt ki akarják használni arra, hogy viszályt szítsanak a szocialista országok között, cáfolja, hogy a Szovjetunió függőségben és leigázásban tartja a szocialista országokat, továbbá, hogy a szovjet politikában jelentkeznek a sztálinista irányzatok, és megpróbálja bebizonyítani, hogy saját úton nem lehet haladni a szocializmus felé, azt állítva, hogy a szocialista internacionalizmushoz való hűség a szocializmus legfontosabb előfeltétele. Végül Titót bírálja, mert „kioktatta vagy éppen szidta a kommunista és munkáspártok vezetőit”, külön elítélte Tito álláspontját Albániával és a Francia KP-val szemben, azt állítva, hogy azokat örömmel fogadták a külföldi burzsoá körök.

Magyar Szó:

– A JSZNK kormánya a baráti viszony durva megsértésének tekintené, ha a Magyar NK kormánya megszegi az egyezményt – Nem érkeztek ott-honukba Nagy Imre és társai – A jugoszláv kormány tiltakozása (Tanjug)

– Szavatolták Nagy és társai személyi biztonságát – Megegyezés a jugoszláv és a magyar kormány között. November 22-én 18.30 órakor hagyták el a jugoszláv követséget (Tanjug)

– Hogyan hurcolták el Nagyot és társait – A jugoszláv diplomatákat eltávolították az autóbusból – Néma tüntetés a harcok kezdetének hófordulóján (G. Altman)

– Minden üzemben meg kell választani – Törvényerejű rendelet Magyarországon a munkástanácsokról (budapesti rádió)

– A Magyar Honvéd átvette a Borba választát a Tito-beszéddel kapcsolatos TASZSZ-kommentárra (G. A.)

– A budapesti rádió Nagy és társai hollétéről – Hír, hogy Nagy és társai maguk kérték, hogy távozhassanak egy szocialista országba, és hogy Romániában vannak.

– A magyarországi szövetkezetek problémái – Mészáros Sándornak, a Magyar Szövetkezeti Szövetség alelnökének rádióbeszéde

November 25.

Borba:

– Nem lehet elfogadni azt a változatot, hogy Nagy meg a többiek önként mentek Romániába – A jugoszláv kormány tiltakozása a Nagyról és társairól kötött megállapodás megszegése miatt (alcímek: Jugoszlávia követeli a megállapodás végrehajtását – Az ezzel ellentétes álláspont károsan hatna a jugoszláv–magyar viszonyra – Jegyzék a magyar és a szovjet kormányhoz) – Jegyzékében – amelyet Dobrivoje Vidić külügyi államtitkár-helyettes adott át Kúti J.-nek, a magyar nagykövetség ügyvivőjének – a JSZNK kormánya leírja azokat az eseményeket, amelyek megelőzték Nagynak és társainak elszállítását, magát az eljárást a megkötött megállapodás durva megsértésének minősíti, és megállapítja, hogy a magyar szervek ebben a kérdésben nem adtak semmilyen hivatalos magyarázatot, a válaszra még mindig vár. Vidić hasonlóan tiltakozó jegyzéket adott át N. Grjaznovnak, a szovjet nagykövetség tanácsosának, mert a szovjet szervek megakadályozták Nagy és társai ügyében a jugoszláv és a magyar kormány között létrejött megállapodás végrehajtását.

– Budapest nem hisz és tiltakozik – G. Altman különtudósító jelentése arról, hogy Budapesten milyen negatív reagálásra és tiltakozásra talált Nagynak és társainak ismeretlen helyre szállítása

– Nagy Imre Romániában van – közölte a magyar kormány (G. A.)

Politika:

– Elfogadhatatlan az az állítás, hogy Nagy és társai önként mentek Romániába – A JSZNK kormányának jegyzéke a Magyar NK kormányához

– A JSZNK kormányának jegyzéke a Szovjetunió kormányához

– Miért nem jelent meg a Népszabadság? – Magyarországon továbbra is nagy az izgatottság és elégedetlenség Nagy deportálása miatt. A Népszabadság, az MSZMP sajtószerve meg sem jelent, mivel a lap új-

ságíróinak megtiltották Amivel nem értünk egyet címmel és Megjegyzések a moszkvai Pravda egy cikkére alcímmel készült szerkesztőségi írás megjelentetését. Ezt megelőzően a lap közölte a Pravda és a Borba cikkeit, kivonatokat a Politika cikkeiből. Ebben az esetben azonban saját cikküknek az MSZMP kezdeményező bizottsága követelésére végrehajtott „enyhítése” után a szerkesztőség azt az értesítést kapta, hogy a cikk nem jelenhet meg, mire az újságírók elhagyták a szerkesztőséget, és a lap nem jelent meg. Sztrájkolnak amiatt, hogy „kénytelenek a Pravda álláspontjait képviselni”, ami összeegyeztethetetlen a sztálinizmus elleni harc szükségleteivel, vagyis nyíltan elvetik azt a tézist, hogy Jugoszlávia állítólag beavatkozik a kelet-európai országok belügyeibe. Kérdés, hogy megjelenhet-e a többi lap, a hadsereg Magyar Honvédsja és a szakszervezet Népakaratja. Ettől függetlenül a magyar közvélemény az Újvidéki Rádió révén értesült a jugoszláv álláspontról. Ennek a rádiónak a magyar adását nagyban hallgatják.

A Központi Budapesti Munkástanács tagjai követelik a kormánytól, közölje, hol van Nagy, és tegye lehetővé számukra, hogy Romániában meglátogathassák, és személyesen beszélhessenek vele, így meggyőződhetnek, önkéntesen távozott-e el. Budapesten a kormánykörökön kívül senki sem hiszi el azt, amit a kormány állít (G. Julius).

– Magyarázat nélkül – A magyar kormány közleménye hallgat a jugoszláv–magyar megállapodásról. A kormány a budapesti rádió révén közölte a hivatalos változatot arról, hogy mi történt Naggyal és társaival. Meg sem említi a jugoszláv kormánnyal kötött megállapodást, hanem csak annyit mond, hogy „Nagy és társai több mint két hete kérték a magyar kormány engedélyét... hogy egy másik szocialista ország területére távozhassanak”, ezután közli, hogy a román kormány engedélye alapján november 23-án a Román Népköztársaságba mentek. Alig egy órával korábban a kormányban azt állították, hogy „fogalmuk sincs” az egész esetről. A tudósító elmondja, hogy előző nap személyesen beszélt Naggyal és munkatársaival, és azok meg sem említették, hogy Romániába vagy a népi demokrácia másik országába kívánnak menni. Tardos kormányzóvivő nem tudott válaszolni a tudósító egyetlenegy kérdésére sem, csak ismételtette a hivatalos álláspontot (Đ. J.).

– Farkas Mihály és Vladimir bírósági tárgyalása előtt – A főügyesség közölte, hogy a vádlottak börtönben vannak, és hamarosan meghatározózzák bírósági tárgyalásuk időpontját (budapesti rádió)

– Hammarskjöld megbeszélése Horváthtal (AP)

Dnevnik:

– A jugoszláv kormány nem fogadhatja el azt a változatot, hogy Nagy Imre és társai önként mentek Romániába, és követeli, hogy rögtön hajt-

sák végre a jugoszláv és a magyar kormány közötti megállapodást (Tanjug). A JSZNK kormányának jegyzéke a magyar kormányhoz emlékeztet azokra az eseményekre, amelyek kísérték Nagy Imrének és társainak megjelenését a jugoszláv nagykövetségen, a jugoszláv kormány javaslatát és Kádár János válaszát, amellyel elfogadta a jugoszláv javaslatot, hogy Nagy és társai szabadon távozhassanak otthonukba. Ezután leírja a szovjet parancsnokság eljárását, amellyel az említett személyeket ismeretlen irányba elszállította, és emlékezteti a magyar kormányt arra, hogy ezzel kapcsolatban semmilyen információt nem kapott. Majd így folytatja:

„A jugoszláv kormány a fenti eljárást a létrejött megállapodás durva megsértésének tekinti. Erre a megállapodássértésre külön fényt vet maga a tény, hogy közvetlenül a megállapodás megkötése után hajtották végre.

A Jugoszláv SZNK kormány államtitkársága semmiképpen sem fogadhatja el azt a változatot, hogy Nagy Imre és a fent említett személyek önként mentek a Román NK-ba, mivel ismeretes előtte e személyek óhaja, hogy hazájukban maradjanak, valamint az is, hogy amíg a Jugoszláv SZNK budapesti nagykövetségén tartózkodtak, elvetették azt a javaslatot, hogy menjenek Romániába.”

A jegyzék végül a legerélyesebb tiltakozását jelenti be, és követeli Magyarországnak kormányától, hogy a megállapodást hajtsa végre.

– A JSZNK kormánya jegyzéket intézett a szovjet kormányhoz. – A jugoszláv kormány elvárja a szovjet kormánytól, hogy lehetővé teszi a Nagy Imrével és társaival kapcsolatban megkötött jugoszláv–magyar megállapodás végrehajtását. A jelentés „meglepetésének ad hangot, hogy a szovjet szervek a Magyar NK-ban megakadályozták az említett megállapodás végrehajtását”, és elvárja a Szovjetunió kormányától, hogy minden szükségeset megtesz annak végrehajtására (Tanjug).

– Hammarskjöld találkozott Horváth Imrével, Magyarország külügyminiszterével (AP)

– Hamarosan meghatározzák Farkas Mihály és Vladimir bírósági tárgyalásának időpontját (budapesti rádió)

– Magyarország Elnöki Tanácsa elé terjesztették a széles körű közkegyelem javaslatát – A szovjet fegyveres erők megkezdték a letartóztatott személyek átadását (budapesti rádió)

– A magyar kormány nyilatkozata – Elítélték a téves mezőgazdasági politikát (budapesti rádió)

– A román kormány 60 millió rubel hitelt hagyott jóvá Magyarországnak (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A moszkvai Pravda újabb cikke Tito elvtárs beszédéről (TASZSZ)

- Egy hét a világpolitikában: Egy hónapja, hogy Magyarországon kirobbantak az események (nem említi Nagyék elhurcolását) (r. l.)
- A megállapodás kifejezett megszegése – Jugoszláv jegyzék a magyar kormányhoz – Dobrivoje Vidić államtitkár-helyettes tárgyal Kádár Jánossal (Tanjug)
- Olaj a tűzre – a központi munkástanács is magyarázatot kér – Nagy és társai elhurcolásának visszhangja (G. Altman)
- Bíróság elé állítják Farkas Mihályt és Vladimirt (budapesti rádió)

November 26.

Borba:

– A magyar közvéleményt elkészeríti Nagynak és társainak esete – G. Altman átveszi a budapesti rádió híret, amelyből nem derül ki, miről is szól tulajdonképpen a JSZNK kormányának Magyarországhoz és a Szovjetunióhoz intézett jegyzéke. Rámutat arra, hogy a magyar hivatalos körök olyan magyarázatot adtak, mintha Nagy elhurcolása valamilyen jugoszláv–szovjet összeesküvésnek lenne a következménye.

Politika:

- A budapesti munkástanács a munka föl vételére szólítja fel a munkásokat (budapesti rádió)
- Leváltották a magyar vasutas-szakszervezet elnökét (budapesti rádió)
- A magyar kormány elítéli a mezőgazdaságban elkövetett hibákat (budapesti rádió)
- Gheorghiu Dej Magyarországról hazaérkezett Bukarestbe (bukaresti rádió)
- Lengyel segítség Magyarországnak (Tanjug)

Dnevnik:

- Tito a lengyel állásponthoz hasonlóan ítéli meg a magyarországi eseményeket (Tribuna Volnosci – Tanjug)
- Folytatódtak a kormány és a budapesti fő munkástanács megbeszélései (budapesti rádió)
- Lengyelország segélyt adott Magyarországnak – Százmillió zlotyról van szó (Tanjug)

Magyar Szó:

- A szemtanúk és a családtagok elmondják az igazságot – A pártközpont suttogó propagandája a szovjet–jugoszláv összeesküvésről – A Népszabadság új arculata (G. Altman)
- Válasz a Pravdának – Jože Smole kommentárja
- Kádár kormánya tehetetlen a szovjet döntésekkel szemben – mondja a varsói rádió, és kételyét fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy a magyar

kormány képes-e egyáltalán szembehelyezkedni a Nagyra vonatkozó szovjet döntésekkel (a Tanjug Varsóból)

– A varsói újságírók határozata – Aggodalmukat fejezik ki Nagy sorsa miatt (a Tanjug Varsóból)

– Még mindig nem állt helyre az összeköttetés Magyarországgal
– Nem vesznek fel postaküldeményt (Jugopres)

November 27.

Borba:

– A moszkvai Pravda cikkével kapcsolatban – Jože Smole részletes kommentárja a Pravdában november 23-án a Még szorosabbra kell fűzni a szocialista erők egységét a marxizmus–leninizmus elvei alapján című cikkével kapcsolatban. A szerző üdvözli a vitára való készséget, de megállapítja, hogy a Pravda nem következetes álláspontjában. Azt állítja ugyanis, hogy Tito beszédét kihasználta a nemzetközi reakció, továbbá megállapítja: a lap nézeteiben fellelhetők a sztálini módszerek maradványai, a cikk tele van pontatlanságokkal, és kiforgatja Tito álláspontjait. Példaként megemlíti, hogy Titónak a személyi kultuszról adott értékelését úgy értelmezi, mint támadást a szocialista rendszer ellen. Amikor Tito elítéli Enver Hoxhát és Mehmet Shehut, a Pravda ebben egy kis ország belügyeibe való beavatkozást lát, elhallgatva azt a tényt, hogy azok közvetlenül szembeszegülnek az SZKP 20. kongresszusának határozataival, majd megállapítja: „különb is mihelyt a szovjet elvtársak vitatkozni kezdenek, az albán vezetők kivégeznek”. A gazdasági helyzettel és a nyugati gazdasági segéllyel kapcsolatban a szerző tagadja azt a szovjet tézist, hogy „nem lehet a szocializmus következetes építője az, aki ilyen gazdasági együttműködést teremt a kapitalista országokkal”. Kitér a sztálini politikára, amely a szocialista országokat alárendelt helyzetbe hozta, ez Magyarországon szovjetellenességet szült, mindaddig, amíg felül nem kerekedett az a meggyőződés, hogy fontosabb felszámolni ezt a befolyást, mint azt, hogy utána mi történik. Végül megállapítja, hogy a belgrádi nyilatkozat egyenrangú kapcsolatokat igényel, de a szovjet politikában sok minden megmaradt a régiből, kompromisszumot próbál teremteni az egyenrangúság elve és a „szocialista tábor” régi elmélete között, amely megengedi a „vezető állam” hegemoniáját. Ezért a jövőben csak két út lehetséges: „vagy a visszatérés a sztálinizmusra, vagy a szocialista országok közötti demokratikus viszonyok az egyenrangúság alapján”. Majd ezzel zárja: „Ma ez az alapvető kérdés. Sajnos a Pravda úgy ír, mintha ezt nem látná.”

– Kádár még mindig azt állítja, hogy Nagy önkéntesen ment Romániába. A budapesti rádió jelentése arról az értekezletről, amelyen a minisztériumok és a munkástanácsok képviselői, valamint más tisztségviselők vettek részt. Az első jelentés beszámol arról, amit Apró Antal iparügyi miniszter a gazdasági problémákról és a munkástanácsokra vonatkozó rendelet nyújtotta lehetőségekről mondott. Ezzel kapcsolatban megemlítette azt a jugoszláv kezdeményezést is, amely az MDP küldöttségének nemrégii látogatása alkalmával hangzott el, és amely szerint nem kell mechanikusan átvenni a jugoszláv tapasztalatokat. A budapesti munkástanács képviselője jelentette, hogy a sztrájk beszüntetése mellett döntöttek, de bírálta a munkástanácsokról szóló törvény egyes rendelkezéseit. Az a véleménye, hogy a miniszter „túl rózsaszínűre” festette az ország helyzetét, amely „korántsem ilyen egyszerű”. A továbbiakban Kádár részletesebben beszélt az október 23-i eseményekről azzal az ismert értékeléssel, hogy a tiltakozás indokolt volt, de beavatkoztak az ellenforradalmi erők. Végül szólt a Nagy-esetről is. „Nagy Imre és csoportja úgy nyilatkozott, hogy el akarja hagyni az ország területét. Megmagyarázta, hogy nem lenne helyes, ha visszatérnének lakásukba, mert ebben az esetben a Budapesten rejtőzködő ellenforradalmárok közülük valakit megölhetnének azzal a provokatív szándékkal, hogy az ország és a világ előtt a gonosztettért a Kádár-kormányt okolják.” „Ezt meg is tehetnék azok, akiknek rokonait az ellenforradalmárok megkínózták vagy megölték, akik ily módon bosszút akarnak állni”, és ezt is a kormány számlájára írják. Kijelentette, hogy „a kormánynak nem állott és nem áll szándékában őket felelősségre vonni”. Végül ezzel fejezte be: „Nagy Imrének és társainak egy baráti és szocialista országba való távozása természetesen nem jelent száműzetést.” (Budapesti rádió)

– Még mindig nem állt helyre a rendes forgalom hazánk és Magyarország között (Jugopres)

– A varsói újságírók kérik, hogy Lengyelország adjon menedékjogot Nagynak, ha kéri (AFP)

– A varsói rádió kommentárja a Nagy-esetről

Politika:

– Két új mozzanat a „Nagy-esetben” – Kádár János kijelentette, hogy Nagyot azért szállították Romániába, „mert veszélyeztetve volt az ellenforradalmi elemek részéről” – A gazdasági szakértőkkel folytatott beszélgetésen Kádár ezt is elmondta:

„Nagy Imre megegyezéses alapon akart egy szocialista országba, Romániába, távozni. Ezt megelőzően el akart búcsúzni rokonaitól. Ezt azonban nem tette meg, mivel személyi biztonsága veszélyben volt [...]”

azoknak az ellenforradalmároknak a részéről, akik provokálni akartak, vagy azoknak a közeli rokonainak részéről, akiket az ellenforradalmárok megöltek, tehát ezért Nagyot tartották felelősnek, és bosszúra készültek. Ha ilyesmi megtörtént volna [...] ezért kormányát okolnák. Habár Nagy és társai politikai hibákat követtek el, a kormány szavatolta biztonságukat, ezért Romániába távozásuk nem tekinthető száműzetésnek.” Kádár beszédéből nem derült ki elég világosan, hogy Nagy önkéntesen távozott-e, majd idézi Nagy rokonságának reagálását:

„Megdöbbenéssel hallottuk a magyar rádió november 23-i közleményét, amely szerint Nagy Imre és társai a jugoszláv nagykövetség elhagyása után saját kérésükre Romániába távoztak. Szilárd meggyőződésünk, hogy amennyiben rokonaink tényleg elhagyták Magyarországot, akkor azt nem saját akaratukból tették.” A rokonok nem akarják megérteni „hogyan lehetséges az, hogy Nagy Imre és társai elhagyták az országot anélkül, hogy rokonaiktól elbúcsúztak volna”.

Előző nap nem jelent meg a Népszabadság, a Népakarat és a Magyar Honvéd, mert betiltották őket. A Népszabadság újságcikkek helyett majdnem kizárólag hivatalos közleményeket hoz, mivel az egész szerkesztőség sztrájkol, mert nem engedték közölni azt a cikket, amelyben bírálták a moszkvai Pravdának Tito pulai beszédével kapcsolatos álláspontját.

– A varsói rádió elégedetlenségét fejezi ki Nagy Imre deportálása miatt

– A varsói újságírók felhívják a kormányt, hogy adjon menedékjogot Nagy Imrének

– Indiai különmegbízott érkezett Budapestre (budapesti rádió)

– A magyar gazdaságot 6 milliárd kár érte – Folytatódnak a tárgyalások a kormány és a munkástanácsok között (budapesti rádió)

– Továbbra sincs rendszeres közlekedés Magyarországgal (Jugopres)

– A JKP vezetősége és a legújabb események – Jovan Veselinov hosszabb cikke, amelyben ez a jugoszláv pártvezető vitába száll a Francia KP vezetőségének álláspontjával. A Francia KP KB ugyanis „támadta a magyar eseményekről adott jugoszláv értékelést, azzal vádolja a JKSZ-t, hogy beavatkozik más pártok belügyeibe, és a szocialista fejlődés jugoszláv útját egyetlen helyes és lehetséges útként rá akarja erőszakolni más pártokra és népekre”. Ezzel kapcsolatban a szerző idézi Fajonnak, Guillonnak, Garodynak és magának Thoreznak a felszólalását az FKP KB ülésén. Megállapítja, hogy „az FKP KB minden erővel meg akarja akadályozni az új folyamatokat a szocialista világban és egyes munkáspártokban”. Elismeri a Lengyelországban és a Magyarországon elkövetett „kisebb hibákat”, de ez a pártvezetőség azt állítja, hogy „magában

a rendszerben nem szabad kételkedni, és azt nem szabad bántani”. Aki erre vállalkozik, a párt véleménye szerint – éppúgy, mint a moszkvai Pravda véleménye szerint – szörnyű eretnek rombolója annak a fel-díszített és kisimított szocialista látszatnak, amelyben gyönyörködni kell. A szerző bírálja a Francia KP-nak azt az álláspontját is, hogy „a nemzetközi munkásmozgalom szétesésének kockáztatása nélkül ebben a mozgalomban nem lehet több központ”. Veselinov a proletár nemzet-köziséget és annak tartalmi kérdését összekapcsolja a „központ” kérdé-sével, és megállapítja: „ha egy ilyen központ van, akkor természetesen annak kell mindent alárendelni. Mindennek onnan kell jönnie és oda kell visszatérnie.”

Dnevnik:

– A jugoszláv elvtársak azt tanácsolták nekünk, hogy ne másoljuk Jugoszláviát, ahogyan eddig másoltuk a Szovjetuniót – Magyarország 80 százalékan helyreállt a rend és a nyugalom – A munkástanács képviselője kijelentette, hogy Apró túl rózsaszínűben látja az ország helyzete-t – Kádár beszélt a Nagy-esetről.

A minisztériumok vezetőinek, a munkástanácsok képviselőinek, a gyárak kormánybiztosainak és igazgatóinak, valamint a szakszervezeti vezetőknél az értekezletén többek között fölszólalt Apró Antal iparügyi miniszter és Kádár János miniszterelnök.

Apró közölte: az október 23-i utáni események 5-6 milliárd forintnyi kárt okoztak a termelésben, beszélt a munkástanácsokról szóló kormány-rendeletéről, és arra a javaslatra, hogy e tekintetben Magyarország vegye át a jugoszláv tapasztalatokat, ezt válaszolta: „A jugoszláv elvtársak nem-régiben, amikor náluk voltunk, felhívták a figyelmünket arra, hogy nem kellene mechanikusan lemásolni Jugoszláviát, mint ahogy eddig másol-tuk a Szovjetuniót. Azt tanácsolták nekünk [...], hogy sajátos föltétele-inkkel összhangban találjuk meg a leghelyesebb módszereket.” Keresz-tes Lajos, Nagy Budapest munkástanácsának képviselője megállapította, hogy Apró a magyarországi helyzetet „túl rózsaszínűre festi, amikor az korántsem olyan egyszerű”. Több tekintetben bírálta a kormányt.

Kádár elmondta, hogy „véleménye és a kormány véleménye sze-rint téves lenne az október 23-i felkelést ellenforradalomnak mondani”, mivel a felkelés célja a vezetőség hibáinak kijavítása volt, az ellenfor-radalom csak később lépett nyilván fel. Az utóbbi hetek eseményeinek harmadik jellemvonását Kádár abban látja, hogy az ellenforradalom leplezte önmagát. „Ez [...] Nagy Imre kormányának október 30-a utáni tevékenységére vonatkozik.” Végül beszélt arról, hogy Nagy társai mi-ért nem mentek haza, mielőtt Romániába távoztak (lásd a Politika erre vonatkozó cikkét) (budapesti rádió).

- A magyarországi hírek nem igazolják azt a reményt, hogy tiszteletben tartják a magyar nép akaratát – a varsói rádió kommentárja
- Nehru miniszterelnök különmegbízottja Budapesten (budapesti rádió)
- Még mindig nem zavartalan a közlekedés Magyarországgal

November 28.

Politika:

- Kádár továbbra is azt állítja, hogy Nagy önkéntesen ment Romániába – beszéde a budapesti rádióban
- Érkezik a jugoszláv segély Magyarország lakosságának (Jugopres)

Dnevnik:

- Megkezdődött a munka a budapesti vállalatok zömében (budapesti rádió)
- Érkezik a segély Magyarország lakosságának (Jugopres)

Magyar Szó:

- Ne utánozzuk Jugoszláviát, mint ahogy azelőtt a Szovjetuniót!
- Apró Antal a jugoszláv elvtársak tanácsáról – A munkásosztály saját felfegyverkezésében látja a vívmányok biztosítékát (Tanjug)
  - Megismételt indoklás – Nagy Romániába hurcolásáról – Kádár János rádióbeszéde (Tanjug)
    - Kádár hallgat a jugoszláv jegyzékről – Miért késik a valóság feltárása? A miniszterelnök rádióbeszédének visszhangjáról. Kádár arról beszélt, hogy szükség van a termelésre, megemlítette az infláció veszélyét, beszélt a reakció befolyásának letörését célzó politikai munkáról, de egy szóval sem említette a Nagy elhurcolásával kapcsolatos jugoszláv jegyzéket. A továbbiakban szó van a kormány és a Központi Budapesti Munkástanács közötti nézeteltérésekről és a tárgyalások megszakításáról (B. D. – Branko Dadić).
    - Ismét előtérben a hadsereg? – A magyar események nyomán – Adenauer felemelte a szavát, ő és miniszterei hangsúlyozzák a fegyverkezés szükségességét (O. Miličević Bonnból)
    - Az indiai követ tárgyalta Kádárral

November 29–30.

Borba:

- Egy délelőtt Budapesten – riport Budapest polgárainak életéről
- „Előttünk gyászba öltözött asszonyok hosszú sora. Fájdalmas kötelettséget teljesítenek: bejelentik halottaikat, férjüket, fiukat és lányukat,

akik odavesztek az októberi és novemberi viharban. Mi viszont esküvőre érkeztünk. A vőlegény és a menyasszony meg mi ketten, a tanúk.

Verőfényes nap volt, és a napsugarak fényében még szomorúbban hatottak a romok. Az utcákon vonultak az emberek, tankoszlopokat láttunk... Úgy tűnik, mintha a magyar élet minden ellentmondása sűrűsödött volna ezen a novemberi délelőttön” – így kezdődik az a riport, amelyben a szerző elmondja, hogy aznap reggel egyik kartársa, egy budapesti újságíró megkérte, legyen házassági tanú. Ez az ember a háború előtt a magyarországi Kommunista Párt tagja volt, de egy vidéki lap munkatársaként „kellemetlen” kérdéseket tett föl, és ezért „éretlen kispolgárnak” minősítették. Utána a zavargások idején, éppúgy, mint sok más újságírót, „sztálinistaként” eltávolították a szerkesztőségből. Azzal kapcsolódott be a forradalomba, hogy egy szebb Magyarországot teremtenek. Úgy véli, hogy a kormányprogram nem rossz, de a nép még nem hisz benne. Ő maga személyesen is keresztúton van, éppúgy, mint a szovjet tankok az összelőtt Pest keresztútjain.

A kerületi tanács udvarában a gyászruhás asszonyok halottaikról beszéltek. Elbeszéléseikből az újságíró jegyzeteket készített. A vitrinről szóló mese egy mérnök szétvert lakását írja le: a vitrinben csak néhány üveg lekvár maradt sértetlen, ezeket aztán a szomszédok saját biztonságukat veszélyeztetve „biztos helyre” szállították. A gyerekről szóló mese azt a 15 éves fiút mutatja be, aki puskával a vállán napokig őrzött egy transzformátort, de nem volt cigarettája. Az asszonyok élelmiszerért sorban állva azt látták, hogy egy fiatal odaadott valakinek egy összegyűrt doboz cigarettát azzal, hogy „vidd el neki”. Vagy itt a mese a gyűlöletről. Egy szovjet katonákkal teli külvárosban a polgárok kenyérért állnak sorba. Két katona elmegy, és egy tele kocsi kenyérral tér vissza, de a polgárok közül senki sem akarja elfogadni, hanem kiabálnak a katonákra, hogy menjenek haza. A katonák könnyes szemmel kérik őket, hogy fogadják el a kenyeret, hisz nekik is van otthon anyjuk. De hiába. Egy másik alkalommal teafőzéshez kértek edényt, de csak egy zsíros edényt kaptak. A katonák szeme láttára öntötték ki a zsírt az utcára.

„Az esküvőn az öreg anyakönyvvezető, gratulálva az ifjú párnak, többek között ezt mondta: »Ma nagyobb szükség van a szeretetre és az emberi megértésre, mint valaha is.« A kijáratnál az emberek összegyűltek autónk körül, és azt kezdték: »Mi lesz velünk?« Mit válaszolhattam volna nekik? A rádió a kocsiban Chopin egyik etűdjét sugározta. Ez volt a nászinduló.”

Politika:

– Új jelenségek és a szocialista igazság – A szerző hosszabb cikkben vitába száll a szocialista országok szerkesztőségeivel, amelyek kifor-

gatják Tito beszédének álláspontjait, mellékesen példákat említ a magyarországi eseményekkel kapcsolatban (J. Gustinčić).

Magyar Szó:

– A múlt árnyai a romok felett – Egy külföldi látogató budapesti délelőttje (G. Altman riportja, lásd Borba november 29–30.)

– Még mindig rendőrségi záróra Budapesten (budapesti rádió)

– A magyar szakszervezetek tárgyaltak a Szakszervezeti Világszövetséggel (budapesti rádió)

– Megkegyelmeznek a visszatérőknek (MTI)

– Magyar gazdasági küldöttség járt hazánkban (Tanjug)

– Mi történt Lukács Györggyel és a többiekkel? – Kiútkeresés és közöny – Három kifogás Kádár beszéde ellen. Rövid jelentésében a tudósító beszámol arról, hogy Budapesten részben normalizálódott az élet, a párttevékenység szünetes, kemény viták az egyik oldalon, és közöny a másikon. Kádárnak és Kiss Károlynak, a végrehajtó bizottság tagjának az állami és pártvezetőségek tagjaival folytatott összejövetelén feltették a kérdést, mi történt Lukács Györggyel, ismert marxista gondolkodóval és azzal a még három személlyel, aki Nagy előtt hagyta el a jugoszláv nagykövetséget. A válasz az volt, hogy ezek a személyek ugyanott vannak, ahol Nagy, tehát Romániában. Azt is hallhatták, hogy esetük nem azonos Nagyéval, de jobb, ha egyelőre Romániában maradnak. Előző nap a külföldi diplomáciai képviseltekhez eljuttatták a Magyar Írószövetség tiltakozó levelét Lukács deportálása miatt. A pártvezetőkkel tartott ülésen közölték, hogy Fehér Lajost, a Népszabadság volt főszerkesztőjét leváltották, mert a szerkesztőség bírálni akarta a moszkvai Pravda cikkét. Kádár előző napi beszédével kapcsolatban három kifogás hangzott el: „Hangneme túl fenyegetőző volt, túl sok a fenntartása a munkástanácsokkal szemben, amiben sokan azt a szándékot fedezik föl, hogy azok szerepét lehetőleg minél jobban szűkítsék, valamint hogy nem kielégítő magyarázatot adott Nagy Imre eltűnésével kapcsolatban.” Az a vélemény, hogy ez a beszéd nem járul hozzá a helyzet rendezéséhez (G. Altman).

December 1.

Dnevnik:

– Budapesti Napló: Gyorsan normalizálódik a közlekedés (budapesti rádió)

– Jugoszlávia 150 millió dinár értékű segélyt szállított Magyarországnak (Tanjug)

December 2.

Borba:

– A katonai tömbök és a tömbpolitika nem megfelelő eszköze a nemzetközi kérdések megoldásának – Koča Popović beszéde az ENSZ közgyűlésén. A beszédnek a magyarországi eseményekre vonatkozó része sikrasszáll az ország békéjéért és függetlenségéért, az élet demokratizálódásáért, és szembeszegül a külső beavatkozással (Tanjug).

– A kormány és a munkástanácsok közötti viszony Magyarországon az ország egyik lényeges problémája – A politikai tényezők közötti viszály kiváltójának a szerző azt az irányzatot tartja, amely szerint a munkástanácsok „politizálni” akarnak (Gavro Altman).

– A Népszabadság cikke november 29-ével kapcsolatban, amely a jugoszlávellenes korábbi rágalomokkal szemben most pozitívan ír az országról, és azt a béke tényezőjének mondja.

Politika:

– Nagy Imrének és társainak a budapesti jugoszláv nagykövetségen élvezett menedékjogáról – A Tanjug külpolitikai szerkesztője részletesen ismerteti a Nagy Imrének és társainak adott menedékjogot, Jugoszlávia álláspontját Nagynak és társainak esetében, valamint azt az erőfeszítést, hogy végrehajtsák a hazatérésükre vonatkozó megállapodást.

Dnevnik:

– A JSZNK kormányának jegyzéke a magyar kormányhoz – A Tanjug külpolitikai szerkesztőjének kommentárja. A bevezetőben részletesen elmeséli, hogyan kapott menedékjogot Nagy csoportja, és hogyan egyezett meg a két kormány az eset rendezéséről. Megállapítja, hogy november 17-én a magyar kormány váratlanul új föltételt szabott, hogy „Nagy és Losonczy mondjon le kormánytiszségéről, adjon nyilatkozatot, hogy egyetért a magyar kormánynak az ellenforradalom elleni harcával, gyakoroljon önkritikát korábbi fellépéseikkel kapcsolatban, és vállaljon kötelezettséget, hogy semmit sem tesz a magyar kormány ellen”. Ugyanakkor a magyar kormány követelte, hogy Nagy, Losonczy meg a többiek kérjenek menedékjogot valamelyik szocialista országban, amíg a magyarországi helyzet nem normalizálódik. A maga részéről Nagy, Losonczy és társaik a javaslatot nem fogadták el.

Ezután megjegyzi, hogyan folytak a megbeszélések a Nagy-csoportnak a nagykövetségről való távozásáról és hazatéréséről. A kommentár kitér a magyar kormány november 21-i levelében kifejtett álláspontokra is, és többek között megállapítja: „Nagy Imre és csoportja nem magán-személyként kapott menedékjogot, mert ezek a személyek együtt olyan csoportot alkotnak, amely a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány

törekvéseivel ellentétesen léptek fel, holott ezt a kormányt a jugoszláv kormány is elismerte.” Majd a továbbiakban: „Világos előttünk [...], hogy Nagy Imrének és társainak kérelme, hogy a budapesti jugoszláv nagykövetség adjon menedékjogot, bizonyos politikai célzattal bírt.” Ennek alapján a kommentátor megállapítja, hogy a magyar kormány kételyeket akar támasztani az iránt, hogy a JSZNK-kormány milyen szándékkal adott menedékjogot a Nagy-csoportnak, végül idézi, hogy a jugoszláv kormány ragaszkodik ahhoz a kezességhez, amelyet Magyarország-kormány adott, hogy Nagy és társai szabadon hazatérhetnek.

Magyar Szó:

– Üdvözlő táviratok a köztársaság napjára – Többek között táviratot küldött Dobi István és Kádár János is.

– Munkásújság – sokszorosítón – Tovább folynak a megbeszélések a kormány és a tanács között. A két napilap, a Szabad Nép és a Népakarat mellett Budapesten megjelent a harmadik is: a Központi Budapesti Munkástanács-kormány által nem engedélyezett lapja, amely sokszorosítón készül. Mégis valamilyen megállapodás született Kádár és a Központi Budapesti Munkástanács között arról, hogy a lap sorsáról későbbben döntenek. A kormány s a munkástanács közötti vita legfőbb kérdése az, hogyan válasszák az igazgatót. A munkástanács azt követeli, hogy az igazgatót pályázat alapján a munkástanácsok válasszák, a kormány viszont valamilyen rendeletet javasol ebben a kérdésben a kormány és a szakszervezetek megállapodása alapján. Hasonlóan vitás, hogy alakuljanak-e munkástanácsok az állami szolgálatokban, mint a vasút és a posta. Mind többen vitatkoznak arról, hogy létre kell hozni a termelői tanácsokat, amelyek többé-kevésbé a munkástanácsok területi szervei lennének, hogy csökkentsék a munkások bizalmatlanságát a politikai pártokkal, de a többi munkásszervezettel szemben is. A tegnapi (szakszervezeti) Népakarat a Központi Budapesti Munkástanács szeméretlenül veti, hogy nem a termelés felújításával foglalkozik, hanem „másfelé tereli a munkások figyelmét”. A lap ellenzi a munkás-önigazgatás területi szerveinek létrehozását, mivel azt túlzott és merev megoldásnak véli. A Központi Budapesti Munkástanács elhatárolódott a tíznapos tiltakozó sztrájk előkészületeire vonatkozó hírektől, mivel azokat a jobboldali vagy a sztálinista elemek provokációjának tartja. Mindenesetre érthető a munkástanácsok politizálódása, mert érezhető a sztálinizmus visszaállításának félelme (G. Altman).

– A magyar kormány még nem válaszolt a főtítkárnak a követelésére (Reuter)

– Ausztria nem adja vissza a kiskorú menekülteket

– Münnich felhívása a katonakötelesekhez

– A megállapodás durva megsértésének körülményei – Okmányok a Nagy-esetről – Üdvözlőnk a vizsály baráti megoldását.

– November 29-ének sajtóvisszhangja – A rádiók és a lapok Jugoszláviáról – A magyar sajtóvisszhanggal kapcsolatban idézi a Szabad Népet, amely emlékeztet arra, hogy 1948 után és a Rajk-perben Jugoszláviát igazságtalanul vádolták.

December 3.

Borba:

– A Rabotnyicseszko Delo furcsa felfogása – bírálja azt a módot, ahogyan Tito beszédét bemutatták, ósdinak minősíti azt, ahogyan a szocialista országok közötti viszonyt tárgyalják, és rámutat arra a kár-ra, amelyet a Rákosi–Gerő-klikk okozott Magyarországnak (Dragutin Šolajić).

– Az igazság a Nagy-esetben – a Tanjug külpolitikai szerkesztőjének kommentárja

– Dobi István a sztrájk beszüntetésére szólította fel a munkásokat – A Magyar NK Elnöki Tanácsának elnöke bejelentette, hogy a rend helyreállítása után kibővítik a kormányt (Tanjug).

Politika:

– Ismét termelnek a magyar gyárak (Đ. Julius)

– Nehézségek a Magyar Szocialista Munkáspárt megszervezése körül (Đ. J.)

– A magunk módján építjük a szocializmust – jelentette ki Dobi, a Magyar NK Elnöki Tanácsának elnöke (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Vita az egykori vezetőkről – A munkástanácsok követeléseit gyökeret eresztettek – A budapesti nők ismét szoknyában

Egy budapesti érdekesség: a mozikban sok ország filmjeit vetítik, de szovjet film nincs köztük. Az utcákat részben megtisztították, a nők mind gyakrabban jelennek meg szoknyában, a régebben hagyományos nadrág helyett. Mindenfelé falragaszok vannak, amelyekre a polgárok pozitív vagy negatív kommentárokat írnak. Észrevehető az az általános követelés, hogy alakuljanak munkástanácsok, mivel a polgárok ezt október 23-a legfőbb vívmányának tekintik. Egy részeg a Lenin körúton ezt kiabálja: „Követeljük, hogy Nagy Imrét engedjék haza”, a másik józan ember megjegyzi: „Részeg, de igaz beszéd.”

A Népakarat szakszervezeti lap közli a Központi Budapesti Munkástanács válaszát a tanács szerepével kapcsolatos előző napi cikkekre, a Népszabadság pártlap pedig arról ír, hogy egyesek félnek: „előbb-utóbb” a régi pártvezetők ismét megjelennek a színen.

Ezzel kapcsolatban a lap leszögezi, hogy az MSZMP elhatárolta magát Rákosi és Gerő klikkjétől, de megengedhetetlen az MDP régi vezetőinek kizárása, mert ebben az esetben nem különböznenek „a horthysta titkosrendőrség aljas módszereitől”. A cikkíró azt állítja, hogy a kommunistáknak két fronton kell harcolniuk (G. Altman).

– A Népakarat követeli a termelők tanácsának, a parlament második házának megalakítását.

– A magunk módján építjük a szocializmust – A rend helyreállítása után a kormány kiszélesül – Dobi István rádióbeszédet mondott

December 4.

Borba:

– A szabad véleménynyilvánítás alapján oldódik meg a magyar menekültek kérdése Jugoszláviában – Felölelték az állami vagyon visszatérését is (Tanjug)

– Kádár Nagyról – Csak idézetek alcímmel a lap azokat a különböző, valójában ellentmondásos értékeléseket közli Nagy Imréről, amelyeket Kádár János nyilvánosan adott 1956 októberében. Csak a legjelentősebbeket idéznénk:

„A felelősség érzésével mélyen áthatva és annak érdekében, hogy népünket megmentsük a további testvéri vérontástól, kijelentem, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának elnöksége és minden tagja egyetért valamennyi döntéssel, amelyeket ma a minisztertanács hozott.”

A Nagy-kormány ugyanis november 1-jén felmondta a Varsói Szerződést, kimondta Magyarország semlegességét, és kérte a szovjet csapatok haladéktalan távozását. Ugyanaznap Kádár János bejelentette a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulását, és közölte az ideiglenes bizottság összetételét, amelynek tagjai között ott volt Nagy Imre is.

A Nagy-kormány megdöntése után november 4-én Kádár azt mondta: a tömegmozgalom október 23-án azért indult, hogy kijavítsa a múlt hibáit, megvédje a nemzet függetlenségét és szuverenitását, de Nagy Imre kormányának gyengeségei és az ellenforradalmi elemek mind erősebb befolyása miatt veszélybe kerültek a magyar szocialista vívmányok.

Röviddel később, november 12-én Kádár kijelentette: „Én, aki miniszter voltam Nagy Imre kormányában, nyíltan kimondom azt a személyes meggyőződésemet, hogy sem Nagy Imre, sem politikai csoportja nem akarta tudatosan elősegíteni az ellenforradalmi rendszert.”

November 15-én a Központi Budapesti Munkástanács képviselőivel folytatott beszélgetésben azt mondta: „Ha Nagy Imre lemond a terü-

leten kívülségről, és ismét magyar földre lép, akkor lehetővé válik a tárgyalás és a megegyezés vele.”

Ezután jelentős fordulat állott be Kádárnak Nagyról alkotott véleményében. November 26-i rádióbeszédében már azt mondja: „Tehetlenségével és az ellenforradalommal szembeni tétlenségével Nagy Imre először leplezte, később támogatta a véres ellenforradalom fehérterrorját.” Majd később így folytatta: „Nagy Imre szerepéről szeretném megjegyezni a következőket: nem kizárt dolog, hogy az ellenforradalmárok szemében nem volt elegendő az a segítség, amelyet Nagy Imre tudatosan vagy akaratlanul nyújtott.”

Kádár azt is mondta: „Nagy Imre, amikor belépett a budapesti jugoszláv nagykövetség épületébe, elhagyta azt a területet, amely Magyarország szuverenitása alatt áll, és egy idegen ország földjére lépett... A kormány és a párt úgy vélte, hogy semmilyen dolguk nem lehet azzal az emberrel, aki ily módon elszakadt a magyar kommunistáktól, a magyar néptől és a magyar államtól.”

Politika:

– Megegyezés a JSZNK és Magyarország kormánya között a magyar menekültek hazatelepítéséről – A hazatelepítés csak önkéntes alapon történik, és felöleli az állami vagyon visszaadását is.

– A magyar kormány ismét visszautasította az ENSZ megfigyelőinek befogadását (AFP)

– Új határozatot javasoltak Magyarországról (AP)

– Normalizálódott a vasúti közlekedés Magyarországon (Jugopres)

Dnevnik:

– Normalizálódott a közlekedés Magyarországon

– Megegyezés a menekültekről a jugoszláv és a magyar kormány között – Arról szól, hogy a két kormány megegyezett az önkéntes hazatelepülésről (Tanjug)

– Folytatódott a vita Magyarországról – Jelentés az ENSZ közgyűléséről (Reuter)

– A magyar kormány nem hajlandó befogadni az ENSZ megfigyelőit (AP)

Magyar Szó:

– Furcsa magyarázat – Vlado Teslić kommentárja a Borbából

Egy skandináv újságíró kérdésére, hogy mi történt Naggyal, Kádár azt válaszolta, hogy ez a kérdés néhány nappal ezelőtt még időszerű volt, ma már azonban jelentéktelen. „Nem mi kényszerítettük Nagyot és csoportját, hogy szakítson velünk... Ők akartak távozni az országból, nem örökre, hanem amíg nem rendeződik a helyzet.” Számunkra azonban ennek a kérdésnek van jelentősége. Kormányunk kötött ugyanis meg-

állapodást a magyar kormánnyal a Nagynak adott menedékjog megszüntetéséről és a megszüntetés föltételeiről. A magyar kormány nem tartotta tiszteletben azt a szóbeli és írásbeli ígéretét, hogy ezek az emberek hazatérhetnek. Erőszakos elhurcolásuk nem más, mint a kormányközi megállapodás megsértése. Kormányunk emiatt erélyesen tiltakozott, de választ nem kapott. Tagadja a magyar kormánynak azt a magyarázatát, hogy Nagy önszántából távozott „egy szocialista országba”. Azt a láttszatót akarják kelteni, mintha Nagy a jugoszláv füllel való megállapodás alapján ment volna Romániába. A magyar rádió nem közölte sem a jugoszláv jegyzéket, sem a magyar–jugoszláv megállapodást. Ez az eljárás a múlt hasonló módszereire emlékeztet. Kifejezésre juttatja óhaját, hogy tartsák tiszteletben és valósítsák meg a megállapodást, mivel az a két ország érdekét szolgálja, és mi a részünkről üdvözlönlénk.

- Megállapodás a magyar menekültekről (Tanjug)
- Helyreállt az utasforgalom Magyarországgal – Naponta három vonat Kelebiánál (Jugopres)
- Magyarország nem fogadja be az ENSZ-megfigyelőket (AP)
- Horváth külügyminiszter: Magyar belügy – Lodge: A magyar javaslat kedvezőtlen – Vita az ENSZ-ben (Tanjug)
- Amerika megtorló intézkedései – A magyarországi szovjet beavatkozás miatt leállították a kulturális együttműködést a Szovjetunióval (AP)

December 5.

Borba:

– A budapesti nők néma tüntetése a Hősök terén – G. Altman jelentése
A városban néhol megjelent falragaszok felhívták a „magyar anyákat, lányokat és asszonyokat”, hogy 11 órakor jelenjenek meg a Hősök terén, és helyezzenek el virágot az Ismeretlen katona sírján, a férfiakat pedig figyelmeztetik: ne jelenjenek meg, hogy „elkerüljék a provokációt”! A tüntetés célja az volt, hogy tiltakozzanak a halottak ellenforradalmárrá nyilvánítása ellen és az ellen, hogy a magyarországi forradalmat fasisztának minősítik. Valamennyivel a bejelentett időpont előtt különböző irányból érkezni kezdtek a térre a nők menetoszlopai, ugyanakkor a tér bejáratánál megjelentek a szovjet páncélaútok. Azokról lövésre kész fegyverrel katonák és tisztek szálltak le, és kezdték a nőket visszaszorítani, azok azonban nem voltak hajlandóak távozni, hanem kerülő úton ismét közeledtek az emlékműhöz. Amikor magánál az emlékműnél megjelentek a páncélaútok, a nők tiltakoztak, és elkezdték énekelni a magyar himnuszt. Ekkor két szovjet tábornok kíséretében, több magyar rendőrrel és katonatiszttel együtt, megjelent a honvédelmi

miniszter. Ekkor a szovjet katonák már hagyták a nőket, hogy énekeljék a himnuszt, és helyezzenek el virágot az Ismeretlen katona sírján. A nők még délután is érkeztek.

A Népakarat szakszervezeti lap a tüntetés ellen írt, mert szerinte az „nem alkalmas a népi fölkelés tragikus áldozatai emlékének ápolására”. A budapesti utcák hangulatáról a tudósító azt írja, hogy a levegő tele van feszültséggel, mivel a harcok kiújulásáról szóló hírek terjedtek el.

– Vita Magyarországról az ENSZ közgyűlésében.

Politika:

– A szovjet képviselő ellenzi ENSZ-megfigyelők küldését Magyarországra (AFP)

– Előkészületek az új magyar kormány megalakítására (budapesti rádió)

– Növelték a bányászok fizetését Magyarországon (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Hammarskjöldnek minél előbb Magyarországra kell látogatnia

– Mladen Iveković nyilatkozata (Tanjug)

– Hammarskjöld december 6-án szeretne Magyarországra látogatni (AFP)

– Hammarskjöld–Horváth-találkozó (AP)

– A kormány rendeletet adott ki a forradalmi bizottságok feloszlátásáról (budapesti rádió)

– Növelték a szén- és ásványbányák bányászainak fizetését (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A magyar kormány válasza nem kielégítő – Nagy Imre nem ment önkéntesen Romániába – A jugoszláv delegátus felszólalása az ENSZ-ben (AP)

– Feloszlatták a forradalmi tanácsot Magyarországon (budapesti rádió)

– A román kormány menedékjogot biztosított Nagynak és híveinek

– Feloszlik a varsói egyezmény, ha ugyanaz történik az atlanti egyezményvel is – Vita az ENSZ-ben Magyarországról

– Magyarország az amerikai sajtó tükrében

– A budapesti asszonyok néma tüntetése – Az áldozatok emlékének adóztak – Egy nép lelkiállapotának kifejezése (G. Altman)

– Hamarosan megszervezik a csökkent létszámú magyar hadsereget (Népszabadság)

– Emelték a bányászok fizetését Magyarországon

December 6.

Borba:

- Folytatódnak a tüntetések (Gavro Altman jelentése)
- Az Egyesült Nemzetek és Magyarország – V. T. (Vlado Teslić) kommentárja

– A jugoszláv küldött támogatta Hammarskjöld javaslatát, hogy hamarosan látogasson Magyarországra – A magyar kormánynak Nagy Imrével kapcsolatos válasza nem elégítette ki jogos elvárásainkat – jelentette ki Mladen Iveković (Associated Press)

– Elfogadták 14 ország határozati javaslatát, amely követeli, hogy ENSZ-megfigyelőket küldjenek Magyarországra. Jóváhagyták Hammarskjöld jelentését a magyar külügyminiszterrel folytatott megbeszélésről (AFP).

Politika:

– Hammarskjöld hamarosan Budapestre látogat – A közgyűlés megszavazta 14 ország határozati javaslatát megfigyelők Magyarországra küldéséről (A. Nenadović).

– Az az állítás, hogy Nagy önkéntesen távozott Romániába, nem felel meg a tényeknek – mondotta Iveković jugoszláv küldött (Tanjug)

Dnevnik:

– Új tüntetések Budapesten (alcímek: Harminckilenc embert letartóztattak – A tüntetőket szétkergették – A magyar kormány visszautasította, hogy Hammarskjöld december 16-án Magyarországra látogathasson) (budapesti rádió)

– A Nemzetközi Vöröskereszt osztja az ENSZ-segélyt Magyarországon (AFP)

Magyar Szó:

– A budapesti rádió a tüntetésekről – a budapesti rendőrség közleménye, hogy „néhány száz ember” fasiszta és reakciós jelszavakkal tüntetett a munkás-paraszt kormány ellen – A fegyveres erők szétkergették őket

– Ismét tüntetnek Budapesten – Szembeszökő elővigyázatossági intézkedések – Nehru küldötte a helyszínen (közcíme: A menetet fel tartóztatják az Andrássy úton – A Petőfi-emlékműnél – Hammarskjöld látogatásáról) (G. Altman)

December 7.

Borba:

– Tüntetések és letartóztatások Budapesten – A Nyugati pályaudvarnál összecsapott a tüntetők két csoportja – Tüntetés az ország belsejében

is – Budapesten izgalmat keltettek azok a hírek, hogy több vállalatban a munkástanácsok tagjait és bizonyos számú értelmiségit letartóztattak, köztük olyanokat is, akik korábban párttitkárokként tevékenykedtek. A Központi Budapesti Munkástanács követeli a letartóztatottak szabadon bocsátását. A nap végén már sztrájkokat is szerveztek. Néhány tüntetés volt, a Nyugati pályaudvarnál pedig összecsapott a tüntetők két csoportja, még a levegőbe is lőttek. A rendőrség és egy tiszti egység közbelépett. A tüntetők másik csoportja azzal a jelszóval vonult föl, hogy ők nem fasiszták, „Le a kormánnyal” és „Hol van Nagy Imre”. Előző nap zárlat alá vették a Kossuth Klubot, a magyar értelmiség forradalmi tanácsának székhelyét, a rendőrség házkutatást tartott, és elvitt bizonyos iratokat. A tanács tiszteletbeli elnöke Kodály Zoltán zeneszerző. Az ő álláspontját politikailag mérsékeltnek tartják. A hírek szerint tüntetések voltak Pécsen, Békéscsabán és Veszprémben is (Gavro Altman).

Politika:

– Az újabb események megmutatták, hogy a problémákat nem lehet erőszakkal megoldani – hangsúlyozta Koča Popović, az ENSZ-közgyűlés ülészakáról visszatérve, az újságírókkal folytatott beszélgetésben. Síkraszállt azért, hogy Magyarországon normalizálódjon a helyzet, és szembeszegült azzal, hogy egyesek saját érdekeikhez használják fel a magyarországi eseményeket (M. Milanović).

– Kádár kormánya elvetette Hammarskjöld javaslatát, hogy december 16-án látogasson el Magyarországra (budapesti rádió)

– Budapesten ismét tüntetnek (budapesti rádió)

– A köztársaság napja alkalmából magyar állampolgárok kaptak közkegyelmet – Tizennyolc olyan személyt részesítettek kegyelemben, akik a jugoszláv börtönökben töltötték le büntetésüket (Jugopres).

– A Nemzetközi Vöröskereszt segítsége Magyarországnak (AP)

Dnevnik:

– A JSZNK kormányának jegyzéke a magyar kormányhoz: Jugoszlávia ragaszkodik ahhoz, hogy teljes egészében végrehajtsák a Nagy-ról és társairól kötött megállapodást – A jegyzéket átadták Kúti J.-nek, Magyarország belgrádi nagykövetsége ügyvivőjének (Tanjug).

– Újabb zavargások Budapesten (budapesti rádió)

– Az USA tiltakozott a Szovjetuniónál, mert tankok vonultak fel a budapesti amerikai nagykövetség elé (AP)

Magyar Szó:

– A magyar kormány visszautasította a főtitkár javaslatát (budapesti rádió)

– Tüntetések és sztrájkok Budapesten – A központi munkástanács követeli a letartóztatottak szabadon bocsátását – Mi történt az Optikai Művekben (G. Altman)

Subotičke novine:

– A fontosabb hazai és külföldi események kronológiája – megemlíti Tito elnök pulai beszédét a magyarországi fejleményekről – Az ENSZ-közgyűlés vitáját a Szovjetunióba való telepítésekről – M. Iveković felhívását az ENSZ-ben, hogy nyújtsanak segítséget Magyarországnak – Nagy Imrének és társainak távozását a jugoszláv nagykövetségről Jugoszlávia és Magyarország megállapodása alapján, Jugoszlávia követelését, hogy kapjon magyarázatot Nagynak és társainak elhurcolásával kapcsolatban, valamint a JSZNK kormányának ezzel kapcsolatos jegyzékét.

December 8.

Borba:

– Kardelj beszéde a Szövetségi Szkupstinában – Kardelj hosszabb beszédben kifejtette Jugoszláviának már ismert álláspontját a magyar eseményekkel kapcsolatban. Megemlítette a fegyveres felkelés két – szerinte téves – értelmezését. Az első szerint előre szervezett ellenforradalomról van szó, amelyben a korábbi vezetőség hibái az ellenforradalom oldalára állították a tömegek egy részét, a másik pedig azt mondja, hogy forradalom zajlott le a szabadságért és nemzeti függetlenségért. A szabadság alatt a klasszikus burzsoá többpártrendszert, a függetlenség alatt pedig a magyar nacionalizmus korábbi álláspontjaira való visszatérést érti. Szerinte a mai Magyarország alapvető kérdése, hogy gyökeresen meg kell változtatni a politikai rendszert. A második szovjet beavatkozás azért következett be, mert nem tudták kizárni a munkásosztály és a szocializmus vereségét, ez a beavatkozás azonban önmagában nem tudja megoldani Magyarország belső problémáit. Kardelj szerint meg kell változtatni a politikai rendszert, és nemcsak egyes tisztségviselőket és a szervezetek neveit. Szerinte „a szocializmusban szükség van saját eredményeinkkel szemben elfoglalt demokratikus kritikus viszonyra”. Végül megállapította, hogy Magyarország nehézségei nem szűnnek meg egykönnyen, mivel azoknak mélyek a gyökerei.

Politika:

– A jugoszláv kormány követeli, hogy hajtsák végre a „Nagy-esetben” kötött megállapodást – jegyzék Magyarország belgrádi nagykövetsége ügyvivőjének.

– A bürokratikus despotizmus antidemokratikus rendszere vezetett Magyarország munkásosztályának fegyveres akciójához – E. Kardelj beszéde a Szövetségi Népszkupstinában (lásd Borba)

– A belügyi államtitkárság közleménye a magyar menekültek hazatelepítéséről – A november 29-én Jugoszláviában tartózkodó 417 személy

közül 141 a hazatérés mellett nyilatkozott (Horgosnál 51, Kotoribánál 90). A közlemény szerint összesen 859 ilyen hazatérő van.

– Köszönet a jugoszláv kormánynak és népnek – mondják a hazatelepülők. Elmondták, hogy szabadon mozogtak, ellátogattak a jugoszláv vállalatokba, és nyíltan beszélgettek az ott dolgozókkal (S. N.).

Dnevnik:

– Kardelj beszéde a JSZNK Népszkupstinájában – A beszéd a magyarországi helyzettel kapcsolatos ismert jugoszláv álláspontokat tartalmazza.

– Budapestet éhínség fenyegeti? – A Nemzetközi Vöröskereszt képviselőinek nyilatkozata a magyar lakosság szükségleteiről (AFP)

– A zavargások idején Budapesten 40 000 lakás sérült meg (budapesti rádió)

– Hazatelepült a magyar menekültek első csoportja – A hazatelepítés megkezdése előtt Jugoszláviában 859 menekült volt. A hír 141 önkéntesen hazatérő személyről szól (Tanjug).

December 9.

Borba:

– A magyar pártvezetőség határozatot fogadott el az októberi események okairól és az ország mostani helyzetéről – Eredménytelenül zárult a kormány és a Központi Budapesti Munkástanács összejövetele (alcímek: „Ellenforradalom volt” – A tanulságokról és tapasztalatokról – Egyelőre eredménytelenül).

A határozat megállapítja: 1. hogy a Rákosi–Gerő-klikk 1948 végétől kezdve szektás és dogmatikus politikát folytatott, mindez szakadékot szült a párt és a tagság, a nép között; 2. hogy az októberi eseményekben „tragikus szerepet” játszott a pártnak az az ellenzéki szárnya, amelyet Nagy Imre és Losonczy Géza vezetett, amelynek tevékenysége pozitív volt mindaddig, amíg Rákosi politikája ellen harcolt, de bírálata 1956 elejétől fogva „elferdült”, „felbátorította a reakció erőit, és jelentős mértékben hozzájárult az ellenforradalom kitöréséhez”; 3. hogy az októberi események előkészítésében és kiváltásában döntő szerepet játszott a horthysta fasiszta és kapitalista nagybirtokos reakció, amelyet az országban és külföldön szerveztek meg; és 4. hogy „ezekben az eseményekben fontos szerepet kapott a nemzetközi imperializmus is, amelynek céljai túlnőttek a magyar kérdésem”.

A határozat kimondja: „Arra a kérdésre, hogy az október 23-án kezdődő fegyveres felkelés alapvető jellemvonása a forradalom vagy nemzeti forradalom volt-e, azt válaszolhatjuk, hogy egyik sem, hanem ellenforradalom volt”, amely csak október 30-án „dobta le álarcát”.

A kommunistáknak elsősorban az ellenforradalom ellen kell harcolniuk, külön olyan törekvések ellen, hogy az ellenforradalom „a munkástanácsok segítségével – részben azokat megtévesztve, de részben az oda beszívárgott emberek révén – kiragadják a hatalmat a hatalom törvényes szerveinek kezéből”. Ezután a kommunistákat felszólítják: nyújtsanak segítséget a munkástanácsoknak abban, hogy „teljesítsék feladataikat”, és hogy „megtisztuljanak”!

A továbbiakban szól a gazdasági feladatokról, az életszínvonalért vívott harc fokozásáról, a rendfenntartó szervek erősítéséről és arról a szükségletéről, hogy minél előbb tárgyalásokat kezdjenek az SZKP vezetőségével a két ország közötti kapcsolatnak a teljes egyenjogúság és önállóság alapján történő rendezéséről.

Jelentésének végén a Borba tudósítója beszámol arról is, hogy eredménytelenül végződött a kormány és a Központi Budapesti Munkástanács megbeszélése, mivel a kormány nem adott határozott választ a tanács követeléseire. A tanács ülésének légköre rendkívül feszült volt, mert a kormány „taktikázott”, és mert letartóztatták a munkástanácsok több tagját (G. Altman).

– „Aggodalom” a Foreign Office-ban – rövid szerkesztőségi írás foglalkozik a brit külügyminisztériumnak azzal az álláspontjával, amely szerint „mély aggodalmat” és „kételyeket” szült, hogy a magyar menekültek tényleg önkéntesen távoznak-e Jugoszláviából. Feltevődik a kérdés, ki hatalmazta fel a Foreign Office-t, hogy a magyar menekültek védnökeként lépjen föl, ha csak nem tartja szükségesnek elismerni és vállalni a felelősséget azért, mert ártatlan emberek szenvednek hazájuk elhagyása miatt.

– A Központi Budapesti Munkástanács emlékiratot intézett a magyar kormányhoz – amelyben kifejtette álláspontját az ország helyzetéről (G. A.).

Politika:

– A budapesti zavargások idején 40 000 lakás rongálódott meg (budapesti rádió)

– Jugoszlávia magyarországi követének búcsúlátogatása – Dalibor Soldatić Dobinál

– A New Cronicle javasolja, hogy Nehru, Stevenson, Attlee és mások látogassanak el Magyarországra (M. R. – Miro Radojčić Londonból)

– A Csehszlovák KP tisztségviselői támadják Tito elvtárs pulai beszédét – A magyarországi „ellenforradalmat” és „imperialista összeesküvést” emlegetik (A. Antoni)

Dnevnik:

– Reális remény – a Periszkóppal a világ körül rovatban Budimir Budimac kitér a magyarországi eseményekre: az ENSZ-közgyűlés határozatára, Hammarskjöld látogatásának visszautasítására és arra, hogy a magyar kormány nem teljesítette a Nagy ügyében létrejött megállapodást, majd ennek alapján megállapítja, hogy a Kádár-kormány ilyen eljárása újabb tüntetéseket válthat ki Budapesten.

– A magyar és a szovjet kormány még nem válaszolt a közgyűlés határozatára (AFP)

– Az alapvető tényező a horthysták és fasiszták ellenforradalma (alcímek: A Nagy-kormány megkönnyítette az ellenforradalmi erők betörését – Hangsúlyozták a magyar–szovjet kapcsolatnak az egyenjogúság alapján történő rendezésének szükségességét) – a budapesti rádió jelentése az MSZMP határozatáról.

Magyar Szó:

– Edvard Kardelj beszéde a Szövetségi Képviselőházban

– A JSZNK kormánya nem egyezik a magyar kormány válaszával.

– Nagy Imre ügye nem tekinthető befejezettnek – Jugoszláv jegyzék a magyar kormányhoz (Tanjug)

– Egyetlen szovjet katona sem marad Magyarországon a nép akarata ellenére – Sepilov a közel-keleti és a magyarországi helyzetről (a Tanjug Moszkvából)

– Hivatalos közlemény a zavargásokról – A Központi Budapesti Munkástanács új veszélyekre figyelmeztet (G. Altman)

– A Vöröskereszt osztja Magyarországon az ENSZ-segélyt (AFP)

– 141 menekültet saját kívánságára visszashállítottak Magyarországra – a belügyi titkárság közleménye (Tanjug)

– Soldatic búcsúlátogatása Kádárnál (Beograd Rádió)

– Kedvezőtlen visszhang – Nem tárja fel a felkelés okát – A Magyar Szocialista Munkáspárt határozata (közcímek: Ellenforradalom volt – Tapasztalatok és tanulságok – Kedvezőtlen kommentárok – Még nincs eredmény) (G. Altman)

– A szocialista országok viszonyáról, Magyarországról, Lengyelországról és Tito főtitkár beszédéről – A Csehszlovák KP Központi Vezetőségének határozata (a Tanjug Prágából)

– Egy hét a világpolitikában. A magyarországi helyzetről – kommentár E. Kardelj beszédével és a Nagyról szóló megállapodás megszerzésével kapcsolatban (r. l.)

December 10.

Politika:

– A Magyar Szocialista Munkáspárt KB a magyarországi események okairól (budapesti rádió)

– Magyarország fehér könyvet adott ki a legutóbbi eseményekről (budapesti rádió)

– A magyar menekültek csoportja hazatért – Ausztriából 80 ember érkezett haza (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Ismét általános sztrájk (alcímek: Törvényen kívül helyezték a munkástanácsokat – Az egész országban rögtönítelő bíróságokat létesítettek – Megszakadt a telefonkapcsolat külfölddel) (A budapesti rádió és a külföldi ügynökségek alapján)

– A magyar kormány nyilatkozata a rendkívüli intézkedésekről (budapesti rádió)

– A helyzet lassan normalizálódik – St. Zamurović jelentése Szegedről

– A magyar kérdés ismét felszínre került – jelentés az ENSZ-közgyűlés munkájáról

Magyar Szó:

– Általános sztrájkot jelentett be a központi munkástanács – Tiltakozás a letartóztatások ellen – Milyen ügyben illetékes a rögtönítelő bíróság?

– Minden munkáspártnak fel kell használnia a magyarországi tanulásokat – Palmiro Togliatti tartott beszámolót – Megkezdődött az Olasz Kommunista Párt kongresszusa (a Tanjug Rómából)

– A magyar kérdés az ENSZ előtt – Még mindig nincs válasz Hamarskjöld javaslatára – a Tanjug kommentárja

– Megszakadt a telefon-összeköttetés Budapesttel

– Határozat a rögtönítelő bíróságok felállításáról (budapesti rádió)

– Rendelet a fegyverviselésről (budapesti rádió)

– Törvényen kívül helyezték a központi munkástanácsot (budapesti rádió)

December 11.

Borba:

– Törvényen kívül helyezték Központi Budapesti Munkástanácsát – 48 órás általános sztrájkot hirdettek (nemzetközi hírügynökség)

– Rögtönítelő bíróságok Magyarországon (budapesti rádió)

- A Központi Budapesti Munkástanács általános sztrájkot hirdetett (külföldi ügynökségek)
- Budapesten nyugodt a helyzet – jelenti az AFP „kerülő úton”
- A magyar szakszervezetek felhívása a rend és a nyugalom megőrzésére (Kossuth rádió)
- A kormány úgy döntött, hogy bizottságot alakít több törvénytervezet kidolgozására (Kossuth rádió)
- A pécsi rádió felhívása a békére és az ellenforradalommal szembeni ellenállásra
- A Vöröskereszt menetoszlopai továbbra is átlépik az osztrák–magyar határt (Reuter)
- A Kossuth rádió sugározza több gyár, intézmény és szervezet felhívását – Elítélik a Központi Budapesti Munkástanácsot, a munka felvételére szólítanak föl
- Elszalasztott alkalom – Vlado Teslić kommentárja a munkástanácsok fölszámolásáról és arról, hogy ott keresték az ellenséget
- Politika:
  - Törvényen kívül helyezték Központi Budapesti Munkástanácsot – ezzel egyidejűleg feloszlatták a tartományi, megyei, járási és a városi munkástanácsokat – A kormány közölte, hogy nem ismeri el a területi munkástanácsokat, valamint, hogy az „ellenforradalmi bandák” azon dolgoznak, hogy a munkások szervezeteit „sötét céljaikhoz használják fel” (budapesti rádió)
  - A Központi Budapesti Munkástanács általános sztrájkot hirdetett – egyes tagjainak letartóztatása miatt. Megszakadt minden telefonkapcsolat külfölddel (külföldi ügynökségek és a varsói rádió).
  - Rögtönítélő bíróságok egész Magyarországon (budapesti rádió)
  - Ismét megszakadt a telefon- és távírókapcsolat Magyarországgal (Jugopres)
  - A magyar szakszervezetek vezetőségének közleménye – A szakszervezetek országos tanácsa jóváhagyta az ellenforradalmi erők és egyesek ellen foganatosított szigorú kormányintézkedéseket (budapesti rádió)
  - A pécsi rádió figyelmeztetése – Felhívás a munkásokhoz, hogy tömörítsék soraikat „a felelőtlen elemek és az ellenforradalom további gáztetteinek megakadályozására”
  - Nyugalom Budapesten (AFP)
  - Vita Magyarországról a közgyűlésben (AFP)
  - Elhomályosult pesti távlatok – Đuka Julius riportja. A szerző a következőket írja:

„A látszólagos béke és nyugalom felszíne alatt ebben a romokban heverő városban az elégedetlenség és a teljesületlen óhajok forrnak... Ma-

gyarország nehéz napjai szemmel láthatóan még nem múltak el.” Ennek az állapotnak az okát abban látja, hogy összeütközésre került sor a munkástanácsok és a Kádár-kormány között. Alapjában pozitív vívmánynak tartja a munkástanácsok létrehozását, ami azt mutatja, hogy a nép lázadása mégsem irányult a szocialista társadalmi rendszer, hanem a bürokratikus terror ellen. A szerző szerint a kormány a munkástanácsokról szóló törvény meghozatalával csak formálisan ismerte el a létezésüket, ugyanakkor a területi testületekkel való összeütközés révén szembe szállt velük. „A Kádár-kormány ilyen politikája kevés helyeslésre talált a munkások között, sok kommunista a Magyar Szocialista Munkáspárt mellett van, ugyanakkor nagy a bizalmatlanság a Kádár-kormánnyal és a politikával szemben.” Az országban kiéleződő légkörben veszélyesnek tartja azt, hogy a munkástanácsokat hibáztatják a politikázásra való törekvés miatt, és igyekeznek munkájukat a gazdasági problémák felé terelni. „A bizonytalanság másik tényezője az, hogy a nyugtalanság és a bizonytalanság ott forr, érezhető bizonyos közöny és passzív ellenállás”, aminek oka Nagy Imre és társainak deportálása. A széles néptömegekben elterjedt a vélemény, hogy ez „jelentősen megnehezített minden politikai konszolidációt Magyarországon, mivel éppen Kádár és Nagy együttműködése, illetve valamennyi szocialista erő tömörülése és a munkástanácsokra, a demokratikus politikára támaszkodásuk lehetett volna a magyar helyzet stabilizálásának egyetlen reális alapja” [...] „A Nagy-eset most a nyugtalanság, a Kádár János-féle kormány iránti bizalmatlanság állandó forrása”, majd a továbbiakban: „Hát nem csoda, hogy sokan, köztük sok kommunista is, csalódott vagy távlatnélkülivé vált, elsősorban az értelmiségiek körében, vagy pedig megijedt a sztálinizmus visszaállításának első jeleitől, és ezért átszökik a határon vagy a szökésen gondolkodik” [...] „Növekszik az elégedetlenség a kormánnyal és a szovjet csapatokkal szemben.” A tudósító felfigyelt arra is, hogy sok kompromittált sztálinista ismét különféle tisztségeken van, valamint, hogy az októberi eseményeket „ellenforradalomnak” minősítették, hogy a Magyar Szocialista Munkáspártba beiratkoznak az MDP kompromittált volt tagjai és a különféle karrieristák, hogy a kommunisták többsége félreállt, összeütközések vannak a munkástanácsokban, azokat feloszlátják, és tagjaikat letartóztatják, bevezették a rögtönítélő bíróságokat, és kizárólag a szovjet csapatokra, a rendőrség, a kormány és a párt bürokratikus apparátusára támaszkodnak. Mindez az emberek körében növeli a bizalmatlanságot a kormánnyal szemben, csökkenti az élet normalizálására tett erőfeszítések hatását, fokozza a félelmet a régi visszatérésétől. A szerző a cikket azzal zárja, hogy közli a Duna-parton egy kommunista ismerősével folytatott beszélgetését. Az ismerős arra a

kérdésre, hogyan látja a további fejleményeket, sokáig hallgatott, majd azt mondta: Látod, milyen sűrű a köd a Duna felett!?

Dnevnik:

– A budapesti rádió fölhívása: A népi hatalom híveit felszólították, hogy verjék vissza az „ellenforradalmi támadást” – Budapesten nyugalom van (AFP)

– Megszakadt a telefon- és távírókapcsolat Magyarországgal (Jugopres)

– Az ENSZ-közgyűlésben folytatódott a vita a magyar kérdésről (AFP)

– Egy olyan nap, mint a többi – St. Zamurović riportja Szegedről – Útjegyzetek Magyarországról (közcímek: A diákok mit írnak füzetükbe? – Dél körül – Milyen hosszú egy óra?)

Szegedi riportjában a tudósító leírja azt a légkört, amelyben semmin sem kell csodálkozni. A városban a szokásos csend honol. Látott egy írógéppel írott falragaszt, amelynek segítségével valaki lakáskérdését akarja megoldani. A iskolafüzetből kitépett lapon ez áll: „Aki ma 15 éves és megjelenik az utcán, az a Kádár-kormányra szavaz.” Dél körül a háziasszonyok sorra járnak az üzleteket, hátha találnak valamilyen szükséges árut, de az emberek üres fatelepek előtt állnak sorba. A városháza előtt szokás szerint csoportok álldogálnak, élvezik a napsütést, és beszélgetnek. Tudni való, miről. Egyik barát a másiknak megmutatja a falon levő jelszót: „Halál az ellenforradalmároknak”, és megjegyzi: „Nézd a, amikor Rajkot temették, azt mondták, hogy soha többet.” A vendéglőben a pincér nyújtja az étlapot, és habár most látja először a tudósítót, odasúgja neki: „ma 3 és 4 óra között kimegyünk az utcára”. A teherautók hosszú menetoszlopa vonul el. Látszanak az acélsisakok. Látszik, hogy géppisztolyokkal felszerelt rendőröket szállítanak. Három órakor a főtéren üres, mintha valaki söprével tisztította volna meg. Valaki erőszakkal elzavarta az ott-tartózkodókat: „Hát te magyar vagy?” Ki tudja, meddig tart egy óra, 30 percig vagy 3600 másodpercig? És amikor minden üres, amikor a villamos áll, és a téren magányos a Kossuthszobor, csak a verebek ugrálnak fáról fára? Ekkor felvetődik a kérdés: mi az erősebb, a néma vagy hangos tüntetés? És utána először halkán, majd mind erősebben felhangzik: Isten, áldd meg a magyart! Magyar himnusz ez, amit énekeltek a háború előtt és után, október 23-a előtt és után. Az élet megy tovább.

Magyar Szó:

– Ismét rosszabbodott a helyzet Magyarországon – Az „ellenforradalmi támadásról” beszél a budapesti rádió – Még mindig szünetel a telefon-összeköttetés – A kormány a statárium bevezetéséről (közcímek:

A budapesti rádió felhívása a „néphatalom híveihez” – A pécsi rádió is „az ellenforradalom” megfékezésére szólít – Tovább folyik az élelmi-szer-ellátás – A budapesti rádió a 48 órás sztrájkról – Még mindig nincs telefon-összeköttetés Magyarországgal – 16 órakor nyugalom uralkodott – Véres események a salgótarjáni bányászközpontban)

– Mivel indokolja a kormány a „rendkívüli intézkedéseket”? – Arról van szó, hogy törvényen kívül helyezték a területi munkástanácsokat, ezt a kormány azzal magyarázza, hogy az ellenforradalmi erők sötét céljaikhoz akarták felhasználni a munkások szervezeteit, hogy a Központi Budapesti Munkástanácsba behatoltak az ellenséges erők, amelyek titkos üléseken úgy döntöttek, serkentik a sztrájk folytatását, a fegyveres provokációkat és a vérontást. Mindezt néhol sikerült is elérniük, mert a polgároknál még mindig vannak fegyverek. Ezért hozták létre a rögtönítélő bíróságokat.

– India javaslata: A főtitkár utazzon Moszkvába és Budapestre! – A magyar kérdés az ENSZ előtt (AFP)

– A magyar szakszervezet a sztrájkról (budapesti rádió)

– Egy nap, mint a többi (lásd Stojan Zamurović riportját a Dnevnikben)

December 12.

Borba:

– Mind nagyobb méretű a sztrájk – Néhol fegyveres összecsapások és emberáldozatok is vannak (G. A.)

– Magyarországról két határozatot terjesztettek a közgyűlés elé – Az USA és 16 ország által betervezett javaslat hevesen támadja a Szovjetuniót (B. Lazić)

– A magyar küldöttség kivonult az ENSZ-közgyűlésről – hogy tiltakozzon „a magyar belügyekbe való állandó beavatkozás ellen” (Reuter)

– Jovo Kapičićot kinevezték magyarországi nagykövetnek (Tanjug)

– Hogyan helyezték törvényen kívül Budapest munkástanácsát? – A tudósítás arról szól, hogy a Központi Budapesti Munkástanácsot és a területi munkástanácsokat azzal a váddal helyezték törvényen kívül, hogy meg akarják kaparintani a hatalmi funkciókat, és hogy serkentették a sztrájkot és a fegyveres akciókat. Ugyanakkor rögtönítélő katonai bíróságokat hoztak létre. A területi munkástanácsok felszámolásáról szóló döntés meghozatala után a rendőrség behatolt a budapesti munkástanács helyiségeibe, föltartóztatott mindenkit, aki ott volt, a munkástanács több tagját letartóztatta, bár később szabadon engedték őket. Egy időre a városban megszakadt a telefon-összeköttetés, de az ország bel-

sejével vagy külfölddel később sem lehetett beszélni. Időközben a Központi Munkástanács 48 órás sztrájkot hirdetett, mert a kormány nem volt hajlandó szabadon engedni a munkástanácsok letartóztatott tagjait. Ugyanakkor felhívta a világ szakszervezeteit, hogy „támogassák azt a harcot, amelyet a magyar dolgozók folytatnak a félelem nélküli életért és a személyes szabadságért”. A hírek szerint az ország belsejében is romlik a helyzet. Külön izgalmat keltett a salgótarjáni tragikus események híre. Azt állítják, hogy a rendőrpárancsnokság és a megyei tanács előtt lejátszódott összeütközésben 33 ember életét vesztette, mintegy 100 pedig megsebesült. A megye ideiglenes pártbizottsága által közölt hivatalos változat szerint a megyei munkástanács által szervezett tüntetés idején a tüntetők egy csoportja kézigránátot dobott, és géppuskatűzet nyitott a rendőrségre és a szovjet katonákra, emiatt áldozatok voltak. Más források azonban azt állítják, hogy a zavargások akkor robbantak ki, amikor a fegyveres hatóságok megakadályozták a munkástanács megválasztását egy vállalatban, később pedig letartóztatták az újonnan megválasztott munkástanács egyes tagjait (Gavro Altman).

– Hogyha hazudnak – Rövid szerkesztőségi kommentár a Neue Kurier bécsi bulvárlap azon állításával kapcsolatban, hogy „tapasztalt jugoszláv partizánok képezik ki a magyar szabadságharcosokat” [...] „minden jel szerint a Jugoszláv Kommunista Párt engedélye nélkül”.

Politika:

– A munkások többsége részt vesz a budapesti sztrájkban – A városban a közlekedés és a közellátás zavartalan (AFP)

– Budapesti incidensek a tüntetők és a rendőrség között (AFP)

– A sztrájkfölszólítás visszhangja a magyar vállalatokban (budapesti rádió)

– A Csepeli Művek folytatják a munkát (budapesti rádió)

– Zárolták a menekültek vagyonát (budapesti rádió)

– Jovo Kapičićot kinevezték magyarországi nagykövetnek

– A magyar menekültek Jugoszláviából más országba távoznak – 302 személyről van szó (Jugopres)

Dnevnik:

– Kádár súlyos vádakhoz hozott fel a budapesti munkástanács ellen
– A budapesti rádió közli Kádárnak a munkásküldöttekkel folytatott beszélgetését. Kádár úgy nyilatkozott, hogy a munkástanácsok „a népi demokrácia alapvető intézményei”, de föllépett az ellen, hogy azok területi szervezetként működjenek, a budapesti Központi Munkástanácsot pedig azzal vádolta, hogy súlyos helyzetet idézett elő a gazdaság szénellátásában.

– Zárolták a menekültek vagyonát (budapesti rádió)

- Kisebb incidensek Budapesten (AFP)
- A borsodi bányákban normálisan folyik a termelés (budapesti rádió)
- Jugoszláviából más országba távoznak a magyar menekültek (Jugopres)
- Jovo Kapičićot kinevezték magyarországi nagykövetünknek (Tanjug)
- Magyarország bojkottálja a mostani ülészakot – Horváth Imre nyilatkozata (AP, Reuter)

Magyar Szó:

– Kit terhel a felelősség a törtétekért? (alcímek: Helyenkénti lövöldözés – A vidéken is leállt a munka – A sztrájk terjed – Ismét megállt a rendeződés folyamata Magyarországon – Feszült légkör, különösen vidéken – Életbe lépett a rögtönítelő bíraskodás) (G. Altman)

– A közgyűlés elveszítette építő jellegét – Az egyik fél sem mutat kellő jóakaratot – Indiai javaslat

Az AFP jelenti New Yorkból: Vita folyik 16 ország javaslatáról, amely elítéli Magyarország szuverenitásának megsértését a Szovjetunió részéről, és követeli a szovjet csapatok távozásáról szóló megegyezést.

A Tanjug New Yorkból: Folytatódott a vita a magyar kérdésről – Be tiltották a Központi Munkástanácsot, és bevezették a rendkívüli állapotot. Ez még jobban kielezi a vitákat. Nincs hajlandóság megegyezésre és kompromisszumra. A sok határozati javaslattal kapcsolatban Krishna Menon megállapítja, hogy a határozatok halmozása nem oldja meg a kérdést, ehelyett a problémák leküzdésének gépezetét kell beindítani.

– A magyar küldött nemzeti büszkeségre hivatkozva kivonult az ülészakról (Reuter)

– Nehogy megismétlődjének a Tájékoztató Irodához és a magyar eseményekhez vezető viták! – Petar Stambolić üdvözölte az olasz kommunisták kongresszusát – A szocialista erőket nem lehet azonosítani a munkásosztály hatalma alatt levő országok erejével (Tanjug)

– Magyar menekültek jegyzéke, akik el akarják hagyni Jugoszláviát (Jugopres)

– Amerikai tiltakozó jegyzék Magyarországhoz

– Magyarország az amerikai sajtóban – Sok amerikai polgár azt sem tudta, hol van Magyarország, és álláspontjukat az „objektív sajtó”, a rádió és különösen a televízió alapján alakították ki az októberi eseményekkel kapcsolatban. Sztálin halála után lett számukra világos, hogy a kelet-európai országok nem térhetnek vissza a régi formákhoz, és hogy minden „felszabadító” politika kárt okoz az amerikai érdekeknek. Világossá vált, hogy az USA érdekét csakis ezeknek az országoknak az önállósodása és függetlensége szolgálhatja. Ez már megállapítást nyert a poznanai események kapcsán is. A magyarországi eseményekkel és

Nagy Imre kormányával kapcsolatban elég mérsékelt nyilatkozatokat adtak. A szovjet beavatkozás azonban felkavarta a kedélyeket. A magyar politikai menekültek ismét szóhoz jutottak, Nagy Ferenc Ausztriába utazott, megkezdődött a hisztérikus uszítás, majd jelentkeztek a szélsőséges kirohanások, habár világos volt, hogy ezek kárt okoznak az ország érdekeinek. Ugyanakkor az oroszok elleni határozottabb fellépés el akarta terelni a figyelmet a nyugati hatalmak egyiptomi beavatkozásának kedvezőtlen visszhangjáról, és a „nyugati egység” védelmét kívánta szolgálni. Így a magyarországi események napokig előkelő helyet kaptak az amerikai sajtóban. A szerkesztőségek, amelyeknek nem volt magyarországi tudósítója, hatalmas összegeket fizettek a magyarországi hírekért, függetlenül attól, hogy azok mennyire hitelesek, a hangsúly azon volt, hogy minél szenzációsabbak legyenek. Ez azonban rövid ideig tartott. Kezdetben csak a józanabbak jelentkeztek, akik belátták, hogy ezek az értékelések tévesek voltak, és ez a magatartás kárt okoz a keleti országok függetlenségi harcának, de a béke ügyének is. Az elnökválasztások után a kormány jobban figyelembe veszi a nemzeti érdekeket, a komolyabb sajtó mérsékeltbben és objektívabban ír (Belák Miklós).

– Hogyan kezdődött? – Meghirdették a sztrájkot – A Központi Munkástanács több tagjának letartóztatása – A salgótarjáni tragédia (G. Altman)

– Zárólják a magyar emigránsok vagyonát (budapesti rádió)

– Magyarországi műkorcsolyázók hazánkban – Bemutatót rendeznek a tašmajdani stadionban

December 13.

Borba:

– Az ENSZ közgyűlése folytatja a vitát Magyarországról – A jugoszláv küldöttség szerint az ENSZ-nek hasznos és építő jellegű szerepet kell játszania a magyarországi eseményekkel kapcsolatban kialakult helyzetben (M. Ivković beszéde) (Tanjug)

– Az UNICEF segítsége a magyar és az egyiptomi gyerekeknek (Tanjug)

– Tovább tart a sztrájk Magyarországon (G. Altman jelentése)

Politika:

– Magyarországnak lehetővé kell tenni, hogy saját óhajaival és lehetőségeivel összhangban oldja meg problémáit – Mladen Iveković jugoszláv küldött beszéde az ENSZ-közgyűlésen (Tanjug)

– A közgyűlés folytatta a vitát Magyarországról (AP)

– Kádár a magyarországi helyzetről – A budapesti 20. kerület gyárainak munkásaival folytatott beszélgetésben Kádár rámutatott arra, hogy az ellenforradalom fegyveres erejét leverték, de azt politikailag is le kell győzni. A jövő héten közzéteszik a kormány pozitív programját. A szocialista rendszert illetően nem mennek bele semmilyen kompromisszumba. A munkástanácsok a nép alapvető demokratikus intézményeit jelentik, de nem szerveződhetnek területi szervként. Végül bejelentette, hogy felszámolják a bürokratikus jelenségeket a gazdaság irányításában.

Dnevnik:

– Megnyugtató irányt vesznek a magyarországi fejlemények – Vita az ENSZ-közgyűlésen (Tanjug)

– Letartóztatták a Központi Budapesti Munkástanács elnökét – Jelentés arról, hogy letartóztatták Rácz Sándort és Bali Sándort, a tanács tagját. Ezenkívül a jelentés szól arról is, hogy kiegészítették a rögtönítélő bíróságokról szóló törvényt: minden ítélet egyben halálos ítélet (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Második napja sztrájkol Budapest – Letartóztatták a Központi Munkástanács elnökét – Eltérő vélemények a kormányintézkedésekről – Mi idézte elő a sztrájkot?

– A határozatok inkább fokozzák, mintsem csökkentik a feszültséget – A jugoszláv delegátus felszólalása – A magyar kérdés vitája az ENSZ-ben.

– Kádár további erélyes intézkedésekről beszél – Cáfolta az üzemi munkástanácsok felosztatását – Kormánybiztosok kinevezését kéri a gyárak élére – jelenti a budapesti rádió. Állítólag egyes vállalatok képviselői ilyen biztosokat kértek, Kádár pedig megígérte, hogy a gyárak munkástanácsait nem fogják megszüntetni.

– A budapesti rádió megerősítette a Központi Munkástanács elnökének őrizetbe vételét

– Nixon Ausztriába utazik a magyar menekültek kérdésének tanulmányozására (AP)

– Ha Hammarskjöld magyarországi küldetése megvalósul... – Ismét felszínen a tömbellentétek – Az ENSZ légköréről (B. Lazić)

December 14.

Borba:

– Sok küldöttségnek az a meggyőződése, hogy az elfogadott határozat nem szolgálja az igazi megoldást (Blagoje Lazić)

– Véget ért a sztrájk (G. A.)

- Kiegészítették a rögtönítelő bíróságokról szóló törvényt – Minden ítélet halálról szól (budapesti rádió)
  - Megindult a munka a szénbányákban (budapesti rádió)
  - Csepelre érkezett a Nemzetközi Vöröskereszt küldeménye (MTI)
  - A magyar kormány válasza Hammarskjöldnek – A kormány szerint december 16-a nem megfelelő időpont a látogatásra
  - Felújult a kapcsolat Hammarskjöld és Horváth között
  - Nehru az alsóházban a magyarországi eseményekről beszélt
- Politika:
- Budapesten sok munkás ismét abbahagyta a munkát (AP)
  - Letartóztatták a Központi Budapesti Munkástanács elnökét (budapesti rádió)
  - A magyarországi rögtönítelő bíróságok halálra ítélik azokat a személyeket, akiket „bármilyen bűnösnek mondanak ki” (budapesti rádió)
  - Nehéz gazdasági helyzet Magyarországon (budapesti rádió)
  - A Közgyűlés határozatot fogadott el Magyarországról (AFP)
  - A magyar szakszervezetek segítsége a zavargások áldozatainak (budapesti rádió)
  - Magyarország nem egyezik bele, hogy Hammarskjöld december 16-án látogasson el Budapestre – Később javasolja majd a látogatás időpontját (AFP)
  - A jugoszláv írók nyilatkozata Lukács György esetéről
  - A magyarországi események a magyar párt hibáinak következményei – hangsúlyozta di Vitorio, az Olasz Általános Munkásszövetség titkára az OKP 8. kongresszusán.

Dnevnik:

- A munkások ezrei ismét sztrájkolnak tiltakozásul a Központi Budapesti Munkástanács vezetőinek letartóztatása miatt (alcím: A magyar kormány elvetette azt a javaslatot, hogy Hammarskjöld december 16-án látogasson Magyarországra) (AP, AFP)
- Jovan Kapičićnak, a JSZNK új magyarországi nagykövetének életrajza

Magyar Szó:

- Nyugtalanító gazdasági helyzet – Gátlás nélkül osztogatják az „ellenforradalmár” jelzőt – Hírek a Kádár-kormány átalakításáról
- A sztrájk befejeződött, és az élet Budapesten viszonylag normalizálódott. Az üzletek nyitva vannak, a közlekedés megindult, a romok között megjelentek az építőipari munkások, attól függetlenül, hogy ki, mi és mennyiben járult hozzá a sztrájk tömegességéhez. Kétségtelen, hogy ezek a sztrájkok a gyári és a területi munkástanácsok támogatását élvezték. Ezért az a vélemény, hogy a munkástanácsok tagjainak letar-

tóztatásával megsértették a munkások jogait. Úgyszintén az a véleményük, hogy túl gyakran és erőteljesen emlegetik az ellenforradalmi veszélyeket, de kevés szó esik a sztálini múltról és az október 23-i felkelés okairól. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy az aggodalom nem csökken. Különösen azt tartják aggasztónak, hogy a sztálinista politika hordozói Budapesten és az ország belsejében a sajtóban és a hivatalos nyilatkozatokban habozás nélkül osztogatják élőknek és holtaknak az „ellenforradalmár” jelzőt. A lapok megerősítették, hogy letartóztatták Rác Sándort, a Központi Budapesti Munkástanács elnökét és Bali Sándor tagot, mert állítólag „döntő szerepet játszottak abban, hogy a budapesti munkástanács az ellenforradalom eszközévé váljon”, és „provokatív sztrájkokat szervezzen”. A termelés hosszú szünetelése gazdasági nehézségeket okoz, és ez csak tovább súlyosbítja a politikai helyzetet. A legújabb hír az, hogy a kormány bővítéséről, illetve átalakításáról tárgyalások kezdődtek az MSZMP, a Kisgazdapárt, a Független Parasztpárt és a Petőfi Párt között (G. Altman).

– A Központi Budapesti Munkástanács elnökét a parlamentben tartóztatták le? – Sokan elhagyják munkahelyüket – Egyes hírek szerint a sztrájkban mintegy 15 000 munkás vett részt, Rácot és Balit pedig a Parlament épületében tartóztatták le, ahova tárgyalásokra érkeztek (AP).

– A sztrájk naponta 300 millió forint kárt okoz (Népakarat)

– Togliatti főtitkár beszéde – Az olasz kommunisták kongresszusán mondott záróbeszédében Togliatti hangsúlyozta, hogy a magyarországi események megmutatták, milyen nagy a szakadék a szocialista vezetőség és a néptömegek között (Tanjug)

– A magyar kormány visszautasította Hammarskjöld látogatását (AFP)

– Nemzeti forradalom volt – mondotta Nehru a magyarországi eseményekről (a Tanjug Delhiből)

– A humanizmus és az emberi jogok súlyos megsértése – A jugoszláv írók nyilatkozata Lukács György elhurcolásával kapcsolatban (Tanjug)

– Elítélik a Szovjetuniót Magyarország függetlenségének megsértése miatt – A közgyűlés új határozata (AFP)

– Nemzetközi segítség Magyarországnak (MTI)

– A magyarországi helyzetről tárgyalt az Atlanti Tanács (Tanjug)

December 15.

Borba:

– A magyar kormány felszólította a bányászokat, hogy növeljék a szén kitermelését – így enyhítenének a súlyos gazdasági helyzeten (budapesti rádió)

Politika:

– Jugoszlávia a magyar menekültek hazatelepítésekor továbbra is tartja magát az ENSZ-alapokmány elveihez – hangsúlyozta Branko Drašković, az államtitkárság képviselője.

– Magyarországon megtiltották a nagygyűléseket

Dnevnik:

– Megtiltották a nagygyűléseket és a fölvonulásokat (MTI)

– Normalizálódik a közlekedés Budapesten (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A súlyos nemzetközi problémákat nem lehet a helyzet kiélézésével megoldani – jelentette ki a külügyi államtitkárság szóvivője a magyar eseményekkel kapcsolatban – Újabb jegyzék Albániához – Még mindig nincs válasz Nagy Imre ügyében

– Egy hónapig tilos fölvonulni és nagygyűlést tartani Magyarországon

– Néhol még sztrájkolnak – Fokozatosan helyreáll a közlekedés Budapesten (a külföldi hírügynökségek alapján)

– A budapesti rádió az orvosolatlan sérelmekről és a nyugdíjmegvonásokról

– A kormány dönt a bojkott befejezéséről – az ENSZ-szel kapcsolatban – Horváth miniszter New Yorkból visszaérkezett Budapestre

Zrenjanin:

– Magyarországi események – a jelentés beszámol az ország súlyos helyzetéről, a Központi Budapesti Munkástanács föloszlatásáról, a munkástanács egyes tagjainak letartóztatásáról és a rögtönítélő bíróságok felállításáról.

December 16.

Borba:

– A szén a magyar gazdaság központi problémája lett (G. A.)

– Hammarskjöld új felhívása a magyar nép megsegítésére (USIS)

Politika:

– Hammarskjöld Magyarország megsegítésére szólít fel (USIS)

– A budapesti rádió cáfolja, hogy Kádár eltűnt

– Eljárás indult a politikai elítéltek rehabilitálására (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Hammarskjöld új felhívása a magyar nép megsegítésére (USIS)

– A budapesti rádió rövid hírt közölt az élelmiszer-ipari vállalatok munkájáról, két nyugati újságíró kiutasításáról és arról, hogy Miskolcon fegyverrejtegetés miatt halálos ítéletet mondtak ki.

Magyar Szó:

– A legsúlyosabb probléma a bizalmatlanság – Munkásokat és szakembereket vezényelnek a bányákba – Nem kapnak fizetést a sztrájkolók – Működnek a rögtönítelő bíróságok (közcéme: A széncsata – Vannak más problémák is) (G. Altman)

– Egy hét a világpolitikában: A magyarországi helyzet – Kommentár az ENSZ vitájával kapcsolatban (J. M.)

– Cáfolják Kádár eltűnését (Tanjug)

– Újabb rehabilitációkat várnak Magyarországon (Tanjug)

– Politikai füzetek 7.: E. Kardelj a magyarországi események és a szocializmus fejlődésének időszerű kérdése – beszéd a Szövetségi Képviselőházban

December 17.

Borba:

– „Ésszerű együttműködést” követel a munkástanácsokkal Magyarország szakszervezeti vezetősége (a Népakarat szerint)

– Egerben több embert letartóztattak (budapesti rádió)

– Budapesten cáfolják Kádár János eltűnésének hírért (budapesti rádió)

– A miskolci rögtönítelő bíróság kimondott egy halálos ítéletet (budapesti rádió)

– Magyarországon eljárás indult a politikai elítéltek rehabilitálására (budapesti rádió)

Politika:

– A magyar szakszervezetek vitatkoznak a munkástanácsok szerepéről (Népakarat)

– A magyar kormány ezentúl is a munkástanácsokra támaszkodik – írja a Népszabadság

– Magyarország Eger városában több embert letartóztattak (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Népszabadság: A kormánynak szándékában áll a munkástanácsokra támaszkodni – A munkásokat felszólították, hogy a munkástanácsokat „tisztítsák meg ez ellenséges elemektől”, és gondoskodjanak a termelés megszervezéséről (budapesti rádió)

– 150 000 magyar menekült Ausztriában (Reuter)

Magyar Szó:

– A munkástanácsok támogatása a legnagyobb segély, amit a magyar szakszervezet nyújthat a munkásosztálynak – Két véglet az események értékelésében – Đuro Salaj zárószava a szakszervezeti plénumon

- 150 000 magyar menekült Ausztriába – Az osztrák külügyminiszter segélyt kér számukra (a Reuter Párizsból)
- Halálos ítélet Miskolcon (budapesti rádió)
- A magyar kormány kiutasított két nyugati újságíró (MTI)
- Amivel a régi gyárvezetés nem rendelkezett: a dolgozók bizalma
- A kormány „a munkástanácsokra kíván támaszkodni” – A letartóztatások és a feloszlítások bizalmatlanságot keltettek (budapesti rádió)
- A szakszervezet kapcsolatot keres a munkástanácsokkal (Népakarat)

December 18.

Dnevnik:

- Halálos ítéletek Budapesten – Két személyt ítétek el (budapesti rádió)

Magyar Szó:

- Újabb halálos ítéletek Magyarországon – Két személyt ítétek el (budapesti rádió)

December 19.

Politika:

- A Népszabadság bírálja a volt magyar biztonsági szolgálat munkáját – Azt állítja, hogy Rákosi személyesen irányította a szolgálatot, és abban külön „főosztályt” létesített a Rajk-per előkészítésére.
- A moszkvai Pravda Kardelj alelnök beszédéről – Vitába száll a beszédnek Magyarországra vonatkozó részével

Dnevnik:

- A Pravda Kardelj elvtárs beszédéről – J. Pavlov cikke. A cikkíró azt állítja, hogy „Kardelj elvtársnak Magyarország belügyeibe való beavatkozása nem értelmezhető másképp, mint olyan törekvés, hogy akadályozzák a magyar forradalmi munkáskormány programjának megvalósítását. Akár akarja Edvard Kardelj, akár sem, ez a beavatkozás segíti a reakciós erőket Magyarországon”. A továbbiakban rámutat Rákosi és Gerő hibáira, de támadja Nagy Imrét, mert „kormányának idején előretört az ellenforradalmi elméletek és az ellenforradalmi kirohanások”. Hasonlóan támadja Kardeljnek azt az álláspontját is, hogy meg kell változtatni a politikai rendszert, további néhány álláspontját a munkástanácsokkal kapcsolatban és azt a véleményét, hogy a szocializmusra legfőbb veszélyt a pártban és az államban meghúzódó bürokratikus elemek jelentik. „Megengedi magának, hogy indokolja a fegyveres fölépést a szocialista állam ellen, sőt azt még forradalomnak nevezi” [...] „Leple-

zett harcot folytat és ellenfelét szereti »bürokratikus despotizmusnak«, »sztálinizmusnak« nevezni.” A továbbiakban: „hangsúlyozza »a munkástanácsok, a kommunák és a társadalmi igazgatás más demokratikus formáinak« jelentőségét.” A Pravda síkraszáll a demokratikus centralizmusért a gazdaságban és követeli, hogy nyilvánítsák anarchoszindikalizmusnak a gyárak átadását a munkásoknak.

– Rákosi parancsára az ÁVH a legsötétebb gonosztetteket hajtotta végre (alcímek: Az állambiztonságot ártatlan polgárok ellen használták fel – A Népszabadság követeli, hogy szigorúan büntessék meg a vétkeseket, függetlenül attól, hogy milyen pozícióban vannak) (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Meddő igyekezet – A területi munkástanácsok feloszlását próbálja magyarázni a Népszabadság

– A moszkvai Pravda Kardelj elvtárs beszédéről

– Erőteljes vizsgálatot követel a Népszabadság az ÁVH volt tagjai ellen (budapesti rádió)

– Újjból szopott hír – A Krasznaja Zvezda, a szovjet hadsereg lapja a külföldi újságírók állítólagos tevékenységéről ír, és azt állítja, hogy a jugoszláv nagykövetség autóján szállították, majd a villanykörtégyárban kiosztották annak a lapnak a példányait, amelyet a menekült ellenforradalmárok Újvidéken nyomtattak. A Magyar Szó szerint Újvidéken nincsenek ilyen magyar menekültek, sem ilyen lap.

December 20.

Borba:

– Budapest várakozó állásponton – Gavro Altman leírja Budapest karácsony előtti hangulatát, kitér a súlyos gazdasági helyzetre, a magyar kormánynek a menekültekkel kapcsolatban Ausztriához intézett jegyzékére (eddig 130 000 ilyen menekült van, de számuk még növekszik), amely azt állítja, hogy akadályozzák azok hazatérését, de szól arról a várakozásról is, hogy végre megállítják a zuhanást.

Politika:

– A Népszabadság bírálja a volt magyar biztonsági szolgálat munkáját

– A moszkvai Pravda Kardelj alelnök beszédéről – vitába száll annak Magyarországra vonatkozó részével

Dnevnik:

– A legfőbb feladat a termelés zavartalanságának biztosítása – Gáspár Sándornak, a szakszervezetek elnökének beszéde (budapesti rádió)

– Magyar jegyzék Ausztriához – egyes menekültek hazatérésével kapcsolatban (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A kormány előbb „rendet akar teremteni” – A munkanélküliség veszélye fenyeget Magyarországon – Több vonalon helyreállt a közlekedés (közlemek: Súlyos gazdasági gondok – Jegyzék Ausztriához – Nagy várakozás) (G. Altman)

– Válasz a Pravdának (M. V.)

– Nixon a magyar menekültekről tárgyalt Eisenhower elnökkel (AFP)

– Jegyzék Ausztriához a magyar menekültek ügyében

December 21.

Borba:

– Gerő csak vádlottként térhet vissza Magyarországra – jelentette ki a magyar igazságügy-miniszter (budapesti rádió)

– A magyar légitársaság ismét megkezdte az utasok, a posta és az áru szállítását (MTI)

Politika:

– A magyar miniszter cáfolja, hogy Gerő visszatér az országba – Az igazságügy-miniszter megcáfolta azokat a híreket is, melyek szerint Kádár öngyilkosságot követett el (budapesti rádió)

– Magyarország felújítja a légi közlekedést a külfölddel (MTI)

– Budapesten tájékoztatási szolgálat alakul (budapesti rádió)

Dnevnik:

– Mindennapi kenyérünk – Branislav Dadić budapesti riportja. A szerző leírja a fegyveres harcok után a városban kialakult helyzetet és a város légkörét, megemlítve, hogy a Csepel-szigeten levő iparnegyed állt legtovább ellen. Idézi a csepeli dolgozókkal folytatott beszélgetést:

„– Kinek dolgozunk? – kérdezi egy kövér a körülötte állóktól.

– Mit gondolsz, mit eszel holnap, a házak falai amúgy sem lakhatóak? – válaszolja egy micisapkás idősebb ember.

– Ha nem dolgozunk, abból nekünk lesz legnagyobb kárunk – mondja a harmadik –, mert nem azok fognak éhezni és fagyoskodni, akik nekünk eladják a szocializmust.

– Ez most valami más – jegyzi meg egy másik. – Ez a behozatali szocializmus biztosan jobb minőségű. Csak az a baj, hogy rossz a csomagolása.”

A továbbiakban arról tudósít, hogy a munkások többsége dolgozni akar, de nagy az elégedetlenség az elhurcolások miatt. Megemlíti azok-

nak a véleményét, akik ellenzik az ellenforradalmat, de nem értenek egyet azzal a fenyegetőzéssel sem, amely Marosán miniszternek előző esti beszédében hangzott el, habár a kormányban mindenki azt mondja, hogy a Rákosi-rendszert örökre eltemették.

– Nem igaz Kádár öngyilkosságának híre (alcím: Gerő csak mint vádlott térhet vissza Magyarországra) (budapesti rádió)

– Budapesten két személyt kivégeztek (budapesti rádió)

– Kinevezték a kormány közlekedési biztosait (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Válasz a Pravdának – Foglalkozik a Pravdának Kardelj beszédével kapcsolatos kommentárjával

– Kádár János nem lett öngyilkos – „Gerő csak mint vádlott térhet vissza” – Éjjel-nappal működnek az ügyészségek (budapesti rádió)

– Az „ellenforradalmi” központi munkástanács felosztatásának indoklása – Kádár János sajtófogadásáról – Kádár János a kelet-európai rádióknak nyilatkozott. Először beszélt az ország politikai helyzetéről és az MSZMP megszervezéséről, majd elmondta, hogy a munkástanácsokat még október 23-a előtt meg akarták szervezni, de az ismert események ezt megakadályozták. A munkástanácsokba behúzódtak az „újdotsült” munkások, akik korábban a kapitalista osztályokhoz tartoztak, akiket a munkásoknak már korábban el kellett volna kergetniük. Ezt most részben meg is teszik. Amikor a Szabad Európa Rádió megfogalmazta azt a követelést, hogy ezek a tanácsok kapják meg a hatalmi funkciókat, „sajnos akkor más szándékok jutottak kifejezésre”, „a baráti Jugoszláviában Kardelj elvtárs hasonlóan nyilatkozott”. Kádár ezt az állítását azzal támasztja alá, hogy Kardelj idézte Lenin 1917. évi jelszavát: Minden hatalmat a szovjeteknek. De Kádár szerint Lenin akkor egy burzsoá államhatalommal szegült szembe, 1956 novemberének végén azonban Magyarországon munkáshatalom volt. Ezért a kormány nem támaszkodhat azokra a szervekre, amelyeket az ellenforradalmi körök hoztak létre, még akkor sem, ha azokat munkástanácsoknak nevezik. Kádár ezzel kapcsolatban hivatkozik a kronstati felkelésre is, amely „a szovjetekért, de kommunisták nélkül” jelszóval indult. Kádár ellenforradalmi követelésnek nevezte a Központi Budapesti Munkástanácsnak azt a kérelmét, hogy kapjon hatalmat a belbiztonsági erők fölött. Kifejezte reményét, hogy Kardelj megváltoztatja véleményét, mihelyt jobban megismeri a helyzetet.

– Kivégeztek két embert Magyarországon (budapesti rádió)

– Magyarország helyreállítja a légi forgalmat (MTI)

December 22.

Borba:

– Magyarország gazdasági élete nem alapulhat rendeletekre – Ajtay M. tervbizottsági elnök nyilatkozata (MTI)

– Két halálos ítélet Budapesten (budapesti rádió)

Politika:

– Ajtay M. a magyar gazdaságban bekövetkezett változásokról – az MTI átvette a Népakaratból

Dnevnik:

– A gyári munkástanácsok megalakítására létrejött előkészítő bizottság ülése (MTI)

– Ítélet Budapesten – rövid jelentés három személy ellen kimondott bírósági ítéletről (budapesti rádió)

– Egyenletesen folyik a lakosság ellátása (budapesti rádió)

– A Szovjetunió 600 000 tonna szenet szállít Magyarországnak (MTI)

December 23.

Borba:

– Budapesti panoráma – A Budapestről távozó tudósító leírja a reggeli Budapest nyomott légkörét, ír az élelmiszerboltok előtti sorokról és az utakon a gyakori ellenőrzésről, a teherautókról, amelyek élelmiszerért mennek az ország belsejébe. Megemlít más teherautókat és autóbuszokat is, amelyek „a menekültek jelöltjeit” szállítják. 1500–5000 forintot fizetnek, hogy a már bejáródott fuvarozási vállalkozók átdobják őket a határon, onnan továbbmennek a bizonytalanságba, a túlzásúftolt gyűjtőtáborokba, „bizonytalan reménybe és aggodalomba, amelybe a nosztalgia fájó, szívet tépő érzése keveredik”. Leírja az ismert Hungaria kávéházat, amelynek teteje és kupolája megrongálódott. Útközben a falvak nyugodtnak látszanak. Szeged szintén nyugodt. A jelentés végül foglalkozik a termelés felújításának problémáival, a megfoghatkozott energiataralékokkal és az infláció veszélyével, de külön szól a kormány és a nép közötti bizalom megteremtésének, a párt újjáépítésének gondjáról, amit a Nagy- eset is súlyosbít. A meglevő bizonytalanság egyik lehetséges okaként említi, hogy az októberi eseményeket ellenforradalomnak nyilvánítják, és nemrégiben letartóztatták a munkástanácsok tagjait (G. A.).

Magyar Szó:

– A bizalom kérdése – A tudósító foglalkozik a pillanatnyi magyarországi helyzettel, és megállapítja, hogy a kormánynak nincs kimunkált

jövőképzelése, de a nép bizalmát sem élvezi. Ehhez hozzájárultak a kormány bizonyos intézkedései is, mint például a munkástanácsok országos értekezletének rendőrségi szétzavarása, a deportálásokról szóló hírek, külön Nagynak és társainak elhurcolása. A kormány azt állítja, hogy legelőször helyre kell állítani a rendet. A párt nagyon lassan szerveződik át, s ennek érdekében görcsös erőfeszítéseket tesznek. Sokszor befurakodnak a karrieristák, a sztálinisták pedig megmaradnak régebbi posztjaikon. A szerző felveti a kérdést, mennyire akadályozza a kormány és a nép közötti közeledést az, hogy túlozzák az ellenforradalmi elemek szerepét az októberi eseményekben – Ugyanez a kérdés fölvetődik a területi munkástanácsok felosztatásával kapcsolatban is (G. Altman).

December 24.

Borba:

– A rögtönítélő bíróság három budapesti ítélete – az ítélet börtönbüntetésről szól (Tanjug)

– A Szovjetunió szemet szállít Magyarországnak

Dnevnik:

– A magyar középiskolás ifjúság tárgyalásokat követel a szovjet csapatok kivonulásáról (Kossuth rádió)

Magyar Szó:

– Még nem lehet fedezni az élelmiszer-szükségleteket – A közellátási kormánybiztos nyilatkozata (Tanjug)

– A rögtönítélő bíróság ítéletei – Három személyt 10–12 évi börtönbüntetésre ítélték (Tanjug)

– Szemet kért a magyar kormány a Szovjetuniótól (Tanjug)

– Munkásszervezeteket létesítenek Magyarországon – Ülést tartott az előkészítő bizottság (Tanjug)

– Kommentár nélkül – A 47 napos lidércnyomás vége – Kizárták a pártból magyarországi tudósításai miatt a Daily Walker magyarországi tudósítóját (K. Timotijević)

December 25.

Borba:

– Nehru miniszterelnök képviselője felkereste Münnich Ferencet (Reuter)

– A debreceni rögtönítélő bíróság ítélete – Ebből egy halálbüntetés (budapesti rádió)

– A Népszabadság az ország súlyos gazdasági helyzetéről (budapesti rádió)

– A magyar középiskolás ifjúság nemzeti szövetségének közleménye
– Sikrasszállnak azért, hogy minél előbb kezdjenek megbeszéléseket a Szovjetunióval a szovjet csapatok kivonásáról (Kossuth rádió)

Dnevnik:

– A rögtönítélő bíróság még egy halálos ítéletet mondott ki (budapesti rádió)

– Népszabadság: Lesz-e munkanélküliség? (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– A budapesti rádió a menekültekről – Szerinte 7000-en visszatértek Magyarországra (MTI)

– A debreceni rögtönítélő bíróság ítélete – Egy embert halálra, hatot pedig 5–15 évi börtönre ítélték (budapesti rádió)

– Karcagi letartóztatások – Két embert letartóztattak (budapesti rádió)

– Több ezer embert fenyeget a munkanélküliség veszélye – Mozgósítanak a bányák számára (Népszabadság)

– Csepelen leállt a munka – nyersanyaghiány miatt (londoni rádió)

– A középiskolások szövetségének nyilatkozata – A szovjet csapatok visszavonulását és a nyugatra elhurcolt értékeket követelik (budapesti rádió)

– Az indiai kormányelnök küldöttje Münnichnél (Reuter)

December 26.

Magyar Szó:

– Epizód lenne? – Forrongás az angol kompártban – A kizárt magyarországi tudósító igazságot követel (K. Timotijevic)

December 27.

Borba:

– A magyar menekültek kérdésének megoldása hazánkban (Jugopres)

Politika:

– További 500 magyar menekült akar más országba távozni (Jugopres)

– Megrövidítették a kijárási tilalmat Budapesten (AFP)

Dnevnik:

– További mintegy 500 magyar menekült akar más országba távozni (Jugopres)

– Megrövidítették a kijárási tilalmat Budapesten (AFP)

Magyar Szó:

- A Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültekről – a Jugopres a külügyi államtitkárság adataiból. Ezerkétszáz menekültet emlegetnek.
- Rövidítették a kijárási tilalmat Budapesten (AFP)
- Nixon beszámolt ausztriai útjáról (AFP)

December 28.

Dnevnik:

- Megkezdtek munkájukat a bíróságok (budapesti rádió)

Magyar Szó:

- Megkezdtek normális munkájukat a budapesti bíróságok (Tanjug)

December 29.

Politika:

- Vizsgálják Farkas Mihály ügyét (budapesti rádió)

Magyar Szó:

- Átszervezik az államvezetést – A budapesti rádió szerint szabályzat készül a munkástanácsokról

– Kilencvenhatezer tagja van a Szocialista Munkáspártnak Magyarországon

Dnevnik:

- Folyik a vizsgálat a Farkas-ügyben (budapesti rádió)

December 30.

Politika:

- A magyar pártnak 96 000 tagja van (CSTK)

- A magyar kormány átszervezi az államvezetést (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– „Továbbra is nagyüzemű szövetkezeti gazdálkodás” – Dobi István a szövetkezetek helyzetéről – Sokfelé széthurcolták a közös vagyont

December 31.

Borba:

– A szövetkezeteket Magyarországon ezentúl kizárólag önkéntességi alapon hozzák létre – jelentette ki Dobi István, a Magyar NK Elnöki Tanácsának elnöke (Tanjug)

– Csökkentik a minisztériumok számát Magyarországon (budapesti rádió)

Politika:

– Kizárólag önkéntességi alapon létesülnek új szervezetek Magyarországon – jelentette ki Dobi István, a Magyar NK Elnöki Tanácsának elnöke.

– A Népszabadság adatokat közölt a harcokban elesettek számáról
– A lap cáfolja a nyugati hírügynökségek jelentését, hogy 50–60 ezer, és Nehru állítását, hogy 25 ezer halott volt a harcokban. Azt állítja, hogy Budapesten 1800–2000 ember esett el, nem számítva a szovjet hadsereg veszteségeit és az ország belsejében elesett áldozatokat.

– Magyarországon rehabilitálták Szabó Józsefet (AFP)

Dnevnik:

– A Népszabadság szerint Budapesten nem volt több 2000 halottnál (budapesti rádió)

Magyar Szó:

– Változás a magyar kormányban – Átszerveznek néhány minisztériumot

– A budapesti rádió az emberáldozatokról – 1800–2000-en estek el Pesten (október 23-ától december 1-jéig), 12 971 pedig megsebesült.

2. CIKKEK A MENEKÜLTEK PROBLÉMÁIRÓL

1957. január 1-jétől június 30-áig

Január 5.

Dnevnik:

– Jugoszlávia a Belgrádban és Moszkvában aláírt okmányok szellemében néz a szocialista országok közötti viszonyra (köz cím: Magyarországról több mint 2000 személy érkezett Jugoszláviába, 132 hazatért, 29 Nyugatra ment).

Január 6.

Magyar Szó:

– Menekültek – 2236 személy érkezett Jugoszláviába, 132 hazatért. Ausztriában 150–160 ezer van, az USA 21 500-nak adott beutazási engedélyt, a többi nyugati ország mindössze 60-nak.

Január 9.

Magyar Szó:

– A menekültügyi főbiztos képviselője Belgrádban – Jugoszláviába 3000 ember menekült, ebből 800 nyugati országokba akar költözni, 132 pedig visszatért Magyarországra.

Január 12.

Zrenjanin:

– Az ENSZ közgyűlésén javasolták a magyarországi helyzetet tanulmányozó különbizottság megalakítását

Magyar Szó:

– Az ENSZ menekültügyi küldötte Noviszádon
– Zsúfoltak az osztrák táborok – Lassan megy a továbbszállítás (Reuter)

Január 17.

Politika:

– Az ENSZ-ben közzétették a Jugoszláviába érkezett magyar menekültekről szóló jelentést – Itt 4800 menekült van, csak az utóbbi 48 órában 1000 menekült érkezett Magyarországról (Tanjug).

Dnevnik:

– Az utóbbi 48 órában 1000 magyar menekült érkezett Jugoszláviába – Az ENSZ menekültügyi főbiztosa irodájának jelentése. Jugoszláviában 4800 menekült van (Tanjug).

Január 18.

Politika:

– A menekültügyi magyar bizottság Bécsbe utazott – A magyar menekültek hazatelepítéséről tárgyalt (AFP)

Magyar Szó:

– 4800 magyarországi menekült Jugoszláviában – Az utóbbi 48 óra alatt mintegy 1000 érkezett

– Magyar emlékirat Hammarskjöldhöz – Azzal vádolják a Nyugatot, hogy visszatartja a menekülteket. Követeli a 18 évnél fiatalabbak hazaszállítását (Reuter).

Somborske novine:

– Zomborban helyezték el a magyar menekülteket – Meglátogatta őket Amir Hoveida, az ENSZ főbiztosának képviselője. Ellátogatott a melencei, topolyai, szenttamási, iloki és a palánkai befogadóközpontokba is. Eddig Zomborban mintegy 2000 menekült fordult meg.

Január 20.

Dnevnik:

– A magyar kormány jegyzéke Norvégiához – Kéri a kiskorú menekültek hazaszállítását (budapesti rádió)

– A magyar kormány levele Dag Hammarskjöldhöz – Ausztria állítólag arra akarja rábeszélni a magyar menekülteket, külön a 18 évnél fiatalabbakat, hogy ne térjenek haza (AP).

Január 21.

Politika:

– Az ENSZ menekültügyi főbiztosának küldötte meglepéssel nyilatkozott jugoszláviai küldetéséről – Tegnap reggelig 7958 menekült érkezett Jugoszláviába, csak az utóbbi 24 órában 684. Hoveida küldött kiemelte: a menekültek teljesen szabadon nyilatkozhattak arról, hogy hazatérnek-e, vagy más országba távoznak.

– Közös közlemény az ENSZ menekültügyi főbiztosa képviselőjének jugoszláviai látogatásáról – Hoveida szorgalmazza, hogy gyorsan oldják meg a végleges elhelyezést és a jugoszláv költségek megtérítésének kérdését.

Dnevnik:

– Amir Hoveida közleménye – Hoveida a magyar menekültek kérdéséről tárgyalt kormányunk képviselőivel – Növekszik a magyar menekültek száma – Csak az utóbbi 24 órában 684 menekült érkezett Jugoszláviába (Tanjug).

– Hoveida a magyar menekültek kilenc befogadóközpontját látogatta meg – Sajtóértekezletén meglepésének adott hangot. A tizenhat befogadóközpontból kilencet látogatott meg (Tanjug).

Magyar Szó:

– Eddig 7958 magyar menekült érkezett Jugoszláviába – Kielégítő javaslatok a menekültek problémáinak megoldására – Közlemény Amir Hoveida és a jugoszláv kormány képviselőinek tárgyalásairól. Hoveida elégedett a menekültek elhelyezésével, néhány befogadóközpontot látogatott meg. Az utóbbi 24 órában 684 új menekült érkezett (Tanjug).

Január 22.

Politika:

– Magyarország nem kényszeríti hazatérésre a menekülteket – jelentette ki a magyar menekültek hazatelepítésével foglalkozó bizottság elnöke (budapesti rádió)

– 8601-re növekedett a Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültek száma – Az utóbbi 24 órában 643 érkezett

Dnevnik:

– Amir Hoveida Belgrádból Genfbe utazott

Magyar Szó:

– Új magyar menekültek – Az utóbbi 24 órában 643 személy érkezett. Összlétszámuk 8601 (Tanjug).

– Senkit sem kényszerítenek vissza – Esztergályos nyilatkozata ausztriai újtjáról

Január 23.

Dnevnik:

– A Jugoszláv Vöröskereszt segítséget kér a magyar menekülteknek (Jugopres)

Január 25.

Politika:

– A közgyűlés határozatot fogadott el a magyar menekültekről (AFP)

Magyar Szó:

– Terv készül a magyar menekültek segélyezésére – Aggodalom a menekültügyi alap késedelmeskedése miatt (AFP)

Január 26.

Borba:

– A Jugoszláv Vöröskereszt segítséget kér a magyar menekülteknek.
– A magyar menekültek számának rohamos növekedése miatt Olga Milošević, a Jugoszláv Vöröskereszt elnöklője Genfben utazik. Ruhát és takarókat kér. A JVK eddig egészségügyi anyagot és gyógyszert (6,5 millió dinár értékben), cukrot (1,3 millió) és 10 tonna élelmiszerkonzervet (4,4 millió dinár értékben) szállított segélyként Magyarországra (Jugopres).

– Kormányképviselők az ENSZ Menekültügyi Alapja Végrehajtó Bizottságának ülésén (Jugopres)

– A magyar menekültek és az osztrák–német viták – A menekültek néhány csoportja haza akar menni. Pasaviban és Sadlingban 137 személy vár hazatérésre. Erőszakos kísérletet tettek a Németországból Ausztriába való határátlépésre (O. Miličević Bonnból).

Politika:

– Nagy-Britannia cáfolja, hogy akadályozzák a magyar menekültek hazatérését (Tanjug)

– Sürgős megoldást kíván a Jugoszláviában levő magyar menekültek problémája – hangsúlyozta August Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztos. Amir Hoveida elismerően nyilatkozott a jugoszláv hatóságoknak a menekültek befogadása és elhelyezése körüli erőfeszítéseiről.

Magyar Szó:

– Jugoszláv megfigyelők az ENSZ menekültügyi tanácskozásán – A Vöröskereszt főtitkára is Genfben utazik – Ruhanemű- és takarószállomány érkezik Jugoszláviába

– Jugoszlávia segítyt kért a magyarországi menekültek ellátására – Tiszteletben tartják a menekültek jogát – Lindt főbiztos sajtóértekezlete
– Huzavona a visszatérőkkel – Többen Bajorországból Ausztriába próbáltak szökni – Osztrák–magyar villongás és a magyar menekültek (O. Miličević)

– Több mint 11 000 magyarországi menekült Jugoszláviában (alcím: Miért nem akadályozza meg az ENSZ döntéseinek szabotálását Izrael részéről?) – sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon

Zrenjanin:

– Csaknem 10 000 magyar menekült Jugoszláviában – Egyetlen nap alatt 643 személy érkezett

Borba:

– Haza akarnak térni Svédországból a magyar menekültek (budapesti rádió)

Dnevnik:

– A menekültek egy csoportja Svédországból hazatér Magyarországra (budapesti rádió)

– Ausztria nem akadályozza a magyar menekültek hazatérését – mondja a magyar ENSZ-küldött vádjaival kapcsolatban kiadott osztrák emlékirat (bécsi rádió)

– Osztrák emlékirat a főtítkárhoz a menekültek ügyében – Cáfolja azt a vádat, hogy akadályozzák a menekültek hazatérését (bécsi rádió)

Január 29.

Dnevnik:

– A nagy magyarországi menekülthullám növelte a jugoszláv kormány költségeit – Eddig 13 065 személy érkezett Magyarországról. Segítségre van szükség gyorsabb és tömeges elszállításukhoz – Nem ismertek a külföldi képviselőkkel folytatott beszélgetések eredményei. Jugoszláviában eddig 22 befogadóközpont létesült (Jugopres).

Magyar Szó:

– Naponta 500-an lépik át a határt – Nehézségek a jugoszláv kormány előtt – A Jugoszláviába érkező magyarországi menekültekről. 1956. december 31-éig 1462, január 15-éig pedig 5320 menekült érkezett. Ebből 280 akar Jugoszláviában maradni, 92 haza szeretne térni, 3213 Nyugatra akar menni. Napi itt-tartózkodásuk személyenként 1078 dinárba kerül. Eddig 22 befogadóközpont létesült (Jugopres).

Január 30.

Politika:

– A magyar menekülteknek megtiltották a belépést Nyugat-Németországba (Reuter)

Dnevník:

– Az osztrák miniszter felhívása az ENSZ-hez – Az európai országok több menekültet fogadhatnának be – Ausztria 20 000 menekültet fogadott be (Reuter)

– Nyugat-Németország nem fogad be magyar menekülteket – Azzal magyarázza, hogy befogadótáborait megtöltötték a kelet-németországi menekültek (Reuter)

Magyar Szó:

– Az osztrák belügyminiszter segítséget kér a menekültek ellátására (Reuter)

– Nyugat-Németország nem fogad be magyar menekülteket (Reuter)

Január 31.

Borba:

– Továbbra is vitás a magyar menekültek Ausztriából való hazatelepítése (budapesti rádió)

Politika:

– Magyar–osztrák megbeszélések a menekültekről – Nem tudtak megállapodni (budapesti rádió)

Dnevník:

– 91 menekültet hazaszállítottak Magyarországra – Kotoribánál (Tanjug)

Magyar Szó:

– Tárgyalások a hazatelepítésről Bécsben – Eredménytelenül (budapesti rádió)

Február 1.

Subotičke novine:

– A magyar menekültek problémái – Az osztrák belügyminiszter felhívása nagyobb segítség érdekében. Ausztriában mintegy 20 000, Jugoszláviában csaknem 13 000 menekült van.

Magyar Szó:

– Több mint 15 000 magyarországi menekült Jugoszláviában (részlet a külügyi államtitkárság sajtóértekezletéről; az alcím: Tito elnök

egyelőre nem utazik Amerikába) – A menekültek pontos száma 15 057, várjuk az ENSZ segítségét (Tanjug)

- Terv a magyar menekültek megsegítésére (USIS)
- A Norvég Vöröskereszt segélye a jugoszláviai magyar menekülteknek

Február 6.

Magyar Szó:

– Újból határsávot létesítettek – Tömegesen kísérelték meg a határátlépést – Csak külön engedéllyel szabad a 25 km-es határzónában tartózkodni (budapesti rádió)

- Jugoszláv–magyar hazatelepítési bizottság alakul (Tanjug)

Február 13.

Borba:

– Vegyes bizottság alakult a magyar menekültek hazatérésére – az ENSZ menekültügyi főbiztosa képviselőjének jelenlétével (Tanjug)

Február 14.

Politika:

– Norvégia megtiltotta Magyarországi képviselőinek a menekültek meglátogatását (Reuter)

Magyar Szó:

- Jugoszláv–magyar hazatelepítési bizottságot alakítottak
- Norvégia nem engedi be a magyar kormány képviselőit (Reuter)

Február 15.

Borba:

– Belgrádban ideiglenes irodát nyitott az ENSZ menekültügyi főbiztosa – A Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültek kérdéseit oldja meg (Tanjug)

Magyar Szó:

- Menekültügyi hivatal nyílt Belgrádban (Tanjug)

Február 17.

Politika:

– Az ENSZ főbiztosa irodát nyitott Belgrádban a magyar menekülteknek (Tanjug)

Dnevnik:

– Valamennyi országnak kötelessége eltartani a magyar menekülteket
– Svetislav Stefanović belügyi államtitkár nyilatkozata – Hazánk jelentéktelen segítséget kapott – Egyes országok nem mutatnak készséget a menekültek befogadására – Számuk február 1-jén 15 321 személy volt.

Magyar Szó:

– A magyarországi menekültekről nyilatkozott a belügyi államtitkár
– Jelentéktelen segítyt kaptunk – Nehezen valósul meg a menekültek továbbjutása (Tanjug)

Február 18.

Magyar Szó:

– A menekültek és problémáik – szerkesztőségi kommentár

Február 19.

Magyar Szó:
– A menekültügyi főbiztos képviselője a belügyi államtitkárságon (Tanjug)

Február 20.

Magyar Szó:
– „Embercsempészek napja” – hír arról, hogy nyolc személyt elítéltek az illegális határátlépés elősegítése és megvesztegetés miatt, egyet pedig megismételt tiltott határátlépés miatt.

Február 21.

Dnevnik:
– A magyar gyerekek hazaszállítása – Tárgyalások Belgrádban (Jugopres)

Február 23.

Magyar Szó:
– Több mint 18 000 magyarországi menekült Jugoszláviában – Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon – A pillanatnyi helyzet 18 178, mindössze 280 távozott a nyugati országokba.

Zrenjanin:

– A magyar gyerekek hazaszállítása – Az ENSZ képviselői jelenlétében Belgrádban megbeszélések folytak a Jugoszláviába szökött magyar gyerekekkel, akiknek szülei Magyarországon vannak. Az idősebb kiskorúak önállóan döntenek a hazatérésről.

Február 24.

Borba:
– Bizottság alakult a Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültek segélyezésének összehangolására – A Vöröskereszt 10 000 menekült élelmezéséről kész gondoskodni. Segélyt kínál a Care szervezet és a magyarok megsegítésére alakult Brit Jótékonyági Egyesület (Jugopres).

Február 28.

Magyar Szó:

– A menekültek kérdése továbbra is nyitva áll – A jugoszláv módszert méltatta a főbiztos megbízottja – Sajtófogadás Genfben (Tanjug)

Március 1.

Politika:

– Magyar menekültek – A szerző a magyar menekültek jugoszláviai befogadásáról és ellátásáról, a nagy költségekről és arról ír, hogy a külföldi országok nehezen fogadják be őket (Đ. J.).

Március 2.

Zrenjanin:

– Nagy erőfeszítések és áldozatok a Jugoszláviában levő magyar menekültek elhelyezésére és ellátására – August Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztosa kijelentette, hogy Jugoszlávia nagy erőfeszítéseket tesz a magyar menekültek elhelyezésére és ellátására, ez naponta az állami költségvetés terhére több tízezer dollár kiadást jelent. Rámutatott arra, hogy a kérdést sürgősen meg kell oldani, mivel Jugoszláviában pillanatnyilag több mint 18 000 magyar menekült van.

Március 3.

Magyar Szó:

– Egy hét a világpolitikában: Magyar menekültek (J. N.)

Március 6.

Magyar Szó:

– Norvég vendégek Beogradban – Egy befogadóközpontba is ellátogattak (Tanjug)

Március 7.

Borba:

– Tárgyalások kezdődtek a Norvégiába távozni kívánó magyar menekültek átvételéről (r. l.)

Politika:

– Jugoszláviából 434 magyar menekült tért haza – Hazánkban még 16 000 menekült van

Dnevnik:

– Mind több menekült nyilatkozik a hazatérés mellett – Horgosnál 434 személyt adtak át

– A norvég kormány képviselői Jugoszláviába érkeztek – hogy tárgyalják a menekültek egy csoportjának átvételét

Magyar Szó:

– Norvég vendégek Beogradban – Ellátogatnak egy befogadóközpontba is (Tanjug)

– Még mintegy 400 menekült visszatért Magyarországra – Pierre Bremont a befogadóközpontban

Március 8.

Politika:

– Norvégia hajlandó 250 magyar menekültet befogadni Jugoszláviából – Ranković alelnök fogadta a magyar menekültekről való gondoskodásra alakult norvég bizottság elnökét

Somborske novine:

– Más befogadóközpontokba helyezték át a magyar menekülteket – Zomborban mintegy 200-an maradtak. A többieket a Niška és a Mataruška banjába, Prespán, Selcén, Bogatišban stb. helyezték el. Zomborban eddig kb. 4000 menekült volt, ezekben a napokban 24 visszatért Magyarországra. A nemzetközi segély még nem érkezett meg.

Március 9.

Borba:

– Eddig 18 511 magyar állampolgár szökött hazánkba – Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon – 1410-et hazatelepítettek, 401 Jugoszláviában települt le, 264 pedig más országba távozott. Most tárgyalnak arról, hogy Kanada és Ausztrália június 1-jéig 10 000 embert fogad be (ezt ígéri az ENSZ menekültügyi főbiztosa), de a fenti kormányok a hírt még nem erősítették meg (Tanjug).

Magyar Szó:

– Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon

Március 10.

Borba:

– Norvégia kész befogadni mintegy 250 magyar menekültet – Harlem norvég miniszter meglátogatta a Mataruška banjai befogadóközpontot.

– Svédország kb. 250 magyar menekültet kész befogadni – A svéd képviselők meglátogatták az eszéki befogadóközpontot, elmennek Gerovóba is

Politika:

– Jugoszlávia mindent megtesz a magyar menekültek megsegítésére – jelentette ki Belgrádból távoztakor a norvég képviselő (Tanjug)

Március 11.

Politika:

– Ausztriából mintegy 19 000 menekült visszatért Magyarországra – 48 500 maradt még Ausztriában (budapesti rádió)

Dnevnik:

– 19 000 menekült Ausztriából visszatért Magyarországra – 48 500 még Ausztriában maradt (budapesti rádió)

Március 12.

Politika:

– Svédország kész befogadni mintegy 200 magyar menekültet

– Az ENSZ menekültügyi főbiztosa ellátogat Jugoszláviába

Magyar Szó:

– Svédország 200 menekültet fogad be Jugoszláviából (Tanjug)

Március 13.

Politika:

– Hammarskjöld felszólítja az ENSZ tagjait, hogy járuljanak hozzá a magyar menekültek alapjához – Azt mondja, hogy március 1-jén Ausztriában 53 349, Jugoszláviában pedig 15 847 menekült volt.

Dnevnik:

– Felhívás a magyar menekültek segélyezésére – Hammarskjöld és a menekültügyi főbiztos felhívása (AFP)

Március 19.

Borba:

- A magyar menekültek egy csoportja hazánkából Norvégiába utazott – 65 személy utazott el, holnap és holnapután mennek a többiek (mintegy 250 személy) (Tanjug)

Politika:

- A magyar menekültek első csoportja Jugoszláviából Norvégiába utazott – 65 személy utazott el (Tanjug)

Március 21.

Borba:

- A Vöröskereszt Nemzetközi Ligájának fölhívása a Jugoszláviában levő magyar menekültek megsegítésére (AFP)
- Még 375 magyar menekült tért vissza hazájába (a Tanjug Horgosról)
- Az ENSZ menekültügyi főbiztosa Belgrádba érkezett – Hír August Lindt megérkezéséről

Politika:

- Belgrádba érkezett az ENSZ menekültügyi főbiztosa (Tanjug)
- A Nemzetközi Vöröskereszt fölhívása a Jugoszláviában levő magyar menekültek megsegítésére (AFP)
- Eddig 1787 menekült tért haza (Tanjug)

Dnevnik:

- A Nemzetközi Vöröskereszt a Jugoszláviában lévő magyar menekültek megsegítésére szólít fel (AFP)

Március 22.

Borba:

- Az ENSZ menekültügyi főbiztosa Koča Popovićnál és Svetislav Stefanovićnál
- A magyar menekültek utolsó csoportja elindult Norvégiába – Eddig összesen 259 személy utazott el (Tanjug)

Politika:

- Az ENSZ menekültügyi főbiztosa Koča Popovićnál és Svetislav Stefanovićnál (Tanjug)
- Tito elnök Brionin fogadta az ENSZ menekültügyi főbiztosát (Tanjug)
- Lindt meglátogatta a magyar menekülteket Lovranban (Tanjug)

Március 23.

Borba:

– A köztársasági elnök fogadta Lindtet, az ENSZ menekültügyi főbiztosát Brionin (Tanjug)

– Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztosa a hazánkban levő magyar menekülttáborokban

Dnevnik:

– Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztosa Koča Popovičnál (Tanjug)

Zrenjanin:

– Az ENSZ menekültügyi főbiztosa Belgrádba érkezett – August Lindt már néhány napja Jugoszláviában tartózkodik, tanulmányozza a menekültek problémáit, és ellátogat néhány befogadóközpontba.

– A Vöröskereszt Nemzetközi Ligájának felhívása – hogy anyagi segítséget nyújtsanak Jugoszláviának a magyar menekültek eltartásához.

Március 24.

Magyar Szó:

– Egy hét a világpolitikában: A magyar menekültek (J. M.)

Március 25.

Borba:

– Jugoszláviának nagy kiadásai vannak a magyar menekültek eltartása körül – Az ENSZ menekültügyi főbiztosának sajtóértekezlete – Szükség van arra, hogy az ENSZ tagállamai teljesítsék ígéreteiket, a tengerentúli országok pedig közöljék, mennyi menekültet hajlandóak befogadni – hangsúlyozta August Lindt. Várható, hogy mintegy ezer személy távozik az európai országokba, de még mindig mintegy húszezer személy érkezik naponta Jugoszláviába. Hangsúlyozta a menekültek hálóját Jugoszláviának. Közülük sokat szállodákban helyeztek el, ez veszélyezteti az idegenforgalmi idényt.

Április 2.

Borba:

– Április 1-jén érvényét veszítette a magyar kormány rendelete a menekülteknek adandó közkegyelemről – E határidőig 15 000 menekült tért vissza Magyarországra. Ezután minden hazatérési kérelmet egyenként bírálják el (budapesti rádió)

– Újabb 320 magyar menekült nyilatkozott a hazatérés mellett (a Tanjug Szenttamásról)

Dnevnik:

– 15 000 magyar menekült tért haza – Szenttamáson újabb 320 menekült nyilatkozott a Magyarországra való hazatérés mellett (Tanjug)

Április 3.

Borba:

– Jugoszláviából eddig 2124 menekült tért vissza Magyarországra
– Aznap Horgosnál 337 (Tanjug)

Április 4.

Borba:

– Nyugat-Németország hajlandó befogadni a német származású magyar menekülteket (Jugopres)

Magyar Szó:

– Nyugat-Németország befogadja a német származású magyarországi menekülteket (Jugopres)

Április 6.

Zrenjanin:

– Jugoszláviából eddig több mint 2000 menekült tért vissza Magyarországra – Horgosnál az ENSZ menekültügyi főbiztosának jelenlétében 337 menekült távozott Magyarországra. Eddig a dátumig összesen 2124-en mentek haza.

Dnevnik:

– Kanada befogad 1000 magyar menekültet – Jugoszláviában még 15 785 magyar menekült van (Tanjug)

Magyar Szó:

– A magyar menekültek ügye még mindig időszerű – Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon. A legújabb adatok: 18 799 menekült, ebből 2134 hazatért, 870 Nyugatra távozott, 430 letelepült Jugoszláviában. A pillanatnyi helyzet 15 785 menekült (Tanjug).

Április 9.

Politika:

– A magyar menekültek első csoportja Svédországba utazott – Mintegy 260 személy (Jugopres)

Magyar Szó:

- 260 magyar menekült elindult Svédországba (Jugopres)
- Genfben összeül a menekültügyi bizottság (AP)

Április 10.

Magyar Szó:

- McCharty a magyar menekültek befogadása mellett – Az USA-ba 75 000 magyar menekült emigrált (AFP)

Április 13.

Borba:

- A magyar menekültek még egy csoportja hazatért – a szenttamási befogadóközpontból (Jugopres)

Április 14.

Politika:

- Az októberi események után 200 000 magyar hagyta el az országot – Münnich miniszterelnök-helyettes nyilatkozata

Dnevnik:

- Megszűnt a kijárási tilalom – Mintegy 200 000 magyar hagyta el az országot – Münnich nyilatkozata (Tanjug)
- Újabb 54 menekült tért vissza Magyarországra – Összesen 2178 személyt szállítottak haza (Tanjug)

Magyar Szó:

- 200 000 személy hagyta el Magyarországot – Münnich Ferenc bejelentése (Tanjug)

Április 27.

- A Jugoszláviában levő magyar menekültek kérdésének megoldása (Jugopres). (Lásd a Dnevnik április 22-i jelentését.)

Dnevnik:

- A magyar menekültek kérdésének megoldása Jugoszláviában – A Szövetségi Végrehajtó Tanácsnak a magyar menekültek ügyében alakított bizottsága nyilatkozik – Pénzre és a szállodák felszabadítására van szükség, mert ott még mindig 5000 menekült tartózkodik (Jugopres).

Magyar Szó:

- Nehézkesen halad a magyar menekültek elszállásolása – Kormányunk mindent megtesz a kielégítő megoldás érdekében – Sajtónyilat-

kozat a menekültekről – A 15 000 menekültből 9000-et szállodákban helyeztek el (21 idegenforgalmi településen 91 szállodát foglalnak el), ez veszélyezteti az idegenforgalmi idényt. 5000 személy elhelyezése megoldódik, de 4000 még mindig probléma marad. Az ENSZ főbiztosától kéri, hogy 5000 menekültet szállítsanak más országokba. A befogadóhelyeken az elhelyezés színvonala átlagon fölüli (Jugopres).

Április 29.

Magyar Szó:

– Egy hét a világpolitikában: Magyar menekültek (J. M.)

Május 4.

Politika:

– Kanadába készülnek a magyar menekültek

Dnevnik:

– Jugoszláviából Kanadába készülnek a magyar menekültek – Mintegy ezer személyről van szó (Tanjug)

Május 5.

Politika:

– Cáfolják Ausztriának azt a közleményét, hogy Jugoszláviától magyarországi menekülteket vett át – arról az 5000 személyről van szó, akikről nem tudtak megállapodni

Május 6.

– A magyar menekültek egy csoportja Rijekából Svédországba utazott – 235 személy utazott el. Svédország eddig mintegy 600 menekültet vett át (Tanjug).

Május 8.

Politika:

– A Nemzetközi Vöröskereszt segítségével Magyarországnak – Több mint 30 millió dollárt szántak Magyarországnak és a külföldön tartózkodó menekülteknek (Reuter).

Magyar Szó:

– Húszezer magyar tért vissza – A kormányképviselő vádol – A nyugat-európai országok akadályozzák a menekültek hazatérését – Az

USA-ban letartóztatják azokat, akik a magyar nagykövetséghez fordulnak, Törökországban rosszul bánnak velük, Franciaországban a kiskorúakat akadályozzák a hazatérésben, a fiúkat az amerikai hadseregbe és az idegenlégióba toborozzák.

Május 9.

Borba:

- Belgrádba érkezett az ENSZ menekültügyi főbiztosa (Tanjug)
- A magyar gyerekek egy csoportja Jugoszláviából hazatért – Húsz 14 évnél fiatalabb gyerekről van szó, akiknek szülei Magyarországon vannak (Tanjug).
- Franciaország 1500 magyar menekültet fogad be Jugoszláviából (Tanjug)
- A magyar menekültek hazaszállítása Ausztriából
- Már hazatért 135 000 ember, akik 32 országban tartózkodtak. Ausztriába összesen 171 000 érkezett (Reuter).

Dnevnik:

- Franciaország kész Jugoszláviából befogadni 1500 magyar menekültet (Tanjug)
- Hazatelepítették a Jugoszláviába szökött 14 évnél fiatalabb magyar gyerekeket – 40 gyerek tért haza (Tanjug)

Magyar Szó:

- Franciaország 1500 magyar menekültet fogad be – A menekültügyi főbiztos Belgrádban.
- 136 000 magyar menekültet helyeztek el – Ausztriában. Ebbe az országba összesen 171 000 ember menekült (Reuter).

Május 10.

Dnevnik:

- Horgosnál hazatelepítették a magyar gyerekek egy csoportját (P. M.)

Május 13.

Dnevnik:

- Lindt ENSZ-főbiztos Svetislav Stefanovičtyal tárgyal (Tanjug)

Magyar Szó:

- A magyar menekültek kérdéséről tárgyal Lindt Jugoszláviában
- A gyermekek és kiskorúak visszatelepítéséről (Tanjug)

Május 14.

Magyar Szó:

- Elutazott a menekültügyi főbiztos – Több napot töltött Belgrádban, és a magyar menekültek ügyéről tárgyalt (Tanjug)
- Lindt főbiztos Bela Crkván

Május 15.

Politika:

- Június végéig mintegy 3000 magyar menekült távozik Jugoszláviából (Jugopres)
- A magyar fiatalok újabb csoportját szállították haza Jugoszláviából
- Horgosnál távozott hatvanhat 14 és 18 év közötti fiatal. Eddig összesen 2288 személy tért haza (Tanjug).

Dnevnik:

- Június végéig mintegy 3000 magyar menekült távozik Jugoszláviából – Nyugat-európai országokba mennek (Jugopres)

Magyar Szó:

- Június végéig 3000 magyar menekült távozik hazánkból (Jugopres)

Május 18.

Magyar Szó:

- Aggodalmak és emberiség – V. T. aláírási kommentár a jugoszláv hatóságoknak a menekültek iránti viszonyáról és a kiskorúak hazatelepítéséről

Május 22.

Dnevnik:

- Az év végéig megoldódik a magyar menekültek problémája – Lindt kijelentette, hogy az Ausztriában tartózkodó 170 000 menekültből 130 000-et más országba szállítottak, további 5000 elszállítására készülnek (Tanjug).

Május 24.

- A Népszabadság követeli a kiskorú menekültek hazatelepítését
- Ausztriából (budapesti rádió)

Május 27.

Politika:

– A magyar menekültek egy csoportja Jugoszláviából Kanadába utazott – 301 személy távozott

Dnevnik:

– A magyar menekültek első csoportja Kanadába utazott (Tanjug)

Magyar Szó:

– Külföldi újságírók a menekülttáborokban – Az USA és kilenc európai ország 19 újságírója Lindt meghívására érkezett (Tanjug)

Június 6.

Borba:

– A jugoszláv képviselő követelte a Jugoszláviában levő magyar menekültek hazaszállításának meggyorsítását és Jugoszlávia mentesítését a nagy költségek alól – Genfben ülésezett az ENSZ Menekültügyi Alapjának Végrehajtó Bizottsága. Jugoszláviában összesen 19 214 menekült volt, ebből Norvégiába ment 299, Svájcba 247, Svédországba 592, Belgiumba 990, Nyugat-Németországba 697, Kanadába 301. Később elutazik Belgiumba 477, Kanadába 1000, Ausztráliába 2000, Franciaországba 1500 és bizonyos számban Nyugat-Németországba, Svájcba, Olaszországba stb. Az első fél évben még 7500 személy maradt Jugoszláviában. Itt-tartózkodásuk összköltsége 2 749 843 000 dinár, a főbiztos becslése szerint 1957 végéig 7 191 500 dollár lesz. Jugoszlávia sokkal kevesebb segílyt kapott, mint Ausztria (Tanjug).

Politika:

– A magyar menekültek számára lehetővé kell tenni, hogy szabadon döntsenek jövőjükéről – mondta az ENSZ bizottsága előtt Genfben a jugoszláv megfigyelő (Tanjug)

Dnevnik:

– Jugoszlávia az emberiség elveit szem előtt tartva oldja meg a magyar menekültek kérdését – Egyes országok külön elbírálásban részesítik a Jugoszláviában levő magyar menekülteket – Jugoszlávia menekülteknek mozgásszabadságot, elhelyezkedési lehetőséget, valamint teljes vallásszabadságot szavatol – A magyar menekültek problémája az ENSZ Menekültügyi Alapjának Végrehajtó Bizottsága előtt – Jugoszláviában 7500 menekült van, eltartásukhoz minimális segítséget kaptunk (a Tanjug Genfből).

Magyar Szó:

– A magyar menekültekről – a jugoszláv megfigyelő felszólalása az ENSZ menekültügyi bizottságának ülésén (Tanjug)

Június 9.

Borba:

– Az év végéig megoldódik a magyar menekültek kérdése – A Menekültügyi Alap Végrehajtó Bizottságának genfi üléséről (Tanjug)

Június 14.

Borba:

– Jugoszláviában még mindig mintegy 12 000 menekült van – A fiatalok egy kisebb csoportját hazatelepítették – Harmincnégy 14 és 18 év közötti fiatal. Eddig összesen 2395 menekült tért vissza Magyarországra.

Magyar Szó:

– 1500 magyar menekült tért vissza – Franciaországból, Nagy-Britanniából, Ausztriából és Svájcól. Egyes országok akadályozni próbálják a hazatérést (Népkarat).

Június 16.

Politika:

– A Vöröskereszt Ligájának főtitkára a magyar menekültek kérdéséről – Kedvezően értékelte ellátásukat és egészségügyi védelmüket Jugoszláviában és Ausztriában

Dnevnik:

– Megoldódott a magyar menekültek élelmezésének és egészségügyi ellátásának kérdése – Bonatte de Rouge-nak, a Vöröskereszt Ligája főtitkárának nyilatkozata (Jugopres)

Magyar Szó:

– A Nemzetközi Vöröskereszt főtitkára a magyar menekültekről – Kedvezően nyilatkozott a menekültek elhelyezéséről, ellátásáról és egészségi állapotáról

Július 17.

Borba:

– A magyar menekültek második csoportja is elutazott Kanadába – 474 személy Rijekából vonattal Havre-ba utazott, onnan hajóval folytatja útját

Dnevnik:

– A magyar menekültek második csoportja Kanadába utazott – 474 személy (Tanjug)

Június 22.

Zrenjanin:

– A magyar menekültek második csoportja Kanadába utazott – Mintegy 500 menekültről van szó, aki Rijekából utazott el

Magyar Szó:

– 13 millió dollárt költöttek Ausztriában a magyar menekültekre. A menekültek többsége más országokba költözött (Reuter).

3. CIKKEK A NAPISAJTÓBAN NAGY IMRÉNEK ÉS MUNKATÁRSAINAK ELÍTÉLÉSÉRŐL

1958. június

Június 18.

Borba:

- Nagy Imrét kivégezték (alcím: Titkos tárgyalás után) (Tanjug)
- Nagy Imre életrajza
- Nagy Imre elítélt munkatársainak életrajza
- Megdöbbenés Párizsban (Bogdan Pešić)
- Londoni visszhang – a Foreign Office hivatalos közleményt adott ki (K. Timotijević Londonból)

Politika:

- Nagy Imrét, Gimes Miklóst és Szilágyi Józsefet halálra ítélték
- Az ítéletet már végrehajtották (Tanjug)

Magyar Szó:

- Nagy Imrét és társait kivégezték
- Nagy Imre kivégzésének párizsi visszhangja – Miért éppen most? (B. Pešić)
- Provokáció Jugoszláviával szemben – Londoni vélemények (K. Timotijević)

Június 19.

Politika:

- A magyar közlemény valótlan állítása újabb tudatos kiéleződés a Jugoszlávia elleni kampányban – jelentette ki Jakša Petrić, a külügyi államtitkárság szóvivője (főcím: Nagy Imre és társainak kivégzése után)
- A magyar igazságügy-miniszter közleménye (MTI)
- Számos tiltakozás Franciaországban – Nagy Imre kivégzése a tiltakozás hullámát indította el – Még a L'Humanité is csak az igazságügy-miniszter közleményét hozza, minden kommentár nélkül. A többi lap keményen elítéli ezt a lépést. A Le Monde idézi a szófiai rádiót: „A

kutya kutyamódra halt meg.” Hozzáteszi: „Mindez a sztálinizmus és a hidegháború legszörnyűbb napjaira emlékeztet.” (L. D.)

– A londoni sajtó elkeseredettsége Nagy Imre kivégzése miatt (J. G.)
– Az Avanti keményen bírálja a halálos ítélet végrehajtását (Tanjug)

– Pietro Nenni Nagy Imre kivégzéséről (AFP)
– Nagy Imre kivégzése nagy akadály Kelet és Nyugat közeledésében – jelentette ki sajtóértekezletén Eisenhower (AFP)
– A nyugatnémet Kereszténydemokrata Párt képviselői követelik a szovjetunióbeli látogatás elhalasztását – Nagy Imre kivégzése miatt (Tanjug)

Dnevnik:

– A Jugoszlávia elleni valótlanságok ismét kiélezik a hazánk ellen folyó kampányt – mondotta Petrić külügyi szóvivő (Tanjug)

– A Magyar NK igazságügy-minisztériumának hivatalos közleménye
– „Visszatérés 1948-hoz” – A Nagy Imre és társai kivégzéséről szóló közlemény visszhangja – Az Avanti olasz szocialista lap azt írja, hogy az új vita Jugoszláviával az egykori tájékoztató irodás módszerek szerint folyik (a Tanjug Rómából).

– „Bevezetés a Szovjetunió álláspontjának újbóli bekeményedéséhez” – A párizsi sajtó kommentárjai (AFP)

– Kiemelkedő francia politikusok tiltakozása (Tanjug)
– Pietro Nenni nyilatkozata (AFP)
– Eisenhower elnök: Nagy kivégzése jelentős akadálya Kelet és Nyugat közeledésének (AFP)

Magyar Szó:

– Valótlan állítások a Nagy Imre kivégzéséről szóló közleményben
– A hazánk elleni hajsza szándékos kiélezése – Külügyi szóvivőnk nyilatkozata (Tanjug)

– Nenni: Feltépték a régi sebeket – Avanti: Visszatérés 1948-hoz
– Olaszországi reakciók Nagy Imre kivégzésére (AFP)

– Francia baloldali vezetők tiltakozó táviratai (Tanjug)
– Magyarország igazságügy-minisztériuma Nagy Imrének és társainak tárgyalásáról (MTI)

– Nagy Imrének és társainak életrajza
– Laborista képviselők tiltakoznak a magyar kormánynál (Reuter)

Június 20.

Borba:

– Új, aggasztó, tudatos kiéleződés a Jugoszlávia elleni kampányban – Jakša Petrić külügyi szóvivő nyilatkozata (főcím: Valótlan jugo-

szlávellenes állítások a Nagy Imre és társai kivégzéséről kiadott közleményben)

– A magyar igazságügy-miniszter közleménye (MTI)

– Az india Statesman: Ez az aktus a sztálinizmusra emlékeztet – Áttekintés a világsajtónak Nagy Imre és munkatársa kivégzésével foglalkozó írásairól. Megállapítják, hogy a nyugati, az ázsiai és az afrikai országok sajtója egyöntetűen elítéli ezt a cselekményt, míg a keleti tömb sajtója, sőt Palmiro Togliatti, az Olasz KP főtitkára is igazságosnak és megérdemeltnek nyilvánítja a kivégzést. A Zsen Min Zsi Bao, a Kínai KP sajtószerve egy lépéssel továbbmegy, és kommentárjában a kivégzést kapcsolatba hozza a jugoszláv revizionistákkal.

– Tiltakozási hullám Nagy-Britanniában – A nemzetközi közvélemény reagálása Nagy Imre kivégzésére (Kosta Timotijević Londonból)

– Új serkentés a „kemény kéz” politikájának – A szociáldemokrata ellenzék úgy véli, hogy Nagy kivégzése kárt okoz a nemzetközi egyetértést célzó erőfeszítéseknek (M. Bajec Bonnból)

– Párizs: És most mi következik? (Bogdan Pešić Párizsból)

– McMillan nyilatkozik az alsóházban Nagy Imre kivégzéséről (Tanjug)

Politika:

– Az olasz parlament elítélte Nagy Imrének és társainak kivégzését

– A halálos ítélet végrehajtása után Magyarországon – A szocialisták elítélik Nagy kivégzését – Olaszország visszavonta az új magyar nagykövet kinevezéséhez adott jóváhagyását (V. Đukić)

– Claude Bourde felhívta az FKP-t, hogy határolódjon el az ítélettől

– A politikai és a kulturális élet számos személyisége elítéli Nagy Imrének és társainak kivégzését (L. Davičo)

– Kelet-Európa és a kínai sajtó üdvözli Nagy Imrének meg a többieknek a kivégzését (összefoglaló áttekintés) – A Rudé právo megelégedésének ad hangot, és hangsúlyozza: „a jugoszláv és a magyar revizionizmus közötti kapcsolat csak igazolja, hogy helyes volt az az értékelés, mely szerint a revizionizmus a legfőbb veszély a szocializmusra, olyan veszély, amely ellen megalkuvást nem ismerően kell harcolni.”

– Csodálkozást és elkeseredést vált ki a magyarországi halálos ítélet – jelentette ki Pietro Nenni (Tanjug)

– Nagy Imre kivégzése megingatta a Nyugat bizalmát a Szovjetunió iránt – jelentette ki a brit kormány képviselője (Reuter)

Dnevnik:

– Nagy Imre kivégzése embertelen igazolása a régi módszerekre való visszatérésnek – jelentette ki Nenni, az Olasz Szocialista Párt KB-je előtti beszámolójában

– „Erőszak a szocializmus felett” – A párizsi sajtó kommentárjai Nagy kivégzéséről (Tanjug)

– Nagy kivégzése lényegesen csökkenti a Nyugat bizalmát a Szovjetunió szándékainak őszinteségében – jelentette ki a brit kormány képviselője (Reuter)

– A laburista képviselők egy csoportja tiltakozott a magyar kormányánál (Reuter)

Magyar Szó:

– Megrökönyödés és elkeseredés Nyugaton, Ázsiában és Afrikában – A kelet-európai és a kínai sajtó igazolni próbálja Nagy és társai kivégzését

– Keleti sajtóvélemények

– Tiltakozások hulláma Nagy-Britanniában – A kommunista párt több száz tagja kilépett (K. Timotijević)

– Visszatérés a régi módszerekre – mondta Nenni Nagy és társai kivégzéséről (Tanjug)

Június 21.

Politika:

– A jugoszlávellenes kampány folytatódása feléleszti a propaganda-politikai nyomásnak 1948 után ismert módszereit – Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon – A jugoszláv kormány jegyzéket készül átadni Magyarországnak a magyar kormány közleményével kapcsolatban, amelyet Nagy Imre kivégzése után adtak ki.

– Tito elnök fogadta Kapičić nagykövetet (Tanjug)

Magyar Szó:

– A jugoszláv kormány jegyzéket készül intézni a Magyar NK kormányához – jelentette ki Jakša Petrić külügyi szóvivő Nagy Imre és társai kivégzéséről kiadott magyar közleménnyel kapcsolatban

– 1948 módszereit újítja fel a jugoszlávellenes hajsza – Jegyzék készül a magyar kormányhoz a Nagy-ügyben – Negatív mozzanatok a csúcsértekezlet előkészítésében – Sajtóértekezlet a külügyi államtitkárságon (Tanjug)

– Tito elnök fogadta budapesti nagykövetünket (Tanjug)

– A fejlődés ellen – A jugoszlávellenes kampány lényege és céljai – A Kommunista legújabb számából átvett vitacikk megállapítja, hogy a szocialista országok egyes kommunista párti vezetőinek támadása sohasem irányult kizárólag Jugoszlávia ellen, hanem mindig e pártokban és a nemzetközi kapcsolatokban jelentkező pozitív irányzatok ellen is irányult. Ebben a megvilágításban kell nézni a mostani kampányt is,

amelyet az jellemez, hogy visszatérnek a Tájékoztató Iroda 1948. évi módszereire. A cikk szerint az utóbbi öt évben, különösen az SZKP 20. kongresszusa után, egyes szocialista országokban és pártjaikban érték el bizonyos előrehaladást, ugyanakkor voltak ingadozások, előrehaladások és visszaesések, mégpedig országról országra eltérő mértékben. Az 1956-os magyarországi események után azonban erősödött a dogmatikus erők nyomása, és ez még mindig tart. Arra törekszenek, hogy Jugoszláviát tegyék felelőssé a szocialista országokban jelentkező problémákért, hazánkat elszigeteljék, és ez káros hatással lehet a szocialista országok közötti viszonyra, sőt a békés koegzisztenciára is.

Június 22.

Politika:

– A magyar menekültek megtámadták a bonni szovjet nagykövetség épületét – Nagy Imre kivégzése miatt (France Presse)

– Revizionizmus elleni kampány Kelet-Németországban – A Neue Deutschland azt állítja, hogy Nagy és Maléter tábornok kivégzése „apórság” ahhoz képest, hogy Spanyolországban Franco hatalomra kerülése után több mint egymillió, Algériában 600 000 embert végeztek ki, Japánban 300 000 ember esett az atombomba áldozatául, Kenyában 100 000, Egyiptomban 15 000 embert stb. végeztek ki.

Magyar Szó:

– Fehér vagy fekete – Egy hét a világpolitikában, szerkesztőségi írás külön fejezettel, amelynek címe: A Nagy-csoport kivégzése. Foglalkoznak a magyar igazságügy-minisztérium ezzel kapcsolatos közleményével és azzal az állítással, hogy ez a csoport „az ellenforradalmi fegyveres felkelés veresége után ott keresett menedéket, ahonnan korábban is támogatást kapott”. Ezután következnek a csoport ellen felhozott vádak, többek között az, hogy a jugoszláv nagykövetségről is folytatták ellenséges tevékenységüket. Ezzel kapcsolatban a cikkíró kitér a külügyi államtitkárság szóvivőjének cáfolatára, és emlékeztet arra, hogy a magyar kormány megszegte Nagy Imre csoportjának a nagykövetségről való távozásáról kötött megállapodást. A továbbiakban idéz egy indiai lapot, amely fölteszi a kérdést: „Honnan van az, hogy Moszkva, amely a világ leghatalmasabb erejének tekinti magát, megijedt egy olyan jelentéktelen elítélttől, mint Nagy Imre?” Majd megállapítja, hogy a gyilkosság szükségtelen és megbocsáthatatlan volt. A Manchester Guardian pedig azt írja, hogy: „A kelet-európai országokat ilyen szörnyű módon figyelmeztették, milyen megtorlások várhatók az ún. revizionizmussal szemben.” A továbbiakban ismerteti a kelet-európai és a kínai sajtó

vádjait a „Nagy–Lonsonczy-banda ellen”, sőt Jugoszláviát is támadják, mert a magyarországi eseményeket népfölkelésnek nyilvánította. Végül a cikkíró azt a következtetést vonja le, hogy ez a halálos ítélet beleil-leszkedik az „új tájékoztató irodás” kampányba, amelyben mindinkább életre kelnek a „klasszikus” sztálini módszerek és „érvek”.

Június 23.

Politika:

– Kinek van szüksége a jugoszlávellenes kampány szítására? – J. J. kommentárja – A szerző megállapítja, hogy a Jugoszláviával szembeni álláspont tudatos kiélezéséről van szó, amihez fölhasználják a kommunista pártok kongresszusait is, először a bolgár, majd a csehszlovák pártkongresszust. Szerinte elvitatják Jugoszlávia szerepét a békeharcban, és újjáélesztik a sztálini politikát, mivel a sztálini elemek nyomása alatt háttérbe szorulnak az SZKP 20. kongresszusának álláspontjai. Mindezt a „revizionizmus” elleni harc jegyében teszik. Az SZKP képviselője CSKP kongresszusán támadta azt a tételt is, hogy különböző utak vezetnek a szocializmushoz. A szerző felteszi a kérdést: miért éppen most ítélték halálra Nagyt? Azt a választ adja, hogy ugyanaz történik, mint a Rajk-esetben, amikor találni kellett valamit, hogy kiélezzék a viszonyt Jugoszláviával, hogy „bebizonyítsák” Jugoszlávia együttműködését az imperializmussal, de egyben figyelmeztessék azokat is, akik ellenzik a sztálinizmus újjáélesztését.

Dnevnik:

– Az olasz szocialisták elítélik Nagy kivégzését (Tanjug)

Július 24.

Borba:

– Jugoszláviában mély elkeseredéssel fogadták azt a váratlan hírt, hogy titokban elítélték és kivégezték Nagy Imrét – Jugoszláv tiltakozó jegyzék a magyar kormányhoz – A közlemény jugoszlávellenes állításai durva támadást jelentenek a JSZNK ellen, azzal a világos céllal, hogy a közelmúlt legsötétebb módszereinek újbóli felhasználásával kiélezzék a kérlelhetetlen jugoszlávellenes kampányt, és alapjában megrontsák a magyar–jugoszláv kapcsolatokat – A jegyzéket Sebes István magyar külügyminiszter-helyettesnek Jovo Kapičić budapesti jugoszláv nagykövet adta át. A jegyzék tiltakozik az ellen az állítás ellen, hogy Nagy és társai ott kértek menedékjogot, ahonnan korábban is támogatást kaptak, valamint, hogy a nagykövetség épületéből kapcsolatba léptek a Központi

Munkástanáccsal és a Szabad Európa rádióállomással, továbbá, hogy innen adtak utasítást az Október 23. című lap kiadására. A jugoszláv kormány mindezt 1848-ra emlékeztető, kiagyalt vádnak tekinti. Tiltakozik az ellen is, hogy megsértették a két kormány között 1956 novemberében kötött megállapodást, amelyben a magyar kormány kötelességet vállalt arra, hogy Nagy és társai szabadon hazamehetnek. Közben annak ellenkezője történt, erőszakkal Romániába hurcolták őket, ott később titokban elítélték őket, majd egy részüket, Naggyal az élen, kivégezték. Megállapítja, hogy mindez súlyos csapást mért a magyar–jugoszláv kapcsolatokra.

– Nehru Nagy kivégzéséről – Ezt a tettet megrázó hírnek minősítette (Reuter)

– A spanyol köztársasági kormány tiltakozása a budapesti kivégzés ellen (az AFP Párizsból)

Dnevnik:

– A jugoszláv kormány és nép mély elkeseredéssel értesült Nagy Imre titokban történt elítéléséről és kivégzéséről – A JSZNK kormányának jegyzéke a magyar kormányhoz

– Javaharlal Nehru: Nagy Imre kivégzése igen megrázó hír (Reuter)

Magyar Szó:

– A közelmúlt legsötétebb módszereivel próbálják Jugoszláviára háritani a felelősséget az akkori magyarországi eseményekért – Budapesti nagykövetség átadta hazánk tiltakozó jegyzékét – A magyar kormány helyrehozhatatlanul megszegte a jogerős egyezményeket, és felelős az ebből származó következményekért (Tanjug)

– Megrázó hír – mondta Nehru Nagy Imre kivégzéséről (Reuter)

– A spanyol köztársasági kormány tiltakozik Nagy Imre kivégzése ellen (AFP)

– Az olasz szocialisták elítélik Nagy Imre és társai kivégzését (Tanjug)

Július 25.

Borba:

– A brit szakszervezetek elítélik Nagy kivégzését (K. Timotijević)
– A japán szakszervezetek kongresszusának tiltakozása Nagy kivégzése ellen (Reuter)

Politika:

– A Nagy Imre és társai feletti halálos ítélet végrehajtásával a Magyar NK-kormány vállalja a felelősséget az ebből eredő következményekért – a JSZNK-kormányának jegyzéke a magyar kormányhoz

- Nehru: Nagy Imre kivégzése igen megrázó hír (Reuter)
- A brit sajtó vezető helyen közli a Magyarországhoz intézett jugoszláv jegyzéket – Arthur Horner, a bányászszakszervezet főtitkára elítéli Nagy kivégzését (J. G.)

Magyar Szó:

- Tiltakozó jegyzékünk londoni visszhangja (K. Timotijević)

Június 26.

Politika:

- A Brit KP főtitkárának nővére lemondott a párttagságról Nagy kivégzése miatt (Reuter)
- A brit szakszervezetek tiltakozása (AFP)
- Az izlandi jogászok elítelik Nagy kivégzését (Reuter)
- Kanadai tiltakozó jegyzék Magyarországhoz (AFP)

Június 27.

Politika:

- Az értekezlet visszautasította a magyar küldöttség megbízólevelének hitelesítését – A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet ülészaka – A jugoszláv küldöttség a hitelesítésre szavazott

Dnevnik:

- Magyarország küldötteit kizárták az értekezletről – A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet értekezlete – A jugoszláv küldöttség a magyar küldöttség megbízólevelének hitelesítésére szavazott (Tanjug)
- Két neves francia kemény hangú tiltakozása – Nagy Imre kivégzésével kapcsolatban (Tanjug)

Magyar Szó:

- Képviselőink megindokolták álláspontjukat a magyar képviselet kérdésében a nemzetközi munkaszervezet ülésén (Tanjug)

Június 28.

Politika:

- Az ENSZ-nek Magyarország ügyében alakított különbizottsága hivatalos jelentést készít a Nagy Imre-esetről (Reuter)
- Henri Lefevre és Claude Roy erélyes tiltakozása Nagy kivégzése miatt (Tanjug)

- Magyar Szó:
- Nagy Imre kivégzésével foglalkozott az ENSZ különbizottsága
- Hivatalos jelentést készítenek
- Két francia kultúrmunkás tiltakozása (Tanjug)

Július 29.

- Magyar Szó:
- Veszélyes visszalépések – Egy hét a világpolitikában – Egy hajsza három megvilágításban (szerkesztőségi kommentár a Nagy-estet következményeiről)

Június 30.

- Politika:
- Az Indiai KP vezetője Nagy kivégzéséről (Reuter)
- Dnevnik:
- Jobb lett volna elkerülni Nagy kivégzését – jelentette ki Dange, az Indiai KP vezetője (Reuter)

Vladimir Popin

1956

Forum Könyvkiadó
Újvidék
2006

www.forumliber.co.yu
e-mail: forumkk@eunet.yu

A kiadásért felel Bordás Győző főszerkesztő

Recenzens: dr. Dejan Janča

Szerkesztő: Németh Ferenc

Műszaki szerkesztő: Csernik Előd

Korrektor: Buzás Márta

A fedőlapot Kovács József gyűjteményének
két 1956-os fotója felhasználásával Csernik Előd tervezte

Példányszám: 300

Készült a Verzál Nyomdában Újvidéken, 2006-ban

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

94(439)''1956'' : 070(497.11)

POPIN, Vladimir

1956 : A belgrádi és a vajdasági sajtó tükrében / Vladimir Popin ;
[fordította Bálint István]. – Újvidék : Forum, 2006 (Novi Sad : Ver-
zal). – 252 p. : ill. ; 23 cm

Példányszám: 300

ISBN 86-323-0668-5

a) Mađarska revolucija 1956 – Štampa – Srbija

COBISS.SR-ID 215928583